

**T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**GÜVENLİKLEŞTİRME PRATİKLERİNİN DEĞİŞEN DOĞASI: ABD VE
İRAN ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

FATİH DEDEMEN

OCAK 2019

**GÜVENLİKLEŞTİRME PRATİKLERİNİN DEĞİŞEN DOĞASI:
ABD VE İRAN ÖRNEĞİ**

**FATİH DEDEMEN
TARAFINDAN**

**YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE
SUNULAN TEZ**

**ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

OCAK 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM
Enstitü Müdür V.

Bu tezin Doktora derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

Prof.Dr. Birol AKGÜN
Anabilim Dalı Başkanı

Okuduğumuz ve savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir doktora derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi M.Hüseyin MERCAN
Danışman

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Bilal KARABULUT (ASBU)

Dr. Öğr. Üyesi M.Hüseyin MERCAN (AYBÜ)

Dr. Öğr. Üyesi Bayram SİNKAYA (AYBÜ)

Dr. Öğr. Üyesi Güliz DİNÇ (AYBÜ)

Dr. Öğr. Üyesi Göktuğ SÖNMEZ (NEÜ)

İNTİHAL

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynak ve sonuçlara tam olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

Fatih DEDEMEN

ÖZET

GÜVENLİKLEŞTİRME PRATİKLERİNİN DEĞİŞEN DOĞASI: ABD VE İRAN ÖRNEĞİ

Dedemen, Fatih

Doktora, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Tez Yöneticisi: Dr. Öğr. Üyesi M. Hüseyin Mercan

Ocak 2019, 196 sayfa

Bu çalışma Kopenhag Okulu tarafından ortaya atılan güvenlikleştirme teorisini analiz etmektedir. Öncelikle teorinin temel varsayımları ile teoriye getirilen eleştirilerin temel varsayımları mukayese edilerek güvenlik analistleri için yeni bir model oluşturulmaktadır. Oluşturulan bu model, düşünce ve kültür yapısı ile karar alma süreçleri açısından birbirinden tamamen farklı iki ülke, ABD ve İran üzerinden test edilmiştir. Başlıca bulgular göstermektedir ki sosyal dinamikler ve yönetim şekilleri açısından birbirinden tamamen farklı olan iki ülkenin güvenlikleştirme süreçleri birbirine yakın kalıplar sergilemektedir. Ancak birtakım ideolojik tutum ve zorlamalarla oluşturulan güvenlik yapılandırmaları, ne kadar başarılı görülürse görülsün alımlayıcı kitleyi ikna amacıyla kurgulanan yapay bir gündem olmaktan öteye geçememektedir. Günümüz teknolojik gelişmeleri ve iletişim kabiliyetleri ile birlikte artık hiçbir gerçeklik uzun süre saklanamamakta, er ya da geç ortaya çıkarak aktör itibarını sarsmakta, sorun güvenlik açısından eskisinden daha girift bir hal almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kopenhag Okulu, Güvenlik, Güvenlikleştirme Teorisi, Bütüncül Yapıda Güvenlikleştirme Süreci Modeli

ABSTRACT

THE CHANGING NATURE OF SECURITIZATION PRACTICES: THE EXCAMPLE OF USA AND IRAN

Dedemen, Fatih

Ph.D., Department of International Relations

Thesis Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi M. Hüseyin Mercan

January 2019, 196 pages

This study analyzes the securitization theory proposed by the Copenhagen School. First of all, the basic assumptions of the theory and the basic assumptions of the criticisms brought to theory are compared and a new model is created for security analysts. This model was tested in two countries, USA and Iran, which are completely different from each other in terms of thought and cultural structure and decision making processes. The main findings show that the securitization processes of the two countries, which are completely different from each other in terms of social dynamics and management styles, are close to each other. However, the security configurations created by a number of ideological attitudes and constraints cannot go beyond being an artificial agenda which is designed to persuade the audience, no matter how successful they are seen. Today, with the technological developments and communication capabilities, no reality can be kept for a long time, and sooner or later it emerges as the actor discredits and the problem becomes more complicated in terms of security.

Keywords: Copenhagen School, Security, Securitization Theory, Securization Process Model In Integrated Structure

ÍTHAF

Aileme

TEŞEKKÜR

Tez çalışmama birlikte başladığımız ve içindekiler kısmının oluşmasında ve gelişmesinde bana ciddi yön veren Doç.Dr. Bilal Karabulut'a şükranlarımı sunarım. Tüm araştırma boyunca rehberlik, tavsiye, tenkit ve destekleri için danışmanım Dr. Öğr. Üyesi M. Hüseyin Mercan'a ayrıca yorum ve önerileri için Dr. Öğr. Üyesi Bayram Sinkaya ve Dr. Öğr. Üyesi Güliz Dinç'e teşekkür ederim. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan ve özellikle İran konusunda bana teknik destek veren tüm dostlarıma takdirlerimi sunarım. Tezimin şekillenmesinde önemli desteği olan Ertuğrul kardeşime, adını sayamadığım tüm bilim adamı ve mesai arkadaşlarıma katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Son olarak uzun soluklu çalışmamda her türlü ihmallerime katlanıp bana sabır gösteren ve her daim yanımda olan aileme sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İNTİHAL.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İTHAF	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
ŞEKİL VE MODEL DİZİNİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
1. DEĞİŞEN GÜVENLİK KONSEPTİ VE KOPENHAG OKULU.....	7
1.1. Güvenlik Olgusunda Yaşanan Değişim.....	7
1.1.1. Küreselleşme Sonrası Kimlik ve Güvenlik Kavramlarında Yaşanan Değişim	7
1.1.2. Konstrüktivist Kuramın Güvenlik Yaklaşımı.....	13
1.2. Güvenlik Çalışmalarının Rönesansı	15
1.2.1. Abersywth Okulu.....	15
1.2.2. Paris Okulu	17
1.2.3. Kopenhag Okulu.....	18
1.2.3.1. Bölgesel Güvenlik Kompleksi.....	18
1.2.3.2. Sektörel Güvenlik	20
1.3. Kopenhag Okulu'nun Güvenlikleştirme Teorisi	21
1.3.1. Fikri Temelleri.....	21
1.3.1.1. John L. Austin	22
1.3.1.2. Carl Schmitt.....	23
1.3.1.3. Giorgio Agamben	25

1.3.2. Güvenlikleştirme Yaklaşımı ve Temel Unsurları	27
1.3.2.1. Güvenlikleştirme Yaklaşımı	27
1.3.2.2. Güvenlikleştirme Yaklaşımının Temel Unsurları.....	36
1.3.2.2.1. Referans Nesnesi	36
1.3.2.2.2. Analiz Düzeyleri	37
1.3.2.2.3. Güvenlikleştirici Aktör.....	39
1.3.2.3. Meşruiyet Sağlanması ve Güvenlikleştirme	42
1.3.3. Güvenlikleştirme Yaklaşımına Yöneltilen Temel Eleştiriler	44
1.3.3.1. Yaklaşımın Tutarlılığı ve Tehdit Olgusu/Algısı Çelişkisi.....	44
1.3.3.2. Güvenlikleştirme Sürecinde Rejim Sorunsalı	46
1.3.3.3. Alımlayıcı Kitlenin Analiz Sürecine Yeterince Katılmaması	49
1.3.3.4. Söz Ediminin Yetersizliği.....	51
1.3.3.5. Güvenlikleştirme Sürecinde Bağlamın Üzerinde Yeterince Durulmaması .	54
İKİNCİ BÖLÜM	57
2. BÜTÜNCÜL YAPIDAKİ GÜVENLİKLEŞTİRME SÜRECİ MODELİ	57
2.1. Güvenlikleştirme Süreci ve Temel Unsurları	58
2.1.1. Güvenlikleştirme Sürecinde Analiz Düzeyleri	58
2.1.2. Varoluşsal Tehditler	61
2.1.3. Güvenlikleştirici Aktör ve Alımlayıcı Kitle İlişkisinin Değişen Doğası.....	64
2.1.4. Güvenlikleştirme Sürecinde Bağlam	68
2.1.4.1. Bütüncül Yapıda Küresel Etkileşim	69
2.1.4.2. Ulusal Güvenlik Kültürü	71
2.1.4.3. Politik Psikolojik Faktörler.....	72
2.1.4.4. Sivil Toplum Kuruluşları.....	81
2.1.5. Alımlayıcı Kitlenin Tespit Edilmesi.....	84
2.1.6. Alımlayıcı Kitlenin İknasında Söz Edimi, Yazılar, Görseller	87
2.1.6.1. İletişimde Paradigma Değişimi ve Sosyal Medya.....	88

2.1.6.2. Alımlayıcı Kitlenin İknasına Yönelik Kitle İletişim Paradigmaları	92
2.1.6.2.1. Algı Yönetimi.....	92
2.1.6.2.2. Kamu Diplomasisi.....	94
2.1.6.2.3. Stratejik İletişim	97
2.1.7. Ulusal ve Küresel Rıza İmalatı.....	100
2.1.8. Meşruiyet Sağlanması ve Güvenlikleştirme	103
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	107
3. ÖNERİLEN MODELE İLİŞKİN ÜLKE ANALİZİ.....	107
3.1. ABD'nin 2003 Irak Politikasını Güvenlikleştirme Pratiği	107
3.1.1. Referans Nesnesi ve Varoluşsal Tehdit.....	108
3.1.2. Güvenlikleştirici Aktör	110
3.1.3. Güvenlikleştirme Sürecinde Bağlam	111
3.1.3.1. Bütüncül Yapıda Küresel Etkileşim	112
3.1.3.2. Güvenlikleştirme Sürecini Etkileyen Ulusal Güvenlik Kültürü ve Politik Psikolojik Faktörler	114
3.1.3.3. Sivil Toplum Kuruluşları.....	117
3.1.4. Alımlayıcı Kitlenin Tespit Edilmesi.....	119
3.1.4.1. Alımlayıcı Kitlenin İknasında Söz Edimi, Yazılar, Görseller	121
3.1.4.2. Alımlayıcı Kitlenin İknasına Yönelik Kitle İletişim Paradigmaları	122
3.1.4.2.1. Algı Yönetimi.....	123
3.1.4.2.2. Stratejik İletişim	125
3.1.5. Rıza İmalatı, Meşruiyet ve Güvenlikleştirme.....	128
3.2. İran'ın Suriye Politikasını Güvenlikleştirme Pratiği	133
3.2.1. Referans Nesnesi ve Varoluşsal Tehdit.....	133
3.2.2. Güvenlikleştirici Aktör ve Alımlayıcı Kitle	136
3.2.3. Güvenlikleştirme Sürecinde Bağlam	139
3.2.3.1. Bütüncül Yapıda Küresel Etkileşim	140

3.2.3.2. İran İslam Cumhuriyeti'nin Ulusal Güvenlik Kültürü	141
3.2.4. Alımlayıcı Kitlenin İknasında Söz Edimi, Yazılar, Görseller	144
3.2.4.1. Alımlayıcı Kitlenin İknasına Yönelik Kitle İletişim Paradigmaları	150
3.2.4.1.1. Algı Yönetimi.....	151
3.2.4.1.2. Stratejik İletişim	154
3.2.5. Rıza İmalatı, Meşruiyet ve Güvenlikleştirme.....	156
SONUÇ	161
KAYNAKÇA.....	170
ÖZGEÇMİŞ	195

ŞEKİL VE MODEL DİZİNİ

Şekil 1. Güvenikleştirme Spektrumu.....	28
Model 1. Bütüncül Yapıdaki Güvenikleştirme Süreci Modeli.....	106
Model 2. ABD'nin Irak Politikasını Güvenikleştirme Süreci Modeli.....	132
Model 3. İran'ın Suriye Politikasını Güvenikleştirme Süreci Modeli.....	160

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AIPAC	The American Israel Public Affairs Committee, Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CIA	Central Intelligence Agency, Merkezi İstihbarat Teşkilatı
DAİŞ	Devlet'ül İslamiyye fi'l Irak ve's Şam, Irak Şam İslam Devleti
ETA	Euskadi Ta Askatasuna, Bask Ülkesi ve Özgürlüğü
IRIB	Islamic Republic of Iran Broadcasting, İran Radyo ve Televizyon Kurumu
IRNA	The Islamic Republic News Agency, İslam Cumhuriyeti Haber Ajansı
NATO	North Atlantic Treaty Organization, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OAU	Organization of African Unity, Afrika Birliği Örgütü
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
UAEK	Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu
UNDP	United Nations Development Programme, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

GİRİŞ

Düşmanın belirli, tehditlerin açık ve net, alınacak tedbirlerin tahmin edilebilir olduğu Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve küreselleşme sürecinin ivme kazanmasıyla birlikte uluslararası sistemde belirsizlikler ortaya çıkmış, güvenlik kavramında da değişiklikler meydana gelmiştir. Yaşanan gelişmelerle birlikte güvenlik olgusunun üzerinde herkesin uzlaştığı bir tanımlama yapmak, çerçeve ve sınırlarını ortaya koymak gittikçe zorlaşmıştır. Öncelikle kimin güvenliği sorusunun alışlagelmiş ulus devlet cevabı, insanlardan devlet üstü ve devlet altı diğer topluluklara kadar derinleşmiştir. Bunun yanında kaynağı, zamanı ve şekli tahmin edilmesi güç tehditler, dünya ölçeğinde asimetrik ve çok boyutlu olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla uluslararası sistemin anarşik yapısı çerçevesinde kavramsallaştırılan devlet merkezli ve askeri odaklı güvenlik anlayışı, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve küreselleşme sürecinin de tesiriyle birlikte yeniden ele alınmaya başlanmıştır (Krause ve Williams, 1997).

Güvenlik ve güvensizliğin kaynağının yalnızca sonuçlar değil, nedenler üzerinden de sorgulanmaya başlanması ile birlikte akademik alanda eleştirel güvenlik çalışmaları hız kazanmıştır. Eleştirel güvenlik çalışmalarının temelini oluşturan Abersywth Okulu, Soğuk Savaş sonrası ortamın daha iyi analiz edilebilmesi için devletten daha alt düzeyde referans nesnelere ihtiyaç duyulduğunu belirterek temel argümanını özgürleştirme üzerine kurgulamıştır. Okul, güvenliği insan merkezli okumuş, insanın özgürleştirilmesi ile birlikte tehditlerin önlenebileceğini savunmuştur (Booth, 2007). Güvenlik pratiklerinin sosyolojik sonuçlarına odaklanan Paris Okulu da güvenlik kavramına farklı bir bakış açısı getirmiş, güvenlik alanının, güvenlik elitlerinin tekeline bırakılmasını ve sivil denetime kapatılmasını, insan hak ve özgürlüklerine yönelik hukuk dışı uygulamaları meşrulaştıracağı gerekçesiyle eleştirmiştir (Mische, 1977).

Böyle bir akademik iklimde yeşeren Kopenhag Okulu, güvenliği özneler arasındaki ilişki sonucu inşa olan bir kavram olarak ele almış, güvenlik çalışmalarına neorealist ve konstrüktivist çerçevede bir analiz modeli sunarak bu akımın öncülerinden olmuştur. Okul, güvenikleştirme teorisi, sektörel güvenlik yaklaşımı ve bölgesel güvenlik kompleksi teorilerini geliştirerek güvenlik literatürüne önemli katkılarda bulunmuştur. Çalışmanın temelini teşkil eden güvenikleştirme teorisi, çağdaş uluslararası politikada güvenliğin

inşası ile ilgileneneler açısından da önemli bir kavramsal çerçeveye dönüşmüştür (McDonald, 2008b). Teori, bir kamusal sorunun nasıl ve neden güvenlik sorunu haline geldiği konusunu açıklama gayretindedir. Bu bağlamda güvenlikleştirme sürecinde bir aktör siyasal alanın dışında olan bir sorunu siyasal alana taşımakta, sonrasında ise acil ve olağanüstü önlemler gerektiren, olağan siyasi kuralların sınırları dışındaki fiilleri meşru kılan bir tehdit olduğu konusunda alımlayıcı bir kitleyi ikna etmeye çalışmaktadır. Kitle ikna olursa aktör, olağandışı prosedürleri uygulamak için meşruiyet kazanmaktadır. Kopenhag Okulu'na göre güvenlik, demokratik alanın dışında birtakım önlemler gerektirdiği için idealleştirilen bir durum değildir (Waever, 2003: 12). Daha çok güvenlik daha iyi bir duruma karşılık gelmemektedir ve sorunların güvenlik etiketinden kurtarılıp siyasal alan içerisine alınması ve onlara bu alanda müdahale edilmesi gerekmektedir (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 28-29). Güvenlik, birçok ülkede ulusal güvenlik çerçevesinde idealleştirildiği için iktidara sahip olanlar bu alanı iç politik amaçlar için kullanabilmekte, demokratik alanı daraltarak tehditle başa çıkabilmek için olağanüstü tedbirleri meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla demokrasiler açısından ideal olanı sorunlarla olağan hukuk kuralları ve siyasi alan içerisinde mücadele etmek, onları güvenlik dışına (de-security) çıkartmaktır. Biraz daha somutlaştırılacak olursa, güvenlikleştirici bir aktör, referans nesnesinin bekası için herhangi bir meseleyi söz edimi yoluyla varoluşsal tehdit olarak sunarsa söz konusu olay güvenlik sorunu olarak etiketlenmiş olur. Eğer bu edim, alımlayıcı kitle tarafından da benimsenirse artık sorunun çözümüne yönelik olağanüstü önlemlerin önü açılmaktadır. Bu kapsamda savaş da dâhil olmak üzere tüm önlemler meşruiyet kazanmış olacaktır.

Kopenhag Okulu, güvenlik kavramına yönelik getirdiği yaklaşımla yoğun eleştirilere de maruz kalmıştır. Öncelikle bir konunun telaffuz edilerek özel bir alana taşınması dolayısıyla söz edimi üzerindeki vurgu oldukça abartılı bulunmuştur (McDonald, 2008: 568). Eleştirilen bir diğer konu ise başarılı bir güvenlikleştirme için alımlayıcı kitlenin iknası olmazsa olmaz bir şartken kitlenin nitel ve nicel özellikleri ile ikna halinin yeterince açık tanımlanmamış olmasıdır (Balzacq, 2005: 173-184). Güvenlik alanında araştırma yapan bilim insanları açısından güvenlikleştirme teorisinin bir diğer eksikliği ise güvenlikleştirme sürecinin meydana geldiği şartların yeterince analiz edilememesidir (McDonald, 2008: 571). Dolayısıyla teorinin, günümüz koşullarındaki güvenlikleştirme uygulamalarının analizinde yetersiz kaldığı düşünülmektedir.

Çalışmada mevcut eleştiriler ışığında ve özellikle küreselleşme sonrası meydana gelen teknolojik gelişmelerle birlikte Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisinin zayıf kalan tarafları irdelenmiştir. Bu kapsamda teorisinin eleştirilere maruz kalan tarafları ile güncellenmesi gerektiği değerlendirilen noktalar yeniden alt başlıklara ayrılıp analiz edilmiştir. Sonucunda ise günümüz güvenlik pratiklerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak 'Bütüncül Yapıdaki Güvenlikleştirme Süreci Modeli' geliştirilmiştir.

Bütüncül yapı ile kastedilen; küreselleşmenin de etkisiyle ulusal sınırların bağlayıcılığının eskiye nazaran etkisini yitirmesi (Ohmae, 2008), hızla gelişen bilişim teknolojileri ile dünyanın herhangi bir köşesinde meydana gelen olaylardan anlık haberdar olunması, aynı olayın mesafelerden bağımsız çok farklı coğrafyalardaki devletleri de etkileyebildiği, karşılıklı bağımlılığın ve etkileşimin yoğunlaştığı iç içe geçmiş uluslararası bir yapıdır. Dolayısıyla bu yeni yapı ile birlikte Kopenhag Okulu'nun geliştirdiği güvenlikleştirme teorisinin temel unsurları da değişime uğramış, bütüncül yapıdaki tehdit ve güvenlik algısının farklılaşmasıyla aktörlerin güvenlikleştirme sürecine ilişkin farklı tutum sergileme ihtiyacı da hâsıl olmuştur. Bahsedilen bütüncül yapıda güvenlikleştirici aktörler alımlayıcı kitleyi sadece ulusal sınırları içerisindeki insan topluluklarından değil, tüm uluslararası toplum kapsamında seçmektedirler. Ortaya atılan varoluşsal tehdit de tüm uluslararası toplumu ikna edecek şekilde belirlenerek bu yönde bir retorik oluşturulmakta, bu retorik ise her toplumun düşünce yapısı, politik psikolojik özellikleri ve güvenlik kültürü bağlamında oluşturulan iletişim stratejileriyle desteklenmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, bahsedilen ortamda güvenlikleştirme sürecinin anlaşılmasına yönelik 'Bütüncül Yapıdaki Güvenlikleştirme Süreci Modeli' geliştirerek günümüz güvenlikleştirme uygulamalarına ilişkin bir analiz çerçevesi oluşturmayı amaçlamaktadır.

Güvenlikleştirme teorisinin genel varsayımlarını ve teoriye yönelik eleştirileri kapsamlı şekilde ortaya koyan ve bu bağlamda model oluşturan başka bir çalışma Türkçe literatürde bulunmamaktadır. Bu husus da göz önüne alındığında uluslararası aktörlerin güvenlikleştirme süreçlerinin anlaşılacağı bir analiz çerçevesi oluşturulmasının ülkemizin dış politika stratejileri oluşturma sürecine de katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Bir başka ifadeyle bölgemizde faaliyet yürüten bölgesel ve küresel aktörlerin Türkiye Cumhuriyeti'nin bekasını etkileyecek alanlarda yürüttükleri güvenlikleştirme süreçlerinin doğru değişkenlerle analiz edilebilmesinin, ülkemizde uzun soluklu dış politika tercihlerinin belirlenmesine de rasyonel bir katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bu tez çalışmasında, nitel araştırma desenlerinden birisi olan vaka çalışması yapılmıştır. Vaka çalışmalarında amaç belirli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır. Yani bir duruma ilişkin etkenler ‘ortam, insanlar, olaylar, süreçler vb.’ bütüncül bir yaklaşımla araştırılır, ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır (Gürbüz ve Şahin, 2016). Ayrıca bir durumda meydana gelen değişimleri ve süreçleri anlamak önemli ise bu durumların uzun dönemli çalışılması söz konusu olabilir. Bu kapsamda tarihsel geçmişi olan ve Soğuk Savaş’ın bitmesi ve küreselleşme ile bir anlam farklılaşmasına uğradığı değerlendirilen güvenlik ve Kopenhag Okulu tarafından geliştirilen güvenlikleştirme kavramı bütüncül bir yaklaşım içerisinde ortam, insanlar, olaylar ve süreçler açısından ele alınarak incelenmiştir. Nitel araştırmaların amacı: derinlemesine betimleme, aktörlerin bakış açılarını anlama ve yorumlamadır. Bu kapsamda güvenlikleştirme yaklaşımının incelendiği bölümde derinlemesine betimleme yaklaşımı uygulanmıştır. İnsan-grup süreçleri içerisinde güvenlikleştirme süreç ve bileşenlerinin incelendiği bölüm, ülke analizi ile somut yansımalarının incelendiği bölüm, aktörlerin bakış açılarını anlama ve teorik varsayımlarını analiz bölümü ile sonuç, tespit ve öneriler bölümünde yorumlama amacı güdülmüştür.

Yukarıda sayılan amaçlara ulaşmak maksadıyla konu ile ilgili ulaşılabilen bilgi ve belgeler, raporlar, internet ve sosyal medya kaynakları, bültenler, toplantı ve konferanslar doküman ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Analizlerde sadece bir tarafın görüşünü yansıtan kaynaklardan ziyade konu ile ilgili tarafların belgeleri incelenmiş ve objektif bir tutum sergilenmeye çalışılmıştır. Ancak, sadece Türkçe ve İngilizce dillerindeki kaynakların incelenmiş olmasından dolayı kaynak çeşitliliğinde sınırlılık bulunmaktadır. Farsça kaynaklara ise İngilizce ve Türkçe metinler üzerinden ikincil kaynak olarak ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışma ile ilgili en önemli sınırlılık güvenlikleştirme sürecinin yürütüldüğü ulusal ve uluslararası alımlayıcı kitlenin bireyleriyle görüşme/mülakat veya anket yapılamamış olmasıdır. Ancak, bu eksikliğin giderilmesi maksadıyla sosyal medya ile resmi devlet görevlilerinin ifadeleri içerik ve söylem analizine tabi tutulmuştur. Ayrıca ABD, İngiltere, Türkiye ve İran’da yaşayan ve uluslararası gelişmeleri takip edebilecek analitik yeteneğe sahip olan bazı İranlılarla çalışmadaki bilgi ve belgelere ilişkin bizzat görüşülmüş, isimlerinin yazılmasını uygun görmedikleri için referans gösterilemeseler de bu şahısların görüşlerinden hareketle incelenen metinlerin doğruluğuna yönelik fikri bir alt yapı

oluşturulmaya çalışılmıştır. Nitel araştırmanın en önemli özelliği; önceden belirlenmiş kesin kurallar ve standart yaklaşımlar olmadığı için, her araştırma probleminin özel bir araştırma deseni ve yaklaşımı gerektirmesidir. Bu kapsamda araştırmanın özgün bir deseninin olduğu değerlendirilmektedir.

Tez çalışmasına; ‘Kopenhag Okulu tarafından geliştirilen güvenlikleştirme teorisi, günümüz güvenlik ortamına yönelik uygun bir analiz çerçevesi sunmakta mıdır?’ Araştırma sorusu ile başlanmış ve buna yönelik yapılan incelemelerle birlikte; ‘Küreselleşmenin ardından bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve güvenlikleştirme teorisinin sahip olduğu yapısal eksiklikler, teorisinin günümüz güvenlik politikalarının anlaşılmasına yönelik rasyonel bir analiz çerçevesi sunmasını engellemektedir.’ hipotezi oluşturulmuştur. Sonucunda ise bahsedilen değişmelerin daha doğru okunabileceği ‘Bütüncül Yapıdaki Güvenlikleştirme Süreci Modeli’ geliştirilmiştir. Modelin uygunluğu ise yönetim yapısı ve coğrafi konumu birbirinden tamamen farklı iki devlet olan ABD ile İran İslam Cumhuriyeti’nin güvenlikleştirme süreçleri analiz edilerek test edilmeye çalışılmıştır.

Ülke analizi açısından ilk vaka çalışması, ABD’nin 2003 Irak politikasını güvenliklestirmesi üzerinedir. Öncelikle yumuşak ve sert güç açısından küresel ilgi ve etki alanı olan, köklü anayasası ve demokratik rejimi ile küresel alanda cazibeye sahip ABD, aktör ve alımlayıcı kitle ilişkisi açısından incelenmiştir. Bu süreçte ABD’nin güvenlikleştirme politikalarına etki eden düşünce yapısı, politik psikolojik faktörler ve güvenlik kültürü bağlamı da hesaba katılmış, sivil toplumun da süreçteki etkisi irdelenmiştir. ABD’nin Irak’ı işgali, “sorunların acil ve istisnai/olağanüstü önlemler gerektiren olağan siyasi prosedürlerin sınırları dışındaki, filleri meşru kılan ve varoluşsal tehditmiş gibi sunulmasıyla” (Buzan, Waeaver ve Wilde, 1998: 23-24; Waeaver, 2003: 12) gerçekleşen güvenlikleştirmenin en uç noktası olarak gösterilebilecektir. Dolayısıyla işgal öncesi süreçten başlayarak ABD güvenlikleştirici aktörünün oluşturduğu retorik sonucu ortaya atılan varoluşsal tehdit, alımlayıcı kitle, kitlenin iknası ve iletişim stratejileri ‘Bütüncül Yapıdaki Güvenlikleştirme Süreci Modeli’ açısından incelenmiştir.

Çalışma kapsamında analiz edilen diğer vaka ise İran İslam Cumhuriyeti’nin Suriye politikasını güvenlikleştirme sürecidir. 1979 devrimi sonrasında Ayetullah Humeyni liderliğinde İslami bir model iddiası ile kurulan İslam Cumhuriyeti, uluslararası sistemde

kendine has rejime ve yönetim yapısına sahip bir ülkedir. Ülkenin en önemli kurumları, en üst otorite olan Velayet-i Fakih'e bağlıdır. Bölgede önemli yumuşak gücü olan, ABD'nin aksine demokrasi ve sivil toplum geleneği olmayan, bambaşka kültürü ve yönetim yapısı ile İran'daki aktör ve alımlayıcı kitle ilişkisi, aktörün oluşturduğu iletişim stratejileri, oluşturulan modelin uygunluğunun değerlendirilebilmesi için önem arz etmektedir. Kopenhag Okulu tarafından analiz dışında bırakılan alımlayıcı kitlenin nitel ve nicel özelliklerinin yanı sıra güvenlikleştirme sürecinde siyasal ve sosyal bağlamın daha iyi anlaşılabilmesi açısından yapısal olarak birbirinden tamamen farklı iki ülkenin seçilmesinin çalışmayı daha sağlam bir temele oturtacağı değerlendirilmiştir. Çünkü farklı yönetim yapısı, farklı güvenlik kültürü ile politik psikolojik bağlama sahip olan ülkeler açısından 'Bütüncül Yapıdaki Güvenlikleştirme Süreci Modeline' uygunluğun, modelin güvenlikleştirme süreçlerinin analizine ilişkin doğru bir çerçeve oluşturduğuna yönelik bir ispat niteliğinde olacağı değerlendirilmektedir.

ABD'nin Irak politikasını, İran İslam Cumhuriyeti'nin Suriye politikasını güvenlikleştirme süreçleri incelendiğinde yapısal farklılıkları olan iki ülkenin birbirlerine yakın güvenlikleştirme kalıpları sergiledikleri gözlenmiştir. Yani alımlayıcı kitle ile aktör ilişkisinin doğası, düşünce yapısı ve kültürü farklı da olsa İran ve ABD güvenlikleştirici aktörleri ulusal ve küresel ölçekte alımlayıcı kitleye yönelik varoluşsal tehdit tanımlaması yapmışlar, kendilerine özgü siyasal ve sosyal bağlamda oluşturdukları retoriği benzer iletişim stratejileri ile desteklemişlerdir. Kitle rızası ve meşruiyet açısından güvenlikleştirmenin, sonuç değil süreç odaklı bir kavram olduğu değerlendirilmektedir. Anlatım, pazarlama metaforu ile somutlaştırılacak olursa, güvenlikleştirme süreci, ürün pazarlanması süreciyle benzer özelliklere sahiptir. İyi reklam stratejileri sonucunda alımlayıcı kitle, kötü bir ürünü alma konusunda ikna edilebilir. Ancak pazarlanan ürün, nihayetinde gerçek kalitesinin anlaşılmasıyla şirketin itibarını sarsacak belki de şirketin kurumsal kimliğini yitirmesine sebep olacaktır. Yani kamusal bir sorun, alımlayıcı kitlenin öncelikleri dışında güvenlikleştirilerek, olağan dışı önlemler alınan varoluşsal bir tehdit haline dönüştürülse bile sosyo-kültürel gerçekler dışında gerçekleştirilen bu güvenlik inşası, uzun vadede aktörün itibarını sarsarak tehditleri daha grift hale dönüştürebilecektir. Ülkeler açısından farklılık arz eden husus ise sahip olunan yumuşak güçle paralel olarak ikna sürecinin daha uzun veya daha kısa sürebileceğidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DEĞİŞEN GÜVENLİK KONSEPTİ VE KOPENHAG OKULU

Geleneksel anlayıştan yeni güvenlik konseptine geçişte yaşanan değişimi, güvenlik politikalarının yöntem ve metotlarına ilişkin bir değişim olarak algılamak çok doğru bir yaklaşım değildir. “Yeni” ile kastedilen, çoğunlukla güvenlik kavramının yaşadığı köklü ve yapısal paradigma değişimidir. Yeni güvenlik parametreleri, 20’nci yüzyılın başlarındakilerden; tehditleri, geleneksel tehditlerden; araçlar, eski araç ve yöntemlerden oldukça farklılaşmıştır. Bu sebeple yaşanan değişimin ve ortaya çıkan güvenlik kuramlarının analizi, gelecek güvenlik ortamının anlaşılmasında benimsenmesi gereken tutum ve uygulanacak stratejiler açısından oldukça faydalı olacaktır. Ancak güvenlik alanındaki yeni paradigma, eski anlayışın tamamen yok sayılması manasında algılanmamalıdır. Yaşanan değişim birikimsel bir süreçtir. Bugünkü bilgi birikiminin oluşumunda geçmişteki her bir kar tanesinin önemli etkisi bulunmaktadır.

1.1. Güvenlik Olgusunda Yaşanan Değişim

Yeni güvenlik konseptinin oluşumunda çok farklı değişken ve olayların etkisi olsa da temelde iki önemli uyarıcı vardır. Bunlardan ilki Soğuk Savaş’ın sona ermesi, diğeri ise küreselleşmenin sonuçlarının her alanda olduğu gibi uluslararası ilişkiler disiplinde de yoğun şekilde hissedilmesidir. Uluslararası ilişkiler konusunda yaşanan tartışmaların kırılma noktalarında da bu iki etkinin izleri vardır. Bu bölümde “güvenlik” kavramının yaşadığı değişimden bahsedilerek Kopenhag Okulu’nun güvenlikleştirme teorisinin ortaya çıktığı iklim tasvir edilmeye çalışılacaktır.

1.1.1. Küreselleşme Sonrası Kimlik ve Güvenlik Kavramlarında Yaşanan Değişim

Küreselleşme, toplumsal yaşamın birçok alanında yapısal değişimlere neden olmuştur. Bu alanların birisi de güvenliktir. Bu sebeple küreselleşmenin tam olarak ne manaya geldiğini, hangi unsurları içerdiğini anlamak, bahsedilen değişimin anlaşılması ve doğru yönetilebilmesi için önem arz etmektedir.

Küreselleşme, kavram olarak çok daha eski bir sürece karşılık gelmesine rağmen kullanımı ve incelemelere tabi tutuluşu 1980'lerin ikinci yarısı ile birlikte hız kazanmıştır (Robertson, 1992: 8). Etkin bir kavram olan küreselleşme; hayatın ekonomi, teknoloji, kültür, siyaset gibi birçok alanında değişime sebep olmuştur. Bu nedenle tanımlamanın yapılabilmesi için odaklanan alanın seçimi de önemlidir. Ekonomik açıdan incelendiğinde üretim, dağıtım ve tüketim vasıtaları gibi değişkenler önem kazanmaktadır. Siyasi açıdan ele alındığında insanlar, gücün icrası, iktidar ve kontrol gibi hususlar ön plana çıkmaktadır. Kültürel olarak odaklanıldığında ise toplumsal yaşayış, iletişim araçları ve etkileşimler merkezi konuma gelmektedir.

Küreselleşmenin kavramsallaştırılmasında önemli paya sahip olan Giddens'a (1990) göre küreselleşme: "Bir devlette yaşananların, başka topraklardaki insanların hayatlarına yönelik tesirlere sahip olması veya etkileşimin ulus devlet sınırlarını aşarak dünya çapında yoğunlaşmasıdır". Held, McGrew, Goldblatt ve Perraton (2003) ise kavramı daha da genişleterek "yerkürenin bir noktasında siyasi, ekonomik ve sosyal etkenlere bağlı olarak gelişen olayların ve alınan kararların dünyanın diğer bölgelerindeki insan, toplum ve devletleri etkilemesi" şeklinde ifade etmişlerdir.

Westfalya Antlaşması'ndan sonra oluşan ulus-devlet düzeninde ulusal kimlik kavramı önem kazanmıştır. Küreselleşme ve ulus-devlet düzeninin parametrelerinin sorgulanmaya başlamasıyla birlikte, insanı devlete bağlayan ulusal kimlikler de bu durumdan etkilenmiştir. Öte yandan toplumsal yaşayışta evrenselleşme temayüllerinin artması; gruplar, toplumlar ve halkların farklılıklarını ispat çabaları ile bu evrenselliğe direnerek yerel değerlerine bağlanma reflekslerini de arttırmıştır (Hall, 1991: 28). Bahsedilen duruma verilecek en etkili örnek, Sovyetler Birliği ve Balkanların etnik hareketler bağlamında çözülerek dağılma süreçleridir. Küreselleşme olgusu ile birlikte diğer unsurlar gibi, kültürler de küreselleşmekte; ortaya çıkan homojenleştirici etki ile ulusal ve yerel kimlikler yok olma noktasına gelmektedir.

Kimliği oluşturan en önemli unsur, ötekinin varlığıdır. Küreselleşme süreciyle birlikte geleneksel manadaki sınırların önemini yitirmesi, ötekine göre 'bizim' yeniden konumlandırılma ihtiyacını doğurmuştur. Bu da küresellik ve yerellik gibi zıt kutupları karşı karşıya getirmiştir. Başka bir ifade ile evrensellik ve küresellik anlayışı ulusal kimlikleri savunmacı ve saldırgan hale getirerek etnisite ve ırkçılık hareketlerinin

doğuşuna imkân sağlamıştır. Devamında parçalanma, bölünme ve farklılaşma gibi reaksiyonlar yeni kültürel kimlik formlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamış, küreselleşme ile birlikte küresel kimlikler kitleleşmeye başlamıştır. Bu sürecin sonucunda ise ideal duygular yerini fiili olgulara, amaçlar ise yerini araçlara bırakmıştır. Bu ise insanları yabancılaştırmış ve onların tüketim odaklı bir yapıya bürünmesine sebep olmuştur (Akdemir, 2004: 46).

Günümüzde ve gelecekte kimlik bağlamında güvenliğe yönelik ciddi riskler yer almaktadır. Örneğin, küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan mikro milliyetçilik sonucunda, heterojenliğin meşrulaşması, farklılıkların imtiyaz kazanacağı bir ortamı körükleyebilecektir; yani kimlik, kültür ve değerler ayrıcalık kazanarak diğer toplumlar ve kimlikler üzerinde baskı aracı olarak kullanılabilir (Sarıbay, 1998). Günümüzde küreselleşmenin yan etkileri olarak azınlıklar, göçmenler, dini cemaatler ile farklı cinsel tercihleri olan kişi ve grupların, oluşan yeni kimlikleri doğrultusunda özgürce yaşama arzuları (Duman, 2009), demokrasi temelinde olumlu bir gelişme olarak nitelendirilse de, bu durum modern ulus devlet formunu gerçeklikten uzaklaştırması dolayısıyla tehditlere açık ve savunmasız bir ortam yaratma riski barındırmaktadır.

Bahsedilen ortamın yol açtığı bir diğer sonuç ise kimlikler ve kültürler üzerinde yaşanan bu etki ve dönüşümlerle birlikte insanların aidiyet duygularının zarar görmesi, modernizm döneminin kesin ve belirli tasniflerine dönüş eğilimine girmeleridir (Yılmaz, 2007: 22). Çünkü yeni dönemde ortaya çıkan belirsizliğin bir uzantısı olarak güven sıkıntısı ve emniyet problemleri yaşanmakta, bu da oluşan kimlik sorunları temelinde etnik ve dini çatışmalar ile kargaşaya yol açmaktadır. Ulus devletler açısından temel sorun ise oluşan bu ortamda fonksiyonel bütünlüğü koruma riskleriyle başa çıkabilmektir.

Küreselleşme ile birlikte kolektif aidiyetlerin ve kimliklerin ayrıştığı, farklılıkların önemsendiği, kimlik ve kültürün daha akışkan bir hale geldiği bu süreçte dünyanın birçok yerinde kimlik politikalarından kaynaklanan çatışmalar artış göstermektedir. Balkanlar'dan Orta Doğu'ya, Hindistan'dan Kafkaslar'a bahsedilen gerginlikler yaşanmaktadır (Duman, 2009). Küreselleşme sonrası kimliklerin geçişkenlik ve akışkanlığının artması sebebiyle devletler kimliklere yönelik güvenlik politikalarını güncelleme ihtiyacı hissetmektedirler. Örneğin Kanada'da "Çok Kültürlülük Bakanlığı" kurulmuş; ABD'de Porto Riko asıllı

vatandaşlar anadilde eğitim ve özerklik gibi birçok haklar elde etmiş; Belçika, İspanya ve Britanya'da azınlıklara özerklik imkânı verilmiştir (Kymlicka, 1998: 17).

Sonuç olarak küreselleşme süreciyle oluşan yeni düzen ile birlikte geleneksel toplum-devlet yapısı yeniden tanımlanma eğilimine girmiştir. Bireysel özgürlüklerin önem kazandığı bu süreçte devletler farklı kimlik ve yerel kültürlerle yönelik duruşlarını yeniden gözden geçirmektedirler. Modernite ile birlikte baskılanan ve ötekileştirilen kimlikler, postmodernist akımlarla yeniden yaşam alanı bulmuştur. Bu bağlamda güvenlik açısından dikkate alınması gereken önemli nokta, farklı kimlik ve kültürlerin tanınmasının yol açacağı ideolojik hak arayışları ve etnisite odaklı çatışmalardır. Devletler bireysel özgürlükler ile etnik ayrışmalar arasındaki dengeyi iyi kurmak zorundadırlar. Ayrıca küreselleşmenin bir diğer yan etkisi, yeryüzünün farklı bölgelerindeki yerel kimliklerin, yaşayışların ve kültürlerin evrensel değerler retoriği ile emperyal ve kapitalist politikalar sonucu yok olma riskiyle karşı karşıya kalmalarıdır.

Küreselleşme süreci ve kimlik olgusunda yaşanan değişim ile birlikte tehditler sadece askeri odaklı açıklanamayacak kadar çeşitlenmiştir. Bu noktada küreselleşmenin güvenliğe yönelik yan etkileri gündeme gelmeye başlamış; devletler açısından yeni güvenlik ortamının tehditleriyle mücadele edebilmek için geleneksel araç ve yöntemler de yetersiz kalmıştır. Bu bağlamda yapılacak olan yeni güvenlik tanımlamasıyla birlikte modern araç ve stratejilerin benimsenmesi ihtiyacı her geçen gün artmaktadır.

Yeni dönemin “tehdit” olgusuna yönelik en popüler tanımlamalarından birisi Ullman (1983) tarafından şu şekilde yapılmıştır: “Bir devletin toprakları içerisinde yaşayan insanların yaşam niteliklerini anlık veya daha uzun bir süreçte etkili bir şekilde azaltan veyahut devlet veya devlet dışı oyuncuların siyasal tercihlerini sınırlandıran tutum veya olaylar topluluğudur.” Dolayısıyla günümüzde güvenlik tehditleri dendiği zaman geleneksel dönemde var olanlardan farklı nitelik ve nicelikte olgular akla gelmektedir. Yeni güvenlik ortamının içerisine devletlerin yanı sıra insanın ve toplumların da girmesiyle derinleşme yaşanmıştır. Bunun yanında sorunlar açısından askeri algılamalara ilave olarak kültürel, çevresel, ekonomik, sosyal ve politik konuları da içine alacak şekilde bir genişleme de göze çarpmaktadır (McDonald, 2008a: 68). Burada özellikle belirtilmesi gerekir ki, küreselleşme olgusu güvenliğe yönelik köklü değişimi başlatan değil ortaya çıkararak ivme kazanmasını sağlayan bir süreçtir (Karabulut, 2011: 111).

Güvenliğin değişimine yönelik çalışmalar yalnızca akademik toplum tarafından önemsenen bir alan niteliğinde değildir; uluslararası örgüt ve kurumlar da bu konuya ilişkin çok sayıda görüş ve rapor yayımlamışlardır. Örneğin 1994 yılında BM Kalkınma Programı'nın (UNDP) yayımladığı raporda “Güvenlik, salgın hastalıklar, açlık, ekonomik çöküntü gibi devamlılığı olan tehditler mihverinde yeniden biçimlendirilmelidir” denilmiştir (Miller, 2001).

Bahsedilen süreçte yeni güvenlik anlayışını ortaya atanlar; uluslararası sistemde köklü değişiklikler meydana geldiğini, oluşan yeni değerlerin bireysel ve küresel düzeyde merkezileşmeye başladığını, bu durumda da ulus-devletin eski pozisyonunu kaybettiğini iddia etmektedirler. Bu bağlamda insan hakları kavramı bireysel ölçekte değer kazanmıştır. Küresel düzeyde ise demokrasi ve serbest pazar gibi kavramlar ön plana çıkmış; evrensel ölçekte insanların refahını etkileyen çevre kirliliği, salgın hastalıklar, uyuşturucu, silahların yayılması ile mücadele gibi değerler merkezi önem kazanmıştır (Miller, 2001).

Güvenlik çalışmalarının önemli isimlerinden olan ve Kopenhag Okulu'nda lider bir role sahip Barry Buzan'a (1991) göre ise uluslararası güvenlik, devletlerin küreselleşme süreci ile birlikte birbirlerine olan bağımlılığın artışından ciddi şekilde etkilenmiştir. Ayrıca geleneksel yaklaşımın güvenlik analizleri daha çok dış tehditlere odaklanmışken küreselleşme sonucu odak noktası ulus-altı ve ulus-ötesi hususları da kapsayarak güvenlik çok boyutlu ve bütüncül bir hal almıştır (Aydınlı, 2003).

Küreselleşme sonrası güvenliğe yönelik değişimler savaş alanının özellikleri açısından da kendisini göstermiştir. Dost ve düşmanın oldukça açık, tehditlerin somut ve görünebilir, mücadele stratejilerinin belirgin olduğu geleneksel güvenlik ortamı; Soğuk Savaş sonrasında ve küreselleşmenin de etkisiyle yerini hasmın belirsiz, tehditlerin ise tahmin edilemez ve öngörülemez olduğu, oldukça karmaşık bir güvenlik ortamına bırakmıştır. Güvenlik olgusu paradigma değişimine uğrayarak üzerinde çok tartışılan bir kavram haline gelmiştir. Ayrıca “kimin güvenliği?” sorusunun açık ve net “devlet” olan cevabı, uluslararası sisteme dâhil olan devlet altı ve devlet üstü yeni aktörlerle birlikte çeşitlenmiştir. Geleneksel güvenlik anlayışının ordu, cephe, silah, muharebe alanı kavramları olağanüstü değişim ve dönüşüme maruz kalmış, mücadele alanı adeta tüm yerküre haline gelmiştir.

Bahsedilen durum güvenliği; kaynağı, zamanı ve şekli önceden tahmin edilmesi güç, hatta neredeyse imkânsız, asimetrik tehditlere açık ve çok boyutlu bir alan haline getirmiştir. Yeni güvenlik anlayışı ile birlikte, uluslararası terörizm, organize suç örgütleri, siber terör, saldırma amacı güden devletler, konvansiyonel ve kitle imha silahlarının yaygınlaşması gibi riskler, fiziki varlığa yönelmiş tehditler arasına girmiştir (Erdoğan, 2013: 1).

Küreselleşme süreci ile birlikte gelişen bilgi teknolojileri sonucu devlet dışı aktörlerin de organizasyon yapısı, hiyerarşisi ve eleman temin süreçleri değişime uğramıştır. Değişim sonucu oluşan “ağ yapıları” ve bu kapsamda yapılan “ağ savaşları” yaygınlaşmıştır. Ağ savaşlarında devlet dışı aktörler; bilgi çağı ile uyumlu şebeke tipi örgüt yapılarını, doktrin, strateji ve teknolojileri kullanmaktadırlar. Bu yeni çatışma biçiminde küçük ve dağınık yapıdaki gruplar, eylemlerini oluşturdukları ağ yapısı üzerinden planlayıp icra etmektedirler. Bu yapı, savaşın sahip olmadığı özellikleri içeren bir çatışma ve suç şeklidir (Arquilla ve Ronfelt, 2005: 15).

Benzer süreçler sonucu ortaya çıkan diğer bir husus siber alan kullanımudur. Günümüzde yaygın olarak sürdürülen siber savaş; “İnternet ortamında hasmın bilgilerine ulaşabilme, stratejik noktaları çökertme şeklinde gerçekleşen savaştır.” Gerek Siber Savaş gerekse Ağ Savaşı, geleneksel olarak tanımlandığı şekliyle bilinen türdeki savaş konseptinin tamamıyla dışındadır. Daha çok bilgi odaklı olan her iki savaş da kimin neyi, ne zaman, nerede ve niçin bildiğini; bir toplum ya da bir ordunun, kendisi ve düşmanları ile ilgili bilgisine bağlı olarak ne kadar güvende olduğunu öğrenme üzerine odaklanmıştır. Siber alandaki tüm silahlar Ağ Savaşı’nda, propaganda faaliyetleri ve veri tabanları ile bilgi sistemlerine müdahalede bulunma amaçları için kullanılabilir.

Ağ savaşı uygulamalarına verilebilecek en etkili örnek, ABD’ye yapılan 11 Eylül 2001 saldırılarıdır. El Kaide terör örgütü; esnek, karmaşık ağ tabanlı yapısı sayesinde bilgi teknolojilerini de etkin kullanarak militanlarını eğitmiş, bu ağ ve siber alan üzerinden haberleşme ağını kurmuş, farklı uyruktaki yabancı teröristleri eylem için bir araya getirerek operasyonu gerçekleştirmiştir. Global gelişmeler Ağ Savaşları’nın uzunca bir süre uluslararası sistemde kullanılmaya devam edeceğini ve önemli bir güvenlik tehdidi olacağını göstermektedir. Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler sürdükçe Ağ Savaşı’nın daha sıklıkla ve daha farklı yöntemlerle uygulanması beklenebilir.

Sonuç olarak küreselleşme sonucu geleneksel birçok anlayış değişime uğramış, ulus-devlet yapısı aşınmış, güvenlik ortamının parametreleri değişmiştir. Güvenlik kavramının değişimine yönelik akademik çalışmalar, özellikle 1980'lerden itibaren yaygınlaşırken çalışmanın temelini oluşturan Buzan'ın liderliğindeki Kopenhag Okulu bu alandaki en etkili kurumlardan birisi olmuştur.

1.1.2. Konstrüktivist Kuramın Güvenlik Yaklaşımı

Sonraki bölümlerde de değinileceği üzere güvenlikleştirme teorisi, asıl olarak güvenliğin, öznel veya nesnel olmasından ziyade, özneler arasında yapılandırılan bir süreç olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu açıdan teorinin daha iyi anlaşılabilmesi için konstrüktivist kuramın irdelenmesinde fayda vardır. Sosyal bilimlerde özne ve nesnenin keskin çizgilerle ayrıştırılamaması, olguların ve aktörlerin konumlarına göre anlamlandırılma çalışmalarına hız kazandırmıştır. Konstrüktivizm, sosyal olayların ve gerçekliğin öznelerarası durumuna vurgu yaparak kuramın pratiği şekillendirdiğini varsaymaktadır (Wendt, 1999: 159-161).

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle yaygınlaşmaya başlayan konstrüktivizm, 18'nci yüzyıl felsefi tartışmalarında isim olarak olmasa da anlam olarak yer almaktadır. Örneğin, İtalyan filozof Vico'ya göre "Doğal dünya Tanrı tarafından meydana getirilmiştir; ancak tarihi dünya insanın ürünüdür." Dolayısıyla tarih, insanoğlu tarafından inşa edilen bir olgu olarak göze çarpmaktadır (Emeklier, 2011). Özellikle 1990'lardan sonra mikro milliyetçilik hareketleri, bilim ve teknolojiye gelişmeler sonucu karmaşıklaşan uluslararası sistemin geleneksel yaklaşımlarla çözümlemenin yetersizliği sonrası ortaya çıkan konstrüktivizm, bilgiye ulaşmada sosyal bağlamı da hesaba katarak disiplin içerisinde özel bir yere sahip olmuştur (Onuf, 2002: 119-141).

Konstrüktivizm kavramını literatüre kazandıran kişi Nicholas Onuf (2002) olmuştur ve Giddens gibi düşünürlerin yapılandırma kuramından esinlendiğini belirtmektedir. Kavrama pozitivism ile postpozitivism arasında bir orta yol bulma gayretlerinin ürünü olarak da bakılmaktadır (Onuf, 1989: 36-43). Uluslararası ilişkiler disiplininde aktör ile yapı arasında sosyal olay ve olguların üretimi konusunda bir öncelik sıralaması yapma zorunluluğu yoktur. Bu sebeple konstrüktivizmin 1980'lerden itibaren sosyal bilimlerde önem kazanan inşaacılığın uluslararasıındaki izdüşümü olarak adlandırılması yanlış olmayacaktır (Ateş, 2008).

Konstrüktivizm olguların toplumsal ve tarihi köklerini sorgulamaya yönelik bir yaklaşımdır (Marshall, 1999: 750). Özellikle Soğuk Savaş sonrası yaygınlaşmasında etnisite hareketlerinin görünürlüğünün artması, kimlik, kültür ve normların canlanması ile toplumsal niteliklerinin ön plana çıkması etkili olmuştur. Geleneksel kuramların güvenlik açısından devleti merkeze alan yaklaşımı, tehdit tanımlamalarının ve aktörlerin değişmesiyle yeni parametrelerin hesaba katılmasını zorunlu kılmıştır. Ayrıca geleneksel yaklaşımın güvenlik arayışındaki anarşi tanımlaması konstrüktivizm ile yeniden yorumlanmaya çalışılmıştır. Örneğin, Alexander Wendt ünlü makalesinde anarşinin zorunlu ve verili bir olgu değil, devletler tarafından ortaya çıkarılan bir gerçeklik olduğunu iddia etmiştir (Bozdağlıoğlu, 2007: 149-150). Bunun yanında tamamen güç, çıkar ve ulusal güvenlik gibi kavramlara yoğunlaşan gelenekselcilerin perspektifleri yerine, dost ve düşman tanımlamalarının, insanlar arası ilişkiler sonucu ortaya çıkan kimlik ve kültür gibi kolektif bilinçler sonucu oluştuğunu yani tüketilen değil üretilen olgular olduğunu kabul etmişlerdir (Karabulut, 2011: 81).

Özetle, orta yol olarak da adlandırılan konstrüktivist kuram güvenliğe yönelik temelde dört noktada yeni bir bakış açısı geliştirmiştir (Karabulut, 2011: 82): İlk olarak, “Sürekli değişen kültürler yeni anlayışla güvenliğin inşasını nasıl şekillendirirler?” sorunsalı ana çıkış noktalarıdır. İkincisi, Karl Deutsch tarafından literatüre kazandırılan, Emanuel Adler ve Michael Barnett’in öncülüğünde geliştirilen, sürekli barışın tesisi için kurumsal bir yapı sağlayarak devletler topluluğuna işaret eden “Güvenlik Toplulukları” kavramıdır. Bu yaklaşım egemen devletlerin geleneksel ilişki türlerine değil; halklar arasındaki iletişimle ortak biz kavramının inşasını sağlayacak etkileşim yoluyla barışın tesisine vurgu yapmaktadır. Yani devlet yöneticilerinin değil halklarının karar alma süreçlerine katıldığı bir konsept önerilmektedir. Üçüncü katkı ise geleneksel yaklaşımın güvenliğe yönelik askeri terminolojisinin ötesinde kavramın genişletip derinleştirilerek ekonomik ve sosyal konuların sürece dâhil edildiği, insanın da ilgi alanı içerisine alındığı bir tutumun tezahürüdür. Son olarak devletlerin güvenliğe yönelik geleneksel tutumlarının altında yatan asıl nedenin, onların “stratejik kültürlerinden” kaynaklandığını ortaya atmaktadır. Yani konstrüktivizm, devletlerin rasyonel tercihlerinde sosyolojik bir temelde kültürlerin önemini vurgulayarak geleneksel güvenlik parametrelerini çeşitlendirmiştir.

Bu bağlamda konstrüktivizm devleti analizlerinin dışında tutmamakta; geleneksel yaklaşımdan farklı şekilde devlet olgusunu toplumsal yapı ile bir bütün olarak

incelemektedir. Bir başka deyişle konstruktivizm, realizmin güvenlik yaklaşımlarında hiç hesaba katmadığı kimlik, cinsiyet ve kültür gibi kavramları da güvenliğe ilişkin parametreler olarak önemsemektedir.

1.2. Güvenlik Çalışmalarının Rönesansı

Stephen M. Walt, *The Renaissance of Security Studies* (Güvenlik Çalışmalarının Rönesansı) adlı makalesinde güvenlik çalışmalarının 2'nci Dünya Savaşı ile başladığını belirterek, bu dönemi güvenlik alanındaki "Altın Çağ"ın ilk basamağı olarak nitelendirmekte ve güvenlik literatürünün gelişimini üç döneme ayırmaktadır. Bu kapsamda Walt, 1955-1965 "Altın Çağ", 1960'ların ortasından 1970'lerin ortasına kadar olan dönemi "Altın Çağ'ın sona ermesi" ve 1970'lerin sonlarından itibaren devam eden süreci de "Rönesans dönemi" olarak kavramsallaştırmaktadır (Walt, 1991: 212).

Bu dönemle birlikte güvenlik kavramının geleneksel anlamında derinleşme ve genişleme yaşanmış; kavram uluslararası boyutta daha entegre ve komplike bir hal almıştır. Sonrasında ise uluslararası sistemin anarşik yapısı çerçevesinde kavramsallaştırılan devlet merkezli ve askerî odaklı geleneksel güvenlik anlayışına yönelik tartışmalar hız kazanmış, yeni güvenlik ortamına ilişkin alternatif yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Kopenhag Okulu ve eleştirel güvenlik çalışmaları bu iklimde yeşermiştir. Bu bölümde bahsedilen yaklaşımlardan ilki olan Abersywth Okulu ile Paris Okulu'nun güvenlik yaklaşımları irdelenecek; sonrasında ise Kopenhag Okulu'nun güvenlik yaklaşımı ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.2.1. Abersywth Okulu

Britanya merkezli bir okul olan Abersywth aynı zamanda eleştirel güvenlik çalışmalarının da temelini oluşturmaktadır. Abersywth Okulu akademisyenlerinden olan Ken Booth'a göre, uluslararası güvenliği sağlamak için farklı düzeylerde analizler gerekir. Soğuk Savaş sonrası ortamın daha iyi analiz edilebilmesi için devletten daha alt düzeyde minimize edilmiş referans nesnesine ihtiyaç vardır. Küreselleşme olgusunun yapısal etkileri ile birlikte devletin tanımı dahi tartışılmaya başlanmış, geleneksel devlet güvenliği temelli yaklaşımlar sonucu insan ve grupların yaşadıkları mağduriyetler tüm dünyada eş zamanlı olarak ön plana çıkmıştır. Bireylerin ve insanlığın yaşadığı faciaların uluslararası camianın

vicdanında yaralar açmasıyla, akademik çevrelerde geleneksel paradigmaya yönelik eleştiriler artmaya başlamıştır. Bu seslerden en güçlüsü; şüphesiz, Ken Booth'un insanın özgürleştirilmesi üzerine olanıdır.

Booth'un temel önermesi özgürleştirmedi ve dünya güvenliğini insan eksenli okumaktadır. İnsanın bütün kısıtlamalardan sıyrılıp özgürleştirilmesi ile beraber yerelden küresel ölçeğe yükselebilecek tehditlerin de önlenebileceğini savunur. Bu bağlamda insanın politik, sosyal, ekonomik, kültürel mahrumiyetlerden sıyrılması ve bu anlamda özgürleşimi neticesinde yine temelde insan merkezli oluşan küresel güvenlik problemlerinin ortadan kalkacağını iddia etmektedir (Booth, 2007).

Özgürleştirme yaklaşımının temeli ve referans objesi, insan/birey ve onun hayati olarak değerlendirilebilecek siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşayışıdır. Kendisini söz konusu bağlamlarda geliştirmiş bireylerin özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde görülen insan odaklı güvenlik tehditlerini ortadan kaldıracığı belirtilir. Aberystwyth Ekolü'ne göre, sorunların güvenlik dışına çıkarılması çözüm değildir. Yapılması gereken "güvenliğin siyasiliğinin farkına varılması"dır (Bilgin, 2007: 557). Aberystwyth Ekolü yaklaşımını üç ana temele dayandırır:

Birincisi, eğer sorunlar güvenliğe dair mesele olmaktan çıkarılırsa, kavram, insanların güvenliğine çok da fazla duyarlılık göstermeyen güvenlik elitlerinin tekeline ve insafına bırakılmamış olacaktır. Politikliğinin ortaya koyulması ise, güvenlik politikalarının sorgulanmasını gerektirecektir. İkinci gerekçe, "etik-politik"tir. Geleneksel olarak güvenlik, devlete ilişkin bir kavrammış gibi algılansa da bu hep böyle sürecektir değildir. Güvenliğin içerisine insanların endişelerini de katarak tartışmak, müzakere ve diyalog süreci yaratmak ortak bir düzlemde güvenlik kaygılarının ele alınmasını sağlayacaktır. Burada analizi yapan kişinin görevi ise, 'sesi duyulmayanların sesinin duyulmasına yardım etmek' olmalıdır. Üçüncü argüman analitiktir. Yani 'sorunu güvenlik konseptinin dışına çıkarmak mı, yoksa sorunun politik boyutunu ortaya koymak mı' insanların ve devletlerin güvensizlik sorununu gidermek için çaredir? Bu husus ancak sorunun 'deneysel, tarihsel, söylemsel olarak' ele alınması ile anlaşılabilir. Örneğin HIV/AIDS'in küresel güvenlik sorunu olarak ele alınması olumlu sonuçlar verirken, göç sorununun güvenlik söylemine yerleştirilmesi "tehlikeli yabancılar" olgusunu ortaya çıkartmıştır (Bilgin, 2007: 556-557; Bilgin, 2010: 81-85).

1.2.2. Paris Okulu

Güvenliğe farklı perspektiften yaklaşan bakış açılarından bir diğeri olan Paris Okulu, bir dönem Paris'te bulunan Science Po adlı araştırma enstitüsüyle özdeşleşmiş bir grup akademisyeni ifade etmektedir (Albert ve Jacobson, 2001). Okul, güvenlik pratiklerini merkeze alarak analizlerini gerçekleştirir. Uluslararası ilişkilerde sosyolojik yaklaşımların ön plana çıkmasıyla birlikte güvenlik pratiklerinin sosyolojik sonuçlarına odaklanılmıştır. Bourdieu ve Foucault'nun düşünce sistematiğinden oldukça fazla etkilenmiştir. Güvenlik uygulamalarının gerçekleştiği güvenlik alanının profesyonelleşmesini esas almaktadır. Bu alanın profesyonelleşmesi, Bentham'ın *Pan-optikon tasarımı*¹ bir benzerinin toplumsal hayata uyarlanmış hali olarak görülür.

Foucault'nun fikirlerinden hareketle, bilgi/iktidar ilişkiselliği de öne çıkarılır (C.A.S.E. Collective, 2007). Bilginin iktidarla eşdeğer olduğu vurgulanarak, güvenlik sektörünün profesyonelleşmesi eleştirilir; çünkü bunun sonucunda güvenliğe ilişkin alan, sivil denetime kapalı bir hale gelmektedir. Güvenlik söylemi sonucunda bu alana ilişkin herhangi bir uygulamaya yer bırakılmamaktadır. Güvenlik söylemi ise ayrıcalıklı konumda bulunan devlet elitleri marifetiyle yürütülür ve kurgulanır. Ayrıca bu süreçte tüketilen bilginin üretim sürecine bir uzman ekip eşlik eder. Sivil katılım yok denecek kadar azdır. Bu durumda doğal olarak, ilgili birimlere gereğinden fazla işlev ve yetki yüklemesi yapılmış olur. Doğal sonuç olarak suistimallere açık bir hale gelen bu birimler, ulusal güvenlik retoriği kapsamında uygulama ve tasdik makamı haline gelirler. Söz konusu kurumların kullanım inisiyatifine sunulan kaynakların mobilize edilmesiyle birlikte güvenliğe dair pratikler de hayata bulur (Mische, 1977).

Güvenlik alanına, müşterek akıl ve sivil katılım olmaksızın üretilmiş bilgi marifetiyle sokulan konu başlıkları, güvenlik elitinin sahip olduğu üstün yetkilerle bir araya gelince ihlallerin önüne geçilemez. Bu bağlamda insan hak ve ihlalleri gibi hukuk dışı uygulamalar meşrulaştırılmış olur. Güvenlikleştirilen olgu, kimlik olunca daha da kritik bir süreç ortaya çıkmaktadır. Örneğin bugün dünyada sadece Müslüman veya göçmen olmalarından dolayı

---

¹Jeremy Bentham'ın tasarladığı ve hiçbir zaman gerçek hayata geçirilememiş olan hapisane projesidir. Tasarı, sekizgen biçiminde bölmelerden oluşan bir bina ve tam ortasında bir gözetleme kulesi içerir. Kuleden bütün hücreler görülmekte ama hücrelerden kuledekiler görülmemektedir. Amaç, kulede kimse olmasa bile mahkûmların her daim izlendikleri fikrine kapılmalarını sağlamaktır. Michael Foucault, panoptikon fikrinin modern güç kavramının babası olduğunu düşünür. İzlenmese bile izlendiğini, ya da her an izlenebileceğini düşünen insan kendi kendine bir oto kontrol mekanizması geliştirir ve kendini denetlemeye başlar.

şüpheli görülüp farklı muamelede bulunan yüzlerce kişinin temel insani hakları, bu sürecin ürettiği güvenlikleştirici söylem üzerinden ihlale açık hale getirilmektedir. Güvenlik pratiklerinin yol açtığı insan hakları ihlalleri de Paris Okulu'nun gündeminde üst sıraları işgal eder; çünkü ortada bir çelişki bulunmaktadır. Güvenlikleştirilen olgular neticesinde ortaya çıkan insan hakları ihlalleri, varsayılan liberal demokrat değerlerle uyuşmamaktadır. Bu bağlamda, özellikle AB'nin ilgili ülkeleri eleştiriye maruz kalmaktadır (Bonelli, 2008).

1.2.3. Kopenhag Okulu

Çalışmaya temel teşkil eden Kopenhag Okulu da böyle eleştirel bir iklimde yeşererek bu akımın öncülerinden olmuştur. Kopenhag Okulu, güvenlik çalışmalarına neorealist ve konstrüktivist bir bakış ile farklı bir analiz modeli sunmuştur. Analizlerinin merkezine realist yaklaşımın temeli olan devleti koymakla birlikte güvenlik alanındaki görüşlerinde farklılıklar yer almaktadır. Temelde devlet merkezli bir tutum sergilese de sonrasında inşacı bir yaklaşımla analiz birimini çeşitlendirmektedir.

Kopenhag Okulu; Buzan ve Waever başta olmak üzere, Jaap de Wilde, Morten Kelstrup, Pierre Lemaitre ve Elzbieta Tromer gibi isimlerin öncülüğünde, Kopenhag'daki Centre for Peace and Conflict Research'te çalışmalarını yürüten bir gruptur. İsim McSweeney tarafından verilmiş olup sonrasında bu isim tüm akademik çevrelerce benimsenmiştir. Huysmans, Okul'un hareket noktasını iki hususta özetlemiştir: Güvenliği dar askeri-siyasi bağlamdan çıkartmak, kavramı tutarsızlıktan korumak (Huysmans, 2007: 46). Bu bağlamda Kopenhag Okulu, uluslararası güvenlik çalışmalarına ilişkin literatüre üç temel katkıda bulunmuştur. Bunlar: Güvenlikleştirme teorisi, sektörel güvenlik yaklaşımı ve bölgesel güvenlik kompleksi teorisi. Bu çalışmanın temel önermesini güvenlikleştirme yaklaşımının oluşturması sebebiyle diğer iki yaklaşımdan ziyade daha çok güvenlikleştirme teorisine odaklanılacaktır.

1.2.3.1. Bölgesel Güvenlik Kompleksi

Kopenhag Okulu'nun düşünce sistematığının anlaşılabilmesi için güvenlik literatürüne olan katkılarının irdelenmesi gerekmektedir. Okul'un birinci katkısı, geliştirdiği "Bölgesel Güvenlik Kompleksi" kavramıdır. Günümüzde her ne kadar büyük teknolojik gelişmeler

yaşansa da tehditler çoğunlukla kısa mesafelere kolay ulaşmaya devam etmektedir (Buzan ve Waever, 2003: 461). Tüm şiddet hareketlerinin ve terör faaliyetlerinin coğrafi konum ve bölge ile ilişkileri vardır. Dolayısıyla bu tehditlerin, ortaya çıktıkları bölge bağlamı dikkate alınmadan doğru analiz edilebilmesi çok da mümkün olmayacaktır (Buzan ve Waever, 2003: 466-467).

Huysmans, Kopenhag Okulu'nu analiz ederken, güvenlik kompleksini, coğrafi olarak tanımlanmış ve içerdiği güvenlik pratikleri birbirine daha fazla bağımlı olan bölgesel güvenlik sistemi şeklinde belirtmiştir (Huysmans, 2007: 60). Buzan'ın görüşüne göre ise küresel ölçekte tüm devletler güvenlik konusunda birbirlerine bağımlıdır. Ancak bu bağımlılığın derecesi birbirlerine olan mesafeleri ile orantılıdır. Bu kapsamda anarşi ve coğrafi farklılıklar, güvenlik bağımlılığının yoğunlaştığı bölgesel kompleksleri oluşturmuştur (Buzan ve Waever, 2003: 46). 2003 yılında Buzan ve Waever tarafından kavram "Regions and Powers: The Structure of International Security" başlıklı kitapta daha da ayrıntılandırılmış, dünyadaki farklı güvenlik kompleksleri tanımlanarak bu bölgelerin güvenlik parametreleri analiz edilmiştir.

Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu düzeninde devletler, iki süper güce göre konumlanarak veya denge politikası güderek güvenliklerini sağlamaya çalışırken sonrasında oluşan düzende güçlü aktörler tarafında baskılanan devletler, bölgesel anlamda daha fazla hareket kabiliyeti kazanmışlardır. Bu bağlamda devleti referans alarak yapılacak güvenlik çalışmalarında bölgesel dinamikler mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Waever ve Buzan, 'Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi'nde hangi devletin hangi bölgeye ait olduğuna yönelik analizler yapmaktadırlar. Bu kapsamda devletleri yalnız bir aktör gibi bölgeden bağımsız ele almak ya da uluslararası sistemi, alt birimlerini dikkate almadan bir bütün olarak düşünmek sağlıklı sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Örneğin Fransa'yı yalnız başına değerlendirerek bir analiz yapmak doğru değildir. Güvenlik değişkenleri ilişkiseldir ve Fransa'nın güvenliğini etkileyen diğer devletler de analiz kapsamında değerlendirilmelidir. Bunun yanında global değerlendirmeler de aynı şekilde sağlıklı olacaktır. Çünkü bu bir realiteye değil, isteğe karşılık gelecektir. Okul'a göre küresel açıdan dünya, entegre bir sistem halinde değildir. Sınırlı sayıda aktörler güvenlik dinamiklerine etki edebilmektedir (Buzan ve Waever, 2003: 43). Bu sebeple analizlerin bölgesel düzeyde tutulması sonuçların tutarlılığını da arttıracaktır.

1.2.3.2. Sektörel Güvenlik

Okul'un çalışmalara kazandırdığı ikinci kavram "Sektörel Güvenlik" yaklaşımıdır. Kopenhag Okulu temel olarak Avrupa güvenliğinin askeri olmayan yönüne odaklanma fikriyle ortaya çıkmıştır. Bu noktada okul sadece odak noktasını seçmemiş, aynı zamanda ayrılması gereken sektörleri belirleyerek tanımlamıştır. Buzan'a göre "sektör" gerçekliğin incelenmesi esnasında yardımcı olan bir lensdir. Sektörler, bütün sisteme seçici bir lensle bakıp boyutlarının, üniteler arasındaki ilişkilerin ve etkileşim şeklinin ortaya çıkarılmasını sağlarlar (Buzan, 1993: 30-31).

Güvenlik sektörü, referans nesnelere yönelik ne tür tehditler olabileceğine yöneliktir. Sektörler, tanımlayıcı özel etkileşim tipleri olarak düşünülebilir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 7). Tehditleri sektörel olarak tasnif etmeden, bütüncül şekilde yapılacak analizler, durumu daha da komplike hale getireceğinden Buzan, Waever ve de Wilde; güvenliğin askeri, siyasi, ekonomik, çevre ve toplumsal güvenlik olarak beş sektörde incelenmesinin bu karışıklığı ortadan kaldıracığını düşünmüşlerdir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 8).

Genel olarak "Askerî sektör, kuvvete yönelik ilişkiler; siyasi sektör; otorite, yönetim statüsü ve tanıma ilişkileri, iktisadi sektör; ticaret, üretim, finans ilişkileri, toplumsal sektör; kolektif kimlik ilişkileri, çevresel sektör ise beşeri faaliyetler ve gezegenin biyosferi ile ilgilidir" (Buzan Waever ve De Wilde, 1998: 7).

Askeri güvenlik, devletlerin saldırı ve savunma kapasiteleri ile diğer devletlerin bu bağlamda algılanış biçimleri ile ilgilidir. Güvenlik sektörleri içerisinde en yüksek önceliğe sahip olduğu kabul edilmektedir. Askeri sektörde en önemli referans nesnesi devlettir. Siyasi güvenlik, devletin kurumsal istikrarına yönelik tehditlerle ilgilidir. Bu manada tehdit hem hâkim ideolojiye hem de yönetim sistemine yönelik olabilecektir. Terörizm ve iç savaş gibi tehditler de bu sektörün konusunu oluşturmaktadır. Ekonomik güvenlik, toplumun refah düzeyini yükseltebilmek için doğal kaynaklar ile finans kaynaklarına erişim ile doğrudan ilgilidir. Günümüzdeki çatışma alanları ile küresel aktörlerin kısa, orta ve uzun vadeli politikaları düşünüldüğünde konunun önemi çok daha iyi anlaşılacaktır. Çevre güvenliği, beşeri hayatın devamı için yeryüzünün yaşam bulunan tüm bölgelerinin korunması manasına gelmektedir. Bu alandaki en önemli tehditler iklim değişikliği, ozon

tabakasının delinmesi gibi doğal tehditler olabileceği gibi beşeri kaynaklı da olabilecektir. Çevre ve güvenlik arasında bir ilişki kuran Gleditsch; yaşamsal kaynakların yok olması ile birlikte büyük göçlerin yaşanabileceğini, sonucunda ise topluluklar arasında çatışmaların meydana gelebileceğini iddia etmiştir (Gleditsch, 1998). Son olarak toplumsal güvenlik ise; insan ve toplumun kimliğine, kolektif bilince yönelik tehditleri içermektedir. Uluslararası kaçakçılık ve organize suçlar, göç, toplumsal güvenliğe yönelik önemli tehdit türlerindedir.

Bahsedilen sektörlerde evrensel bir hiyerarşi söz konusu değildir. Her devlet açısından sektörlerin önem sırası değişiklik arz etmektedir. Devletlerin bulunduğu coğrafya ve çevresindeki devletler, güvenlik algılarını doğrudan etkileyecektir. Örneğin Norveç ile Libya'nın güvenlik algıları birbirinden bütünüyle farklıdır. Dolayısıyla referans nesnesi olarak sadece devleti almak bu noktada yetersiz kalacağından devletlerin buldukları bölgeler ile birlikte değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

1.3. Kopenhag Okulu'nun Güvenlikleştirme Teorisi

Kopenhag Okulu'nun yazına en büyük ve en önemli katkısının güvenlikleştirme teorisi olduğunu iddia etmek çok yanlış bir yaklaşım olmayacaktır. Teori, 1989 yılında Ole Wæver tarafından ileri sürülmüş, sonrasında ise Kopenhag Okulu akademisyenlerinin farklı çalışmalarına da dayanak teşkil eden bir kuram haline dönüşmüştür. Bu kapsamda teori fikri temellerinden itibaren ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.3.1. Fikri Temelleri

Her ne kadar güvenlikleştirme kavramını literatüre kazandıran Ole Wæver olsa da bu süreçte ilham aldığı bazı sosyal bilimciler olmuştur. Güvenlikleştirme teorisi, ana hatlarıyla dil felsefesine ilişkin yaklaşımları kullanan söz edimi teorisine dayanmaktadır. Ancak siyaset teorisi ile sosyal inşacılık yaklaşımını da kullanarak özgün bir söz edimi anlayışı geliştirmiştir. Dolayısıyla güvenlikleştirmenin, söz edimi teorisi ile siyaset teorisinin bir karışımı olduğu söylenebilecektir. Ayrıca bilim felsefesi açısından da söz ediminden beslenen, edimsellik içeren sosyal bir inşa sürecidir. Bu bölümde, bahsedilen sosyal bilimcilerin güvenlikleştirme kavramının teorik hafızasını nasıl besledikleri anlatılmaya çalışılacaktır.

1.3.1.1. John L. Austin

Kopenhag Okulu'nun güvenlik konseptinin temelinde "söz edimi" kavramı yer almaktadır. Yani güvenliğin söylem ile inşa edildiği öne sürülmektedir. Söz edimleri kuramı; anlam sorunsalına dilin kullanımına bakılarak çözüm bulunması gerektiğini belirten, gündelik dil felsefesi geleneğinin önde gelen düşünürlerinden Austin tarafından 1930'larda öne sürülen ve 1955'te Harvard Üniversitesi'nde verdiği derslerde ayrıntılandırılan bir yaklaşımdır. Düşünürün ölümünden sonra 1962'de "How to Do Things with Words" adlı kitapla da kuram literatüre kazandırılmıştır. J. L. Austin tarafından geliştirilen söz edimleri teorisine göre dilin değişik kullanım şekilleri ve fonksiyonları mevcuttur. Bu açıdan dönemin sınırlayıcı ve indirgemeci dil görüşlerine farklı bakış açısı önererek detaylı bir teorik yaklaşım geliştirmiştir.

Austin'e göre gündelik dilde sözcüklerin anlamı da önem arz etmektedir. Örneğin günlük hayatta sürekli karşılaştığımız X sözcüğü ne anlama gelir şeklindeki sorulara iki şekilde cevap verilmelidir: Birincisi, kelimenin dizim bilgisinin açıklanmasıdır. Yani sözcüğün ne olduğunu tasvir edip kullanılabileceği veya kullanılamayacağı cümleler örneklenmelidir. İkincisi, kelimenin anlam bilgisinin gösterilmesidir. Burada amaç, sözcüğü içeren cümleler aracılığıyla soruyu soran kişinin durumu gözünde doğru canlandırmasını ve hatta yaşamasını sağlamaktır. Ancak bir sözcüğün doğal ve gözle görülüp elle tutulur bir karşılığı yoktur (Austin, 1979: 57-60).

Austin söylem fiilini; Düz-söz eylem 'locutionary act', Edim-söz eylem 'illocutionary act' ve Etki-söz eylem 'perlocutionary act' olmak üzere üç temel başlıkta tasnif etmiştir. Düz-söz eylemde bir konuşma fiilinin ifadesi olduğu şekilde anlaşılmalıdır. "Silahını doldur" ifadesinde doldurmak fiili ile "bir şeyi doldurmak", silah kelimesi ile de "o şahsın silahı" kastedilmiştir. Dolayısıyla eylem olduğu gibi anlaşılmıştır. Edim-söz eyleminde ise anlamaya dayalı bir algı vardır. "Bana silahımı doldurmamı emretti." cümlesinde, icra edici bir güç ile birlikte anılan bir süreç mevcuttur. Etki-söz eyleminde ise bir şeyi söyleyerek yapma durumu söz konusudur. "Güvenme", "cayma", "güvenini sarsma" gibi (Floyd, 2010: 11-12)

Austin'e göre söylem; fiilin edimsel 'gerçekleştirici-performatif' niteliğinin hayata geçişini simgelemektedir. Dolayısıyla edimsel eylemlerde söylem olduğu andan itibaren

gerçekleşmiş olmaktadır. Bu kapsamda Austin'in fazlaca başvurduğu örneklerden birisi evlenme törenleridir. Bu törenlerde gelin ve damadın evlendirme görevlisine verdikleri "evet" veya "hayır" cevapları, evlenme fiilinin yerine getirilmesine doğrudan sebep olmaktadır. Yani kelimenin telaffuzu fiilin gerçekleşmesiyle aynı anlama gelmektedir. Bu hususta Austin'in sıkça kullandığı bir diğer örnek ise iddiaya girmektir. Bu eylemde iki veya daha fazla kişi bir olayın sonucuna yönelik doğru öngöründe bulunmaya çalışmaktadırlar. Öngörü ifade edildiği anda iddiaya girilmiş olur. Bu kapsamda verilen örnekler, güvenlik fiilinin söz edimsel niteliğine yönelik sosyal hayattan benzer örneklerdir (Floyd, 2010).

Özetle Austin, çalışmalarında söz söyleyerek bir etkinlikte bulunulduğunun üzerinde durmuştur. Kuramın içerdiği temel konu ve belirleyici etken; dil çalışmalarında dilin yapısı, manası ve gramerden ziyade dilin kullanıldığı sosyolojik bağlam ile bu bağlamdaki işlevinin sorgulanması gerektiğidir.

1.3.1.2. Carl Schmitt

Devlet olgusunun özgün karakteristiğinin incelenmesinde Carl Schmitt'in politik felsefesinden faydalanılabilecektir. Güvenlik ve güvenlikleştirme yaklaşımının temellendirilebilmesi açısından Schmitt'in siyasal topluma ilişkin ortaya koyduğu hususların bilinmesi önemlidir. Güvenlikleştirme yaklaşımının, siyasal alan dışındaki bir konunun siyasal alana alınması manasına gelmesi dolayısıyla neyin siyasal olduğu, siyasal toplumun nasıl oluştuğu ve bir siyasal toplumun genel özellikleri çalışma açısından temel niteliktedir. Ayrıca devlet olgusunu tanımlamadan güvenlik hususunu anlamlandırmak oldukça zor olacaktır.

Modern ulus-devlet her şeyden evvel bir fikirdir. Siyasal birliktelik ve kader birliği hissiyatı; din, dil, ırk gibi temel tanımlayıcı özelliklerin ötesinde yer almaktadır. Ancak siyasal birliktelik sonucunda feodal unsurlar ortadan kaldırılabilir. Schmitt'e göre siyasal birlik, bünyesindeki karşıtlıkları aşabilen bir birlikteliğe vurgu yapmaktadır (Bezci, 2006: 49). Bahsedilen bu siyasi bilinç ise kendi kendine ortaya çıkmamaktadır. Tarihsel olayların oluşturduğu bilinç tortuları ve akıl, belirli bir irade ile yönlendirilebilirse bir devletten söz edilebilir. Bu noktada güvenlikleştirme konusundan işte böyle bir algısal çerçeve içerisinde bahsedilebilecektir.

Kopenhag Okulu; güvenlikleştirme yaklaşımını literature kazandırmasına rağmen bilinçli veya bilinçsiz, konuya ilişkin süreci göz ardı etmiş ve yüzeysel işlemiştir. Bir konunun güvenlik kapsamında ele alınabilmesi için sıradan değil, devletin varoluşsal yapısına ilişkin bir sorun olması gerekmektedir. Güvenlikleştirme olağan bir “müsamere” değil, en başta bir egemenlik sorunudur. Schmitt’in cümleleriyle “Egemen, olağanüstü hale karar verendir” (Schmitt, 2002: 13). Olağanüstü hal ise normal halin dışında ilave birtakım önlemler gerektirmektedir. Olağanüstü duruma nasıl karar verileceği, bu durumda ne gibi önlemlere başvurulabileceği devletlerin anayasasında yer almaktadır (Schmitt, 2002).

Bu çerçevede Schmitt, olağanüstü hali ‘exception’ egemenin verdiği karar bağlamında incelemektedir. Egemen, olağanüstü hale karar veren olması hasebiyle en üstün ve hükmedici güçtür. Devletin menfaatlerine, kamu güvenliğini ve düzeni neyin olduşturduğuna karar verme önceliğine ve imtiyazına sahiptir. Varoluşsal bir tehdit durumunda olağanüstü hal, normal siyasetin kesintiye uğradığı andır. Bu anda hukuksal araçlar durumu kurtarmaya yetmemektedir. Schmitt “karar” mekanizmasını egemenlik kavramı içerisine yerleştirmektedir. Olağanüstü halde hukuk askıya alınmakta devlet baki kalmaktadır. Bu anlamda devlet otoritesinin temelini olağanüstü hal en net şekilde ortaya koymaktadır. Karar, hukuki normdan ayrılarak haklılık ihtiyacını da ortadan kaldırmaktadır (Schmitt, 2002: 14-20).

Güvenlikleştirme ise sadece bir ikna süreci manasına gelmemektedir. Bu şekilde bir yaklaşım; güvenlik kavramı üzerinde yaşanan egemenlik mücadelesini gizlemek, desteklemek ve olumlamak için kullanılabilir. Bu süreci sadece bir ikna süreci olarak ele almak, toplumların etkilere her daim açık olmalarının şartlarını da hazırlayabilecektir. Schmitt’e göre siyasal birliğin kurucu iradesi, ancak düşman bilinir bir hale geldiğinde oluşabilmektedir (Bezci, 2006: 47-55).

Carl Schmitt’in güvenlikleştirme yaklaşımına ilişkin etkilerini ayrıntılandıran önemli çalışmalardan birisi Michael Williams tarafından kaleme alınmıştır (Williams, 2003: 511-531). Floyd; bu makalenin, güvenlikleştirme yaklaşımı ile Schmittyen çalışmalar arasındaki ilişkiyi tespit eden ilk çalışma niteliğinde olduğunu değerlendirmektedir. Schmitt’e göre sosyal bir varlık olan devleti yönetmek için sadece hukuk yetersizdir; bunun yanında güç ve politika da gerekmektedir. Burada politika ile kastedilen, rekabetin en yoğun ve aşırı şeklidir ve ortaya çıkan kutuplaşma sonucunda dost ve düşman

algılamaları yeşermektedir. Dolayısıyla politik alanın gerçek belirleyicisi bu dost ve düşman tanımlamalarına yönelik yarıştır (Floyd, 2010: 17-18).

Dost ve düşman tanımlamalarının ortaya çıktığı bu süreçte güvenlikleştirme eylemi de içselleştirilmiş olmaktadır. ‘Düşmanın’ yarattığı ‘tehdit’ potansiyeli ile ilan edilecek bir konuya yönelik, ‘biz’ olarak ve ‘dost’ kimliği üretilerek tehditler üzerine bir hegemonya tesis edilmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda devletlerin kuruluş felsefesi, güvenlik algılamalarını ve tehditlerini de belirlemektedir. Güvenlik, devletlerin kendi menfaatleri doğrultusunda, karakteristik özelliklerine ve kimliklerine göre dost düşman anlayışlarını yeniden tanımlamalarını gerektirmektedir.

1.3.1.3. Giorgio Agamben

Güvenlikleştirme kuramı, referans objesi olarak en temel yapıtaşı olan devleti ele almaktadır. Neyin bir güvenlik sorunu olduğuna, neyin güvenlik sorunu olmadığına karar verme tekeli devlete aittir. Kamusal alan dışında olan bir konuyu politize ederek varoluşsal bir tehdit şeklinde işlemek yine devletin inisiyatifindedir. Siyasal alana alınan varoluşsal tehdit, gerekirse hukuk da askıya alınarak olağanüstü tedbirlerle bertaraf edilebilecektir. Dolayısıyla güvenlikleştirme konseptinin fikri temellerinde ‘devletin pozisyonu’ ile ‘olağanüstü hal durumu’ önemli yapıtaşları niteliğindedir. Olağanüstü hal kavramını Schmitt’den alarak çağdaş tartışmalara eklemleyen düşünür ise Agamben’dir.

Olağanüstü hal kavramı, siyasi belirsizlik veya kriz durumunda varoluşsal tehditlerin ortadan kaldırılarak kamu düzeninin yeniden tesisi için hukukun askıya alınması durumunu anlatmaktadır. Agamben, Antik Yunan’dan Nazizm’e kadar uzanan hattın izini sürerek Batı politik geleneğini çıplak hayat ‘zoe’ ile siyasal hayat ‘bios’ kavramları arasındaki fark dolayısıyla ele almaktadır. Batı tarihini kopuştan ziyade süreklilik olarak ele alarak analizlerinin merkezinde devleti hukuki bir egemen ayrıcalıklı konuma oturtur. Agamben’e göre egemen, öncelikle çıplak hayatı siyasal hayatın içerisine entegre eder ve nihai olarak biyolojik hayatı kendi stratejilerine göre şekillendirerek merkezine alır (Agamben, 2001: 15).

Agamben, günümüzde olağanüstü hal durumunun giderek normalleşip asıl siyasal yapıya dönüştüğünü ve hatta yönetsel gerçeklik ve kural olmaya başladığını öne sürmektedir. Ona göre olağanüstü hal bir nevi dışlamadır (Agamben, 2001: 31-129, 2008: 9-23).

Agamben, normların askıya alınarak hukukun geçersiz kılınması durumunun hukuk düzeni ile bağlantısız olmadığını da ileri sürmektedir. Bu kapsamda olağanüstü hal, olağandışı alanın hukuk alanına alınmaya çalışılarak belirsizlik yaratılmasına yönelik bir girişimdir (Agamben, 2008: 36-39). Agamben; süreci incelerken temelde, “Siyasal olarak hareket etmek ne anlama gelmektedir? sorusunu sormaktadır. Sorunun cevabını ararken “kamu hukuku” ile “siyasal olgu” ve “hukuk düzeni” ile “yaşam” arasında kalan bölgeyi araştırmaktadır. Olağanüstü hal veya istisna hali kavramı da işte bu ara bölgenin tanımlanması açısından önem arz etmektedir.

Schmitt'ten farklı olarak Agamben, egemenliğin temelini Roma Hukuku'ndan esinlenerek ürettiği *homo sacer* ‘kutsal insan’ hayatı üzerinden açıklamaya çalışır. Bu insan, öldürülebilmekte ancak kurban edilememektedir. Kutsal insan, egemen ile olağanüstü hal kavramsal ikilisi arasında bir köprü işlevi görmektedir. Siyasi bölgenin ve siyasetin anlaşılması için kullanılan sözleşme, insan ve yurttaş hakları ile hür irade gibi kavramlar terk edilerek yerine yasaklama ve çıplak hayatın dışlanması konulmaktadır. Egemen, çıplak hayatı yasaklamalarla yönetebilir hale gelmekte ve bu bölge siyasetin yeni öznesi şeklini almaktadır. Burada temel husus yasaklamadır. Egemen iktidarın temel yapısını, yasaklama ilişkisi oluşturmaktadır. Çıplak hayat ile iktidarı bir araya bu yasaklama ilişkisi getirmektedir ve bu durum Agamben'e göre egemenliğin biçimsel yapısıyla değil özünü ilgilidir (Agamben, 2001: 147-164).

Hukukun güvence altına almadığı kutsal insan, eylemleri hukuki olarak kontrol edilemeyen bir gücün nesnesi haline gelmektedir. Egemen iktidar, çıplak hayatı yaratır ve aynı zamanda çıplak hayat onun nesnesi olarak egemen iktidarı oluşturmaya başlar. Dolayısıyla iktidar ile çıplak hayat aynı anda birbirlerini meydana getirirler. Agamben'e göre işte bu noktada, Batı uygarlığındaki tüm iktidar ilişkilerinin kaynağı olarak değerlendirdiği egemen ve homo sacer arasındaki müşterek kurucu ilişki inşa olur (Boukalas, 2014: 114).

Sonuç olarak aktör ve alımlayıcı kitle arasında inşa olan ve birtakım olağandışı prosedürlerin meşrulaştığı güvenikleştirme sürecinin fikri altyapısı sorgulanırken Agamben'in düşüncelerinin anlaşılması önem arz etmektedir. Egemen ve “kutsal insan” arasındaki ilişki ile hukuksal alan ve istisnai alan sınırları ve ilişkilerini irdeleyen Agamben; Antik çağlardan günümüze kadar devlet refleksleri ve yönetim şekillerinin izini

sürmüş, sonucunda güvenlikleştirme kuramının anlaşılması ve yorumlanmasındaki en önemli yapı taşlarından birisi haline gelmiştir.

1.3.2. Güvenlikleştirme Yaklaşımı ve Temel Unsurları

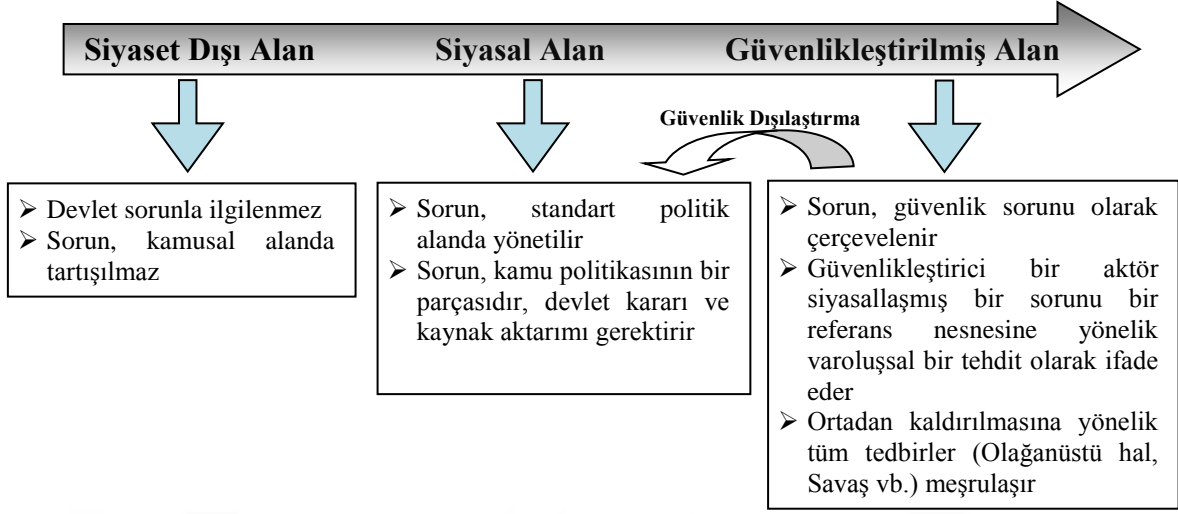
1998 yılında Buzan, Waever, ve De Wilde yayınladıkları “Güvenlik: Analiz için Yeni Bir Çerçeve” adlı eserlerinde güvenlikleştirme yaklaşımının temel mantığını ve parametrelerini ortaya koymuşlardır. Bu bölümdeki fikirler, bahsedilen (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 23-45) eserin ayrıntılı olarak analizine dayanmakta olup sonraki bölümde teorinin eksiklerinin ortaya konulabilmesi için temel dayanak teşkil edecektir.

1.3.2.1. Güvenlikleştirme Yaklaşımı

"Güvenlikleştirme" olarak bilinen sosyal yapılandırmacı yöntem, ilk olarak Ole Waever tarafından 1989'da yayınlanan "Güvenliğin Söz Edimi: Bir Kelimenin Siyasetini Analiz Etme" adlı çalışmada ortaya atılmıştır. Kopenhag Barış ve Çatışma Araştırması Merkezi'nde bulunan Waever ve enstitünün diğer üyeleri, güvenlik konusundaki bu yapılandırmacı yaklaşımı daha da geliştirerek “Avrupa'daki Toplumsal Güvenlik”, “Kimlik, Göç ve Yeni Güvenlik Gündemi (1993)”, “Güvenlik: Analiz İçin Yeni Bir Çerçeve (1998)” gibi güvenlikleştirmenin kavramsal anlayışının yanı sıra pratik uygulamasını da büyük ölçüde genişleten bir dizi eser yayınlamışlardır.

Güvenlik çalışmalarında ‘kimin güvenliği’ sorusuna cevap verildikten sonra üzerine kafa yorulması gereken sorulardan bir diğeri de ‘neye karşı güvenlik’ hususu olmuştur. Güvenlikleştirme, en temel anlamda daha önceleri güvenlikle ilgili olmadığı değerlendirilen bir konunun değişik nedenlerle güvenlik meselesi haline getirilmesidir. Güvenlik, politikayı genel kabul görmüş kuralların dışına taşımakta ve konuyu ya politikanın özel bir çeşidi ya da politika üstü bir mesele olarak çerçevelemektir. Bu sebeple güvenlikleştirme, siyasallaştırmanın daha uç şekli olarak da görülebilecektir.

Şekil 1. Güvenikleştirme Spektrumu

Kaynak: Emmers'ten (2013) uyarlanmıştır

Şekil 1'de de görüldüğü gibi teoride herhangi bir kamusal sorun, siyasal olmayan bir alandan siyasal alana yerleştirilerek güvenikleştirilebilmektedir. Burada 'güvenikleştirme' ile kastedilen, konunun varoluşsal bir tehdit içerdiği ve üstesinden gelinebilmesi için normal politik prosedür sınırlarının dışında olağanüstü tedbirlerin meşrulaştırılmasını gerektirdiğidir. Güvenlik, direkt gösterimle alakalı bir husustur. Bir konunun ciddi bir güvenlik meselesi olarak ele alınabilmesi için gerçekten önemli tehditleri içermesi gerekmektedir. Siyasallaşma ile güvenikleştirme arasında bir bağ mevcuttur. Ancak bu bağ, güvenikleştirmenin her zaman devlet eliyle yürütülmesi gerektiği anlamına gelmemektedir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 23).

Bu kapsamda güvenikleştirme, anlam itibarı ile analitik ve felsefi olarak tanımlanabilecek bir kavram olmamakla birlikte, temel olarak kullanım bağlamına göre değişmektedir. Güvenlik meselelerinde bir konu, uluslararası güvenlik meselesi olarak, diğer konulara kıyasla daha önemli ve öncelikli olduğu düşünüldüğünde ön plana çıkarılmaktadır. Eğer bir kişi, bir konunun normal politik meselelere ilişkin hususlardaki değerinin üzerine çıktığını iddia ederse bu, tüm süreci etkileyecek değerde bir konu olmalıdır. Başka bir deyişle problem acilen ele alınmazsa bunun dışındaki tüm konuların değersiz olacağına dair riskler içermelidir. Bundan dolayı aktör, meseleyi acilen ele alabilmek için normal dışı yollarla istisnai haklar iddia edebilmektedir. Bu kapsamda gizlilik, ekstra vergi, askere çağırma, limit veya kanun koyma, kaynakların belli alanlara yönlendirilmesi gibi alanlar normal dışı yollara verilebilecek örneklerdendir. Dolayısıyla güvenikleştirme yaklaşımının rahatlıkla

“self referential yani kendinden başvurusal²” olduğu söylenebilecektir. Yani kendisi hakkında yargı veya çözüm içeren bir fonksiyona sahiptir. Bir sorunun gerçekten güvenlik meselesi olabilmesi tehdidin gerçek olup olmaması ile değil, sorunun tehdit olarak sunulması ile ilgilidir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 24).

Güvenlikleştirmenin tam tanımı ve kriteri, varoluşsal bir tehdit tanımlamasının yeterliliği ve sağlam politik etkileri ile özneler arası bir süreç sonunda ortaya çıkacaktır. Güvenlikleştirme; herhangi bir işarete ihtiyaç duymayan, doğrudan çalışılabilecek bir süreçtir. Güvenlikleştirme sürecinin incelenmesinin yolu, politik olayların ve söylemlerin incelenmesinden geçmektedir. Peki bir argüman, bazı kanunların ihlal edilebileceğine yönelik belli bir hedef kitleyi kazanacak yeterliliğe ne zaman haiz olur? Bir argüman, varoluşsal bir tehdide yönelik öncelik ve aciliyet kazanmış ve aktör de, kural ve prosedürlerin dışına çıkma özgürlüğünü elde etmişse bu durumda güvenlikleştirme sürecine şahit olduğu söylenebilecektir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 25).

Bir konunun belli bir referans nesnesine yönelik varoluşsal tehdit oluşturduğuna ilişkin bir söylem süreci, tek başına güvenlikleştirmenin gerçekleştirilebilmesi için yeterli değildir. Buna sadece güvenlikleştirme girişimi denebilecektir. Konu yalnızca hedef kitlenin bunu kabul etmesi sonucunda güvenlikleştirilmiş olacaktır. Burada önemli olan husus, “kabul” sürecinin hâkimiyet içermeyen tartışmaları ve medeni bir süreci içerme zorunluluğunun olmayışıdır. Bunun aksine rıza veya baskıya dayalı bir düzen de güvenlikleştirme süreci için yeterli olacaktır. Burada baskı ve rıza arasında bir denge kurulması önemlidir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 25).

Güvenlikleştirme sürecinde her zaman “derhal acil önlemlerin alınması” kastedilmemektedir. Varoluşsal tehditlerin konuşulup tartışıldığı bir platformun oluşturulması, ayrıca muhtemel acil önlemlerin veya atılacak diğer adımların meşrulaştırılabileceği bir salınım yaratılması da önem arz etmektedir. Eğer bu süreç sonucunda hedef kitleden meselenin kabulüne yönelik herhangi bir işaret alınamazsa bu durumda bir güvenlikleştirmeden değil, sadece güvenlikleştirme girişiminden bahsedilebilecektir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 25).

---

² Bir kavramın kendisi hakkında yargı veya çözüm içermesi manasına gelmektedir.

Güvenlikleştirme; sadece kuralların ihlal edilmesi veya varoluşsal tehditlerin ortaya çıkması değil, varoluşsal tehditlerin ortaya çıkması durumunda kuralların ihlalinin meşrulaştırılmasıdır. Bu noktada kavramın önemi sorunu ortaya çıkmaktadır. Küçük ölçekte de birçok eylem bu formu kazanabilecektir. Örneğin bir aile belli bir işe bağlılığını sürdürerek yaşam tarzını güvenlikleştirmektedir ve bu maksatla türlü oyunlar oynayabilecektir. Ya da Pentagon, sadece bilişim alanında faaliyet yürüten ve diğer güvenlik sahalarına doğrudan etkisi olmayan hackerları ulusal güvenliğe yönelik ciddi tehdit olarak algılayıp “felaket gibi tehdit” şeklinde tanımlayabilecektir. Güvenlikleştirme kavramını ortaya atan yazarların uluslararası güvenlik konsepti, ilgi alanlarına yönelik olarak açık bir şekilde tanımlansa da, hangi konuların önemli hangilerinin ise daha az önemli olduğuna dair bir ipucu vermemektedir. Ancak tehde maruz kalacak referans nesnesinin sadece devlete indirgenmesi durumunda, küreselleşme sonrası güvenlik kavramının yaşadığı genişleme ve derinleşmeye yönelik varsayımların temelini çürütüleceği vurgulanmıştır (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 25).

Bir güvenlikleştirme girişiminin sistem içerisindeki daha geniş ilişki modelleri üzerinde ne büyüklükte etki yapacağı önemlidir. Böyle bir girişim bir devletin birimleri arasındaki uyumu kolaylıkla bozabilecektir. Güvenlik eylemi, sistem içerisindeki unsurlar olan güvenlikleştirici ve hedef kitle arasındaki uzlaşma ile ortaya çıkmaktadır. Güvenlikleştiren aktör bir nevi kuralların ihlal edileceğine yönelik izne ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple sorunun normal yollarla aşılamayacağına ve kuralların geçersiz kılınması gerektiğine yönelik tehdit tasvirinde bulunmaktadır. En uç noktada ‘savaş’ örneğinde aktör, demokratik sistemdeki diğer partilerle meselenin tartışılmasını doğru bulmaz ve tehditle başa çıkılabilmesi için onların sistem içerisinde elimine edilmesi gerekliliğini savunur. Bu ‘kendinden başvurusal (self-referential)’ kural ihlali güvenlik eylemidir ve diğerlerinin durumu kurtaramayacağına yönelik yaratılan korku, bu eylemin temel motivasyonudur (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 26).

Güvenlikleştirilen ortamdaki bir birim, diğer birimlerle özneler arası sosyal paylaşımlar sonucunda oluşan kurallara güvenmeyerek eylemlerini kendi öncelikleriyle yönetme hakkını talep eden kaynaklarına güvenmektedir. Bu sebeple güvenlikleştirme süreci, üç bileşen veya aşamaya sahip olmalıdır: Varlığa yönelik tehdit, acil durum, kuralları ihlal ederek birimler arası etkileşim. Güvenlikleştirmenin ayırt edici karakteristiği, hayatta kalma, eylem önceliği, ‘mesele eğer hemen ele alınmazsa çok geç olabilir ve başarısızlığı

önleyemez yok oluruz' gibi, özelliklere sahip retoriğidir. Bu tanım sektördeki güvenlik aktör ve fenomenlerinin bulunmasında, güvenlik ajandasına yeni meselelerin oldukça zor eklenebildiği askeri-politik alanlardan daha araçsal bir fonksiyona sahiptir. Çünkü birçok yeni güvenlik meselesi askeri sektör için 'savaş kadar' tehlikelidir. Geleneksel güvenliğin bu kısıtlayıcı bağlarının aşılabilmesi için genel olarak güvenliğin temel niteliğinin net bir şekilde düşünülmesi gerekmektedir. Bu nitelik siyasetteki varoluşsal meseleleri siyasetin üzerine taşımaktadır (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 26).

Güvenlik söyleminde belli bir husus 'azami önceliğe' sahip bir konu olarak dramatize edilip sunulmaktadır. Dolayısıyla bir aktör herhangi bir konuyu, güvenlik kavramı ile etiketleyerek olağanüstü araçlarla müdahale hususunda ihtiyaç belirterek hak talep etmektedir. Araştırmacılar açısından bu süreçte objektif bir tehdit değerlendirilmesi yapmak değil; tehdit olarak ne anlaşılması gerektiğine dair yapılandırılan süreç ve ortak anlayışın ortaya çıkarılması önemli olacaktır. Güvenikleştirme süreci dil teorisinde "söz edimi" olarak adlandırılmaktadır. Burada temel konu bir şeyin daha gerçek olması değil; söylemin kendisinin eylem niteliğinde oluşudur. Kelimeler söylenerek, bir şey yapılmış olur; iddiaya girmek, söz vermek, bir gemiye isim vermek vb. (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 26).

Güvenikleştirme, geçici veya kurumsal olabilecektir. Eğer tehdit devamlı ve tekrarlayan yapıya sahipse bu durumda verilecek karşılık ve aciliyet mantığı kurumsallaşmış olacaktır. Bu durum askeri sektörde oldukça yaygındır. Devletlerin sahip olduğu bazı alanlarda aciliyet ve tehdit tanımlamasına ihtiyaç duyulmamaktadır. Birçok devletin savunma alanı bunlardan birisidir. Bu alanda ayrıca bir aciliyet tanımlamasına, tehdit gösterimine, önceliğe ihtiyaç yoktur. Birçok bürokratik formalite daha hızlı aşılarak sorunun üstesinden gelinmeye çalışılacaktır. Devletlerin tehdit algıladıkları bazı güvenlik sorunları kamusal alanda tartışılmamaktadır. Güvenikleştirme girişimlerinde özellikle demokratik toplumlarda kamuya mal edilmemiş bir meselenin güvenikleştirilmesi oldukça zor olacaktır. Çünkü kamuoyu ikna edilmeden meselenin aşılmasına yönelik bütçe ayırmak demokratik toplumlarda çok mümkün değildir. Bu prosedür güvenlik retoriği ile meşrulaştırıldıktan sonra kurumsallaşarak politik süreç içerisindeki yerini alacaktır. Söz edimi meseleye yönelik kamuoyu etkisini azaltır. Fakat demokrasilerde bir konu önce kamuoyunda meşrulaştırılır ve sonrasında alınacak önlemler kamuoyu ile paylaşılmayarak gizli bir süreç yönetilir. Gizli servisler bu mantık bileşeninin bir parçası olarak ortaya

çıkıştır. Her eylem dram, aciliyet ve öncelik yaratılarak kamuoyuna sunulmaz; tüm bu alanın temel mantığı oluşturulduktan sonra güvenlik ile etiketlenerek kamuoyunun iknası kolaylaşır (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 27-28).

Verilen bu bilgiler ışığında güvenliği; kimin, hangi şartlarda, hangi konularda ve hangi etkiler ile yapılandıracağı veya konuşacağını belirlenmesi önem arz etmektedir. Güvenlik “söz edimi” sadece güvenlik kelimesinin söylenmesi manasına gelmemektedir. Acil durum gerektiren varoluşsal bir tehdidin ve alınması gereken önlemlerin gösterilmesi ayrıca bu duruma belli bir hedef kitlenin rıza göstermesi gerekmektedir. Bu mantığın dışında ortaya çıkan güvenlik kelimesi metafor olmaktan ileri gidemeyecektir. Bu tez çalışmasının temel hedefi Waever ve diğerleri tarafından ortaya atılan teorinin detaylı olarak analiz edilmesi ve zayıf yönlerinin tespit edilerek teorinin güçlendirilebilmesi için karakteristik bir motif ortaya konulmasıdır. Gelişmiş ülkelerde silahlı kuvvetler ile istihbarat birimleri normal siyasi hayattan dikkatlice çekilmişlerdir ve kullanımları ayrıntılı olarak yetkilendirilme prosedürüne bağlanmıştır. Birçok zayıf veya topyekûn savaşa yönelik mobilize olmuş devlette olduğu gibi eğer bu şekilde bir ayırım gerçekleşmezse normal politik alanda kalması gereken birçok konu güvenlik alanına itilecektir. Çalışmanın ilk bölümünde ayrıntılı olarak açıklanan değişen güvenlik alan ve algılarının doğal sonucu olarak ortaya çıkan veya keşfedilen bazı yeni güvenlik sorunlarının (çevre güvenliği gibi) güvenikleştirilmesinde birtakım zorluklar yaşanacaktır. Henüz kurumsallaşamayan yeni güvenlik sorunları; güvenlik kurumları tarafından baskılanır, diğer tipte tehditler olarak tasarlanır ve politik alan içerisinde kalırlar.

Belirli bir perspektiften bakıldığında güvenikleştirme siyasallaştırmanın daha da yoğunlaştırılmış bir halidir. Çünkü siyasallaştırma bir meselenin daha çok sorumluluk alınarak görünürlüğünün arttırılmasıdır. Bunun zıttı olan uluslararası düzeyde güvenikleştirme ise bir meselenin acil, varoluşsal, normal dışı ve en üst düzeyde müdahale gerektiren öncelikli bir mesele olarak sunulmasıdır. Ulusal güvenlik idealize edilmemesi gereken bir olgudur. Çünkü bu olgu muhalefeti susturur ve gücü elinde bulunduranlara iç meselelere ilişkin kısıtlamalar yapmak ve demokratik olmayan hak iddiaları ile tehditleri ortadan kaldırabilmek için birçok imkân sunar. Kopenhag Okulu’nun konuya ilişkin inancı, “daha çok güvenlik daha iyidir” önermesinin yanlış olduğudur. “Güvenlik”, meselelerin normal politik alanda çözülmediğinin bir göstergesi olduğu için negatif bir olgu olarak görülmelidir. Bunun yanında güvenlik olgusu taktik bir cazibeye de sahiptir. Bu sebeple

meselelerin güvenlik alanından çıkarılarak yeniden siyasi alana dahil edilmesi anlamına gelen “güvenlik dışılaştırmak” uzun vadede “tehdit ve karşı önlemler” gibi ifadeler kullanılmadığı ve mesele politik alanda kaldığı için optimal seçenektir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 29).

Arnold Wolfers, 1952 yılındaki çalışmasında güvenliğin objektif (gerçek bir tehdidin olması durumu) ve subjektif (tehdit olduğuna yönelik algı) boyutundan bahsetmiştir. Kopenhag Okulu'nun argümanı ise güvenlikleştirmenin siyasallaştırmada olduğu gibi özneler arası bir süreç olarak anlaşılması gerektiğidir. Objektif bir yaklaşım sergilenmek istense bile tehdidin çok açık, belirgin ve acil olduğu durumlar dışında bunun nasıl yapılacağı çok net değildir. Örneğin “düşman tanklarının sınırı geçmesi” durumunda, düşmanlık tanklarla değil, tutumla ilgili bir hususudur ve bu tutum sosyal olarak inşa edilmektedir. Çünkü yabancı ülkeye ait bir tank, barışı koruma harekâtının bir parçası da olabilecektir. Tehdidin objektivitesini ölçebilecek evrensel bir teori bulunmamaktadır. Farklı devletler ve uluslar tehdit tanımlamasında farklı eşiklere sahiptir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 30). Söz gelimi Norveç için güvenlik sorunu yaratabilecek bir göçmen oranı, Almanya için bir güvenlik problemi yaratmayabilir. Bir referans nesnesi bir şeyin hayatta kalmasına yönelik tehdit tanımlaması sonrasında genel meşruiyete sahip olabilecektir. Bu süreç subjektif ve izole değil, kısmen tutarsız ve özneler arasında sosyal olarak inşa edilen bir niteliğe haizdir. Neyin güvenlikleştirilip güvenlikleştirilemeyeceğinin sosyal olarak limitleri vardır ve bu limitler değişebilecektir. Güvenlik analizleri diğer insanların da peşinden gittiği, referans nesnesinin kitlesel ölçekte özneler arası ve sosyal olarak inşa edildiği başarılı güvenlikleştirme örnekleriyle ilgilenmektedir. Bu kapsamda güvenlik dışılaştırma kavramı da en az güvenlikleştirme kadar ilgi çekicidir. Ancak başarılı bir güvenlikleştirme eylemi, güvenliğin en güncel ve geçerli spesifik anlamını oluşturması sebebiyle daha merkezi bir role sahiptir.

Güvenlikleştirme sürecinin anlamlandırılabilmesi için “kolaylaştırıcı koşullar” (facilitation conditions) hususuna da değinmekte fayda vardır (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 32). Öncelikle güvenlikleştirme süreci, aktörün konumuna göre değişiklik göstermektedir. Aktörler inşa edilmiş alanda güç pozisyonlarına göre konumlandırılmışlardır. Dolayısıyla güvenlikleştirme üzerine çalışmak aynı zamanda güç siyaseti çalışmak anlamına gelmektedir (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 31-32).

Kolaylaştırıcı koşullar çoğunlukla söz ediminin başarıya ulaştığı koşullardır. Fakat buradan söz ediminin her daim başarılı olacağı sonucu da çıkarılmamalıdır (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 32). Okul tarafından kolaylaştırıcı koşullar iç ve dış olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İç koşullar güvenlik grameri olarak isimlendirilmiştir. Burada “varoluşsal tehdit ve muhtemel bir çıkış yolunun olmayışı” gibi hususlar işlenmektedir ve alımlayıcı kitle böylelikle daha kolay ikna edilebilecektir (Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 32). Dış koşullar ise ikiye ayrılmaktadır. Birincisi, “aktörün sosyal pozisyonu” ile ilgilidir. Aktör, kitleyi etkileyebilecek otoriter bir pozisyona sahip olmalıdır. Bu otorite formel kaynaklı bir otorite olmak zorunda değildir. İkincisi ise tehditin kaynağına yönelik tarihsel koşullardır (Waever, 2003: 14; Buzan, Waever ve Wilde, 1998: 32-33).

Özetle Kopenhag Okulu, kendisini geleneksel devlet-temelli güvenlik çalışmaları ve post-yapısalcı güvenlik çalışmaları arasında bir yerde konumlandırmaktadır. Bir taraftan güvenliğin devlet-temelli askerî güvenlik ile sınırlandırılmaması gerektiğini savunmakta; diğer taraftan kişilerin var oluşunu ve durumunu tehdit eden her şeyin bir güvenlik problemi olarak değerlendirilemeyeceği uyarısını vurgulamaktadır (Akgül-Açıkmeşe, 2011: 66). Waever’a göre, güvenlik bir anlamda devletin acil olarak seferber edilmesi yoluyla tehdit edici nitelikteki konuların istikrara kavuşturulması olarak ele alınabilir. Kopenhag Okulu yazarlarına göre, güvenlik, içinde birtakım yıkıcı özellikler barındırabilmektedir. Bu bakımdan, amaç ‘güvenlik-dışlaştırma’ olmalıdır. Güvenlik-dışlaştırma, konuların ‘aciliyet’ hâlinde çıkarılması ve siyasi alanda normal görüşmeler sürecine taşınması anlamına gelmektedir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 4).

Güvenikleştirilmiş sorunlar, normal siyaset alanına tekrar dâhil edilmeden ya da güvenlik dışına alınmadan önce uzun bir süre güvenlik gündeminde kalabilir. (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 27, 39). Sorunlar kendiliğinden güvenliğe tehdit teşkil etmezler, bunlar genellikle aktör tercihleridir. Güvenlik politikalarının belirlenmesi de siyasi bir tercihtir. Kopenhag okuluna göre ideal olan durum, sorunların güvenlik dışına çıkarılması stratejisinin yaygınlaşmasıdır (Bilgin, 2010: 81-82) Bu anlamda, güvenlik dışlaştırma (desecuritization) daha önce tehdit olarak kabul edilen bir şeyin artık tehdit kapsamından çıkarılmasıdır (Waever, 2003: 12, Waever, 1995: 56). Eğer bir sorun politikacıların dikkatini uzun süre çekmez ise siyasi alanın dışına kendiliğinden kanalize olacaktır. Siyasallaştırma ya da güvenikleştirme her zaman iktidar yoluyla olmayabilir. Diğer bazı

sosyal gruplar da bir takım konuları gündeme taşıyarak, ilgili konuları diğer sorunların önüne alabilirler (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 27-39).

Güvenlik konuşma edimini tekelinde bulunduran yönetici elitler, güvenliğin alternatif açıklama modellerinin konuşulup tartışılmasını istemezler. Çünkü onlar için her an istenmeyen bir gelişme ortaya çıkması muhtemel olduğu için bu durumda kontrolü ellerinden bırakmak istemeyeceklerdir. Dolayısıyla sorunların kontrol altına alınması demokratik tartışmaların sonlandırılmasıyla kolaylaşacaktır. Sorunlar demokratik tartışmaların ötesinde güvenlik temelinde ele alınması yani güvenlikleştirilmesi aynı zamanda sorunların askeri sorunlar olarak görülmesini de beraberinde getireceğinden çözüm için askeri yöntemler konuşulmaya başlanacaktır (Waever, 1995; 1998; Bilgin, 2007: 557).

Güvenlik dışılaştırma kavramı ise güvenlikleştirme yaklaşımının bir çıktısıdır. Çünkü geleneksel güvenlik anlayışında güvenlik ve güvensizlik (insecurity) ters yönlü bir ilişki içindedir. Güvenlik arttığında güvensizlik azalır ya da tam tersidir. Ancak güvenlikleştirme perspektifinden bakıldığında ikisi de güvenlik çerçevesinde inşa edilmiştir ve tehdit-güvenlik kaygısının bir sonucudur. Yani güvenlikleştirme perspektifinden bakıldığında, güvensizlik (insecurity) tehdit olduğu zaman ona karşı bir savunmanın olmaması durumu; güvenlik, tehditle birlikte ona karşı savunmanında olması, güvenliğin konusu olmama ise (a-security) güvenlik dışılaştırma ya da hiç güvenlikleştirmenin olmaması yani herhangi bir tehdit durumunun olmamasıdır (Waever, 2003: 12-13; Waever, 1995: 56; Waever, 1998).

Sonuç olarak Kopenhag Okulu açık bir biçimde güvenlikleştirmeyi olumsuz bir durum olarak değerlendirir. Güvenlikleştirmeyi kaçınılması gereken bir süreç olarak görür. Eğer bir sorun güvenlik sorunu olarak tanımlanmışsa, onun doğasından kaynaklanan bir otorite ortaya çıkaracak, ortaya çıkan bu otorite, özgürlüklerin kısıtlanması, şiddet içeren yöntemlerin meşrulaştırılması gibi araçların uygulanması sonucunu doğurabilecektir. Kopenhag Okulu'nun bu anlamda önerdiği, sorunların güvenlik gündeminden çıkarılarak (desecuritization) "normal" politik süreçlerde tartışmak ve çözüm bulmaktır. Güvenliği genişletmekten daha çok minimize etmeye çalışmak amaç olmalıdır (Williams, 2003: 523).

1.3.2.2. Güvenlikleştirme Yaklaşımının Temel Unsurları

Waever ve diğerleri, konuya ilişkin yayımladıkları makalelerinde dünya üzerinde bazı ülkelerde, bahsedilen alana ilişkin meşrulaştırmanın her zaman gerekli olmadığını, anlatılan hususların liberal-demokratik toplumlar için geçerli olduğunu belirtmişlerdir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 24). Bu bölümde güvenlikleştirme yaklaşımının temel unsurları ortaya konularak sonraki bölümde geliştirilecek modele yönelik altyapı oluşturulmaya çalışılacaktır. 1998 yılında Waever, Buzan ve De Wilde yayınladıkları “Güvenlik: Analiz İçin Yeni Bir Çerçeve” adlı makalede güvenlik analizleri için öncelikle birbirinden farklı unsurlara ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Güvenliğe ilişkin analizlerde “söz edimi” yaklaşımı ile üç birim arasında ayırım yapılması gerekmektedir.

1.3.2.2.1. Referans Nesnesi

Varoluşsal tehdit altında olan ve hayatta kalmasına yönelik meşru iddiada bulunulan nesnedir. Referans nesnesi, ‘bir değere’ ilişkin tehdit varlığının deklare edilmesiyle belirlenmektedir. Kopenhag Okulu’nun yaklaşımına göre referans nesnesi ayrıca; dışsal olarak tehdit edilen ve bu tehdide rağmen korunması gereken, sosyal olarak beka meşruiyetine sahip olan ögedir. Geleneksel anlayışta referans nesnesi devlet veya üstü örtülü şekilde ulus olarak benimsenmiştir. Bir devlet için hayatta kalma, egemenlik ile ilgili bir hususken, ulus için ise kimlikle ilgilidir. Ancak güvenlikleştirme yaklaşımında ihtimaller, daha geniş spektrumda kabul edilmelidir. Prensip olarak güvenlikleştirici aktör, herhangi bir konuyu güvenlikleştirmek için girişimde bulunabilecektir. Fakat uygulamada, kolaylaştırıcı koşulların kısıtlamaları bazı referans nesnesi çeşitlerinin bu süreçte diğerlerine nazaran daha başarılı olabileceğini göstermektedir. Genel olarak güvenlik eylemi bir bütünlük adına gerçekleştirilmektedir. Bir başka deyişle referans nesnesi; ‘varlığının sürdürülmesi gereken, bu doğrultuda gerekli olan her şeyin yapılmasını zorunlu kılan şeydir’.

Referans nesnelere yönelik eylemselliklerinin olmadığına ve etkileşime yönelik alt sistemde bir birim olamayacaklarına dair bazı eleştiriler yapılabilecektir. Ancak bu bir ilizyondur. Güvenlikleştirici aktör, referans nesnelere adına konuşup icraatta bulunabilir ve aynı zamanda diğer referans nesnelere yönelik oluşacak tehditleri de görebilir. Bazı analitik teoriler, aktör zincirinde diğer bağlantıları işaret etse de referans nesnesi, sosyal olarak

yapılandırıldığı için çoğu zaman kendisi için bir aktördür. “Referans nesnesine”, “güvenlik sektörleri” perspektifinde bakıldığında; *toplumsal güvenlikte* insanların ulus, medeniyet, din, aşiret adına hangi noktalarda mobilize olduklarını, sonrasında mobilizasyonun hangi noktalarda politik partilerden, devlet elitlerinden, sosyal hareketlerden, kiliseler ve entelektüellerden etkilendiğini bilmek önemlidir. *Askeri sektörde* referans nesnesi, çoğunlukla güvenlikleştiren aktör yani devlettir. Ancak buna ilişkin verilecek kararda bazı “fonksiyonel aktörler” de etkili olmakta ve bu aktörlerin de hesaba katılması gerekmektedir. Sonuç olarak güvenlikleştirmede sektörler, analizin güvenlik birimlerine verdiği ağırlığa göre değişmektedir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998).

1.3.2.2.2. Analiz Düzeyleri

Uluslararası ilişkilere yönelik yapılacak tüm çalışmalarda, analiz düzeyi önem arz etmektedir. Kopenhag Okulu, çalışmalarında bölgesel güvenlik ilişkileri ve çok sektörlü güvenlik ajandasının sorgulanması üzerine yoğunlaştığı için analiz seviyelerinin anlaşılması oldukça önemlidir. Okul açısından analiz düzeyleri; aktör, referans nesnesi ve güvenlik alanında etkileşim içerisinde olan dinamiklerin konumlandırılabilmesi için üzerinde durulması gereken bir parametredir. Kopenhag Okulu “düzey” diyerek uzay ölçeğinde küçükten büyüğe tanımlanan analiz nesnelere bahsetmektedir. Analiz düzeyleri, olayların kendi aralarında ortaya çıkış kaynaklarının açıklanmasından ziyade ontolojik referanslardır (Waever, 1998: 5). Kopenhag Okulu’na göre uluslararası ilişkiler çalışmalarında en sık kullanılan analiz düzeyleri şunlardır (Waever, 1998: 6): *Uluslararası sistem*, karşılıklı etkileşimde bulunan veya bağımsız hareket eden ve üzerinde daha büyük bir sistem düzeyi bulunmayan birimlerden oluşan en geniş kümedir. Geçmişte birkaç bağlantısız uluslararası sistem eş zamanlı olarak mevcut olabiliyor iken günümüzde bu düzey genel olarak tüm gezegeni kapsamaktadır. *Uluslararası alt sistemler*, uluslararası sistemde, özel doğaları veya etkileşim yoğunlukları açısından ayırt edilebilen birimlerden oluşan bir gruptur. Alt sistemlerin bölgesel açıdan birbirleriyle uyumları bulunabilmektedir. *Birimler*, çeşitli alt gruplar, organizasyonlar, topluluklar ile insanlardan oluşan, sistem içerisinde bulunan diğer unsurlardan ayırt edilebilecek kadar birbirlerine bağlı ve bağımsız olan en üst seviyedir. *Alt birimler*, bir birimin içerisinde bulunan ve o birimin davranışlarına etki edebilen organize grup veya insanlardır. Son olarak *insan*, sosyal bilimlerde birçok analiz için en alt sınırdır.

Kopenhag Okulu'na göre analiz düzeyleri, içlerinde teori barındırmazlar; teorinin oluşturulacağı çerçevenin belirlenmesini sağlarlar. Açıklama kaynaklarının ve teorilerin olduğu çıktıların yerlerini saptamaktadırlar. Örneğin neorealizm açıklama kaynağını 'yapı' sistem düzeyine yerleştirirken, ana çıktısını 'kendi kendine yetme' birim düzeyine yerleştirmektedir. Bürokratik siyaset ise açıklama kaynağını 'süreç' alt birim düzeyine, ana çıktısını 'irrasyonel davranış' birim düzeyine yerleştirmektedir. Ancak aktörleri her zaman belli bir düzeye yerleştirebilmek mümkün değildir. Örneğin "ulusal çiftçiler birliğinden" oluşan bir lobi grubu alt birim düzeyine oturtulabilirken, "Greenpeace" veya "Uluslararası Af Örgütü" gibi ulus ötesi organizasyonlar sınırların dışına taşmaktadır. Yani bu tür organizasyonlar hem alt birim düzeyinde hem de alt sistem ve sistem düzeyinde faaliyet yürütebilmektedirler. Bu kapsamda Kopenhag Okulu uluslararası ilişkilerde analiz düzeylerinin devlet merkezli düşünceyi güçlendirme eğiliminde olduğunu değerlendirmektedir (Waever, 1998: 6).

Bir referans nesnesinin yapılandırılması sürecinde neyin önemli olacağını belirlemek, boyut veya ölçek ile ilgili değişkenlere bağlıdır. Mikro düzeyde insan ve gruplar kendi haklarına yönelik nadir olarak güvenlik meşruiyeti oluşturabileceklerdir. Bu gruplar kendi güvenliklerine yönelik konuşmalar da çok az bir dinleyici bulabilirler. Sistem düzeyinde de bir takım meşruiyet problemleri yaşanmaktadır. Örneğin tüm insanlığın referans nesnesi olarak yapılandırılma girişimi çok daha geniş kitleleri içerdiği için daha büyük bir çaba gerektirmektedir. Soğuk Savaş döneminde ortak bir işçi sınıfı bilinci ve bu sınıfa yönelik tehdit tanımlama girişimleri verilebilecek örneklerdendir (Waever, 1998: 36).

Kopenhag Okulu'na göre referans nesnesi yapılandırmasına yönelik bugüne kadar gerçekleştirilen girişimler değerlendirildiğinde orta düzey olan güvenlikleştirme çabalarının nispeten daha başarılı, kalıcı ve sağlam olduğu gözlemlenmiştir. Bunun sebebi; devletler, uluslar, medeniyetler gibi sınırlı toplulukların benzer diğer topluluklarla mücadeleye girmesi sonucunda 'biz' hislerinin güçlenmesidir. Buradaki referansın 'biz' olması nedeniyle insanlar arasındaki etkileşimde sosyal yapılar etkin hale gelmektedir. Bahsedilen türde bir referans nesnesinin ana kriteri yorumlayıcı bir toplum meydana getirmesidir. Başarılı bir güvenlikleştirmede eğer rekabet kolaylaştırıcı bir koşul ise, orta düzey topluluklar her zaman sistem düzeyine nazaran daha avantajlı olacaktır. Ancak sistem düzeyindeki adaylar, güvenlikleştirme için gerekli olan kitle kimliğini oluşturmada hala daha usta ve dolaylı başlatıcılarıdır. Güvenlikleştirme yaklaşımı, devlet-güvenlik

arasındaki geleneksel sıkı bağı mutlak kabulü anlayışını reddetmektedir. Ancak bu durum topyekün bir reddediş değildir. Devlet merkezli bir pozisyon alınsa da bu durum genel geçer bir gerçeklik değildir. Yaklaşımın teorik çerçevesine göre güvenlik, rekabet halindeki aktörlerin mecrasıdır. Burada kabul etmek gerekir ki devlet, bu alanda öncelikli ve ayrıcalıklı bir geleneksel konuma sahiptir ancak bu durum önceden belirlenmiş bir sonuç değildir. Kopenhag Okulu'na göre güvenlik, sadece devlet ile ilgili bir olgu değildir. Ancak devletin ideal bir güvenlik aktörü olduğu argümanı daha analitik olacaktır (Waever, 1998: 37).

Orta seviye ve sınırlı topluluk olmak, referans nesnesi olabilmenin tek şartı değildir. Örneğin orta seviye olan ekonomik güvenlik sektöründe firmaların, hayatta kalabilmek için yasal sınırlar dışındaki eylemlerini meşrulaştırabilmeleri mümkün değildir. Ancak bu durum sistem düzeyinde bulunan bir meselenin referans nesnesi olamayacağı anlamına da gelmemektedir. Örneğin çevre sektöründe çevre güvenliği referans nesnesi olarak rahatlıkla belirlenebilecektir. Çünkü bu alanda gerekli tedbirler alınmadığı takdirde diğer meseleler önemini yitirecektir. Sonrasında ise bahsedilen mesele öncelikli bir referans nesnesi konumuna taşınabilecektir (Waever, 1998: 38).

Bir bütün olarak insanoğlu, nükleer silahlar ve doğa felaketleri ile ilgili olarak referans nesnesi statüsü kazanmayı başarmıştır. Çevresel tehditlere yönelik ise uygarlık, bir referans nesnesi olarak düşünülebilecektir. Ekonomi sektörü ile ilgili güvenlik söyleminde, sistem düzeyi referanslar firma veya devlet düzeyine göre daha etkili bir araç olarak değerlendirilebilecektir. Nitekim "liberal dünya ekonomisi" ve "serbest ticaret" gibi ilkeler ekonomi sektöründe referans nesnesi niteliği kazanmıştır. Benzer durum politik sektörde uluslararası düzeyde de geçerlidir. (Demokrasi eşittir barış hipotezi buna bir örnek olarak düşünülebilir.) Bu konuda Kopenhag Okulu'nun pozisyonu, referans nesnenin sistem düzeyinden dışlanması, ilkeli ve mantıksal olmadığına yönelik olup; bu nedenle, konu her bir sektör açısından ayrı ayrı incelenmektedir (Waever, 1998: 38-39).

1.3.2.2.3. Güvenikleştirici Aktör

Güvenikleştiren aktör söz ediminde bulunan kişi veya gruptur. Genel olarak bu rolü oynayan aktörler ise politik liderler, bürokrasiler, hükümetler, lobiler ve baskı gruplarıdır. Bu aktörler güvenlik için genellikle referans nesnesi değildir; çünkü söylemlerini nadir olarak kendi hayatlarını savunmaya yönelik oluşturmaktadırlar. Normalde argümanları;

devletin, ulusun, medeniyetin veya daha büyük bir topluluk, sistem ya da ilkenin kurtarılmasına yönelik olmaktadır. Bazı durumlarda firmalar ve hükümetler gibi aktörler kendi alanlarında güvenlik üzerine konuşabilmektedirler. Bu kapsamda aktörleri tanımlamak referans nesnelere tanımlamaktan daha karmaşıktır. Analiz düzeyleri konusunda, aynı olay farklı düzeylerde (insan, bürokratik, devlet vs.) ele alınabilmektedir. Söz edimi ise çoğunlukla konuşana göre tanımlanan ve dolayısıyla “aktör” tayinin biraz da keyfi olduğu bir durumdur. Bireyler her zaman aktör olarak tanımlanabilir ancak daha güçlü bir role sahiplerse, bu durumda “sözcü” sıfatıyla yetkili temsilci olarak algılanırlar ‘partiler, devletler, baskı grupları’ (Waeber, 1998: 40).

Örneğin 2’nci Dünya Savaşı sonrasında Fransa, De Gaulle’un şahsında vücut bulmuştur. Diğer aktörler De Gaulle’e Fransa adına hareket ediyormuş gibi davranmışlar, onun eylemlerinden dolayı Fransa’yı sorumlu tutmuşlardır. Dolayısıyla diplomasi dünyasında aktör, “Fransa” olarak yapılandırılmıştır. Örnekte de görüldüğü gibi aktörün belirlenmesinde önemli olan kimin konuştuğu değil, eylemi hangi mantığın şekillendirdiğidir. Eylemin birey mantığına mı yoksa kurum mantığına mı yönelik olduğu ve diğer aktörlerin nazarında bireyin mi yoksa kurumun mu sorumlu olduğu önemlidir. Söz ediminin kurumsal mantığına odaklanmak güvenlikleştiren aktörünün belirlenmesinde muhtemelen en iyi yöntem olacaktır (Waeber, 1998: 41).

Herhangi belirgin bir olayda, aktör ve referans nesnesi arasındaki fark, güvenliğin özgün doğası gereği, güvenlikleştirme sürecinde olağandışı bazı prosedürlerin işletilmesi gerektiği ve bu süreçte ikna edilmesi gereken bir alımlayıcı kitle olduğu anlamına gelmektedir. “Güvenlikleştirme” ve “söz edimi” tabirleri, eylemde bulunana daha fazla odaklanılması, güçlüye ayrıcalık tanınarak alımlayıcı kitlenin marjinalleştirilmesi gibi nedenlerle sakıncalı olabilir. Aktör ve referans nesnesinin farklı kullanımları “ulus” örneğinde somutlaşmaktadır. Söz gelimi “toplumsal güvenlik”, çoğunlukla uluslar ve onların hayatta kalması ile ilgilidir. Örneğin “Ulus kendisini savunmaya çalışır.” ibaresinde “ulus” antropomorfik (insan biçimi) terminolojide temsil edilmektedir. Bir grup, hareket, parti veya elit bir ulusa referansla icraatlarda bulunma, ulus adına konuşma ve hareket etme iddiasındadır. Referans nesnesi ile aktör arasındaki fark, ulus örneğinde açıklanması problemlili olmayan bir yapıdadır; bu sebeple üzerinde çok durulmamaktadır. Devletler kendi adına konuşanlar için genellikle belirgin kurallara sahiptir ve dolayısıyla bir hükümet ‘Ulusal güvenliğimizi savunmak zorundayız.’ dediği zaman devlet adına

hareket etmiş olmaktadır. Bu bakımdan hükümet, devlet manasına gelmektedir (Waeber, 1998: 41).

‘Ulus’ veya ‘çevrenin’ temsiliyeti konusunda bu şekilde standart bir kural yoktur; çünkü bu alanlarda meşruiyet sorunu devlete nazaran daha olasıdır. Bir kişi ulus adına hareket ettiği zaman bazı tutarsız kurallar da empoze edilebilecektir. Bahsedilen aktör bir kimlik adına faaliyet yürütecek, ulus mantığını gözeticek ve bu şartlar diğer referans nesnelere farklı olarak söylem ve eylemi şekillendirecektir. Sonuç olarak ulus adına hareket etmenin kuralları devlet adına olandan daha az rijittir. Bu durum zorunlu niteliksel bir farktan ziyade bir “derece” meselesidir. Örneğin bir analizci açısından, göçten kaynaklanan tehditlere yönelik “ulusal kurtuluş” söylemiyle halkı mobilize etmeye çalışan bir Neo-Nazi grubunu “ulusal hareket” olarak adlandırmak çok da kolay olmayacaktır. Bu kapsamda analizci için daha doğru davranış ise hareketi icra eden, hayatta kalmaya vurgu yapan aktörleri birbirinden ayırıp hangisinin bu gruplar için iddiada bulunma konusunda daha başarılı olduğunu gözlemlemek olacaktır (Waeber, 1998: 41-42).

Bu argümanlar, “güvenikleştiren aktör” ile “referans nesnesini” ayırmanın neden önemli olduğunu daha iyi göstermektedir. Birçok durumda referans nesnesi ile aktör birbirinden farklı olacaktır; ancak özellikle “devlet” ile ilgili konularda referans nesnesi, yetkili temsilcileri aracılığıyla bir bakıma kendisi için konuşur. Bütün durumlarda analistler güvenikleştirmeye ilişkin söz ediminin başarılı olup olmadığını sorgulamak zorundadır. İngiltere-Süveyş Krizi, ABD-Vietnam Savaşı gibi örneklerde de görüleceği üzere güvenikleştirme sürecinde hükümetler bile başarısızlığa uğrayabilmektedir. Atıf teorisinde³ (attribution theory) tartışıldığı üzere insan, egosu sebebiyle değişim gerekliliğini vurgularken bu durumu genel bir psikolojik eğilim olarak abartmaktadır. Bu sebeple kişiler, olaylar zincirinde aktörize olma eğilimindedirler. Daha stratejik aktör olma eğilimleri ise çoğu zaman daha fazla konuyu güvenlik eşiğine taşımaktadır. Aktör olmak sadece aracın dümenini kontrol etmek demek değil, aynı zamanda hedef kitlenin niyetlerini kendi amaçları doğrultusunda manipüle ederek zekâ ve kurnazlıkla toplumu yönlendirme potansiyeline de sahip olmak demektir (Waeber, 1998: 42).

---

³ İnsan davranışlarını birbirinden az çok bağımsız bir tepkiler dizisi gibi değil, bilişsel bir bütün olarak gören Heider, kişiler arası ilişkilerin algısını, bilişsel tutarlılık kavramına dayanarak incelemiştir. O’na göre, söz konusu ilişkileri insanlar, çevreleri hakkında dengeli bir görüş sahibi olacak şekilde örgütlemektedirler. Bu şekilde yapılandırılmış bir temsil alanının oluşması için insanın, çevresindeki öğeleri anlamlandırması gerekir ve bu gereklilik, atıflar yoluyla sağlanmaktadır.

Güvenlikleştirici aktörler değişiklik arz edebilir. Söz edimini gerçekleştiren aktör her zaman iktidardaki bir parti mensubu olmayabilir. Belirli bir konuya yönelik sosyal zemin ve kamuoyu hazırlama, resmi otorite haricinde bir aktör tarafından da gerçekleştirilebilecektir. Zemin hazırlandıktan sonra sorun, karar vericilerin gündemine de eklenebilecektir. Dolayısıyla iktidar dışında bir aktör tarafından, söz edimi ile alımlayıcı kitle ikna edilerek bazı meseleler güvenlik gündeminin üst sıralarına taşınacak, karar vericiler açısından farkındalık yaratılmış olacaktır. Böyle bir güvenlikleştirmede aktör; bilim adamı, politikacı, gazeteci gibi gruplardan olabilecektir.

1.3.2.3. Meşruiyet Sağlanması ve Güvenlikleştirme

Waeber'a (1995: 55) göre herhangi bir konunun güvenlik meselesine dönüşmesi, varoluşsal nitelikteki bir tehdidin aktör ve alımlayıcı kitle gibi özneler arası bir süreçte yapılandırılması ve devamında aktör tarafından meselenin haline yönelik olağanüstü önlemler alınarak bu önlemlerin meşrulaştırılmasıdır. Bu noktada alınan tedbirlerin meşruiyeti önem arz etmektedir.

Güvenlikleştirme sürecinde aktör ve hedef kitle arasındaki ilişki türü sayesinde aslında insanların politik topluluklara bağlanma kapasitesi de artabilecektir. Ortaya atılan tehdit ne kadar somutlaştırılırsa aktörün politik zemini de o kadar sağlamlaşmış olacaktır. Bu bağlamda istisnasız tüm ideolojilere ait tarihsel örneklerde ulusal güvenlik retoriği, sosyo-kültürel farklılıkları bastırmaya yarayan ideolojik meşruiyet araçlarından birisi olmuştur. Politik mekanizmaların demokratik ve antidemokratik ülkelerde, zorla veya ikna yoluyla düzen ve bekanın devamını sağlama refleksleri bulunmaktadır. Zorlama yoluyla kabul ettirilen bir konuda hedef kitle ikna edilmiş sayılmaz. Özellikle demokratiklik iddiasında bulunan devletlerin hedef kitleye rağmen meşruiyet krizi ile bir konuyu güvenlikleştirmeleri demokratik mekanizmaların hasara uğramasına sebebiyet verir. Çünkü bu süreçte siyasi aygıtların yerini askeri kurumlar doldurmaya başlayacaktır (Savvides, 2000: 56).

Demokratik olmayan otokratik sistemlerde normal demokratik mekanizmalar işliyormuş gibi görünse de muhalefetin bastırılması, ordunun etkinliğinin artırılması kamuoyunun konu hakkında görece ikna veya kabulü, güvenlikleştirmenin ampirik olarak başarılı olup olmadığının tespitini zorlaştırmaktadır. Bu noktada güvenlikleştirmenin meşruiyet kazanıp kazanmadığı resmi programların, hukuk ve yönetmeliklerin incelenerek analiz edilmesiyle

daha sağlıklı tespit edilebilecektir (Holm, 2004: 219-220). Otokratik sistemlerde aktörlerin meşruiyetlerine yönelik ortaya koydukları deliller mevcut politik düzenin bekasını ve ideolojik temelini güçlendirmek için kullanılmaktadır. Meşruiyet argümanları ve kullanılan dil, kurumsal yapının doğasına yönelik önemli ipuçlarıdır. Toplumun ikna dışı kabulüne yol açan tutum ve argümanların meşruluğu ciddi sorunlar içermektedir. Alımlayıcı kitlenin iknası dışında kazanılan görece meşruiyetin sonuçları referans nesnesi veya aktörlere kısa vadede değil, uzun vadede yansıtacaktır. Otoriter yapı ve üsluptaki söz edimleri sonucunda oluşan güvenlik inşası, sonrasında güvenlik realitelerini oluşturmaktadır (Vuori, 2008: 71). Bir güvenlikleştirmenin başarısına yönelik iddiada bulunmak çok rasyonel bir harekete tarzı değildir. Literatürde, sosyo-kültürel ve söz edimi açısından güvenlikleştirmenin doğası ve oluşma şartları tam olarak belirlenmiş değildir. Çalışmanın amacı, kavramın doğru bileşenlere ayrılarak analizi sonucunda evrensel kalıp, bağlantı ve modeli ortaya koyabilmektir.

Waever'a (1995: 55) göre güvenlikleştirme, gelecekte gerçekleşecek söz edimlerini meşrulaştırmak olarak da değerlendirmektedir. Vuori (2008: 76-99) ise güvenlikleştirmenin dört farklı yönünden bahsetmektedir: Birincisi, güvenlikleştirme bir meseleyi güvenlik ajandasının içerisine alabilmek için uygulanır. İkincisi, güvenlikleştirmede söz edimi ile caydırıcı olma hedefidir. Üçüncüsü, geçmişteki söz edimlerine yönelik bir meşrulaştırma süreci başlatmak veya soruna tekrar güvenlik statüsü kazandırmaktır. Son olarak güvenlikleştirme, politik hedeflere yönelik bir aygıt olarak da kullanılabilir. Dolayısıyla söz ediminin iddia, uyarı ve istek gibi birkaç ayrı bölümden oluştuğu değerlendirilebilir.

Waever (1995: 55); alımlayıcı kitlenin, aktörün eylemlerinin meşruiyet değerlendirmesini yapan unsur olduğunu belirtmektedir. Bunlar; seçmenler, çıkar grupları, gazeteciler vb. topluluklar olabilecektir. Güvenlikleştirme sürecinde meşruiyet sağlanamazsa sonraki aşamada yapılması planlanan faaliyetlerde aksaklıklar yaşanacaktır. Güvenlikleştirmede söz edimi her zaman başarılı bir güvenlikleştirme amaçlamayabilir. Tehdidin önlenmesinde söz ediminin caydırıcı etkisi de bir vasıta olarak kullanılabilir. Bu süreçte olağanüstü tedbirler tercih edilmeyebilir. Bahsedilen durumda güvenlikleştirme, söz edimi ile hedeflenir; alımlayıcı kitle ise sistemdeki diğer devletler ve ayrılıkçı gruplar gibi tehdit olarak görülen unsurların kendisidir (Vuori, 2008: 79-83). Bazen daha önce güvenlikleştirilmiş ve algı çerçevesinden çıkmış olan hususlarda yeniden süreç başlatılmak

istenebilir veya yeni güvenlikleştirmeler için geçmişe referans verilebilir. Söz ediminde uyarı ve iddiaların yanında bazı doyurucu açıklamalara da yer verilmelidir (Vuori, 2008: 83- 88).

1.3.3. Güvenikleştirme Yaklaşımına Yöneltilen Temel Eleştiriler

Kopenhag Okulu güvenlikleştirme teorisi her ne kadar literatürdeki önemli güvenlik çalışmalarına kaynak teşkil etmişse de akademik camiada yoğun eleştirilere de maruz kalmıştır. Çalışma, güvenlikleştirme sürecine yönelik yeni bir model oluşturma iddiasında olduğu için Okul'a yönelik eleştirilerin temel varsayımlarının analizi oldukça önemlidir. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde teoriye getirilen eleştirilere yer verilmiştir.

1.3.3.1. Yaklaşımın Tutarlılığı ve Tehdit Olgusu/Algısı Çelişkisi

Knudsen (2001: 365), Kopenhag Okulu üzerine yapılan eleştirilerdeki temel hususun güvenlik olgusunun nesnel bir gerçeklik olarak ele alınmayışı olduğunu belirtmiştir. Knudsen; Okul'un güvenlikleştirmeye yönelik yaklaşımında yer alan devletlerin, diğer grup, toplum veya devletlerin davranışlarının gerçek 'nesnel' tehdit ve tehlikeler içerip içermediğinin önemli olmadığına yönelik üstü örtülü ve dolaylı tutuma karşı çıkmaktadır. Ayrıca tehdit, Okul'un iddia ettiği gibi aktörlerin ideolojik pozisyon ve korkuları ile insanın sahip olduğu korkuların politik temelli fiillere evrilmesi sonucu da ortaya çıkmamaktadır. Knudsen'e göre, güvenlikleştirme yaklaşımının "öznel" konusunun altını özellikle çizmesi "tehdit olarak algılanan nesnenin salt ve bağımsız varlığı dikkate alınmadığı için tehdidi manipülatif şekilde kavramsallaştırmaktadır". Örneğin: Uluslararası sistemde devletlerin silahlanma yarışı, aktörlerin ideolojik pozisyonlarına göre tehdit olarak algılansa da algılanmasa da, insanlığın geleceği açısından açık bir tehdit olarak düşünülebileceği değişmez bir gerçekliktir. Dolayısıyla öznel algılardan bağımsız olarak silahlanmayı güvenlik açısından bir tehdit ve sorun haline getiren şey; güvenlikleştirici aktörün bu yöndeki söylemi değil, onun bağımsız varlığıdır.

Tehditlerle mücadele edebilmek için hem algıların hem de tehdidi yaratan olguların bir arada değerlendirilmesi gerekmektedir. Güvenikleştirme yaklaşımında nesnel etken ve gerçeklikler kasıtlı olarak hesaba katılmamış ve bu olgular tamamen iç politika argümanı olarak işlenmiştir (Knudsen, 2001: 360). Buzan (1997); güvenlikleştirme yaklaşımında "insanlar açısından gerçek anlamda güvenliğin ne olduğu veya olabileceği, elitlerin

savundukları güvenlik sorunlarından bağımsız olarak asıl güvenlik sorunlarının neler olduğu” konularını konuşmaktan özellikle kaçındıklarını belirtmektedir.

Çünkü güvenikleştirme kavramının detaylandırılabilmesi için farklı bir ontolojik tercih yapılarak bazı özgürleştirici fikirlerin tanımlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu tarz bir yaklaşımın güvenikleştirme açısından tamamlayıcı nitelikte olacağını da belirtmektedir (Buzan, 1997: 9-20). Buzan, çalışmasında güvenikleştirme yaklaşımı ile ilgili özgün bir durum olan özel retorik kullanımının, ayrıca bu kapsamda “azami öncelik” hususunun altını çizerek olağandışı araçların kullanımına yönelik hak ve ihtiyaç iddiasında bulunmanın önemine değinmektedir. Bu noktada analizciye düşen görev; sürecin anlaşılabilmesi için varoluşsal bazı değerleri “gerçek anlamda” tehlikeye düşüren nesnel tehditlerin değerlendirilmesi değil, nelerin tehdit çerçevesine girdiğine veya nelere ortaklaşa bir tutum sergilenmesi gerektiğine dair kolektif anlayış oluşturulması sürecini anlamlandırabilmektir (Buzan, 1997: 14). Buzan’ın anlayışına göre güvenlik olgusuna yönelik objektif bir tutum benimsemek zaten çok da kolay değildir. Düşman bir devlete ait tankların başka bir ülkenin sınırlarını geçmesi olayındaki gibi; tehdidin net, açık ve belirgin olduğu durumlar haricinde, objektif bir yaklaşımın ne şekilde benimseneceği anlaşılması oldukça güç bir konudur.

Mevcut bir meselenin gerçek anlamda tehdit olup olmadığının tespitine yönelik bazı genel geçer kıstaslar belirlemek mümkün olsa da, aynı meselenin güvenikleştirilmesine yönelik süreci sorgulamak kolay değildir. Çünkü bunun gerçekleştirilebilmesi için güvenlik olgusuna yönelik evrensel, nesnel bazı kriterler belirlenmesi gerekmektedir. Fakat bugüne kadar hiçbir güvenlik teorisi bu türden ölçütler ortaya koyabilmiş değildir (Buzan, 1997: 18). Bahsedilen açıklamaların ışığında Kopenhag Okulu araştırmacıları; güvenliği kavramsallaştırabilmek için öznel veya nesnel tehditlerin neler olduğunu belirleme değil, güvenlik olgusunun yapılandırıldığı süreci çözümlene iddiasındadırlar. Dolayısıyla objektif veya subjektif tehdit ve tehdit algılarına referansla yanıtları çeşitlenebilecek “kimin güvenliği” sorusunun yerine, süreç içerisine mevcut politik elitlere yönelik iktidar ve güç ile ilgili değişkenleri ve bakış açısını da katarak, güvenliğin tanımlanmasına yönelik “kimin, neyi, hangi şartlarda güvenikleştirebileceği” sorusuna yanıt aramaktadırlar. Kopenhag Okulu’nun güvenlik olgusunu “söz edimi” olarak nitelendirme çabalarının temel amacı ‘güvenlik nedirden’ ziyade ‘güvenlik ne değildire’ odaklanmasının kaynaklanmaktadır. Okul kuramcıları analizlerinde temel olarak, “güvenlik olgusunun

nesnel bir veri olmadığını ve genel anlamda olumsuz bir imaja sahip olduğunu” değerlendirmektedirler.

Ancak Kopenhag Okulu güvenlik olgusunu net bir şekilde tanımlamaktan kaçınmıştır. Bu durum ise Okul’un sıkça eleştirdiği, güvenliği insanların özgürleşmeden mahrum eden her türlü olgu ile tanımlayan yaklaşımların temel varsayımları noktasında muhatap haline getirmiştir. Kopenhag Okulu’na göre güvenlik ve özgürlüğü bir elmanın iki yarısı gibi gören yaklaşımlar güvenlik alanını genişleterek kavramın akademik tutarlılığına zarar vermiştir. Dolayısıyla güvenikleştirme yaklaşımına ilişkin eleştiri getiren akademik çalışmalar, Okul’un güvenliğe yönelik objektif bir tanımlama yapmaktan kaçınarak eleştirdiği yaklaşımlardaki akademik pozisyonunun aksine kavramın içini esasen kendisinin boşalttığını iddia etmektedirler.

1.3.3.2. Güvenikleştirme Sürecinde Rejim Sorunsalı

Teoriye yönelik diğer bir eleştiri, Knudsen’in (2001: 359) “Güvenikleştirme teorisiyle ortaya atılan fikir Soğuk Savaş sonrası dönemin değil Soğuk Savaş yıllarının güvenlik anlayışına daha uygundur.” eleştirisidir. Çünkü o dönemin güvenlik değişkenleri, sonraki döneme nazaran çok daha spesifik ve sınırları belirgindir. Çalışmanın ilk bölümünde de detaylandırıldığı üzere günümüzde güvenliği etkileyen parametreler çok daha belirsiz, değişken ve giriftir. Artık güvenlik alanında sadece askeri terminoloji baskın değildir. Güvenikleştirme yaklaşımı daha geliştirilmeden önce değişim rüzgârı başlamış, devletlerin parlamentolarında güvenliğe yönelik tutum değişiklikleri ortaya çıkmıştır. Bu noktada Knudsen, güvenikleştirme yaklaşımının çoğunlukla parlamenter demokrasilerin güvenlik tutumu belirleme yöntemlerine ilişkin olduğu yönünde eleştiriler getirmiştir.

Ayrıca Knudsen, güvenlik politikalarının parlamenter demokraside oluşturulması sebebiyle, Kopenhag Okulu tarafından ortaya atılan ve güvenikleştirme sürecini tetikleyen tehditlere yönelik “aciliyet” (urgency) kavramının, “acil” statüsü sebebiyle esasen demokrasiye bir meydan okuma vasfında olduğunu değerlendirmektedir. Çünkü acil durumlarda normal karar alma mekanizmalarının birçoğunun devre dışı kalmasıyla birlikte demokratik yöntemlerden vazgeçme refleksiyle hareket edilebilecektir. Bu noktada Knudsen’in eleştirisi de Waever’in, demokrasinin temel mekanizmalarını yok sayarak aciliyet iddiasında bulunduğu an sürecin başladığını varsaymasına yöneliktir (Knudsen, 2001: 360). Dolayısıyla güvenliğe yönelik gündemin belirlenmesi ve acil tedbirler

gerektiren tehditlerin tespit edilmesi sürecinde, demokratik rejimler temel alınırsa Kopenhag Okulu'nun varsayımı; demokratik olmayan rejimler temel alınırsa Knudsen'in eleştirileri sorunlu hale gelmektedir. Aradau (2004: 389) ise, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme yaklaşımını bir tehdit algısının oluşarak dile getirildiği tüm farklı rejimler için analitik açıdan faydalı gördüğünü belirtmektedir. Fakat güvenlikleştirme teorisi asıl olarak liberal ve demokratik toplumlar temelinde ayrıntılandırılmaktadır (Aradau, 2004: 392). Tehdit kavramının içerisinde barındırdığı istisnailik ve bunun gerektirdiği hız, bürokrasinin ve hiyerarşinin hâkim olduğu ve yargı denetiminin esas alındığı demokratik sistemler üzerinde negatif yönde etkiler yaratacaktır.

Aradau da Knudsen gibi Kopenhag Okulu tarafından geliştirilen güvenlikleştirme yaklaşımının parlamenter demokrasi ile yönetilen rejimlerin karar alma süreçlerini açıklama açısından sorunlu olduğunu belirtmektedir. Güvenlikleştirici aktör tarafından gerçekleştirilen söz ediminin alımlayıcı kitle tarafından kabul edilerek konunun demokratik mekanizmalar içerisinde ele alınması liberal-demokratik rejimler açısından sorun teşkil etmezken; tehdit ve dolayısıyla ortaya çıkan “aciliyet” psikolojisi, olağanüstü prosedür ve önlem gereksiniminden dolayı demokratik rejimler açısından bir sorun içermektedir (Aradau, 2004: 392).

Bu noktada önemli bir çelişki de gündeme gelebilecektir. Demokratik görünümlü olup aslında otoriter yönetilen ülkelerde medya ve iletişim kanalları çok çeşitli gibi düşünülse de aksine bu aygıtların tek bir akıl ve merkezden yönetilme ihtimali mevcuttur. Dolayısıyla bu süreçte “niyet” önem arz etmektedir. Bunun yanında medya kanallarının ticari refleksleri, reyting kaygıları da fikrin hedef kitleye ulaştırılması öncesindeki tercihlere etki etmektedir. Ancak demokratik ülkelerde tüm otoriter eğilimleri frenleyerek dengeleyecek güçlü bir sivil toplum bulunmaktadır. Demokratik olmayan tercihlerin aşması gereken ve sivil toplum ile muhaliflerden oluşan bu duvarın, güvenlikleştirmenin süreç ve sonuçlarını doğrudan etkileyeceği değerlendirilmektedir.

Stritzel de güvenlikleştirme sürecinin dinamiklerine ilişkin eleştirilerde bulunmuştur. Ona göre (2007), hangi aktörün güvenlikleştirici aktör olabileceğine, alımlayıcı kitlenin ne zaman ve ne maksatla “ilgili” kitle olarak değerlendirildiğine, birden fazla kitle varsa bunun hangi anlama geldiğine, güvenlikleştirmenin başarılı olabilmesi için şart olan kitlenin iknası konusunda da hangi durumlarda ve nasıl alımlayıcı kitlenin tam anlamıyla

ikna edilmiş olduğuna yönelik belirsizlik ve eksiklikler bulunmaktadır. Benzer durum, zorlama ve baskı yoluyla oluşan iknanın aksine gönüllü kabulü ima eden iddiaların öznel arası yapılandırılan bir husus olarak nitelendirilmesi konusunda da geçerlidir. Burada sorulması gereken kritik sorular şunlardır: “Güvenlikleştirici aktörün bir diktatör olması durumunda ne olacaktır? Konuşmacı ile dinleyici modeli, demokratik olmayan toplumlar için de uygun bir model midir? İletişim süreci demokratik toplumlarınkine benzer şekilde mi işlemektedir?” (Stritzel, 2007: 363).

Kaliber (2005) ise Kopenhag Okulu tarafından iddia edilen, “alımlayıcı kitlenin güvenlikleştirmeyi kabulü” hususuna değinerek bu süreçte güvenlikleştirmenin tüm şartlarıyla gerçekleştiğini düşünebilmek için, bahsi geçen “kitlenin” açık olarak onay verdiğini ifade etmesi gerekip gerekmediği” konusuna Okul tarafından tam bir açıklık getirilemediğini belirtmektedir. Ayrıca Kaliber; bazı sorunların “aktörler tarafından yasal ve politik mekanizmalar harekete geçirilerek ve halk kitlelerinin sessiz kalması sağlanarak da” güvenlikleştirilebileceğini iddia ederek, güvenlikleştirme sürecinde anti-demokratik unsurlara vurgu yapmış ve bir bakıma Stritzel’in sorularına da cevap vermeye çalışmıştır.

Bu kapsamda Kaliber’in konuya ilişkin aşağıdaki açıklamaları oldukça önemlidir: “Güvenlikleştirme uygulamaları, çoğunlukla politik tartışma ve eleştirilere izin vermediği ve meşruiyet bölgesinin sınırlarının belirlenmesini sorumluların tekeline bıraktığı için güvenlikleştirici aktör ve elitlerin mevcut iktidar ilişkileri içindeki imtiyazlı pozisyonlarını güçlendirerek sürdürebilmelerine imkân vermektedir.” Bu sebeple denetim ve kontrolü, gücü ve ayrıcalıklı konumu sürdürme enstrümanı olarak güvenlikleştirme, belirli bir politik alanda iktidar/baskı ilişkilerinin devamına yöneliktir. Dolayısıyla toplum-devlet ilişkilerinin hiyerarşik ve/veya otoriter özelliklere sahip olduğu ülkelerde güvenlikleştirme uygulamaları mevcut oluşumun yeniden yapılandırıldığı süreçlerden bağımsız düşünülemez (Kaliber, 2005: 38).

Kopenhag Okulu’nun güvenlikleştirme yaklaşımının tüm eksiklikleri ve belirsizlikleri ile birlikte açık olarak söylenebilir ki Okul, güvenlikleştirme süreci açısından demokratik sistem ve politikaları temel almaktadır. Çünkü güvenlikleştirmenin başarılı olabilmesi için alımlayıcı kitlenin ikna olması konusu sadece demokratik sistemlerde manalı olabilecektir. Aynı zamanda, Okul’a göre güvenlikleştirilmiş bir meselenin, bu alanın dışındaki siyasal bölgeye geri alınması anlamına gelen “güvenlik dışılaştırılması” gerekmektedir. Böyle bir

tutum ise yalnızca demokratik sistemler için bir anlam ifade etmektedir. Demokratik rejimler ile kastedilen olgu, politik süreçlere halkın doğrudan veya dolaylı katılımı ile tüm farklılıklara saygı duyma temelinde şekillenmektedir. Önceki kısımda da anlatıldığı üzere, referans nesnesinin devlet olduğu durumlarda aktör, güvenlikleştirmeyi ulusal kimliklerin yeniden inşasında araçsallaştırmaktadır. Dolayısıyla bir ülkede demokratik kültür yerleşik hale gelmedikçe bir meselenin güvenlik gündeminden çıkarılması pek mümkün olmayacaktır. Şu konunun da vurgulanmasında fayda vardır ki, demokrasi kültürünün ön planda olduğu ülkelerde kamuoyunu yönlendiren aktör ve elitler; toplumun geleceğini etkileyecek olan hususlara ilişkin karar almadan önce konuya ilişkin kamuoyu oluşturmayı tercih etmektedirler ve bir başka ifade ile zaten buna mecburdurlar. Demokratik rejimin benimsenemediği ve demokrasi kültürünün yerleştirilemediği toplumlarda ise tam tersine kamuoyu oluşturma uygulaması, gerekirse karar alındıktan sonra gerçekleştirilmekte ve toplum bu yönde oryante edilmektedir. Unutulmamalıdır ki, güvenlik konusunun olağan dışılığı bu olguyu mevcut süreçler açısından da farklılaştırmaktadır.

1.3.3.3. Alımlayıcı Kitlenin Analiz Sürecine Yeterince Katılmaması

Kopenhag Okulu tarafından ortaya atılan güvenlikleştirme yaklaşımının eleştirildiği bir diğer konu ise alımlayıcı (hedef) kitleye yöneliktir. Bu konuyu eleştiren yazarlara göre alımlayıcı kitle unsurunun sürece olan etkisi tam olarak analiz edilmemiştir. Teori, güvenlikleştirme sürecinin başarıya ulaşabilmesi için alımlayıcı kitlenin iknasını şart koşmasına rağmen, alımlayıcı kitlenin nicel ve nitel olarak açık şekilde tanımlanmamış olması, ikna halinin ne anlama geldiğinin belirtilmemesi sürecin anlaşılmasını sorunlu veya eksik hale getirmektedir.

Balzacq'a göre bu durumun temel sebebi, teorinin asıl olarak John L. Austin'in dil teorisine yaslanıyor olmasıdır. Sürecin doğru analizi ve hedef kitlenin iyi tanımlanabilmesi için öncelikle hangi kitlenin uygun kitle olduğu koşulunun belirlenmesi, sonrasında ise kitlenin karakteristiğinin özelliklerinin ve bunlara yönelik kalıpların oluşturulması gerekmektedir (Balzacq, 2005: 171-174). Güvenlikleştirici aktör tarafından kitlenin niteliklerinin doğru analiz edilerek retoriğin bu doğrultuda belirlenmesi sürecin başarı ihtimalini de arttıracaktır.

Ayrıca Balzacq'a göre alımlayıcı kitle, güvenlikleştirici aktöre "ahlaki" ve "resmi" olmak üzere iki konuda destek sağlamaktadır. Yazara göre bahsedilen iki ayrı alan birbirini

etkilese de ayrı ayrı analiz edilmesi gerekmektedir (Balzacq, 2005: 184). Aktör, normal durumdan olağanüstü hal durumuna geçiş için ilk olarak halkın ahlaki desteğini almak zorundadır. Çünkü demokratik toplumlarda olağanüstü hal kapsamında uygulanacak yöntem ve alınacak tedbirlere meşruiyet kazandırmak, toplumsal sinerji ve mutabakat açısından önem arz etmektedir. Fakat sadece ahlaki desteğin sağlanması süreç açısından tek başına yeterli olmayacaktır. Mevcut resmi kurumların da aktör tarafından ikna edilmesi gerekmektedir.

Örneğin aktörün hükümet olduğu bir güvenlikleştirme ortamında olağanüstü hal durumuna geçebilmek için sadece halkın değil, yasama organının da ikna edilmesi gerekmektedir. Karar alma sürecinde kritik önemi haiz olan bu ve benzeri kurumlar resmi alımlayıcı kitleyi oluşturmaktadır. Referans nesnesinin devlet, aktörün hükümet olduğu bir örnekte, olağanüstü hal durumunun en uç noktası olan savaş ilanı konusunda bir aktör, ulusal ve uluslararası kamuoyunun rızası anlamına gelen ahlaki desteğine mutlak surette ihtiyaç duyacaktır. Çünkü bu destek bir devlete savaşma konusunda ahlaki meşruiyet kazandırmaktadır. Aktör açısından sadece ulusal ve uluslararası kamuoyu desteğini alarak savaş ilan etmek yeterli olmamaktadır. Ulusal ve uluslararası sistemde devletlerin bağlı olduğu normlar bulunmaktadır. Dolayısıyla savaş ilanının bu normlara uygunluğunu denetleyen resmi kurumların da ikna edilmesi, sürecin olmazsa olmazlarından. Sonucunda aktör hem ahlaki hem de resmi meşruiyet kazanmaktadır.

Alımlayıcı kitlenin niteliklerine dair bir başka katkı da Ciaran O'Reilly tarafından yapılmıştır. O'Reilly'e göre "sadece alımlayıcı kitle" olarak sunulan kavramda bir aktörün bu kitlenin ne kadarını ikna etmesi gerektiğine dair hiçbir açıklık yoktur. Bu açıklığı gidermek amacıyla O'Reilly "kritik kitle" (critical mass) kavramını geliştirmiştir. Kritik kitle, ikna edilmesi durumunda güvenlikleştirme sürecinin başarılı olacağı kitle olarak açıklanmış; "doğru kişilerin yeteri kadarı" olarak tanımlanmıştır (O'Reilly, 2008: 67). Yani güvenlikleştirici aktör; doğru kitlenin yeteri kadarını, yönelmek istediği istikamet konusunda ikna ederse, üzerinde durulan mesele güvenlik ajandasına alınır ve ardından güvenlikleştirilerek olağanüstü tedbirler konusunda meşruiyet kazanmış olur. O'Reilly'e göre alımlayıcı kitleye yönelik "hacim" ve "çap" olmak üzere iki ana unsurdan söz edilebilir. Hacim, burada alımlayıcı kitlenin sayısını ifade etmektedir. Bir meseleye ilişkin meşruiyet kazanabilmek için hedef kitlenin (çoğunlukla) yarısından fazlasının ikna edilmesi gerekmektedir. Çap ise seçilen hedef kitlenin konuya uygunluğu ve alakasıyla

ilgilidir. Güvenikleştirme sürecinde anahtar role sahip unsur alımlayıcı kitle olmasına rağmen, Kopenhag Okulu tarafından kitlenin önemi vurgulanmış olsa da, kavram tam olarak çözümlenip ayrıntılandırılmamıştır.

1.3.3.4. Söz Ediminin Yetersizliği

Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme sürecinde söz edimi konusundaki vurgusu bilim camiasında oldukça fazla eleştiriye maruz kalmıştır. Telaffuz etmek ve söylemek başlı başına bir eylemi oluşturmaktadır. Söz edimine göre aktör güvenliğe ilişkin bir söz söylediği anda o mesele daha özel bir alana taşınmış olur. Sonrasında ise bu alanda özel yetkiler talep edilir (Waever, 1995). Eleştirel araştırmacılar bu konuyu oldukça abartılı bulmaktadırlar (McDonald, 2008a). Çünkü özellikle teknolojik gelişmelerle birlikte son dönemde görsellik de (Basın ve özellikle sosyal medya aracılığıyla) önem kazanmıştır. Möller (2007:180)'e göre “konuşmak”, iletişim sürecinde kullanılan aygıtlardan sadece bir tanesidir.

2003 yılındaki “Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics” isimli makalesinde ise Williams, görüntü ve görsellerin de önemine değinerek, Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme sürecinde söz edimi kavramına yeterince odaklanmadığını, günümüz güvenlik uygulamalarında iletişimsel eylemin kilit role sahip olduğunu ve çağdaş politik iletişimin giderek televizyon görüntülerinin içine yerleştirildiğini vurgulamıştır. Siyasal iletişim, görselliğin üretilmesi ve iletilmesi ile giderek daha iç içe geçtiğinden, güvenikleştirme süreci; biçimler, dinamikler ve kurumsal bağları ele almaktadır. Dolayısıyla yalnızca konuşma eylemine odaklanarak bu süreç ve dinamikler sağlıklı olarak değerlendirilemeyecektir. Buna göre güvenikleştirme teorisi, güvenlik uygulamalarında ampirik açıklamalar ve etik değerler konularının yeterince sorgulanması halinde çağdaş siyasal iletişimin araçlarını, yapılarını ve kurumlarını daha geniş bir anlayışa dönüştürecektir.

Medya ve sosyal medya aygıtların geliştiği, insanların birçok kanaldan bilgi bombardımanına tutulabildiği günümüzde, bir fikrin meşrulaştırılması sadece söz edimi ile mümkün olamayacaktır. Yazılı, görsel basın ve sosyal medya aracılığıyla oluşturulacak ilanlar, kamu spotları veya kısa film, sinema, müzik, kitap, tiyatro gibi sanatsal faaliyetlerle bir fikre ait mesajın alımlayıcı kitleye ulaştırılması günümüzde oldukça kolaylaşmıştır. Medya, olayların sunumunda çoğaltan etkisi yaratmaktadır. 11 Eylül

saldırılarının televizyon ekranlarından tekrar tekrar yayınlanması sadece Amerikan halkının değil tüm dünya kamuoyunun algı ve tercihlerinin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır.

Güvenlikleştirme kavramı üzerine çalışan akademisyenlerin eleştirilerinde de söz edimi konusuna değinilmektedir. Balzacq (2005: 177), Kopenhag Okulu'nun, eylemlerini sadece edimsel söz üzerinden kurgulamasını eleştirmektedir. Bu bakış açısı aynı zamanda Okul'un teorik duruşunu da olumsuz yönde etkilemektedir. Güvenlikleştirme, kendi kendisine gönderimde bulunan 'self-referential' bir yaklaşımdır. Ancak yaklaşımın Okul tarafından geliştirilmesinde özneler arası 'intersubjective' yapılandırıldığı gerçekliği üzerinde durulmaktadır. Dolayısıyla hem kendinden başvurusal olması hem de özneler arası yapılandırılması teorik bir tutarsızlıktır. Teori, bu çelişkiden edimsel söz ve etki söz edimlerinin birlikte düşünülmesi ile kurtulabilecektir.

Ayrıca Balzacq'a (2005: 172) göre güvenlikleştirme süreci alımlayıcı kitlenin psikolojik ve sosyo-kültürel yapısı ile aktöre ait edimsel sözün etkileşimi sonucu oluşmaktadır. Bu noktada pragmatik eylem söylemleri, söz edimine göre farklılık içermektedir. Stratejik eylem söylemleri pragmatik amaçlarla bazı yapay söylemler (metafor, klişe, jest, yalan vb.) içerebilir ve bu söylemler oldukça fonksiyonel olabilir. Ancak Balzacq söz edimini "evrensel pragmatik", stratejik eylem edimini "pragmatik" olarak tasnif eder. Temel fark, söz ediminin birtakım temel prensip ve ilkelerle iletişimsel eylem temelinde şekillenmesi ile ilgili; stratejik eylem ediminin ise yalnızca hedefe yönelik, dilin değişik fonksiyonlarını kullanmakla ilgili olmasıdır. Bu bağlamda söz ediminin başarısı, iletişim tekniklerine uygun hareket etmekle ilgili olup güvenlik politikalarının açıklanmasında yetersiz kalabilir. Yani pragmatik edimlere ait teknikler de güvenlikleştirici aktörün mevcut duruma uygun olarak hedef kitleyi kışkırtması veya yatıştırması açısından etkili olabilecektir. Balzacq (2005: 193) ayrıca güvenlikleştirmenin toplumsal ve sosyolojik alanda mevcut güçler arasındaki uyum ve bağlantı sonucu ortaya çıktığını, kendinden referanslı bir süreç olmadığını belirtmektedir. Çünkü her güvenlikleştirme sürecinin geçmişte yaşanan olaylara ilişkin hikâyeleri ve bundan doğan gerekçeleri vardır. Bu bağlamda güvenlikleştirmenin ortaya çıkışını sadece söz edimi ile açıklamak, bu tarihsel ve birikimsel süreci etkileyen diğer unsurların varlığının gözden kaçırılmasına sebep olacaktır.

Güvenlikleştirmede söz ediminin ön plana çıkarılması, dilin anlama yönelik sonuçlar üretmesinden dolayı da problemlidir (McDonald, 2008b: 568). İlk olarak görüntüye ve görsellere dayalı inşa edilen güvenlikleştirmenin yok sayılması çok tutarlı bir yaklaşım değildir. Ayrıca yalnızca söz edimi vurgusuyla kamusal uygulamaların ve fiziksel eylemlerin güvenlikleştirme sürecinin dışında bırakılması da sorunlu bir fikirdir. Eleştirel yazarların birçoğu güvenlikleştirmenin yapılandırılmasında görüntülerin ve görselliğin önemini vurgulamışlardır. Örneğin bir ülkede terör olaylarının işlenişi ve medyada yer alış şekli, halkın güvenlik algısının inşasında büyük bir öneme sahiptir. Hansen (2011), Danimarka gazetelerinde Hz. Muhammed'e ilişkin yayınlanan karikatürün görsellik açısından yarattığı etkinin güvenlikleştirme sürecine katkısının önemli düzeyde olduğunu belirtmiştir. Güvenlikleştirici aktörlerin toplumsal pozisyonları da önemlidir. Güçlü pozisyona sahip bir aktör, bir meseleye ilişkin olarak diğer güçsüz veya marjinal aktörlerin sesini bastırır ve kısarsa konu sadece güçlü aktörün perspektifine sıkışıp kalacak, güvenlik gündemine alınamayacaktır (Hansen, 2000, McDonald, 2008b: 574).

Konuşmaları dikkate alınmayan aktörün fikirleri ise marjinalleşerek yok sayılacaktır. Bu sebeple Kopenhag Okulu tarafından konuşma edimi ve alımlayıcı kitlenin etkileşimine yeterince değinilmemiştir. Okul, sonraki çalışmalarında bu husus üzerinde durmuş ve bahsedilen konularda daha belirgin nitelikler belirlemeye çalışmıştır. Waever (2003), bu kapsamda teorinin içsel sorunlarının halen devam ettiğini belirtmektedir. Ayrıca “alımlayıcı kitle” ve “olağan dışı önlemler” kavramlarının daha belirgin tanımlanması gerektiğini ve teorinin çoğunlukla batılı demokratik siyaset üzerine yoğunlaşmasının riskler taşıdığını vurgulamıştır. Söz gelimi alımlayıcı kitlenin halk mı, yoksa belirli bir insan topluluğu mu olması gerektiği tam olarak belli değildir. Bu kitle “parti elitleri” gibi ikna edilmesi gereken diğer gruplardan birisi de olabilecektir. Kopenhag Okulu, bahsedilen teorik sorunların giderilmesi için söz edimi ve alımlayıcı kitle ilişkisine yönelik “kolaylaştırıcı koşullar” konseptini geliştirerek teoriyi ampirik açıdan daha tutarlı ve somut hale getirmeye çalışmıştır (Stritzel, 2007: 363-364).

Sonuç olarak, söz edimi yaklaşımının temel varsayımı güvenliği, nihai şartların ‘başarı şartları’ tamamen yürürlüğe girmesi için geçerli olan evlilik veya bahis gibi geleneksel bir prosedüre indirgemektedir. Bunun aksine, güvenlikleştirme yaklaşımı; bağlam, izleyicinin psiko-kültürel eğilimi ile aktör ve alımlayıcı kitlenin etkileşim gücü olmak üzere çeşitli

koşullar konfigürasyonu ve bunun bir parçası olarak gerçekleşen stratejik (pragmatik) bir uygulama olarak daha iyi anlaşılacaktır.

1.3.3.5. Güvenikleştirme Sürecinde Bağlamın Üzerinde Yeterince Durulmaması

Güvenikleştirme teorisinin eleştirilere maruz kalan bir başka önemli eksikliği, süreci oluşturan şartları kısmen, analiz dışında bırakmasıdır. Zira Kandahar ile Kaliforniya’da yaşayan insanların aynı koşullar altında karar alma süreçlerinin de aynı işlediğini varsaymanın çok doğru bir yaklaşım olmadığı değerlendirilmektedir. McDonald, 2008 yılında yazdığı “Securitization and the Construction of Security” isimli eserinde Kopenhag Okulu’na, geliştirdiği güvenikleştirme yaklaşımının kapsamının oldukça dar olduğuna yönelik eleştiri getirmiştir. Söz edimine yönelik eleştiriler bölümünde de ele alındığı üzere, bir olayı bağlı olduğu dönemsel şartlarla ilintili olduğu sosyal ve siyasal gerçekliklerden bağımsız olarak düşünerek güvenikleştirme sürecinde sadece söz edimine vurgu yapmak, olayın doğru ve tutarlı olarak analiz edilmesini zorlaştırmaktadır.

Yazarın iddialarına göre Kopenhag Okulu, tehdidin yapılandırılması ve güvenikleştirmenin evrensel olarak formüle edilerek bir teori ortaya çıkarılabilmesi maksadıyla bazı değişkenler konusunda yüzeysel kalarak, özellikle sosyal ve siyasal olayların “bağlamını” analiz dışında bırakmışlardır (McDonald, 2008b: 571). Bu kapsamda McDonald, güvenikleştirme konusunda çalışacak olan bilim insanlarının belli retoriklerin olduğu sosyal, politik ve tarihi şartları değerlendirmeleri gerektiğini belirtmiştir. Kimi siyasi topluluklar tarafından bazı aktörler ile yaşanan sosyal gelişmeler tehdit niteliğinde hissedilirken, aynı koşullar içindeki farklı aktörler tarafından bu durum tehdit olarak algılanmayabilir. Aynı zamanda bazı aktörler toplumsal nabzı tutmada ve tehdit inşasında oldukça etkilidirler. Bu noktada tarihi birikimler, kimlik, kültür gibi olgular devreye girmektedir. Dolayısıyla bu gibi değişkenlerin, tehdidin inşa edildiğine yönelik süreci teorize eden bir yaklaşım tarafından hesaba katılması gerekmektedir. McDonald, bahsedilen hususların Kopenhag Okulu tarafından analiz dışı bırakıldığını ve göz ardı edildiğini belirterek, bu boşluğu gidermek için kolaylaştırıcı koşullar ‘facilitating conditions’ gibi çok yüzeysel bir anlatımla yetinildiğini belirtmiştir (McDonald, 2008b: 573). Göz ardı edilen bağlama yönelik hususlar, teorisin zayıflığını ortaya koymakta olup çalışmanın ana fikri bu boşluk çevresinde şekillenmiştir.

Kopenhag Okulu'na bu konu çerçevesinde eleştiri yöneltenlerden birisi de Balzacq'tır. Ona göre güvenlik algısı ve güvenlikleştirme süreci söz edimi ile şekillendirilebilecektir. Söz ediminin bu değişimi sağlayabilecek derecede güçlü olabilmesi ve alımlayıcı kitlenin tercihlerini değiştirebilmesi için aktör, retorikini içinde bulunduğu toplumun ve hatta uluslararası toplumun bağlamına göre kurgulanmalıdır. Ayrıca hedef kitlenin karakteristiği, kültürü ve düşünce sistematığı çok iyi bilinmelidir (Balzacq, 2005: 182).

Aslında Kopenhag Okulu'nun güvenliğe yönelik ortaya koyduğu konsept incelendiğinde bu eleştirilere kısmen cevap niteliği oluşmaktadır. Öncelikle güvenliğin sektörel olarak tasnifi, farklı sektörlerdeki güvenlik dinamiklerinin birbirine göre farklılıklar içerdiğini göstermektedir. Örneğin çevre sektörünün bağlam ve koşulları ile askeri sektörün gerçeklik ve nitelikleri tamamen farklı ve özgündür (McDonald, 2008a: 571). Güvenliğin sektörel olarak tasnif edilerek anlamlandırılmaya çalışılması, bağlamın önemsenmesi anlamına gelebilir; ancak teorinin anahtar unsuru, alımlayıcı kitledir. Hedef niteliğindeki bu kitle, sadece farklı koşulların kabulü ile ele alınamaz. Teoride kitle özelliklerine göre retorik de şekilleneceğinin vurgulanması ve stratejinin formülasyonu üzerinde durulması gerekmektedir.

Burada önemli olan hususlardan birisi de tek tip bir alımlayıcı kitle veya bağlam varsayımının analizlerde yanlış sonuçlara götürebileceği gerçeğidir. Her bağlamın kendi insan karakteristiği özelinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin evli çiftler arasındaki bir aldatma olayı dünyanın değişik coğrafyalarındaki insan profilleri tarafından farklı reaksiyonlara sebep olabilir. Doğu toplumlarında "namus cinayeti" kavramını ortaya çıkartan sebepler, Batı'da çok daha basit tepkilerle geçirilebilmektedir. 1821 Mora İsyanı, Yunanistan için bir kuruluş öyküsü ve zaferi iken Osmanlı Devleti için travmatik bir gerçeklik olarak algılanmaktadır. Günümüz güvenlikleştirme sürecinde aktörler, alımlayıcı kitle ve bağlam etkileşimini politik psikolojik faktörler ışığında çözümleyip, bunların alt bileşenlerini ayrıntılandırarak sosyolojik gerçeklikler ışığında güncellemektedirler. Kopenhag Okulu, bu eksikliği giderebilmek amacıyla "kolaylaştırıcı şartlar" adında bir kavram geliştirmiştir. Ancak 1998 yılında yayınlanmış kitapta kavramdan bahsediliyor olmasına rağmen kavramın içi tam manasıyla doldurulamamış; eleştiri ve yoruma da açık hale gelmiştir (McDonald, 2008b: 571).

Sonuç olarak her güvenlikleştirme süreci, sadece o olaya zgu bazı niteliklere sahiptir. Güvenlikleştirici her aktörün kendine has bir sosyal çevresi, kültürü, algıları ve karakter dokusu vardır. Dolayısıyla bu süreçte analiz yapacak olan araştırmacılar açısından konu, girdi ve bileşenlerin somut ve maddi olduğu bir fizik deneyi gibi değildir. Aksine sosyal bağlam, sürecin en önemli etkeni olmasına rağmen tanımlanması bir o kadar da zor bir olgudur. Bu sebeple araştırmacı açısından bağlamın bileşenleri ile alt bileşenlerinin doğru belirlenmesi ve bu bileşenlerin analizi sonucu, aktör-alımlayıcı kitle etkileşiminin gücünün ortaya konulması gerekmektedir. Bu sebeple sonraki bölümde, bahsedilen eksikliklere yönelik bir model oluşturulmaya çalışılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BÜTÜNCÜL YAPIDAKİ GÜVENLİKLEŞTİRME SÜRECİ MODELİ

Bu tez çalışması, Soğuk Savaş sonrası dünyada, Soğuk Savaş dönemine göre enformasyon ve bilişim alanında yaşanan gelişmelerle birlikte daha hızlı ve entegre küreselleşme kalıpları sergilendiği, uluslararası sistemin bütüncül bir yapıya evrildiği, bunun sonucunda ise güvenlik parametrelerinin değiştiği gerçekliği üzerine odaklanmaktadır. Geleneksel anlamda uluslararası sistem, belirli sınırlarla birbirlerinden ayrılmış, aralarında düzenli ve bağımlı ilişkiler olan ana birimlerden oluşmuştur. Ancak küreselleşme ile birlikte, birbirlerinden bahsedilen sınırlarla ayrılan devletlerin kendilerini dünyanın geri kalanından soyutlama imkânları azalmış, sistem içerisinde karşılıklı bağımlılık artmıştır. Bu süreç ise uluslararası sistemin aktörlerini işbirliği ve entegrasyona yöneltmiştir. Özellikle iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle devlet ve toplumlar arasında bağlantı ve etkileşimi sağlayan çok sayıda iletişim kanalı ortaya çıkmış, aktörler açısından iç ve dış politika ayrımı zorlaşmıştır. Bu çalışmada ‘bütüncül’ ile kastedilen yapı budur. Dolayısıyla aktörler açısından güvenlikleştirme sürecinin artık etkileşim ve karşılıklı bağımlılığı yoğun, birbirinden kesin sınırlarla ayrıştırılamayan bu yapı içerisinde yürütülmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda Kopenhag Okulu tarafından geliştirilen güvenlikleştirme teorisinin eksiklikleri ve güncelliğini yitiren hususları analiz edilerek çalışmada yeni bir model geliştirilmektedir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki; çalışmanın ontolojik pozisyonu Kopenhag Okulunununkinden farklı değildir. Yani güvenlik kavramına eleştirel bakılmakta; kavram kesinlikle olumlanmamaktadır. Okul’un ifade ettiği güvenlikleştirme alt bileşenlerinin günümüz koşullarında farklılaştığı dile getirilmekte ve konuya ilişkin bir model önerilmektedir. Bu model, “bir mesele nasıl güvenlikleştirilmelidir”den ziyade; “günümüzde bir mesele nasıl güvenlikleştiriliyor”a odaklanmaktadır.

2.1. Güvenlikleştirme Süreci ve Temel Unsurları

Güvenliğe yönelik değişim sürecinde daha karmaşık ve bütüncül yapıdaki ortamın kalıplarına adapte olabilmek için temel unsurların doğru detaylandırılması gerekmektedir. Bu noktada ise önemli aktörlerin güvenlik endişelerini bir takımyıldızı halinde kombine ederek karşılıklı güvenlik ilişkilerini anlamlandırmak önem arz etmektedir. Bu bölümde, teorinin eleştiriye maruz kalan bölümleri detaylandırılarak yapısal manada katkıda bulunulmaya çalışılacaktır.

2.1.1. Güvenlikleştirme Sürecinde Analiz Düzeyleri

Uluslararası ilişkiler mecrasında bir konu araştırılırken sistematik analiz yapılabilmesi maksadıyla olayın tasnif edileceği değişik yollar vardır. Tüm bilimsel alanlarda olduğu gibi sosyal bilimlerde de analist; parçaya, bütüne, bileşenlere ya da tüm sisteme odaklanmayı tercih edebilecektir. Bu hususta anafikir ise incelenen olayın en doğru, bütün ve bozulmamış resminin ortaya konulmasıdır. Aynı zamanda incelenen alanın nesnel gerçeklik ve gözlemcinin ampirik referansları ile de uyumlu olması gerekmektedir. Kopenhag Okulu tarafından güvenlikleştirme teorisinin ortaya atıldığı dönem ve sonrasında uluslararası sistemde yaşanan gelişmeler, eklenen yeni aktörler, gelişen teknoloji ile birlikte değişen araç ve yöntemler uluslararası sistemin karmaşık, bütüncül ve çok boyutlu yapısını analizi zor bir hale dönüştürmüştür. Bu sebeple teorinin güçlendirilebilmesi için okulun analiz düzeyleri ile ilgili temel varsayımlarının da gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Analiz seviyesinin belirlenmesinde insan, ulus ve devletler arasındaki farklılıkları görmezden gelerek ya da bunların gözlemlenmesinin imkânsızlığını ortaya koyarak tüm uluslararası sistemin homojen nitelikteki birimlerden oluştuğunu varsaymak ortaya yanlış sonuçlar çıkaracaktır. Kopenhag Okulu'na göre *“Mikro düzeyde insan ve gruplar, nadir olarak kendi haklarına yönelik güvenlik meşruiyeti oluşturabileceklerdir. Ayrıca bu gruplar kendi güvenlikleri konusunda konuşular da çok az bir dinleyici kitlesi bulabileceklerdir. Bunun yanında sistem düzeyinde de birtakım meşruiyet problemleri yaşanacaktır. Söz gelimi tüm insanlığı referans nesnesi olarak yapılandırma girişimi geniş kitleleri kapsamamasından dolayı daha büyük bir çaba gerektirecektir. Dolayısıyla uluslararası ilişkilerde analiz düzeyleri, devlet merkezli düşünceyi güçlendirme*

eğilimindedir”. Ayrıca Okul’a göre “Bugüne kadar referans nesnesi yapılandırılırken genel olarak orta düzey güvenlikleştirme çabalarının nispeten daha başarılı, kalıcı ve sağlam olduğu gözlenmiştir. Sebebi ise devletlerin diğer üst düzey analiz birimleri ile girdikleri mücadelelerin sonucunda kendi içerisindeki unsurların ‘biz’ hissini güçlenmesidir” (Waever, 1998: 37).

Kopenhag Okulu güvenlikleştirme sürecinde, orta düzey toplulukların her zaman sistem düzeyine nazaran daha avantajlı olacaklarını belirtmiş, devlet ile güvenlik arasındaki sıkı geleneksel bağın mutlak kabulü anlayışını da reddetmiştir. Bu duruş topyekün bir reddediş değildir. Okul’a göre güvenlik, rekabet halindeki aktörlerin mecrasıdır. “Devlet” bu alanda öncelikli ve ayrıcalıklı, geleneksel bir konuma sahiptir. Kopenhag Okulu’na göre güvenlik, sadece devlet ile ilgili bir olgu değildir. Ancak devlet, ideal bir güvenlik aktörüdür (Waever, 1998: 37).

Güvenlikleştirme yaklaşımı açısından analiz düzeyi seçiminde devlet merkezli tutumun bazı sakıncaları bulunmaktadır. Öncelikle ulus perspektifli bakış açıları, farklılıkları abartma baskısından kaynaklanan bir ilave sorumluluktur. Bu sayede çoğu ulus-devlet, arasındaki farklılıkları sıklıkla vurgularken; gözlemci, daha erdemli olarak algıladığı davranışları kendi ulusuna, kötülük olarak algıladıklarını ise diğerlerine ve özellikle de hâlihazırdaki düşmanlarına atfetme eğilimde olacaktır. Bu etnosentrik⁴ yaklaşım, Amerika’da 1945’ten itibaren yapılan uluslararası ilişkiler çalışmalarında da görülmektedir. Bu kapsamda dünya yalnızca Amerikan ulusal çıkarları perspektifinden algılanmakta ve karar alma sürecinde Sovyetler Birliği’ne aşırı düzeyde ilgi gösterilmektedir. Bu durum, devlet merkezli modelin kullanılmasında potansiyel bir tehlikedir (Singer, 2006: 10-11).

Analiz düzeyinin devlet merkezli seçimindeki bir diğer sakınca da olgu meselesi ‘phenomenological issue’ ile ilgilidir. Bu kapsamda aktörlerin davranışlarının “nesnel faktörler” açısından mı, yoksa “nesnel faktör algılamaları” açısından mı incelendiği hususu önem arz etmektedir (Singer, 2006: 3). Burada iki farklı görüş mevcuttur: Birincisi, insan ve gruplar, fiziki çevre şartlarına, diğer insan ve grup davranışlarına veya gücüne benzer, nesnel ve gerçek uyarıcılara yarı deterministik şekilde cevap vermektedir. Karşıt bir görüşe

---

⁴ Etnosentrizm ya da Etnik merkezcilik; bir aşirete, kabileye, boya ve benzeri etnik gruba bağlılık ile tarif edilen, bir kimsenin kendi kültürünü temel olarak alması ve diğer kültürleri kendi kültürü açısından değerlendirmesi ile tarif edilen duygu.

göre ise, insan ve gruplar nesnel uyaranlardan etkilenmezler, tek gerçeklik olaysaldır ‘phenomenal’; yani insan duyu organları ile algılar ve aktörler için algılanmayan faktörler yok hükmündedir. Ulus veya devlet kurumsal bazda hareket eden bir grup olarak görülerek, bu durumda insanın davranış kalıplarına odaklanılmaktadır. Yani insanlar hayal etme, ümit etme, tecrübe etme gibi yeteneklere sahipken kurumsal soyutlamalar bu tür yeteneklere sahip değildir (Singer, 2006: 15-16). Eğer incelenen aktör olaysal alana sahip değilse meseleleri anlamlandırabilmek oldukça güç olacaktır. Sonuç olarak uluslararası ilişkilerde daha doyurucu tanımlamalar ile zengin açıklamaların ve aynı zamanda başarılı bir güvenlikleştirme süreci analizi açısından alt sistemlere, insan ve gruplara odaklanıldığı değerlendirilmektedir.

Bahsedilen bu bakış açısının yanı sıra, çalışmada küreselleşme sonrası güvenlik alanında ortaya çıkan gelişmelerin anlatıldığı bölümlerde de irdelendiği üzere; bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan olağanüstü gelişmeler ulaştırma ve iletişim maliyetlerini de önemsizleştirmiş, böylelikle dünya ülkelerinin birbirleriyle çok yönlü bütünleşmesi kolaylaşmış, insan hakları ve özgürlükler gibi kavramlar temelinde insanın uluslararası sistemdeki etkisi eskiye nazaran artmıştır. Bu kapsamda demokrasi kavramının bile yeniden tanımlanma ve yapılandırılma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Küreselleşme ile birlikte klasik anlamda devlet merkezli güvenlik anlayışına ilaveten insan güvenliği kavramı ve insandan uluslararası sisteme kadar bütüncül bir yapı gündeme gelmeye başlamıştır. Dünyanın bir bölgesinde yaşanan bir olayın anlık yayılış hızı, küreselleşme, teknolojik gelişme ve bütünleşmenin doğrudan sonucudur.

Burada şu tespiti yapmak yanlış olmayacaktır. Günümüzde güvenlikleştirme ve güvenlikleştirmelerin çözümlenmesine yönelik faaliyetlerde artık ihmal edilmeyen analiz düzeyi “insandır”. Son yıllarda özellikle internet ve sosyal medyanın kullanımı ile birlikte bu mecrada ulus devletin sınırları ortadan kalkmıştır. Dünyanın yeni iletişim teknolojileri ile küçülmesine yönelik “küresel köy” metaforunu kullanan McLuhan; iletişim araçlarının yalnızca kendinden beklenen hizmetleri sağlamakla kalmadığını, aynı zamanda “*insan üzerinde de etkili olduğunu, onun duyarlılığını toplumda yaşama biçimini hatta değerler sistemini değiştirdiğini*” belirtmiştir (Özkök, 1985: 157). Ünlü İngiliz yazarı Bernard Shaw’a göre “Bir ulusun kendi topraklarında dünyanın geri kalan kısmının çıkarlarını düşünmeksizin dilediğini yapma hakkına sahip olması fikri artık geçerli değildir” (Shaw, 2009).

Bu kapsamda artık güvenlik tartışmalarında insanlar da birer faktördür. Ken Booth tarafından da (1991, 1994, 1995, 1997) tartışıldığı üzere birçok konunun insana olan etkileri görmezden gelinmekteyse de, bütün kategorilerde doğrudan güvenlikleştirilmesi gereken unsur insan olmalıdır. 1980’lerden itibaren “Brandt” ve “Palme Komisyonu” gibi projelerle birlikte güvenlik anlayışı, insan lehine eğilim göstermiştir. Emma Rothschild’e (1995) göre, entelektüel olarak tutarlı veya etik olarak ideal olsun veya olmasın günümüzün gerçek siyasi pratiğini insanın güvenlik kaygılarının giderilmesi teşkil etmektedir.

Sonuç olarak uluslararası sistemde son yıllarda yaşanan gelişmeler ve özellikle küreselleşmenin de etkileriyle iktisadi, siyasi, sosyo-kültürel alanlarda bazı ortak değerler yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılmış, sistem bütüncül bir hal almıştır. Bunun doğal sonuçlarından biri olarak da evrensel kültür oluşmuştur. Günümüz güvenlikleştirme çalışmalarında, bu bütünleşmeyi ve evrensel kültürü yok sayarak klasik dönem ulus-devlet parametreleriyle hareket etmek sonuçların anlamlandırılması açısından verimsiz olacaktır. Yine bu değişimin doğal sonucu olarak orta düzey ve hatta sistem düzeyine yönelik etkilerin tohumları artık mikro düzeyde yeşermektedir. Dolayısıyla günümüzde uluslararası kamuoyunu etkilemenin yolu bireylerden geçtiği için güvenlikleştirme çalışmalarında da referans nesnesine yönelik analiz düzeyi “insana” odaklanmaktadır.

2.1.2. Varoluşsal Tehditler

Önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere güvenlikleştirme, “varoluşsal bir tehdit” iddiası ile özneler arası süreçte oluşturulan ve bu tehdidin bertaraf edilebilmesi için acil ve aynı zamanda olağan dışı yöntemler gerektiren süreci belirtmektedir. Güvenlikleştirici aktör, bahsedilen tarzda konulara öncelik verilmesini sağlamak için varoluşsal tehdit retoriğini kullanarak konuyu dramatize eder. Yani aktör, referans nesnesinin bekası için bir olayı tehdit olarak sunarsa (söz edimi yoluyla) bahsedilen olay güvenlik sorunu olarak etiketlenmiş olacaktır.

Bu bağlamda bir konunun “varoluşsal tehdit” olarak sunulabilmesi için alımlayıcı kitle üzerinde “*Eğer bu sorunu acilen ele almazsak bunun dışındaki tüm konular anlamsız hale gelecek*” hissiyatı yaratılır. Bu konuda oluşturulacak bir söylem sadece güvenlikleştirme

girişimi olacaktır. Güvenikleştirme girişiminin alımlayıcı kitleyi ikna edebilmesi için ise politik bir birim olarak varoluş, özgür irade gibi konuların tehdit altında olduğunun, kısacası “olmaya ya da olmamaya” ilişkin bir problem olduğunun ortaya konulması gerekmektedir (Waeber, 1998). Dolayısıyla varoluşsal tehdit; herhangi bir sistemin, kuruluşun veya insanın olağan şartlarını bozan beklenmedik ve marjinal bir sorun olarak da tanımlanabilecektir. Örneğin politik alanda varoluşsal tehdit devletin egemenliğine hatta ideolojisine yönelir. Tanınmak, meşruiyetin tartışmaya açılması veya sorgulanması da bu alana yönelen önemli varoluşsal tehditlerdendir.

Küreselleşme sonucu meydana gelen değişim ve sistemdeki bütünleşme ile birlikte bir devlette yaşananlar artık günümüzde başka topraklardaki insanların hayatlarına yönelik doğrudan tesirlere sahip olabilmektedir. Hatta daha da ileri boyutuyla dünyanın herhangi bir noktasında meydana gelen siyasi, ekonomik ve sosyal kaynaklı olaylar, alınan kararlar; diğer bölgelerdeki insan, toplum ve devletleri yoğun şekilde etkilemektedir. Güvenlik refleksleri ile düşünüldüğünde ise daha önceleri “kimin güvenliği” sorusuna verilen yanıt artık “ulus devlet” olmaktan ziyade, başta insanın, devlet-üstü ya da devlet-altı başka toplulukların da olduğu özne gruplarına doğru evrilmiştir.

Ayrıca 20’nci yüzyılda güvenlik kavramının yaşadığı evrim ile birlikte yeni referans objesinde insan yönünde sapmalar yaşanmıştır. Çünkü devletler tek tipten ziyade çok değişik formlardadır ve iç dinamiklerinden bağımsız değildir (Buzan ve Hansen, 2009: 206). Güvenlik, kelime anlamı olarak temelde tehdit ve tehlikeden uzak olmak demektir. Özgürleşme ise insanları yapmak istedikleri şeyleri yapmaktan fiziki (savaş, fakirlik, ayrımcılık vb. gibi suni engeller) olarak alıkoymaktır. Güvenlik; realistlerin kabul ettiği gibi güç, çıkar veya güç dengesinin sağlanmasıyla değil, özgürleşmeyle mümkündür (Booth, 1991). Özgürleşmenin bu kadar çok vurgulanmasının temel sebebi, insanların tercihlerinin özgürken daha barışçıl olacağı varsayımıdır ve Booth kuramının test edilme aracının özgürleşme kavramı olduğunu vurgulamaktır (Booth, 1991).

Güvenikleştirme sürecinde referans nesnesine yönelik önerilen yeni model ile birlikte varoluşsal tehdidin odak noktasında da sapma yaşandığı değerlendirilmektedir. Uluslararası sistemde son yıllarda yaşanan gelişmeler ve özellikle küreselleşmenin de etkileriyle birlikte iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda bazı ortak değerler yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılmıştır. Bilindiği gibi Kopenhag Okulu açısından

güvenikleştirme sürecinde devlet, referans nesnesi belirlemede imtiyazlı bir role sahiptir. Küreselleşme sonucu ortaya çıkan evrensel kültür, günümüz güvenikleştirme çalışmalarında klasik dönem ulus-devlet parametreleriyle hareket etmeyi de zorlaştırmıştır. Güvenlik çalışmalarında devletten insana doğru yaşanan dönüşüm, referans nesnesi seçiminde de bu dönüşümün yaşanmasına sebep olmuştur. Referans nesnesi seçiminde yaşanan bu dönüşüm ise aktörler tarafından seçilecek “varoluşsal tehdit” ve buna yönelik hazırlanacak retorikğin içeriğinin de değiştirilmesini zorunlu kılmaktadır. İnsanlar açısından varoluşsal tehdit kategorisi; kimliğinin yok sayılması, baskılanması, kimliğine yönelik meydan okuma veya insanı özgürlüğünden alıkoymaya yönelik her türlü müdahale temelinde şekillenmektedir.

Küreselleşme sonrası yaşanan bu yapısal dönüşüm sonrası ortaya farklı bir durum daha çıkmıştır. Referans nesnesinde insan yönünde yaşanan değişim varoluşsal tehditlerin de insan bazlı değerlendirilişini arttırmıştır. Yani günümüzde devlet güvenliğinin odak noktası insan hak ve özgürlükleri, düşünce özgürlüğü gibi insani değerler temelinde evrilmektedir. Bu durum ise analiz düzeyini insana indirgerken varoluşsal tehditlerin evrenselleşmesine yol açmıştır. Yani Çin’de yaşayan bir insan ile Kanada’da yaşayan bir insan, günümüz uluslararası sisteminin yapısı sayesinde aynı insani sorun ve tehditlerden bahsedebilmektedirler. Bir başka deyişle küreselleşme sonrası uluslararası sistemde meydana gelen bütüncül yapı ile sorunların evrenselleşmesi, tutumların da evrenselleşmesine yol açmıştır.

Kopenhag Okulu’na göre güvenlik, objektif veya subjektif bir gerçeklikten ziyade öznelerin birbiri ile etkileşimi sonucu yapılandırılan bir kavramdır. Yani önemli olan, gerçekte “varoluşsal bir tehdidin” varolmasından ziyade seçilen konunun aktör tarafından böyle bir tehditmiş gibi sunulmasıdır. Günümüzde bilim ve teknoloji alanında katedilen mesafe ve globalleşme, dünyanın herhangi bir bölgesinde insan düzeyinde yaşanan gelişmelerin diğer insanlar tarafından eş zamanlı olarak öğrenilmesi gibi bir gerçekliği ortaya çıkartmıştır. Dolayısıyla artık gerçekliği saptırmak veya saklamak eskiye nazaran zorlaşmıştır. Daha da önemlisi aktörler artık alımlayıcı kitle olarak sadece iç kamuoyunu değil uluslararası kamuoyunu da dikkate alma ve ikna etme zorunluluğu hissetmektedirler.

Sonuç olarak son dönem güvenlik çalışmalarında güvenlik ve özgürleşme bir elmanın iki yarısı gibi görülmektedir. İnsanların yaşam kalitesini ve onuruyla yaşamasını etkileyen her

tehdit güvenliğin önünde engeldir (Baldwin, 2004: 7). Dolayısıyla güvenikleştirme sürecinde aktör tarafından bu gerçekliğin dışında oluşturulacak bir söylem veya referans nesnesinin seçiminde yapılacak yanlışlık, alımlayıcı kitlenin iknasını zorlaştırarak güvenikleştirmeyi “girişim” aşamasına hapsedebilmektedir.

2.1.3. Güvenikleştirici Aktör ve Alımlayıcı Kitle İlişkisinin Değişen Doğası

Çalışmanın başından itibaren bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ile küreselleşmenin sonuçları itibariyle pek çok alanda değişime yol açtığından bahsedilmiştir. İnsanlık tarihi ile yaşıt olan “iletişim” kavramı, günümüzde yaşanan enformatik gelişmelerle birlikte araç ve içerikleri açısından değişime uğramıştır. Popüler iletişim aracı internet ve sosyal paylaşım ağları vasıtasıyla uluslararası sistem bütünleşmiş, insanlar fikir ve yapıtlarını daha rahat ve de hızlı paylaşabilmeye başlamışlardır. Sosyal medya ortamı büyük kitleleri buluşturarak etkileşimi arttırması bakımından oldukça önemli bir vasıtaadır.

Bu durumun kimlik ve kültürler açısından da yansımaları bulunmaktadır. Kültürel etkileşim açısından bugün gelinen noktada sözlü ve yazılı kültüre ilave olarak dijital kültürden de bahsedilmektedir. Bu yeni kültürde bilgi interaktif alanda yayılmaktadır (Şişman, 2012: 93). Ayrıca anılan gelişmeler ve sosyal paylaşım ağları sayesinde devletlerin sınırları ortadan kalkarak bilgi, kültürler arası ortamda süratle yayılmaya başlamıştır. Bilgisayarlar ve internetin katkısıyla kültürler evrenselleşmiş ancak sanal evrende gerçek dünyaya ilişkin duygusal ve nesnel temeller ortadan kalkmıştır (Çokokumuş, 2012: 52). Bilişim ortamının özellikleri nedeniyle ulusal sınırların aşılması kolaylaşmış, insanlar arasındaki etkileşim artmış, yerel alanların küreselleştiği, küresel alanlarinsa kolayca yerelleştiği sosyo-kültürel açıdan bambaşka ve yeni bir altyapı meydana gelmiştir. Özellikle yeni neslin bu teknolojik ortamda kazandığı refleksler ile sosyal medya mecralarında belirli bir çerçevede insanın görünüş ve tarzlarının ambalajlanarak uygun kitleye sunulduğu gözlemlenmektedir.

Bilişim alanında yaşanan köklü değişimlerle ve iletişim araçlarının da zenginleşmesi ile Kopenhag Okulu tarafından ileri sürülen aktör yapısı, aynı zamanda bu aktörün hedef kitle ile olan etkileşim şekli ve yoğunluğu da değişime uğramıştır. Bir başka ifade ile güvenikleştirme teorisinde güvenikleştirici olarak kastedilen:

- Hükümetler

- *Siyasi Liderler*

- *Sivil Toplum Örgütleri*

- *Lobi ve Baskı Grupları* gibi geleneksel aktörler ile bu aktörlerin alımlayıcı kitleyi iknasına katkıda bulunan:

- *İş Dünyası*

- *Güvenlik Kuvvetleri*

- *Üniversiteler*

- *Medya*

- *Uluslararası Kuruluşlar* gibi işlevsel aktörlerin güvenikleştirmeyi başarabilmeleri için belirleyecekleri alımlayıcı kitle ve bu kitle ile olan iletişim ve etkileşim şekli de boyutu da yapısal değişime uğramıştır. Artık bir konunun güvenikleştirilebilmesi için hem geleneksel aktörler hem de sisteme yeni katılan aktörler öncelikle günümüz şartlarına göre alımlayıcı kitleyi belirlemekte, sonrasında bu kitle ile iletişim şeklini yeni araç ve yöntemlere göre güncellemektedirler. Güncelleme için ise mevcut iletişim ortamı ve altyapısı iyi analiz edilmeye çalışılmaktadır.

Günümüzde sosyal medya mecrasının yaygınlaşmasıyla beraber bu mecrada topluluk inşa etme, bilgi paylaşma, ana akım medya kaynaklarına alternatif oluşturma, beraberlik duygusu yaratma, örgütlenme ve teşkilatlanma ile birlikte yeni bir güç altyapısı yaratılabildiği gözlemlenmektedir. Twitter, Facebook, Instagram vb. platformlarda gün geçtikçe daha fazla takipçiye ulaşan sıradan insanların popülaritesinin artması ile birlikte yeni kavramlar türemeye başlamıştır. Yabancı literatürde “mikro ünlü (micro celebrity)” ülkemizde ise “sosyal medya fenomeni” olarak tanımlanan yüksek takipçili bu kullanıcılar, tek bir paylaşım ile binlerce insana aynı anda erişerek sıradan olma özelliklerinin de avantajıyla birer kanaat önderine dönüşebilmektedirler (Sabuncuoğlu ve Gülay, 2014: 2).

Sosyal ağların toplumsal hayata entegre olması ile birlikte öne çıkan sosyal medya fenomenleri, çevrimiçi sanal platformlarda kendi şöhretlerini yaratarak internette viral popülariteye sahip olmakta, kendilerine özel içerikleri sayesinde takipçileri ile yakınlık kurmaktadır. Fenomenlere ulaşmak ünlü insanlara ulaşmaktan çok daha kolaydır (Sabuncuoğlu ve Gülay, 2014: 6). Bu da onları daha tercih edilir kılmaktadır. Sosyal medyanın kullanıcı merkezli yapısı yeni kitlesel hareketler için kamusal bir alan oluşturmaktadır. Bu şekilde toplumsal eylemler de dijital alana kayarak “dijital aktivizm” olgusunu türetmiştir (İnceoğlu ve Çoban, 2011: 94-95). Dijital aktivizm sayesinde sosyal

medya fenomenleri sayıları binlere hatta milyonlara ulaşan sanal cemaatleri harekete geçirebilecek kanaat önderine dönüşebilmektedirler. Bu kapsamda kanaat önderleri, sadece fikirleri ile toplumu yönlendirmenin ötesine geçerek “mesaj”, “ileten ve yorumlayan kanaat önderi”, “mesajı alan ve yeniden yorumlayan takipçi”, “beğenen ve yeniden paylaşan” bir grubun oluşturduğu dörtlü iletişim akışını meydana getirmektedirler (Kaymaz, 2013).

Küreselleşmenin toplumsal dokuda meydana getirdiği dönüşüm, güvenlikleştirmenin ortaya çıktığı iklim açısından önem arz eden toplumsal hareketlerin yapısını da değişime uğratmıştır. Sosyal medyanın insan ve toplum hayatında etkin şekilde vücut bulması ile birlikte kitlesel hareketlerin yatay ve dikey ilişkileri de evrim geçirmiş, sonucunda ise güvenlikleştirme sürecinde aktör-alımlayıcı kitle ilişkisi yapısal dönüşüme uğratmıştır. Öncelikle başlangıçta bahsedilen geleneksel aktörler, alımlayıcı kitleye ulaşma etkinliklerini arttırabilmek için yeni iletişim ortam ve vasıtalarına hâkim olma gayretindedirler. Günümüzde dünyada ve ülkemizde neredeyse tüm kamu görevlileri ile kurumlarının kurumsal ve özel sosyal medya hesapları bulunmakta, iletişime yönelik veriler bu kanal vasıtasıyla anlık olarak alımlayıcı kitleye iletilmektedir. Ayrıca geleneksel aktörler, mesajlarını daha yoğun ve güçlü şekilde hedef kitleye ulaştırabilmek için sosyal medya fenomenlerini kullanmaktadırlar.

Güvenlikleştirme sürecine sosyal medyanın bir başka etkisi daha bulunmaktadır. Diğer iletişim araçlarından farklı olarak bu yeni iletişim araçlarının interaktif yapısı kolay manipüle ve provoke edilerek amacından saptırılabilir etkilere açıktır. Bu durum ise başlatılan hareketin meşruluğunun ulusal ve uluslararası düzlemde sorgulanmasına yol açarak aktörleri zor durumda bırakabilmektedir. Türkiye’de “Gezi Parkı” olaylarında da yaşandığı üzere bir olaya ilişkin haber, fotoğraf, doküman veya fotomontaj olarak hazırlanan bir belge, kaynağı sorgulanmadan binlerce kişi tarafından paylaşılıp üzerine yorum yapılabilecektir. Dolayısıyla geleneksel aktörlerin yeni iletişim ortamında araçsallık açısından kazandığı imkân ve kabiliyetler ile sisteme eklenen yeni aktörler, devletin egemenlik yetkileri üzerinde doğrudan tehdit olmasa da ilişkiler âleminde devlet kontrolü dışında bir katman meydana getirmişlerdir (Karagöz, 2013: 136).

Sosyal medya vasıtasıyla güvenlikleştirme sürecinin başlatılmasına yönelik örnekler ilk defa 2011 yılında Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da rastlanmıştır. Halk hareketlerinin

teşkilatlanma ve iletişim aracı olarak sosyal medyadan faydalanması ile bu hareketlere ilişkin “sosyal medya devrimi” vb. şeklinde tanımlamalar da yapılmıştır. İnsanlar sosyal medya platformları (Twitter, Facebook vd.) vasıtasıyla örgütlenerek toplantılar ve geniş katılımlı gösteriler organize etmişlerdir.

Örneğin, 17 Eylül 2011'de ABD'nin New York kentinde çoğunluğu genç ve işsiz Amerikalılar tarafından başlatılan, temel olarak gelir dağılımındaki adaletsizliği ortaya koymayı hedefleyen “Wall Street'i İşgal Et (Occupy Wall Street-OWS)” hareketi, kısa sürede küresel bir boyut kazanarak 15 Ekim'de 82 ülkede, 1500 ayrı mekânda, Kuzey ve Güney Amerika'dan Asya'ya, Afrika'ya, Avrupa'ya kadar geniş kitleleri sokaklara dökmeyi başarmıştır (CNN Türk, 2011). Şüphesiz, kısa zamanda bu düzeyde hızlı ve geniş örgütlenme genç nüfus arasında, çoğunlukla sosyal medya platformları vasıtasıyla başarılabilmiştir. Örnekte işlenen “gelir dağılımındaki adaletsizlik” hususu birçok ülkedeki aktör tarafından, güvenlik gündeminde bile yokken, insandan başlayarak küresel ölçüğe kadar yayılan hareket sayesinde acil koduyla güvenleştirilmiştir.

Türkiye’de özellikle genç neslin tercihleri üzerinde oldukça etkili olan sosyal medya fenomenlerinden (Youtuber diye de tabir edilmektedir) Yusuf Aktaş (İnternetteki lakabı Reynmen), geleneksel manadaki güvenleştirme sürecine yardımcı olan işlevsel aktörlerden sayılabilecektir. Aktaş, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 2016 yılında terörden temizlediği Suriye'nin El Bab şehrine gitmiş ve oradaki atmosferi görüntüleyerek Youtube kanalında paylaşmıştır. Bu paylaşım 3 hafta gibi kısa bir süre içerisinde yaklaşık 3 milyon izleyiciye ve 56 bin yoruma ulaşarak geniş kitlelere mal olmuştur (Reynmen, 2018). Burada geleneksel bir aktörün gelişen bilişim ve teknoloji ortamına göre iletişim şeklini güncelleyerek alımlayıcı kitleye daha etkin ulaşma gayreti gözlemlenmektedir.

Sonuç olarak etkili bir güvenleştirme süreci için geleneksel aktör ve vasıtalar artık yeterli değildir. Değişen iletişim imkân ve vasıtaları sonucunda iletişimin çok boyutlu yapısına hâkim olamayan, sosyal medya platformlarını yönlendiremeyen bir aktör alımlayıcı kitleyi ikna edememekte ve dolayısıyla güvenleştirme sürecini tamamlayamamaktadır.

2.1.4. Güvenlikleştirme Sürecinde Bağlam

Günümüz güvenlik ortamının karmaşık ve grift yapısı, teorinin yeniden gözden geçirilmesini ve alt bileşenlerinin doğru tespit edilmesini gerekli kılmaktadır. Mevcut güvenlik değişkenleri, Soğuk Savaş döneminin güvenlik parametrelerine göre oldukça farklılık göstermektedir. Dolayısıyla güvenlikleştirme sürecinde, bahsedilen hususlara yönelik bir çerçeve oluşturulması önem arz etmektedir. Bu kapsamda akademik tutarlılık açısından, sorunlu olduğu değerlendirilen hususların belirlenmesinde fayda olacaktır.

Teorinin temel varsayımları incelendiğinde hangi aktörün güvenlikleştirici aktör olabileceği, alımlayıcı kitlenin ne zaman ve ne maksatla “ilgili” kitle olarak değerlendirildiği, birden fazla kitle varsa bunun hangi anlama geldiği net değildir. Bunun yanında alımlayıcı kitlenin hangi durumlarda ve nasıl tam anlamıyla ikna edilmiş olduğu hususlarında da belirsizlik ve eksiklikler bulunmaktadır. Bir diğer nokta ise, Kopenhag Okulu’nun güvenlikleştirme sürecinde söz edimi konusundaki vurgusu oldukça fazla eleştiriye maruz kalmıştır. Telaffuz etmenin ve söylemenin başlı başına bir eylemi oluşturduğunu, söz söylendiği anda o meselenin daha özel bir alana taşınmış olduğunu iddia etmek günümüz iletişim ortamında oldukça güçtür. Çünkü özellikle teknolojik gelişmelerle birlikte son dönemde görsellik de önem kazanmıştır. Basın ve özellikle sosyal medya aracılığıyla konuşmak, iletişim sürecinde kullanılan aygıtlardan sadece bir tanesidir. Günümüz güvenlik uygulamalarında “siyasal iletişim”, görselliğin üretilmesi ve iletilmesi ile giderek daha iç içe geçtiğinden, güvenlikleştirme sürecinin biçimler, dinamikler ve kurumsal bağları da ele aldığı değerlendirilmektedir.

Belirtilen tüm bu hususlara ilave olarak güvenlikleştirme teorisinin bir başka önemli eksikliği, süreci oluşturan şartların kısmen analiz dışında bırakmasıdır. Literatür incelendiğinde, Kopenhag Okulu’nun, güvenlikleştirmeyi evrensel olarak formüle ederek bir teori ortaya çıkarılabilmek amacıyla bazı değişkenler konusunda yüzeysel kaldığına, özellikle sosyal ve siyasal olayların “bağlamını” analiz dışında bıraktığına yönelik eleştirilere rastlanmaktadır.

Kimi siyasi topluluklar tarafından bazı aktörler ile yaşanan sosyal gelişmeler tehdit niteliğinde hissedilirken, aynı koşullar içindeki farklı aktörler tarafından bu durum tehdit olarak algılanmayabilecektir. Bu noktada tarihi birikimler, kimlik, kültür gibi olgular

devreye girmektedir. Dolayısıyla bu gibi değişkenler, tehdidin inşa edildiğine yönelik süreci teorize eden bir yaklaşım tarafından hesaba katılacaktır. McDonald'a göre, bahsedilen hususlar Kopenhag Okulu tarafından göz ardı edilerek analiz dışı bırakılmış ve bu boşluğu gidermek için kolaylaştırıcı koşullar 'facilitating conditions' gibi çok yüzeysel bir anlatımla yetinilmiştir (McDonald, 2008a: 573). Göz ardı edilen bağlama yönelik hususlar teorisinin zayıflığını ortaya koymakta olup çalışmanın ana fikri bu boşluk çevresinde şekillenmiştir. Söz ediminin bu değişimi sağlayabilecek derecede güçlü olabilmesi ve alımlayıcı kitlenin tercihlerinin değişimine yönelik retorik belirlenmesinde, içinde bulunulan toplumun ve hatta uluslararası toplumun bağlamı da önem arz etmektedir. Ayrıca hedef kitlenin karakteristiği, kültürü ve düşünce sistematigi göz ardı edilemeyecektir.

Dolayısıyla artık güvenlikleştirme sürecinde psikolojik faktörler ışığında alımlayıcı kitle ve bağlam etkileşimi çözümlenmekte ve sosyolojik gerçeklikler ışığında güncellenmektedir. Bu kapsamda yaklaşımın bahsedilen alanlarda ciddi eksiklikleri bulunduğu değerlendirilmektedir. Sosyal bağlam, sürecin en önemli etkeni olmasına rağmen tanımlanması bir o kadar da zor bir olgudur. Bu sebeple araştırmacı bağlamın bileşenlerini ve alt bileşenlerini doğru belirleyerek bu bileşenlerin analizi sonucu aktör-alımlayıcı kitle etkileşiminin gücünü ortaya koymaktadır. Çalışmanın bu bölümünde güvenlikleştirme teorisinin bahsedilen alt bileşenlerine yönelik bir model sunulmaya çalışılmıştır.

2.1.4.1. Bütüncül Yapıda Küresel Etkileşim

Güvenlikleştirme sürecinde ulus devletler uluslararası sistemin gerçekliklerinden soyutlanarak düşünülemeyecektir. Aktörler, güvenlikleştirme sürecinde ulusal, bölgesel ve küresel dünya düzeninin kural ve yöntemlerine göre strateji üretmektedirler. Küreselleşme sonrası dünyada, bağlantılı ve interaktif değişim, gelişen teknoloji ile artan iletişim hız ve olanakları, küresel ölçekte daha entegre bir yapının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Uluslararası düzen temelde iki değişime uğramıştır: Öncelikle küreselleşme sonucu mesafeler kısalmış, dünya düzeni yöresel olmaktan uzaklaşmıştır. Yeni düzen ile devletlerin uluslararası akış denetimi zorlaşmış, ilişkiler sınırları aşmış, insan, uluslararası örgütler, sivil toplum, çok uluslu şirketler gibi yeni aktörler sisteme dâhil olmuştur (Badie, 2001: 45-46). Bunun yanında, kamu yararı kavramı artık egemenlik yararı manasına gelmemektedir. Çevre, iktisat, sosyal gelişim, iskân, göç, insan hakları gibi küresel

ihtiyaçlar ulusal gayretlerin ötesinde evrenselleşerek, küresel bir konsepti gerektirmektedir. Ayrıca evrenselleşen bu değerler sonrası “ulus devlet” demokrasi, yerellik, saydamlık, esneklik, şeffaflık, hesap verilebilirlik gibi kavramlar kuvvetli temayüllerle dönüşüme uğramaktadır (Köse, 2003: 3).

Günümüz dünyasında bahsedilen süreçte, yerel ve yapısal bağımlılıkların yerini; karşılıklı bağımlılıklar almıştır. Bütüncül sistemde güçsüz ve “başarısız devletler” uluslararası istikrar için kendi hallerine bırakılmayacak kadar yoğun etkileşim mevcuttur. Bunun en güzel örneğini Orta Doğu coğrafyası oluşturmaktadır. Entegre uluslararası sistemde Suriye’deki güvenlik sorunu artık sadece Suriye’yi ilgilendirmemekte adeta küresel ve bölgesel ölçekte çıkar arenasına dönüşmektedir. Bunun yanında klasik manada belli bir coğrafyada mutlak hâkimiyete dayanan devlet anlayışı sorgulanmaya başlamıştır. Küreselleşme sonrası oluşan bütüncül yapı ile birlikte mutlak gücü elinde bulunduran devlet ortaya çıkan sorunları çözmeye yetersiz kalmış, politik kudret ile coğrafi sınırlar arasındaki bağ kırılmıştır (Kılıç, 2002: 36). Sonucunda ise, ulusal sınırlar içinde ve dışında yeni hükmetme türleri hâsıl olmuştur. Küresel ekonomik dengeler de dikkate alınarak devletler gitgide, uluslar üstü yönetimlerin kurallarını benimsemek zorunda kalmışlardır (Scholte, 2005: 150).

Küresel ekonomi yanında güvenliğin de yönetimi, küresel nitelikte bir devlet yokluğundan dolayı uluslararası kuruluşlar marifetiyle icra edilmeye çalışılmaktadır. Yani bütüncül uluslararası sistemde devletler ekonomik, politik ve güvenlik açısından kendi kendilerine yetemeyecek kadar birbirlerine bağımlıdırlar. Bu süreçte geleneksel devletin kurumsal ve hukuksal alt yapılarında da önemli ölçüde değişimler yaşanmış ve yaşanmaktadır. Politik, sosyolojik, bürokratik, askeri ve ekonomik stratejilerin üretilmesinde uluslararası ilişkilerin temel yapı taşı olan devlet zamanla ve görece olarak fonksiyonellikten uzaklaşmaktadır. Devletlerin etkinliğini kaybetmesinin çeşitli nedenleri vardır. Örneğin askeri alanda muharebe sahası kara, deniz ve havadan uzay boyutuna taşınmış, sınırı korumaya dayalı savunma anlayışı güncelliğini yitirmeye başlamıştır. Siber saldırılarla ülkeler hasımların en kritik alt yapı ve tesislerini çok ucuz maliyetlerle ve görünmez olarak kullanılamayacak hale getirebilmektedirler. Dolayısıyla bu alanda askeri işbirlikleri ve ortak savunma paklarına ihtiyaç duyulmaktadır (Selen, 2002: 2).

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte ise insan, ulus ve devletlerin bilgiye ulaşımı ve etkileşimi hızlanmış, insanlar fikir ve dünya görüşleri açısından birbirlerine yakınlaşmış, devletler ideolojik ayrıcalıklarını kaybetmiş (Selen, 2002: 3), ulus devletin yara almasının yanında vatandaşlık tanımı bile tartışılmaya başlanmıştır. Kısacası küreselleşme olgusu ile devletlerin yaşadığı etkinlik kaybı politik tercihlerinde de etkili olmuştur. Bu bağlamda güvenlikleştirme sürecinde devletler ister aktör pozisyonunda isterse referans nesnesi pozisyonunda olsun imtiyazlı konumlarını kaybetme eğilimine girmişlerdir. Ulusal devlet parametreleri yerini küresel parametrelere bırakmış etkileşim hız ve düzeyinin artması ise tüm dünya devletlerinin sınırlarını birbirine yaklaştırmıştır. Sonuç olarak 90'lı yıllarda ortaya atılan teorinin bugünün koşullarını açıklamakta zorlandığı değerlendirilmektedir. Bu sebeple günümüzde güvenlikleştirici aktörler, süreçte oluşan entegre uluslararası sistemin parametrelerini ve gerçekliklerini hesaba katma ihtiyacı hissetmektedirler.

2.1.4.2. Ulusal Güvenlik Kültürü

Devletlerin dış politika ve güvenliğe ilişkin tercihlerinin anlaşılmasında kültür, önemli bir foksiyona sahiptir (Wildavsky, 1987: 3). Üst düzey karar vericilerin söylem ve açıklamaları ile dünyayı yorumlamalarında ulusal kültürün izlerini görmek mümkündür (Chafetz, Abramson ve Grillot, 1997: 184-185). Uluslararası sistemde aktörlerin aynı meselelere ilişkin farklı tehdit algıları, bu aktörlerin güvenlik kültürlerinin incelenmesi ile anlaşılabilir. Huson (1997: 18), kültürün ulusal davranışlardaki önemine değinerek bir devlet veya milletin kendisini tehdit altında hissettiğinde kültürel olarak kabul edilebilir davranış biçimlerini dikkate alıp bu tehditlere karşı hareket ettiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla ulusal güvenliğin belirli yönlerini açıklamada sosyo-kültürel faktörleri görmezden gelen yaklaşımlar ampirik ve teorik yeterliliği yakalayamayacaklardır (Katzenstein, 1996a: 7). Kültürlerin değişik politik alanlarda dikkat çekici çeşitli norm ve kimliklerden oluştuğunu belirten Katzenstein, '*Kültürel Normlar ve Ulusal Güvenlik: Savaş Sonrası Japonyada Polis ve Asker*' isimli kitabında kültür ve normların güvenlik politikalarındaki rolünü açıklamaya çalışmıştır (Katzenstein, 1996b). Kültür, norm ve kimliklerle sınırlı değildir; aynı zamanda toplumların tarihini, mirasını, değerlerini de kapsamaktadır.

Biraz daha somutlaştırılacak olursa ulusal güvenlik kültürü, başarıcı ‘achieving/providing’ veya yorumlayıcı ‘interpreting’ tarz ve davranışların anlaşılmasında önemlidir (Nye, 1988: 14). Ayrıca ulusal güvenlik kültürü, güvenlik açısından devletlerin ittifaklara mı yatkın yoksa uyumsuz mu, idealist mi realist mi, saldırgan realist mi, savunmacı realist mi olduklarının belirlenmesinde de kritik bir faktördür. Bunun yanında devletlerin hedeflerine ulaşmak için askeri güç mü kullandıkları yoksa ekonomi ve karşılıklı bağımlılık ilkesini mi benimsedikleri, savaşa mı yatkın oldukları yoksa diplomasi ve uzlaşmayı mı tercih ettiklerinin ipuçları da ulusal güvenlik kültürlerinde gizlidir. Devletlerin güvenlik hırslarını, sistemdeki diğer ülkelerin yok edilmesi pahasına maksimum güvenliğin mi, işbirliğine dayalı güvenliğin mi sona erdireceği veya devletlerin diğer devletleri rakip mi yarışmacı mı, hasım mı düşman mı, ortak mı müttefik mi gördükleri soruları da yine ulusal güvenlik kültürleri ile açıklanabilecektir.

Öte yandan ulusal güvenlik kültürü, iç ve dış faktörlerin etkisi sonucu değişime açıktır. Yani statik değil; yeni deneyimler kazanılıp kültürel kodlara işlendikçe zaman içinde değişen bir olgudur (Karaosmanoğlu, 2000: 200). Ancak ulusal güvenlik kültürü statik olmamasına karşın elastik de değildir. Yani günlük iç veya dış politika akışından etkilenerek bir gecede değişmez. Dinamizm ise kültür ve kimliğin aktör ve yapı arasında sosyal olarak inşasından kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak güvenikleştirme sürecini analiz eden araştırmacıların, güvenikleştirici aktörlerin eylem ve söylemlerini incelerken o devletin ulusal güvenlik kültürünün baskın unsurlarının izlerini araması gerektiği değerlendirilmektedir. Aksi takdirde her devleti tek tip olarak gören anlayış, geçersiz ya da yanlış formüle edilmiş klişelere yol açacaktır.

2.1.4.3. Güvenikleştirme Sürecinde Politik Psikolojik Faktörler

Güvenikleştirme teorisinin yeniden kavramsallaştırılabilmesi amacıyla insan ve toplumların karar verme süreçlerinin incelenmesi ciddi bir ihtiyaçtır. Başka bir deyişle, bilişsel, sosyal, motivasyonel açıdan toplumların ve siyasal aktörlerin davranışlarını analiz etmek süreci daha fazla anlaşılır kılmaktadır. Bu sebeple “politik psikoloji” kavramıyla, güvenikleştirme sürecine ilişkin çalışmanın artı değer kazanacağı değerlendirilmektedir. Kavramın modern formda ilk ortaya çıkması, resmi psikolojik teorinin siyasete uygulanmasıyla, yirminci yüzyılın başlarından itibaren, Sigmund Freud’la (1927, 1930)

Graham Wallas (1908) gibi siyaset bilimi yeni disiplininin kurucuları tarafından desteklenmesiyle mümkün olmuştur. 1930'larda ilk defa ortaya çıkan politik psikoloji kavramı (Lasswell, 1986), 1970'lerin ortalarında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki siyasal bilimlerin ayrı bir alt alanı olarak konumlanmıştır. Literatürde ilk kez kullanımı 1978 senesinde Vamık Volkan liderliğinde olsa da, entelektüel kökleri yüzyıllar öncesinden Tarde ve LeBon gibi Fransız psikologlara kadar uzanmaktadır. (Van Ginneken, 1992). Bugün gelinen noktada, politik psikoloji, 'Uluslararası Siyasi Psikoloji Derneği'nde' yaklaşık 800 üyeden oluşan iyi bir konuma sahiptir.

Kavram, toplumlar arası ilişkileri psikoloji temelinde irdeleyerek ortaya çıkan sonuçlar ışığında belli değerlendirmeler yapmayı hedeflemektedir. Toplumlar ve uluslararası çatışmalar, genellikle iktidarın ve ekonomik kıymetlerin paylaşılmasında ihtilafa düşülmesiyle yaşanmaktadır. Bu süreçte yeterince bilgi alışverişi sağlanamaması ile birlikte sorunlar karşısında algısal farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Politik psikolojinin motivasyonu, insan davranışlarının temelinde yatan etkenleri ortaya çıkartmaktır. "Politik psikoloji" en temel formda, politika ile psikoloji arasındaki etkileşimin, özellikle de psikolojinin siyaset üzerindeki etkisinin incelenmesi olarak tanımlanabilir. Politik psikologlar, aktörlerin politik tercihler yaparken sergiledikleri inançları, değerleri, itici güçleri, duyguları, kişilerarası ilişkileri, grup davranışlarını ve gruplar arası etkileşimi incelemektedirler. Bunu, bahsedilen psikolojik faktörlerin, sosyolojik, tarihsel ve kurumsal siyaset teorilerine yönelme eğiliminde olan bağlamsal ve durumsal faktörlerden farklı olarak, davranışları açıklamaya yardımcı olduğu inancıyla yapmaktadırlar (Walter ve Strangio, 2007: 5).

Disiplinin ön plana çıkmasının en önemli nedenleri, teknolojik gelişmelerle birlikte artan bilgi akışının, insanın bilişsel kapasitesinin üzerinde olması ve bunun yanında insan unsurunun temelinde yatan nesnel karar verme sorunsalı şeklinde belirtilebilecektir. Bu bağlamda politik psikoloji; insanların olayları nasıl algıladığının, algıların oluştukları sosyal ortam ve geçmiş tecrübeler ile onları harekete geçiren temel motivasyonların neler olduğunun tespit edilmesini amaçlamaktadır. Disiplin bu şekilde, karar vermeye etki eden süreç ve nesnelliğin analizini de yapma imkânı vermektedir. Ayrıca politik psikoloji; "Büyük grupların, kitlelerin ve ulusların birbirleriyle olan ilişkilerini ele alarak bu ilişkilerde rol oynayan psikolojik etmenleri değerlendirmektedir" (Çevik, 2010: 15). Başka bir ifadeyle ulusal veya uluslararası ölçekteki davranışların temelindeki motivasyonları

ortaya çıkarmayı hedefleyen akademik bir metottur. Böylece davranışların görünür şekilde kolayca algılanabilen psikolojik boyutlarından ziyade, bunlara sebep olan motivasyonlar tespit edilmektedir.

Güvenlikleştirme sosyal bir inşa sürecidir ve özneler arasında ve öznelerin doğayla ilişkileri sonucunda gelişerek yapılandırılır. Bu sebeple sürecin anlamlandırılabilmesi, onu başlatan aktörden, ikna edilmeye çalışılan, insan ve toplumların oluşturduğu alımlayıcı kitleye kadar her birimin motivasyonunun politik psikolojik faktörler ışığında irdelenmesiyle mümkün olacaktır. Bu kapsamda politik psikoloji disiplininin temel varsayımları, güvenlikleştirme sürecinin anlamlandırılmasına da fayda sağlar. Örneğin “İrkçilik neden ortaya çıkmıştır? İnsanlar neden soykırım yaparlar? İnsanlar politik kararlar verirken motivasyonları nelerdir? Neden terörist olunur?” gibi sorulara yönelik ortaya çıkan problemlere geniş bir perspektiften açıklık getirilmeye çalışılmaktadır (Houghton, 2009: 6).

İnsanlar, bilgisayarların aksine, gelen bilgiyi işlemek için sınırlı bir kapasiteye sahiptirler. Birçok bilişsel psikolog tarafından insan, “sınırlı bilişsel kapasiteye” sahip olarak değerlendirilir. Bununla kastedilen, insanların rasyonel karar verebilmeleri için, bu kararlarla ilgili tüm bilgileri ve mevcut tüm olası alternatif eylemleri dikkate almaları gerektiğidir. Ancak gerçek dünyada insanların ne mükemmel bilgiye ne de tükenmez dayanıklılığa sahip oldukları iddia edilemez. İnsan, günlük hayatta son derece karmaşık bir dünyada sürekli olarak bilgi bombardımanına maruz kalmaktadır (Houghton, 2009: 43; İnan, 2018; Gümüş ve İnan, 2018). Bu bağlamda politik psikoloji insan davranışlarını incelemenin yanında karar alma süreçlerini de inceleyen bir disiplindir. Politik psikoloji “siyaset psikolojisi” olarak da tanımlanmakta olup siyasilerin, psikolojik referansları siyasi alanda daha çok kullanması ile ön plana çıkmıştır (Bilgin, 2005: 24). Günümüzde medya ve sosyal medyanın önem kazanması ile birlikte aktör ve kitle ilişkisi değişmiş, bu da disiplinin önemini arttırmıştır. Bahsedilen açılardan politik psikoloji ile güvenlikleştirme sürecinin incelenmesi ve değişkenlerinin belirlenmesi arasında oldukça güçlü bir bağ bulunmaktadır.

Güvenlikleştirme süreci analiz edilirken aktör ve hedef kitlenin politik psikolojik açıdan değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Çünkü aktörler açısından hedef kitlenin iknasında oluşturulacak argümanlar, sürecin başarısına doğrudan etki etmektedir. Ayrıca süreç

içerisinde aktörler davranış ve söylemlerini anlamlandırabilmek için politik psikolojik bağlamı da hesaba katmaktadırlar. Bunun yanında halkların algılama süreçlerinde de toplumsal hafızaları oluşturan tarihsel olaylar ve travmalar ciddi öneme sahiptir. Politik psikolojinin araştırma sürecinde en çok irdelediği konulardan birisi de önyargılı tutumlardır. Önyargı, toplumsallaşma dönemlerinin en erken çocukluk evresinden itibaren biçimlenmeye başlamaktadır. Toplum üzerinde hâkim olan ideolojilerin aile ve kadın-erkek ilişkilerine yansımaları sonucu, çocuğun hayatında daha ilk günlerinden itibaren, önyargıların ilk motivasyonları oluşmaktadır (Teber, 1990: 53).

Güvenikleştirme sürecine ilişkin söz ediminin belirlenmesinde ve bu retoriğin halkta karşılık bulmasında kişisel ve toplumsal önyargıların önemli bir yeri vardır. Bu kapsamda politik psikolojide incelenmesi gereken temel kavramların bir kısmına değinmek bağlamın şekillenmesi açısından faydalı olacaktır.

Seçilmiş Travma: Bir gruba ait olan kişilerde başka bir grubun üyeleri tarafından aşağılanmışlık ve mağdur edilmişlik şeklinde yoğun duygular uyandıran bir olayın vuku bulması manasına gelmektedir (Volkan ve Itzkowitz, 2002: 20). Bu mağduriyet hissi grup kimliğinin özüne işleyerek nesillerden nesillere aktarılmaktadır. Eğer toplum kendisine acı veren bu olayların yasını tutup tamamlayamazsa zamanla bu travma “seçilmiş” niteliği kazanır ve grup üyelerinin tarihi gerçeklik algısı değişim yaşar.

Seçilmiş Zafer: ‘Biz’ ve ‘öteki’nin çatışması sonucu kaynakların bölüşülmesinde, bir grubun diğer gruba üstünlük sağlaması ve bu durumun gitgide efsaneleşmesi nedeniyle, üstünlük kazanan grubun kendisini bu olaya referansla tanımlaması manasına gelmektedir. Bu tür vakalar kimliğin ana parçası haline alır ve kolayca terk edilemez. Ayrıca bu olay, üstünlük kazanan taraf açısından “seçilmiş zafer” iken haksızlığa uğrayan taraf için ise “seçilmiş travma” halini almaktadır. Seçilmiş travma gurur kırıcı bir şekilde algılanarak içselleştiriliyorsa, bu travmada yüceltici bir perspektif belirir ve bu yön yüceltilerek efsaneleştirilir. Baltacı Mehmet Paşa Ruslarla yaptığı savaşı kazanmasına rağmen kötü anlaşma sonucu Çar kurtulmuştur. Bunun ezikliği ise Katerina’nın Baltacı’nın çadırına gelmesi efsanesiyle dindirilmeye ve seçilmiş bir zafer oluşturulmaya çalışılmıştır (Çevik, 2010: 71-72).

Etnik Kimlik ve Etnik Çadır: Etniklik, bedensel ve biyolojik görünüşlerden ziyade toplumların tarihsel mirasları ve sembolleri temelinde gelişmektedir. Tarihi miras ve paylaşımlar doğrultusunda her grup için, kendilerinden farklı örtünme ve işareti olanlar

“diğerleri” kategorisinde düşmanlaştırılmıştır (Kottak, 2002: 108). Her etnik grup üyeleri kendilerinin etnikliğini belirleyen duygu, yaşantı ve tarihsel olayları paylaşmaktadırlar. Grup mensubu her çocuğun yaşları ilerledikçe bu haznelerle birlikte “dost-düşman” kategorileri oluşmaktadır.

Algılanan Mağduriyet: Mağduriyet, insanların en az bir kişi tarafından gerçekleştirilen anlık ya da sürekli saldırgan davranışlara maruz kaldığını algılaması manasına gelmektedir (Aquino ve Bradfield, 2000: 526). Bu durum insanda ruhsal bunalıma yol açmaktadır (Gül, 2010: 97). Burada mağdur tek bir olay ya da olaylar silsilesi sonucunda zarara uğradığını algılayan kişidir (Aquino ve Lamertz, 2004: 1024). Mağdurluk bireysel veya toplumsal ölçekte yaşanabilmektedir.

Yaralanmış Narsizm: Kişilerin çocukluk dönemlerinin sağlıklı yaşanması kişilik ve kimliklerinin oluşmasında oldukça önemlidir. Çocukluk döneminde de kendilik değeri yara alırsa psikolojik açıdan bunun telafisi için kendini büyük görme veya saldırganlaşma ortaya çıkabilmektedir. İnsan sonrasında saldırganlaşarak işe yaramaz geçmişinden kurtulur, yaralanmış kendilik değeri sahte ve yanıltıcı da olsa güçlü bir kimliğe dönüşür, narsistik, şiddet ve öfke ile zirveye çıkıp sona erer. Eğer narsistik yaralanma herhangi bir etnik grupla özdeşleşmişse şiddet ve öfke o etnik grubun üyelerini hedef alır (Çevik, 2010: 102).

Aidiyet İhtiyacı: Belli bir gruba üye olma, o grup içinde kendini tanımlama olarak ifade edilebilir. “İnsan sosyal bir hayvandır.” deyişinden hareketle bir gruba kendisini ait hissetmeyen kişinin sosyalleşme ihtiyacı karşılanamayacaktır. ‘Ben’ sürecinden ‘biz’e geçiş aidiyet ihtiyacı ile olmaktadır. Bu şekilde tarihin her döneminde olduğu gibi insan güven duygusunu tatmin edecektir. Clark’ın ETA terör örgütü üzerine Bask bölgesinde yaptığı incelemelerinde bu gruptaki teröristlerin çoğunluğunun anne ve babasının Bask-İspanyol kökenli olduğunu saptamıştır. Bunlar genellikle yarım kan olarak tanımlandıklarından Clark bu teröristlerin toplumdan dışlanarak ETA’ya girdiklerini belirtmektedir. Dolayısıyla yarım kan bir etnik kökenden olmak insani daha fazla safkanlılığa yönelik tavır takınmaya yöneltmektedir (Clark, 1983: 423-454).

Lider Algısı: Psikolojik anlamda lider, toplumları ‘ben’den ‘biz’e yöneltten kişidir. Le Bonn, kitle insanında bilinçli kişiliğin yerini bilinçsiz kişiliğe bıraktığını belirtmektedir. Bunun sonucunda duygu ve düşünceler, telkin ve bulaşım vasıtasıyla aynı istikamete yönelmektedir. Ancak kitle insanı artık kendisi olmaktan çıkmış, iradeden yoksun mekanik bir hal almış olur. 2’nci Dünya Savaşı’nda Alman halkının bilinçli

kişilikten bilinçsiz kişiliğe yönelerek kendileri olmaktan çıkmalarında Hitler'in büyük rolü vardır. Ayrıca Le Bonn'a göre insan, kitleye katılarak içgüdüleri ile davranan bir barbara dönüşebilecektir (Le Bonn, 1912: 17).

Semboller: Sembollerin yardımıyla kişiler olguları içselleştirebilmektedirler. Semboller doğrudan tesir eder, canlıdır ve bütün durumlarla eş değerlidir (Arda, 1972: 23). Goethe'ye göre semboller birer hatırlatıcı ve uyarıcıdır. Çevredeki bu uyarıcılar, insanın ruhuna tesir eder ve her iki dünyanın ortasında ve her ikisine de eş değerli olarak oluşmaktadır (Arda, 1972: 25). Semboller sosyal değerler bağlamında bir fikir, konu veya durumu ifade etmek için kullanılan her çeşit dokümandır. Her toplumun sosyo-kültürel değerlerine göre ayrı temalar anlam kazanmaktadır. Semboller açık görülür işaret, nesne, slogan veya müzik şeklinde olabilecektir. Örneğin üniformalar, kahramanlık hissi yaratır, müzik ise kişileri kitle içinde eriterek ortak bilinç oluşturulmasını sağlar (Domenach, 2003: 73-75; İnan ve Çelik, 2018).

Aktör söylemi oluşurken bu söylemin alımlayıcı kitlede karşılık bulmasında tarihi travmaların izleri bulunmaktadır. İnsani ve toplumsal algıları şekillendiren de bu tür travmalardır ve bunlar tamamen subjektif olgulardır. Örneğin 2016 yılında Norveç halkı, bağımsızlığının 100'üncü yılını kutlamaya hazırlanan komşusu Finlandiya'ya, Halti Dağı'nın zirvesinin hediye edilmesine yönelik sosyal medyada kampanya başlatmıştır (BBC, 2016). Böyle bir kampanyanın Türkiye ve Yunanistan komşuluğunda yaşanmasının ne kadar imkânsız olduğu, ancak toplumların politik psikolojik refleksi ve seçilmiş travmaları ile açıklanabilecektir. Seçilmiş travmalar bağlamında bir aktör; güvenlikleştirme sürecinde bu travmaları süratle harekete geçirir, 'biz' duygusunu artırır, yaratılan düşmanı abartır, intikam hissine yönelik yetkilendirici bir tavır oluşturur ve bu şekilde hedef toplumu sürece hazırlar.

Günümüzde küreselleşme ve teknolojik gelişmeleriyle birlikte bütüncül uluslararası sistemde zaman mekân sıkışmasının yaşanması ve geleneksel manadaki sınırların önemini yitirmesi, ötekine göre 'biz'in yeniden konumlandırılması ihtiyacını doğurmuştur. Küreselleşme ile birlikte küresel kimlikler kitleleşmeye başlamıştır. Bu sürecin sonucunda ise ideal duygular yerini fiili olgulara, amaçlar ise yerini araçlara bırakmıştır. Bu ise insanı yabancılaştırmış ve insanın tüketim odaklı bir yapıya bürünmesine sebep olmuştur (Akdemir, 2004: 46).

Kültürel etkileşim açısından bugün gelinen noktada sözlü ve yazılı kültüre ilave olarak dijital kültürden de bahsedilmektedir. Bu yeni kültürde bilgi interaktif alanda yayılmaktadır (Şişman, 2012: 93). Bu ortamın özellikleri nedeniyle ulusal sınırların aşılması kolaylaşmış, insanlar arasındaki etkileşim artmış, yerel alanların küreselleştiği, küresel alanlarınsa kolayca yerelleştiği sosyo-kültürel açıdan bambaşka ve yeni bir altyapı meydana gelmiştir. Özellikle yeni nesilin bu teknolojik ortamda kazandığı refleksler ile sosyal medya mecralarında belirli bir çerçevede insanın görünüş ve tarzlarının ambalajlanarak uygun kitleye sunulduğu gözlemlenmektedir. Goffman'ın belirttiği üzere kitlelere sunulan dijital kimlikler sabit değil; yapılandırılmış, şekillendirilmiş ve alımlayıcı kitleye yönelik “sosyal olarak arzu edilen” şekilde kurgulanmıştır (Goffman, 1959). Uluslararası sistemin bütüncül yapısı ve gelişen teknoloji ile birlikte ‘ben’ ve ‘öteki’ tasnifleri de dijital bir hal almıştır. ‘Fast food’ yaşamlar ve tüketim toplumunun karakteristiği itibariyle etnik kimlikler ve etnik çadır da günümüzde çabuk oluşup tüketilmeye başlanmıştır. Bilişim alanındaki sosyal gruplar, sanal kimlikler ve birliktelikler insan davranışlarını da dönüştürme eğilimine girmiştir.

Bu kapsamda günümüz güvenikleştirme sürecinde de bahsedilen dijital toplumun yeni parametreleri ve entegre yapısı dikkate alınmaktadır. Bir kişinin evinde kendi başına çektiği bir videonun sosyal paylaşım ağlarında bir günde küresel ölçekte yüz binlerce kişi tarafından izlenebildiği bir ortamda, bu entegre yapıdan soyut bir alımlayıcı kitle ve aktör yapısını tasavvur etmek çok rasyonel bir yaklaşım değildir. Bu sebeple artık sadece ulusal ölçekteki hedef kitlenin rızasına yönelik değil, bahsedilen uluslararası dijital toplumun tamamı hedeflenerek, buna yönelik retorik ve stratejiler oluşturulmaktadır.

Bunun yanında, ulusal sınırları zorlayan ve neredeyse devletin tanımını bile tartışmaya açan küreselleşme ile bütüncül uluslararası sistem, ‘ben’ ve ‘diğerleri’ algısı ile bunların arasındaki mesafenin de değişmesine yol açmıştır. Etnisite ve kimlikler üstü etkileşim yoğunluk ve süratinin arttığı günümüzde ‘ben’; bazen farklı isim ve kimlikle oluşturulan bir oyun grubu, bazen aynı ünlünün hayran kitlesi, bazense aynı hastalıktan muzdarip bir topluluktan meydana gelmektedir. ‘Diğerleri’ ise bahsedilen grupların etkileşim yoğunluğuna göre değişmektedir. Terör örgütlerinin bile eleman teminini internet ve sosyal paylaşım siteleri üzerinden yaptığı günümüzde Suriye topraklarında kurulan bir terör örgütü, ABD etnisitesinden bir kişiyi kendisine angaje ederek Suriye topraklarında ABD askerlerine yönelik eylem yaptırabilmektedir. Bu bağlamda Batı’yı ‘diğerleri’ kapsamında

güvenlik tehdidi olarak göstermek isteyen İran eliti ve aktörleri, yasaklı ABD dizilerini gizlice izleyen ve bu yumuşak güçten etkilenen İran gençliğini ikna etmekte oldukça zorlanmaktadır. Dolayısıyla mevcut bilişim ikliminde, güvenlikleştirici aktörler tarafından entegre uluslararası sistemin tamamının politik psikolojik yapısına yönelik stratejiler geliştirilerek uygulamaya konulmaktadır.

Günümüzde bir konunun güvenlikleştirilebilmesi için hem ulusal hem de uluslararası toplumun mağduriyetleri, sinir uçları ve tarihsel düşmanlıkları çok iyi analiz edilmektedir. Bir toplumun mağduriyeti diğer toplumun seçilmiş zaferi anlamına gelebilmektedir. Dolayısıyla birim düzeyinde alımlayıcı kitlenin ihmalî, alt sistem düzeyinde kışkırtılmasına yol açabilmektedir. Güvenleştirme sürecinde uluslararası toplumun alımlayıcı kitleyi oluşturması sebebiyle iknaya yönelik parametrelerin belirlenmesinde toplumların tarihsel travmaları ve mağduriyet psikolojileri çok iyi irdelenmektedir. Aynı zamanda güvenlikleştirme sürecinin analizinde güvenlikleştirici aktörlerin bireysel mağduriyet ve travmalarının onların retoriğine doğrudan tesir ettiği gözlemlenmektedir.

Bir başka kavram yaralanmış narsizm, hem alımlayıcı kitleyi belirleyerek grubun motivasyonlarını ortaya çıkartmada aktöre yardımcı olmakta, hem de aktör motivasyonlarının belirlenmesinde analizcilere yön vermektedir. Çünkü güvenlikleştirme, bilindiği gibi güvenlikleştiren aktörün kültürü, tarihi, psikolojisi ve ideolojisi doğrultusunda şekillenmektedir. Bazen algılananlar ile gerçekler farklılık göstermektedir. Olguların ortaya çıkarılmasında politik psikolojik faktörlerden bir tanesi olan ‘yaralanmış narsizm’, analiziye ışık olmaktadır. Ayrıca aktör açısından toplumların kendilik değerlerindeki yaralanmaların bilinmesi ve bu süreçte söz edimine yönelik içeriğin bu yaralanmaları kışkırtacak mekanizmalarla süslenmesi güvenlikleştirmenin başarıya ulaşmasında kilit rol oynamaktadır. Güvenleştirici bir aktör tarafından bu psikolojik altyapı yok sayılarak tüm toplumların iknasına yönelik tek bir retorik oluşturabilmek asla mümkün olmamaktadır. Çünkü uluslararası sistem milyonlarca yaralanmış narsist tutumla dolup taşmaktadır. Bu noktada ise alımlayıcı kitlenin doğru tespit edilerek politik psikolojik reflekslerinin iyi irdelenmesi oldukça önemlidir. Güvenleştirme sürecinde aktör tarafından güvenlikleştirilmek istenen bir hususa yönelik alımlayıcı kitlenin hareket tarzı, çoğunlukla kendini ait hissettiği kitlenin reaksiyonu doğrultusunda olacaktır. Bu sebeple aktörler, hareket tarzlarını kitlelerin etnik kimliklerini ve aidiyet hislerini analiz ederek belirlemektedirler.

Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler sonrasında lider profili, algısı ve sistematığı de değişime uğramıştır. Güvenlikleştirici aktörler olarak daha önceleri sadece iktidar, muhalefet veya sivil toplum örgütleri gibi, toplumun düşüncelerine yön veren klasik kişi ve kurumlar düşünülürken günümüzde sosyal medya platformları dolayısıyla artan etkileşim hızı daha değişik formatta lider ve kanaat önderlerinin türemesine sebep olmuştur. Özellikle yeni nesilin yaygın olarak kullandığı sosyal medya platformlarında fenomen olan şahıslar yeni nesil lider ve kanaat önderi olarak da algılanabilmektedir. Çünkü toplumların karar alma süreçlerine, beğenilerine ve tercihlerine doğrudan etki eden bu fenomenler, son günlerde klasik manadaki liderler tarafından kendi fikirlerinin yayılması ve benimsenmesi amacıyla da kullanılabilirler. Bu tip liderler topluma yeni bir perspektif sunmanın da ötesinde interaktif, yorumlayıcı ve tepkici bir sistem meydana getirmektedirler. Hatta bu konsept sayesinde “iki basamaklı iletişim akışı”; asıl mesaj, ileten ve yorumlayan kanaat önderi, mesajı alan, yeniden yorumlayan okuyucu-takipçi şeklinde dörtlü bir yapıya bürünmektedir (Kaymaz, 2013). Bahsedilen değişime ek olarak uluslararası sistemin bütüncül yapısı da değerlendirildiğinde, evde küçük bir odada tamamen amatörce üretilen bir mesaj (video, ses vb.) çok kısa bir sürede dünya çapında milyonlarca kişiye ulaşabilmektedir. Lider algısı konusundaki bu yeni parametreler ise hem aktör hem de güvenlikleştirme sürecini inceleyen analist açısından önemlidir.

Bir başka politik psikolojik kavram semboller, aktörlerin hedef kitleyi iknasında kilit roldedir. Güvenlikleştirici aktörler tarafından belli jest, mimik, broşür, slogan, müzik vb. semboller kullanılarak kitleler belirli ideolojik perspektife göre havaya sokulmaya çalışılmaktadır. Kültür daireleri ne kadar genişletilir ve insanlar ne kadar birbirine benzetilirse tek bir sembole o kadar fazla insan yönlendirilebilecektir.

Politik psikoloji kavramına ilişkin bahsedilen parametreler ışığında, asıl gayenin hedef kitlenin iknası olduğu güvenlikleştirme sürecinde, aktörler, oluşturacakları retoriğe yönelik tasarımlarını bahsedilen temel kavramlar ışığında yeniden gözden geçirmektedirler. Aynı zamanda güvenlikleştirme sürecini inceleyen analistler açısından da aktörlerin politikalarına etki eden psikolojik bağlam önem arz etmektedir. Hem aktör-hedef kitle etkileşiminde hem de aktör-hedef kitle analizinde davranışların anlamlandırılabilmesi için politik psikoloji disiplini rehber niteliğindedir. Aktörlerin dünya aktörü, hedef kitlenin tüm dünya halkları olduğu günümüzün bütüncül yapıdaki uluslararası sisteminde ise, bu girift

yapının ana unsuru olan insanın temel parametrelerini bilerek hareket etmek sürecin başarısını doğrudan etkilemektedir.

2.1.4.4. Sivil Toplum Kuruluşları

Güvenlikleştirme sürecinde bağlamın önemli bileşenlerinden birisi de sivil Toplum Kuruluşlarıdır (STK). Literatürde devlet tasnifleri çeşitli olup güçlü ve zayıf devletler belirli parametrelere göre kategorize edilmişlerdir. Güçlü devletler genellikle, “politika tespit ve icrası ile yasaları açık ve şeffaflık içinde uygulatabilme” yeteneğine haizdirler (Fukuyama, 2005: 19). Bunun aksine zayıf devletler ise, “şiddet kullanma tekeline haiz olmayan, ülkesini kontrol edemeyen ve gözetim sebebiyle kontrolünü sürdüremeyen devletler” olarak tanımlanmaktadır (Eriksen, 2005: 402). Bunun yanında devletlerin gücü; güvenlik, meşruiyet, ekonomi yönetimi ile sosyal refah alanındaki imkân ve kabiliyetleri ile de ölçülmektedir (Patrick, 2006).

Güvenlikleştirme sürecinin gerçekleşeceği bağlam çerçevesinde devletlerin sistemleri önemlidir; çünkü güvenlik ve devlet rejimi arasında yapısal bir bağ mevcuttur. Devletlerin yönetim şekillerine göre güvenlikleştirici aktörlerin pozisyonları belirlenmektedir. Küreselleşme ile birlikte uluslararası sistemde hâkim olan ulus-devlet yapısı ulus-ötesi bir sisteme doğru dönüşüm yaşamakta, bu da güvenlikleştirme sürecinin birçok temel bileşeni gibi devlet yapılarını etkilemektedir. Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi Knudsen, güvenlikleştirme teorisinin çoğunlukla parlamenter demokrasiler açısından açıklayıcı olduğunu iddia etmektedir. Aradau’ya göre (2004: 392) ise teori, asıl olarak liberal ve demokratik toplumlar ile ilişkilendirilmektedir.

Bunun yanında demokratik ülkelerde tüm otoriter eğilimleri frenleyerek dengeleyecek güçlü bir sivil toplum bulunmaktadır. Demokratik olmayan tercihlerin aşması gereken sivil toplum ve muhaliflerden oluşan bu duvarın, güvenlikleştirmenin süreç ve sonuçlarını doğrudan etkilediği değerlendirilmektedir. Burada sorulması gereken kritik sorular şunlardır: “Güvenlikleştirici aktörün bir diktatör olması durumunda ne olacak? Konuşmacı ile dinleyici modeli, demokratik olmayan toplumlar için de uygun bir model midir? İletişim süreci demokratik toplumlarınkine benzer şekilde mi işlemektedir?” (Stritzel, 2007: 363). İşte bu sebeple toplum-devlet ilişkilerinin hiyerarşik ve/veya otoriter özelliklere sahip olduğu ülkelerde, mevcut güvenlik olgusunun yeniden yapılandırıldığı

süreçlerden bağımsız düşünülemede (Kaliber, 2005: 38), bu da güvenlikleştirme sürecini doğrudan etkilemektedir. Burada önemli olan husus, güvenlikleştirme sürecinde kilit bileşen olan “alımlayıcı kitlenin” aktör açısından iktidarı etkileyecek olan mekanizmalardır. Bu mekanizmaların en önemlisi ise devletlerin yönetim şekillerinden ziyade bünyelerindeki STK’lardır.

STK’ların varlığı, kamu bilincine sahip ve demokratik katılıma imkân veren iletişim kanallarının açık olduğu bir ortam anlamına gelmektedir; sivil toplumun oluşmasında ise tamamen ortak değerlere yönelik gönüllülük esas olmaktadır. Devletlerin müdahalesinin olmadığı, tamamen özerk yapıda olan sivil toplumlar kendine has hukuk kurallarına da sahiptir. Günümüzde STK’lar toplumsal gündemin belirlenmesinde giderek artan etkiye sahip olmaktadır. Ayrıca şirketler de ticari amaçlarına hizmet edebilmesi için bu güçlü örgütlerle işbirliği yapma zorunluluğu hissetmektedirler (Argenti, 2004: 114).

“Sivil toplumun” birbirinden farklı tanımlamaları olsa da modern anlayışta bazı öğeleri içermektedir. Öncelikle sivil toplum, değişik düzeyde örgütlenmiş kuruluşlardan meydana gelmektedir ve dini, kültürel, sosyal vb. işlevleri bulunmaktadır. Ayrıca katılım sadece gönüllülük esasına göre gerçekleşmektedir. Sivil toplumun temelinde hukuk devleti anlayışı bulunmaktadır, her kesimden vatandaş temsil edilmekte ve müşterek iradeyi yansıtmaktadır. Kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde sivil toplum, alternatif anlayışı temsil eder. Devlet, bazı vazifeleri yasalara uygun olarak sivil topluma devredebilmektedirler. Bu bağlamda sivil toplum, devlet ve kamu sektörü dışında meydana gelen, eylemlerini hükümet, parlamento, siyasi partiler ve bürokrasi üzerine yoğunlaştıran çıkar ve baskı grupları olarak tanımlanabilecektir (Yorgancı, 2000).

Bu noktada sivil toplum kavramının, baskı gruplarını da içerdiği konusunu özellikle vurgulamak yerinde olacaktır. Bu gruplar ise yalnızca ulusal veya bölgesel ölçekte değil küreselleşme sonrası çok uluslu büyük şirketleri de içine alarak küresel alanda faaliyet göstermeye başlamışlardır (Hennessy, 2000). Günümüzde dünyada kaç tane sivil toplum kuruluşu olduğunu net rakamlarla belirtmek çok zor olsa da, bu kuruluşların, örgütlenme ve yönetimleri politika değişimine zorlamada oldukça güçlü ve etkili oldukları rahatlıkla söylenebilecektir (Kettele, 2000).

Küreselleşme sonrası uluslararası sistemin entegre bir hal almasıyla birlikte güvenlik kavramına yönelik küresel ortak eylem önem kazanmıştır. Çevre, nükleer silahlar,

yerel/bölgesel çatışmalar, uyuşturucu, göç ve insan kaçakçılığı, salgın hastalıklar ve terör gibi güvenlik sorunları, günümüz bütüncül uluslararası sisteminde sadece ulus devletler veya uluslararası kuruluşların çabaları ile aşılamamaktadır. Tehditlerin algılanması, tehditlere çözüm bulunması, bunların politika ve eyleme dönüştürülmesi konusunda STK'lar önemli role sahiptir.

Ayrıca insan ve toplum beklentilerinin hat safhaya ulaştığı günümüzde devletler, bu beklentilerin karşılanmasında yetersizdir. Demokratik sistemin işleyişi, siyaset yapma şekli ciddi olarak eleştirilmektedir. İdeolojilerin yetersiz kalışı, yönetim-yönetilen uçurumu, demokrasinin başına doğrudan, radikal, katılımcı, söylemsel gibi sıfatların getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu sıfatların tamamının içerisinde ise sivil toplum öğeleri bulunmakta, bu öğelerin demokrasinin açıklarını kapatması beklenmektedir. Ayrıca iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması; basit, süratli ve görece az maliyetli iletişime imkân vermesi dünyanın değişik bölgelerindeki STK'ların etkileşimini, ortak amaçlara hizmet edebilmelerini ve birlikte harekete geçişlerini de kolaylaştırmıştır. Önceki bölümlerde de değinildiği üzere, referans nesnesi olarak insanın ön plana çıkmasının doğal bir etkisi olarak STK'ların görev alanı içerisine insan hak ve özgürlükleri, adalet, eşitlik, dayanışma gibi "küresel kamu malları" diye nitelendirilen değerler de dâhil olmuştur. Günümüzde güvenlik alanında STK'lar; çatışmacı gruplar arasında arabuluculuk, çatışmaların sürdüğü durumlarda bölgeye insani yardım, çatışma sonucunda ise çatışma sonrası düzenin yeniden tesisi gibi roller de üstlenmişlerdir. Bunun yanında diğer tüm küresel problemlere de dâhil olup gerekirse devletlerle işbirliği yaparak problemlerin aşılmasına yardımcı olmaya çalışmaktadırlar (Göymen, 2004: 68-69).

Dolayısıyla uluslararası sistemin iç içe geçmiş ve bütüncül yapısı sorunlarla sadece ulus-devlet paradigmalarıyla başa çıkılmasını zorlaştırmış, sivil toplum gibi yeni aktörler de sisteme dâhil olmuştur. Bunun yanında sivil toplumlar yalnızca demokratik devletleri değil neredeyse bütün devlet sistemlerini içine alacak biçimde modern devletle örtüşmektedir. Yani sivil toplum ile demokrasi arasında mutlak bir paralellik bulunmadığı belirtilmektedir (Aslan, 2010: 358). Konuya güvenlikleştirme teorisi açısından yaklaşıldığında ise, rejim ve sistemleri ne olursa olsun günümüzde aktörler güvenlikleştirme sürecinde başarı sağlayabilmek ve alımlayıcı kitleyi ikna edebilmek için STK'ları da yanlarına alma gayretindedirler. Hatta çalışmanın alımlayıcı kitle bölümünde de irdeleneceği üzere, STK'lar bazı durumlarda doğrudan hedef kitlenin kendisi de olmaktadır. Bunun yanında

STK'lar, ulus-devlet sınırlarını aşabilmektedirler. Örneğin meşru müdafı sebebiyle güç kullanmak isteyecek bir devlet, kendi kamuoyuna yönelik güvenlikleştirme sürecini başarıyla gerçekleştirmiş olsa bile, uluslararası kamuoyunun ikna edilebilmesi için İnsan Hakları Derneği, Uluslararası Hukuk Komisyonu ve hatta Yeşil Barış 'Greenpeace' gibi küresel sivil toplum örgütlerini de haklı davasına inandırmak zorunluluğu mevcuttur.

2.1.5. Alımlayıcı Kitlenin Tespit Edilmesi

Güvenlikleştirme sürecinde aktör tarafından yalnızca tehdidin tanımlanması yeterli olmamaktadır. İlave olarak tehditten etkileneceği düşünülen veya tehdidin yöneleceği değerlendirilen alımlayıcı kitle de bu tehdidin varlığı konusunda ikna edilmektedir. Çünkü ancak ikna sonucunda mesele acil kategorisine alınarak olağanüstü önlemlerle giderilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla Kopenhag Okulu, güvenlikleştirmenin başarısındaki kilit rolü alımlayıcı kitleye vermiştir. Ancak alımlayıcı kitlenin bu kritik işlevine rağmen Okul, kitle yapısı ve iknası konusuna doyurucu bir açıklama getirmemiştir. Kitlenin hangi kişi ve gruplar olduğu, iknanın demokratik yollarla rızaya dayalı mı olacağı yoksa baskı yoluyla mı gerçekleşeceği, sürecin nihai başarısı açısından önem arz etmektedir. Okul bu noktada, genel ifadelerle iknanın rıza ile ya da baskı ile gerçekleşebileceğini ancak mevcut durumun az da olsa tartışılması gerektiğini belirtmiştir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 23; Williams, 2003: 523). Demokratik sistemle yönetilen ülkelerde, siyasi aygıtlar yerini askeri kurumlara bırakacağı için bu durum sistem ve meşruiyet açısından sorun yaratacaktır (Savvides, 2000: 56).

Bunun yanında alımlayıcı kitlenin iknası, sürecin başarısı açısından şart koşulmuşsa da bu kitle, nitelik ve nicelik açısından açık olarak tanımlanmamıştır. Ayrıca "ikna olma durumunun" tam olarak ne anlama geldiği de Okul tarafından açıklanmamıştır. Bu bağlamda güvenlikleştirici aktör tarafından öncelikle hangi kitlenin alımlayıcı kitle olduğunun belirlenmesi, belirlenen bu kitlenin karakteristiğinin ortaya konulması ve bu özelliklere ilişkin kalıp ve formülasyonun oluşturulması gerekmektedir. Çünkü yanlış tespit edilen kitle ve karakteristiği, yanlış retorik oluşturulmasına sebep olmakta ve kitle rızasını sağlayamamaktadır.

Waever, ilkesel açıdan alımlayıcı kitlenin halk ya da insanlar olmak zorunda olmadığını belirtmiştir. Hansen'e (2000: 289) göre de alımlayıcı kitlenin tüm nüfusu kapsayan bir olgu

olma zorunluluğu yoktur. Otoriter rejimle yönetilen ülkelerde alımlayıcı kitle güç elitlerinden oluşabilecektir. Balzacq'ın (2005: 185) görüşüne göre ise alımlayıcı kitle “arzu edilen gayeye erişilmesinde nedensel bağına sahip olan birim”dir. Vuori (2008: 72), alımlayıcı kitlenin sosyo-politik şartların meydana getirdiği sosyo-kültürel ortama göre oluşabileceğini belirtmektedir. Çalışmanın genel tutarlılığı ve ortaya konulan temel prensipler ışığında bu görüşlerin doğru ama eksik olduğu değerlendirilmektedir.

Küreselleşme ile birlikte klasik anlamda devlet merkezli güvenlik anlayışına ilave olarak insan güvenliği kavramı ayrıca insandan uluslararası sisteme kadar bütüncül bir yapıda belirmeye başlamıştır. Bu bağlamda günümüzde güvenlikleştirme ve güvenlikleştirmelerin çözümlenmesine yönelik faaliyetlerde ihmal edilmemesi gereken analiz düzeyi insandır. Dolayısıyla alımlayıcı kitlenin her bir ampirik analiz için spesifik olarak tanımlanmadığı, siyasi elitler ve güç odaklarından ziyade genel olarak ulusal ve küresel kamuoyu içerisinde doğru analiz ile seçildiği değerlendirilmektedir.

Önceki bölümde, bağlam başlığı altında toplumsal eğilimleri, algıları ve değerlendirmeleri oluşturan politik psikolojik faktörlerden bahsedilmiştir. Güvenlikleştirici aktör tarafından seçilecek alımlayıcı kitle de bu bağlam içerisinde seçilerek ikna edilmeye çalışılacaktır. O'Reilly alımlayıcı kitlenin tespitinde “çap” ve “hacim”den bahsetmiştir. Hacim ile kastedilen kitlenin sayısı iken çap, kitlenin bağlama uygunluğuyla ilgilidir (O'Reilly, 2008: 67). Örneğin kamuoyunun iknasını gerektiren bir konuda yapılacak referandumda kullanılan oyların yarısından fazlasını kazanmak toplumun ikna hali gibi görünüyorsa da, durum tam da gerçeği yansıtmamaktadır. Özellikle teknolojik gelişmeler sonrası insanlar, toplumlar ve devletler arasındaki interaktif etkileşimin hız ve yoğunluğunun artması ile birlikte, oyunun kurallarının da değiştiği, kamuoyu oluşturmada “çoğunluk” kavramının yerini “etkinliğin” aldığı değerlendirilmektedir. Çünkü bir toplumu oluşturan insanların o toplumun karar verme mekanizmalarına ve etkinliğine olan tesirleri hacimleri ile doğru orantılı değildir. Özellikle sosyal medya gibi iletişim platformlarının yaygınlaştığı günümüzde, hiç tanınmamış ve hatta asosyal sayılabilecek insanlar paylaşım ve yorumlarıyla kitleleri peşlerinde sürükleyebilmektedirler. Küreselleşme ile birlikte kamusal alan tarifi bile evrim geçirmiş, sosyal medya vasıtasıyla toplumsallaşma eylemleri, bu platformların yeni kamusal alan olup olmadığına yönelik tartışmaları da türetmiştir. Hatta kamusal alan ile özel alanın neredeyse iç içe geçtiği, evlerden telefon, tablet ve bilgisayarlar vasıtasıyla kamusal alanlara rahatlıkla geçiş yapılabildiği bir süreç

yaşanmaktadır. Sonucunda ise Michael Hauben'in (1996) deyimiyle, küresel bilgisayar ağı ile birlikte dünyadaki çoğu vatandaşın iletişime geçebildiği, coğrafi ayrılıkların yerini aynı sanal mecrada bulunma haline bıraktığı ve bu bağlamda “netizen”lerin ‘net citizen-net yurtdaşlığı’ oluşturduğu bir kamusal alan meydana gelmiştir.

Dolayısıyla bu yeni iletişim ortamında güvenikleştirici aktör açısından alımlayıcı kitle tanımı de değişime uğramıştır. Vatandaşlık konseptinden “net vatandaşlığa” geçişin pratikte de bazı yansımaları olmuştur. Önceleri ikna edilmesi gereken kitle sadece aynı coğrafi sınırlar içerisindeki vatandaşlar iken günümüzde çok daha karışık ve girift hale dönüşmüştür. Ayrıca bu kapsamda bu kitleye ulaşılacak enstrümanlar da değişmiştir. Günümüzde güvenikleştirici aktörlerin sosyal medya mecrasını ve sosyal medyadaki kanaat önderlerini kullanmaları bir zorunluluk haline almıştır. Bu noktada bahsedilen karmaşık ortamda alımlayıcı kitlenin doğru tespit edilmesi çok önemlidir. Alımlayıcı kitlenin sadece niceliği önemli değildir. Önemli olan husus toplumsal dürtüleri harekete geçirebilecek, insanları peşinden sürükleyebilecek, davranışlara etki edebilecek “kritik çoğunluğun” tespit edilmesi gerekliliğidir. İnteraktif iletişim ortamında ve sosyal medya platformlarında insanların yeme, içme, gezme, giyinme zevk ve alışkanlıklarını şekillendiren kanaat önderleri günümüzde bu kitlenin en önemli üyeleridir. Öyle ki bir cep telefonu, kol saati veya gündelik basit bir araç gereci bile satın almadan önce insanlar, bu ürüne yönelik internet forumlarını, youtuber görüşlerini, fiyat etkinlik analiz sitelerini ayrıntılı olarak incelemektedir.

Sonuç olarak günümüz uluslararası sisteminde net yurttaşlığın yaygınlaşması kişi tercih ve yönelimlerini de etkilemiştir. Güvenikleştirme sürecinde aktörler açısından kitleleri iknada, geleneksel kanaat önderlerine ilaveten kritik çoğunluğun içerisine dâhil olan yeni oyuncular da göz ardı edilmemektedir. Sosyal medya platformunda insanların takipçi sayıları, paylaşımlara gösterilen tepkiler, takip edilen sayfalar, beğeniler ve izlenmelerin tamamı birer istatistiktir ve geleneksel kitle tepkilerinin ölçümünden çok daha rasyoneldir. Bu istatistikî veriler ise yapılacak hedef kitle analizi ile “kritik kitlenin” belirlenmesinde aktörlere yardımcı olmakta en önemli rehber olma özelliğini korumaktadırlar. Peki, kritik kitlenin ne kadarı alımlayıcı kitlenin iknasına yardımcı olacaktır? Bu noktada ise net bir matematiksel analiz veya nicelik yeterli olmamaktadır. Bağlam içeriğinde bahsedilen, toplumların politik psikolojik yapıları ve özgün sosyolojik parametreler doğrultusunda ikna edilmesi gereken sayı da değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla bu konu, salt matematiksel

verilerden ziyade sosyo-kültürel gerçeklikler temelinde tespit edilmektedir. Ayrıca günümüz dijital dünyasında kritik çoğunluğun ne kadarının yeterli olduğu, geçmişe nazaran daha basit ölçülebilmektedir. Konuya ticari amaçla yaklaşan işletmeler de örnek olarak gösterilebilecektir. Belli bir takipçi sayısına ulaşan sosyal medya kullanıcılarına reklam ücreti ödenmesi bunun en güzel göstergesi olarak düşünülebilecektir. Örneğin 100 000 takipçisi olan ve takipçi sayısının %5 ila %10 arasında bir oranın yorum ya da beğenisi ile etkileşimi yüksek bir hesabın paylaşım başına 500 ila 1000 TL arası ücretler aldığı bloggerlar ile yapılan söyleşiler sonucunda öğrenilebilmektedir. Sonuç olarak güvenikleştirme sürecinde, aktörler açısından ikna edilmesi gereken alımlayıcı kitle, bahsedilen gerçeklikler temelinde analiz edilerek belirlenen “kritik kitlenin yeteri kadarı” olarak da tanımlanabilecektir.

2.1.6. Alımlayıcı Kitlenin İknasında Söz Edimi, Yazılar, Görseller

Bilim camiasının güvenikleştirme teorisine yönelik en yoğun eleştirisi söz edimine yönelik olmuştur. Sadece söylemenin eylemi oluşturduğunu varsaymak, aktörün konuşmasıyla bir meseleyi güvenlik alanına taşıyabileceğini düşünmek ve bu alanda özel yetki talebinde bulunmak günümüz bütüncül yapısında ve iletişim ortamında çok da rasyonel görünmemektedir. İnsan davranışlarını değiştirmeye yönelik stratejilerin geliştirildiği en önemli alanlardan olan reklam sektöründe sözler kadar yazılar, görseller de önemlidir. Sosyal medyanın iletişim amaçlı yoğun olarak kullanıldığı günümüzde, sözlerin eylemler üzerinde tek etkili araç olduğunu düşünmek eksik bir anlayıştır. Ayrıca günümüz politik ikliminde stratejik iletişim, kamu diplomasisi, algı yönetimi gibi uygulamaların tamamında sözler kadar yazı ve görseller de büyük yer kaplamaktadır.

İnsanları tesir altında bırakmanın ve kendi isteklerimiz doğrultusunda yönlendirmenin mühim politik ve ticari getiriler sağladığı günümüz dünyasında, bilinçaltının yönlendirilmesi konusunda bile ciddi mücadeleler verilmektedir. Subliminal mesajlar insanların bilinçaltına yollanan gizli mesajlardır. Bunlar söz, yazı veya görüntülerle sağlanabilmektedir. Bahsedilen yöntem reklam, siyaset, sinema, dizi, sanat, müzik, grafik ve birçok alanda kullanılmaktadır. Kopenhag Okulu insan davranışlarını yönlendirme ve sözleri eylemselleştirmede söz edimine vurgu yapsa da, yeni ve bakir bir alan olan bilinçaltı aşımaları çoğunlukla görsel ve işitsel karakterdedir; gözlere veya kulaklara hitap eder. Ancak bu telkinler göz veya kulakla fark edilmeden bilinçaltı tarafından

algılanmaktadır (Kılıç, 2011: 30). Yüzyıllardır insanoğlunun kelimelerle düşündüğü varsayılsa da günümüz bilim dünyasındaki genel kabule göre insanların imgeler ve onların çağrışımları ile düşündüğü gerçeğine ulaşılmıştır. Örneğin masa kelimesi görüldüğü veya okunduğu anda beyin öznel olarak kelimeye dair yaşanmışlıklarla onu eşleştirmektedir. İnsan beyni sınırsız sayıda sözcüğe nano saniyede ulaşabilmektedir. Kelime görüldüğü anda bulunduğu yerden çağırılıp çıkarılmaktadır. Bilim adamı Nickerson, yaptığı deneyde her bir deneğe saniyede 1 resim olmak üzere toplam 600 resim göstermiştir. Sonrasında yapılan tanıma testinde ortalama doğruluk oranının %98 olduğu tespit edilmiştir (Küçükbezi, 2013: 1884). Dolayısıyla günümüz bilişim ve teknoloji dünyasında insan davranışlarına tesir etme mücadelesi, sadece sözlere indirgenemeyecek kadar geniş bir alanda yaşanmaktadır. Yeni iletişim teknolojileri ile insanlar düşünce ve eserlerini paylaşacakları bir platforma sahip olmuşlardır. İnsanın sosyalleştiği ve iletişime geçtiği ortamın kullanıcı tabanlı sosyal medya mecralarına taşınması, bütüncül uluslararası sistemde kitleler arasındaki etkileşimi arttırmıştır. Böylelikle insanların birçok kanaldan bilgi akış ve bombardımanına maruz kalmasıyla birlikte bir fikrin yayılmasını sadece sözlere indirmek aktörleri başarıdan oldukça uzaklaştıracaktır.

Sonuç olarak söz edimi yaklaşımının temel varsayımı, güvenleştirmeyi nihai şartların ‘başarı şartları’ tamamen yürürlüğe girmesi için gerekli olan evlilik veya bahis gibi geleneksel bir prosedüre indirmek ve bunun söz ile başarılabilceğini varsaymaktadır. Bunun aksine güvenleştirme yaklaşımı; bağlam, izleyicinin psiko-kültürel eğilimi, toplumun politik psikolojik temayülleri ile aktör ve alımlayıcı kitlenin etkileşim gücü olmak üzere bir çeşit koşullar konfigürasyonu ve bunun bir parçası olarak gerçekleşen stratejik ‘pragmatik’ bir uygulama olarak daha iyi anlaşılabilir. Bu sebeple güvenleştirmenin, içerisinde zengin iletişim kaynak ve yöntemlerini, modern çağın tüm etkileşim metotlarını barındırma durumu söz konusudur. Bu kapsamda çalışmanın bundan sonraki bölümünde modern çağın iletişim yöntemleri ve güvenleştirme süreci ile ilişkisi irdelenmeye çalışılacaktır.

2.1.6.1. İletişimde Paradigma Değişimi ve Sosyal Medya

Küreselleşme ve bilişim teknolojilerindeki gelişimle birlikte toplumların en çok etkilendiği husus iletişim araçları olmuştur. Bu araçların en başında da şüphesiz kitle iletişim araçları gelmektedir (Sancar, 2012: 185). Günümüzde kitleler çoğunlukla, güvendikleri ve itibarlı

buldukları iletişim araçlarından aldıkları bilgilere inanmaktadırlar. Dolayısıyla kanaatleri ve de kararları bu bilgiler vasıtasıyla şekillenmektedir. Dijital medyanın teknolojik gelişmelere bağlı olarak hızla gelişmesi ile birlikte, bilgiye Soğuk Savaş yıllarının “milli güvenlik” bahanesiyle erişimin engellenmesi uygulamaları yerini, bilgi edinmeyi “hak” olarak gören bir düşünce şekline bırakmıştır. Günümüz iletişim ortamında bilgileri sansürlemek veya filtreleyebilmek çok da kolay olmamaktadır.

Küreselleşme, evrensel düzeyde yapısal dönüşümleri de tetiklemiştir. Politik, sosyal, kültürel ve ekonomik sahalarda yaşanan değişimler iletişim araç ve eğilimlerinde köklü değişimler meydana getirmiştir. Bilgi çoğalmış, kitle iletişim araçlarının sayısı artmış ve bilgiye erişim de kolaylaşmıştır. İletişimin küreselleşmesi insan açısından da etkileşimi çoğaltmış, bilgiye ulaşım hızlanmıştır. Hem genel anlamda hem de güvenlikleştirme süreci açısından bakıldığında ise, bu kadar yoğun ve anlık bilgi bombardımanı altında bulunan insanların ikna edilmesi hem kolaylaşmış hem de oldukça zorlaşmıştır. Bu da bilginin tüketimi ile ilgili bir husustur.

İletişim ortamlarının en yaygını olan sosyal medya, son dönemde internet tabanlı uygulamalardaki yeni trendin adıdır. Bu uygulamalar kullanıcılar ve onlar tarafından yayılan diğer kullanıcılar arasında günden güne daha çok etkileşim sağlamaktadır. Bu kapsamda, fotoğraf, video, metin gibi içerikler ile çeşitlilik göstermektedir (Komito ve Bates, 2009: 233). Yeni medya paradigması eskisine nazaran daha girift oluşumlar içermektedir ve bilinen tüm farklı mecraları bir araya getirme özelliğine sahiptir. Bu özellik çoklu ortam ya da “multi-medya” olarak da adlandırılmaktadır (Dilmen, 2007: 115). Bahsedilen bu ortam global düzeyde bağlayıcılığa sahiptir. İnsanlar belli bir coğrafyada yaşamakta fakat uzak coğrafyalardaki birçok insanla anlık olarak gözlemlerini paylaşacakları, sorular soracak ve onlardan yanıt alacakları interaktif iletişim halinde bulunmaktadır.

Dolayısıyla bu yeni medya sistemi adeta toplumların çok ön planda olmayan, sıradan kesimlerinin yükselen sesi olmuştur. Multimedya ortamında insanlar kendileriyle aynı beğenilere ve aynı düşünce süreçlerine sahip insanlarla birlikte olmanın tadını çıkartmaktadırlar. Günümüzde sosyal medya vasıtasıyla bilgi, durağan bir varlık veya kaynak değil, sürekli olarak eklenen ve kolektif olarak düzeltilen bir olgu haline gelmiş, geleneksel medyanın sürati sosyal medyanınkinin çok gerisinde kalmıştır. Dünyanın bir

yerinde yaşanan bir olay, problem, çatışma veya fikir sosyal medya vasıtasıyla anında tüm dünyaya yayılmakta ve bu platformlarda tartışılmaktadır. Kitleler kısa sürede etkilenebilmekte olup; örgütlü veya organize hareket reflexleri artmaktadır. Örneğin Washington Üniversitesinin yaptığı araştırmaya göre, Arap Baharı ile ilgili gelişen olaylarda Mısır ve Tunus'ta "özgürlük" ve "demokrasi" kavramlarının benzeri mesajlar ile 3 milyonun üzerinde tweet seçilip incelenmiştir. Çıkan sonuçta isyanların başlamasında ve sonlanmasında sosyal medyanın hatırı sayılır derecede önemli bir fonksiyonu olduğu tespit edilmiştir (Korkmaz, 2012: 2152).

Güvenikleştirme sürecinde aktör tarafından öncelikle, alımlayıcı kitle ve kritik kitlenin belirlenmesinde, ayrıca kamuoyunun genel eğilimlerinin tespit edilmesinde sosyal medya önemli bir vasıtaadır. Bu interaktif ortam sayesinde siyasiler kısa zamanda milyonlarca seçmene hitap edebilmekte; seçmenlerin tepkilerini ölçebilmektedir. Ayrıca vatandaşlar sosyal medya platformu vasıtasıyla fikirlerini kamuoyuna ve siyasi elitlere ulaştırabilmekte, icaraatlara veya yazılan yazılara cevap niteliğinde olumlu veya olumsuz yorumlar yapabilmektedirler. Bugün dünyada ve ülkemizde birçok bakan, başbakan ve devlet başkanı sosyal medyayı oldukça aktif kullanmaktadır. Bu yeni paradigma ile artık siyasilerin konuşup vatandaşın dinlediği tek yönlü iletişim dönemi kapanmış, etkileşim ve paylaşımaya dayalı bir siyaset dönemi ortaya çıkmıştır (Çıldan, Ertemiz, Küçük, Tumuçin ve Albayrak, 2012).

Pavlik (1999)'e göre medya kullanıcıları açısından eski medya ile yenisi arasındaki temel fark, kullanıcılar için daha fazla kontrol ve seçim şansı olmasıdır (Macmillan, 2006: 208). Telekomünikasyon ağları ve bilgisayarlar ile birlikte dünya çapında suni bir iletişim atmosferi meydana gelmiştir. Bu atmosfer ile birlikte bir yerden başka bir yere sürekli sesli, görüntülü ve yazılı bilgi dolaşımı olmaktadır. Öyle ki bu durum geleneksel radyo ve televizyon yayınlarının çok daha ötesinde boyutlara ulaşmıştır. İnternet ve web ile birlikte iş yaşantısında ve özel hayatın neredeyse her alanında bilgi gönderme ve bilgiye erişme açısından bir devrim yaşanmıştır (Neuman ve Hogan, 2005: 472). Bu devrim sonucunda veri analizi de kolaylaşmış, küresel iş döngüsü hızlanmıştır (Mohamed, 2007: 103). Morgan Stanley'in 2004 yılı araştırma verilerine göre; 50 milyon kullanıcıya ulaşma süresi radyo için 38 yıl, televizyon için 13 yıl, internet için ise 5 yıl sürmüştür (Polat, 2015).

Medyadaki bu evrilmenin güvenlikleştirme teorisinde de yapısal değişimlere yol açtığı değerlendirilmektedir. Böylesine bütüncül, girift, akışkan ve kümülatif bilgi ortamında yönetici elit ve aktörler, bu bilgiyi doğru yönetemezler ise yönetilemeyen bilgi güç olmaktan çıkıp aktörlerin aşması gereken ciddi bir engel haline dönüşmektedir. Her aşaması bilgi yönetimi temelinde şekillenen güvenlikleştirme sürecinde aktörler doğru kanaldan, doğru kodlamalarla, doğru mesajları uygun kitleye ulaştırmaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda saklanan veya manipüle edilen bilgi, günümüz entegre sisteminde hedef kitle tarafından çok çabuk fark edilmekte ve aktörlere itibar kaybı gibi yeni sorunlar çıkartmaktadır. Sosyal medya en önemli iletişim kanallarından birisidir. Dünyadaki liderlerin neredeyse tamamı sosyal medya hesaplarına sahiptirler ve tüm icraatlarını anlık olarak hesaplarında hedef kitlelerine ulaştırmaktadırlar.

2008 ABD Başkanlık seçimlerinde Obama seçim kampanyasını gençlere yönelik kurgulamış, sosyal medya çalışmalarını ise Facebook'un da kurucularından olan Chris Hughes yürütmüştür. Sweetser ve Lariscy (2008: 196)'in yaptıkları araştırmaya göre, seçmen adaylarının genç seçmenleri kazanabilmeleri ve onlarla çift yönlü iletişim kurabilmeleri için Facebook önemli bir mecradır. Stieglitz ve arkadaşlarının (2012) incelemelerine göre ise, Almanya'daki politikacıların pek çoğu kendi saygınlıkları için sosyal medya ile bütünleşme gayretindedirler. Fernandes ve arkadaşları (2010: 654)'na göre, öğrencilerin diyalog geliştirme ve siyasal iştirak sağlamasında Facebook'un olumlu bir işlevi bulunmaktadır. Skoric ve Kwan (2011: 77), Singapurlu gençler üzerinde yaptıkları incelemede Facebook'ta siyasi ilişkisi olan bir gruba üye olanların siyasetle ilgili blogları okuma ve online imza kampanyalarına katılma olasılıklarının yüksek olduğunu ortaya çıkartmışlardır. Bu örnekler daha da çoğaltılabilecektir. Varılması gereken temel nokta ise, iletişimin değişen doğasını kavrayamayan lider ve aktörlerin toplumları yönlendirmede başarısız olduklarıdır. Yeni iletişim paradigmasında güvenlikleştirme yaklaşımı için önem arz eden "kritik kitle", sosyal medya mecralarında görünürlüğü fazla olan ve yeni kanaat önderi vasfı yürüten fenomenlerdir. "Kritik kitlenin yeteri kadarının" ise bu fenomenlerin mümkün olduğunca fazlasının kazanılması ile ikna edilebileceği değerlendirilmektedir.

2.1.6.2. Alımlayıcı Kitlenin İknasına Yönelik Kitle İletişim Paradigmaları

Güvenikleştirme sürecinde aktör tarafından alımlayıcı kitlenin iknasının sağlanabilmesi etkili bir iletişim stratejisi ile mümkün olmaktadır. Küreselleşme sonrası karmaşık ve bütüncül çevre ve ilişkiler ağı içerisinde doğru yöntemlerle hedef kitleye yönelik etki analizi yapmak önemlidir. İnsanların ikna edilerek tutum ve davranışlarının etkilenmesi, bilgi kaynaklarının çeşitlendiği, iletişim teknolojilerinin yaygınlaştığı günümüzde hem kolay hem de çok zorlu bir süreci içermektedir. Alımlayıcı kitle ile iletişim kurulamaz ve mesaj iletilemez ise ikna süreci sekteye uğramaktadır. Bu bağlamda öncelikle doğru ve etkili bir iletişim yönteminin geliştirilmekte, sonrasında ise bu yöntemin stratejik kullanımı üzerine kafa yorularak “neyin”, “nasıl”, “niçin” yapıldığı tespit edilmektedir. Uygun iletişim yöntemleri ile ise doğru alımlayıcı kitle belirlenmekte, bu kitleye yönelik doğru “dil” ve mesajlar tespit edilerek, mesajın kitleye ulaşımı için en etkin araç seçilmektedir. Bunun sonucunda aktör kitleyi şekillendirmekte ve aktörün kontrolü dışında yapılan yorumlar ve haberler bile aktörün yarattığı algı ışığında değerlendirilmektedir.

Tarihin her döneminde insanlar tarafından doğru iletişim stratejileri aranmış ve bu stratejiler aynı maksatlarla değişik isim ve şekillerde vücut bulmuştur. Son yıllarda algı yönetimi, stratejik iletişim, kamu diplomasisi gibi, bazen uygulama metodu bazen ise bir disiplin olarak üzerinde durulan kavramların yoğun olarak tartışıldığı ve birbirlerinin sınırlarını aşarak iç içe girdiği teorik ve pratik bir platform ile karşı karşıya gelinmiştir. Günümüzün entegre yapıdaki yoğun bilgi ortamında hedef kitlenin istenen yönde telkini, algıların yönetilmesi ve kitlesel iletişime yönelik bahsi geçen kavramların doğru tasnif edilmesi ile mümkün olmaktadır.

2.1.6.2.1. Algı Yönetimi

Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle birlikte oluşan bilgi kirliliği ve bu bilgileri bir hedef doğrultusunda yönlendirme gayretleri, olgu ve algı kavramlarının önemini arttırmıştır. Değişik kaynaklardan elde edilen ve işlenmeden ham şekilde maruz kalınan bilgi, gündelik hayatımızda olgu ve algıların yer değiştirmesine, bilişsel düzeyde anlam kargaşası yaşanmasına sebep olmaktadır. Peki, öyle ise nedir olgu ve algı? Olgu; herkes tarafından kabul edilmiş, nesnel, irade dışı, bilimsel verilere dayalı, kanıtlanabilir bilgi anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle olgu nesnel dünyada doğrudan bilgi ile verili olan

gerçekliktir (Ülken, 1968: 155). Dolayısıyla olgu kavramının içerisinde, kazanılmış tecrübeler ve öznel yorumlar bulunmamaktadır. Olgu bir süreci belirtir ve yoruma açık değildir. Örneğin yer çekimi bir olgudur veya ışık hızı bir olguyu ifade etmektedir.

Algı ise dış dünyada beş duyu organımızla aldığımız uyarıların anlam ifade eden tecrübelerle dönüştürülmesidir. Yani duyularla elde edilen olguların bir süreç dâhilinde ortaya çıkarttığı zihni yorumlardır (Lawrence, 2000). Dolayısıyla algı subjektif, her öznedeki başka bir anlam kazanan, deneyimlere göre şekillenebilecek yorumlardan oluşmaktadır. Aynı cins objeler farklı kişiler tarafından deneyim, inanç, kültür ve değerlere göre farklı algılanabilmektedir. Örneğin bir tepenin zirvesi bir dağcı için başka, profesyonel bir asker için başka, piknik maksadıyla çıkan bir insan için başka anlamlar ifade edebilecektir. Veyahut bir dine göre kutsal olan bir hayvan, başka bir din için bir eğlence objesi olabilmektedir (Dedemen, 2015: 333). Dolayısıyla subjektif nitelikte olan algılar yönlendirilmeye ve yönetilmeye açıktır. Yani insanlar doğru teknik ve yöntemlerle bir ideoloji kapsamında doğru olarak kabullenilmesi istenen bilgilere inandırılabilir.

İngiliz yaklaşımına göre algı yönetimi; stratejik psikolojik savaşlar, stratejik aldatma, sivil işler ‘civil affairs’ ve kamu işleri ‘public affairs’ kavramlarının toplamı olarak ifade edilmiştir (Friman, 1999: 4). Steve Collins’e göre algı yönetimi kavramı askeri alanda yabancıların tutum ve objektif düşünebilme kabiliyetlerini etkileyebilmek için yürütülen her türlü fiili kapsar. Algı yönetimi; aldatma, kamu bilgilendirme, psikolojik operasyonlar, kamu diplomasisi gibi faaliyetlerden oluşmaktadır (Collins, 2003).

İnsan davranışları tarihin her döneminde değişik maksatlarla yönlendirilmek istenmiştir. Milattan önce 5’inci yüzyılda yaşamış olan Sun Tzu’nun belirttiği gibi bir devlet adamı veya lider açısından asıl hüner düşmanı savaşmadan yenmektir (McNeilly, 2003). Düşmanı savaşmadan yenmek veya kamuoyunu savaşın gerekliliği konusunda ikna etmek için kullanılan yöntemler; geçmişten günümüze psikolojik savaş, bilgi harbi, siber savaş, propaganda gibi formlarda hayat bulmuştur. Algı yönetimi kavramı ise teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkmıştır ve anlam itibarı ile eski olsa da kullanılan teknikler açısından yeni bir olgu niteliğindedir. Eski yöntemler ile algı yönetimi kavramı arasındaki temel farklılık ise, iletişimde “tek” yönlülükten “karşılıklılığa” geçiş ile birlikte oluşmuştur. Algı yönetimi tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İnsanoğlu istek ve arzularına ulaşabilmek maksadıyla günün ve çağın koşullarındaki tüm

teknikleri deneme gayretinde olmuştur. Gündelik hayatta insanların birbirlerinin algılarına müdahalesi daha mikro düzeyde ve dar çerçevede iken, bilgi teknolojilerindeki artışın sonucu kamunun ve sivil toplumun öneminin artışı ile devletler, karar mekanizmalarında toplumun isteklerini de dikkate almak zorunda kalmıştır. Bu açıdan algı yönetimi sürecine devletler medya, istihbarat örgütleri, kolluk kuvvetleri ile daha makro ölçekli ve geniş perspektifli müdahil olmaya başlamıştır.

Siyasi elitlerin ve devlet yöneticilerinin algı yönetimine başvurma reflekslerinin daha iyi anlaşılması açısından kavramı örneklendirmek yerinde olacaktır. Nazi Dönemi Alman Propaganda Bakanı Goebbels'e göre, "İnsanın algıları kendi haline bırakılamaz" (İnceoğlu,1993: 43). Bu yaklaşım İkinci Dünya Savaşı döneminde uygulanan propaganda yöntemleri ve algı yönetimi hususlarının dayandığı fikri zemin hakkında ciddi ipuçları vermektedir. Soğuk Savaş sürecinde ise ABD tüm Avrupa'da komünizm karşıtı ideolojik konsepti benimsetebilmek için yazılı ve görsel medya ile kültürel değişim programları aracılığıyla barışçıl yöntemleri kullanarak 20 yıla yakın bir süre algı yönetimi tekniklerini uygulamıştır (Özdağ, 2010: 288-289). Sonraki dönemde ise 1991 Körfez Savaşı'nda ve özellikle 2001 New York saldırıları sonrası Irak Savaşı'nı meşrulaştırmada yoğun olarak kullanılmıştır ve hala kullanılmaya devam edilmektedir.

Sonuç olarak algılar, insanlar için gerçekliktir. İnsan davranışlarını yönlendiren, gerçeklerden ziyade bu gerçeklerin kültür, psikoloji, deneyimler gibi öznel elekten geçirilmiş halleridir. Güvenlikleştirme sürecinde ise güvenlikleştirici aktörün temel ağırlık noktası algılardır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, aktörlerin geçmişe nazaran daha titiz oldukları gerçeğidir. Çünkü günümüz bütüncül yapısında ve yoğun bilgi ortamında gerçekleri saklamak çok mümkün değildir. Saklanamayan ve ortaya çıkan her gerçeklik ise aktörün alımlayıcı kitle nazarındaki itibarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda günümüzde algı yönetim sürecini tamamen gerçek dışı olguların üzerine kurgulamaktansa, gerçekliğin sadece istenilen kısmının hedef kitle ile paylaşılması bir algı yönetim şekli olarak aktörler tarafından tercih edilmektedir.

2.1.6.2.2. Kamu Diplomasisi

Çalışmanın birçok yerinde de vurgulandığı üzere 21. yüzyıl ve küreselleşme; çokça yapısal değişimin yaşandığı, iletişimin yoğunlaştığı, sınırların ortadan kalktığı, dünyanın

küçüldüğü bir sürece karşılık gelmektedir. İnternetin insanlar arasında hızla yayılmasıyla etkileşimin çoğalması; insanları ve dolayısıyla kamuoylarını, sorgulayan, tartışan, öğrenen ve karar verme süreçlerine katılımı önemseyen bir noktaya taşımıştır. İşte kamu diplomasisi de bahsedilen şartlarda filizlenmiştir. Kamuoyunun iknası, tarihin her döneminde ve değişik sebeplerle üzerine ciddi stratejiler üretilen bir mesele olmuştur ve içinde bulunduğumuz yüzyılın diplomasi stratejisini de “kamu diplomasisi” oluşturmaktadır. Kamu diplomasisini etkin şekilde kullanabilen aktörler, politikalarını ülke içi ve dışı kitlelere kabul ettirme imkânı yakalayabilmektedirler. İlimli ve esnek, etkileşime açık kamu diplomasisi; uluslararası ilişkiler terminolojisinde, propaganda gibi geçmişin yıllanmış, eskimiş ve kötü şöhrete sahip kavramlarının yerini almıştır.

Fransız İhtilali’nden bugüne kadar uluslararası ilişkilerin şekil, boyut ve derinliğinde yaşanan değişim, diplomatik faaliyetlerin de yetersiz kalmasına sebep olmuştur. Kitle iletişim araçlarının gelişme ve çeşitlenmesi ile diplomatik hedeflerde de yönetici elitlerden vatandaşların iknasına doğru sapma yaşanmıştır. Literatürde birbirini destekleyen çok sayıda tanım mevcut olmakla beraber, en genel ifadeyle kamu diplomasisi; bir hükümetin, başka bir ulusun halkını ve aydınlarını, o ulusun politikalarını kendi hedeflerine yönlendirmek maksadıyla etkilemeye çalışmasıdır (Potter, 2002: 3). Yani geleneksel diplomasiden farkı, hedef kitle olarak diğer devletlerin kamuoyunun seçilmesidir. İlk olarak 1965 yılında Edmund Gullion tarafından öne sürülen kavram (Erzen, 2012: 60) ile disiplinler arası yapıya vurgu yapılmaktadır. Geleneksel diplomasi yöntemlerinin yanı sıra başka ülkelerin halkları üzerinde, kaynak ülke menfaatleri doğrultusunda, uzun vadeli fayda hedeflenerek olumlu algı yaratma çabalarını kapsayan bir süreçtir.

İletişimin stratejik değerinin çoğaldığı, kamuoyu olgusunun ön plana çıktığı, doğru bilgilendirme ve ikna konularının önem kazandığı günümüz bütüncül uluslararası sisteminde, hedef kitle yöneliminin sadece iç kamuoyuna olması oldukça yetersizdir. Bilginin çok yönlü, çok zamanlı, derinlemesine, süratli, sürekli ve akışkan yapısı sayesinde, dünyanın bir ucunda yaşayan sıradan bir şahsın evinde çektiği amatör bir video, dünyanın öteki ucuna interaktif olarak anında ulaşabilmektedir. Bu sebeple güvenlikleştirici aktör kamu diplomasisi bağlamında, küresel uluslararası sistemde diğer devletlerin yalnızca diplomatik elitlerini değil sıradan vatandaşlarını da ikna etmektedir. Bu da kamu diplomasisi strateji ve yöntemleri ile mümkün olmaktadır. Bu bağlamda güvenlikleştirici aktör, hedef kitlenin iknası için diğer ülkelerde de kamuoyu oluşturmak,

sivil toplum örgütlerini etkilemek, kendi vatandaş ve kurumları ile yabancı ülke vatandaşları arasında kültürel etkileşim ve sempatiyi yaygınlaştırmak zorunda hisseder. Yanlış anlama ve önyargıların oluşturduğu kargaşa ile sınırları aşan iletişim ortamını şekillendirmek ve yönlendirmek, aktör ve kamu diplomasisi faaliyetleri açısından oldukça önemlidir (Doğan, 2012: 13). Bunu yaparken yapılandırılan bilginin doğru olması önem kazanmaktadır. “Doğru”nun tartışmalı ve manipülatif yapısı, aktör açısından da sorun oluşturur. Bilginin dolaşım hızının ve yoğunluğunun arttığı günümüzde, geçmişin kara propagandalarında olduğu gibi gerçekleşen yanlış yapılandırmalar, itibar kaybı açısından geleceğe yönelik stratejileri de riskli hale getirmiştir.

Dolayısıyla informatik devrimle birlikte uluslararası sistemde, diplomatik paradigmada yaşanan değişim sonucu ortaya çıkan kamu diplomasisi ile sert güçten ‘top, tank, silah’ ziyade sivil toplum ve yumuşak güç kullanımı ön plana çıkmıştır. Sivil toplumlar resmi hiyerarşiden uzak, gönüllülük esasına göre oluşan, devletten bağımsız aktörlerdir. İçeriden veya dışarıdan olsun güvenlikleştirici aktör tarafından ikna sürecinde kullanılacak olmazsa olmaz bir enstrümandır ve sivil toplumun kazanılması, kamu diplomasisi uygulamaları ile mümkündür. Uluslararası ilişkilerde diplomasi alanındaki geleneksel aktörler; dışişleri bakanları, elçiler ve bu kapsamda oluşturulan medya araçları iken, teknoloji devrimi ile birlikte bu araçların etkinlikleri oldukça azalmış ve yeni aktörler türemiştir. Kamu diplomasisinde temel amaç hedef toplum üzerinde bir cazibe yaratmaktır. Örneğin günümüzde ABD politikacılarına ve devlet adamlarına olan nefret dünya çapında artış gösterse de, Coca-cola en çok bilinen ve kullanılan markalar arasında yer almaktadır. Veya İran ve ABD arasında resmi düzeyde her ne kadar anlaşmazlık ve kriz durumu hâkim olsa da, İranlı gençler Hollywood dizilerini izlemeyi tercih edebilmektedir. Dolayısıyla günümüz uluslararası sisteminin entegre yapısı ve yaşanan informatik devrim sonucu, devletler çıkarlarını sürdürebilmek için sadece resmi diplomatik mekanizmaları kullanmakla yetinmemektedirler. İkna sürecinde kendi halkları ve diğer devletlerin halkları üzerinde sempati yaratacak kamu diplomasisi mekanizmaları da işletilmektedir.

Bailey’e göre “Düşünceler dayanıklıdır, silah veya bombalarla yok edilemezler. Uluslararası sınırları ve okyanusları aşarlar. Onlarla ancak daha iyi düşünceler üreterek başa çıkılabilecektir” (Akçadağ, 2013). Bu noktada ise insan ve toplumlarla doğru iletişime geçmek önem arz etmektedir. Başarılı bir güvenlikleştirmede alımlayıcı kitle iyi tanınır. İknası hedeflenen kitlenin tarihini, kültürünü, dilini, dinini ve davranış kalıplarını etkileyen

politik psikolojik faktörleri bilmeden cazibe merkezi yaratılabilmesi oldukça güçtür. Güvenikleştirici aktör tarafından kamu diplomasisi doğru kullanılarak imaj ve itibar artırılır, aktör stratejik değer ve önem kazanır, cazibe merkezi haline gelir ve bu durum da politikaların benimsenmesini sağlayarak ikna sürecini etkiler.

Nye'a (2005) göre 21'inci yüzyılın en stratejik mekanizmalarından birisi olan kamu diplomasisi faaliyetlerinde stratejik planlama, günlük iletişim ve bilgilendirme, doğru bilginin zamanında ve sürekli aktarılması, hedef kitlenin ilgisinin çekilmesi, bütünsellik ve tutarlılık, uzun vadeli ilişki kurulması ve geliştirilmesi oldukça önemlidir. 20'nci yüzyılın tek yönlü iletişime açık ikna metotlarından propaganda; hedef kitlenin iknası için maruz bırakmayı, dayatmayı ve dolaylı baskı uygulamalarını içerirken, 21'inci yüzyılın paradigması; karşılıklı uyum geliştirmeyi, yumuşak güç unsurlarını kullanarak cazibe yaratmayı, karşılıklı iletişim ve etkileşimi temel almaktadır (Signitzer ve Wamser, 2006, 438). Bu yaklaşımda uzun vadeli faaliyetler ön plana çıkmakta olup alımlayıcı kitle ile karşılıklı anlayış ve etkileşime yönelik bir iklim hedeflenmektedir (Yağmurlu, 2007: 17). Baskı, zorlama, dayatma gibi ikna yöntemleri karşılık bulamamaktadır. Güvenikleştirici aktör kamu diplomasisi faaliyetlerinde başarılı olmak için rasyonel, ikna edici, meşru ve savunulabilir söylemlerde bulunur, evrensel hukuka özen gösterir, adil olur. Ayrıca güvenikleştirme sürecinde ekonomi, siyaset, hukuk gibi konularda az gelişmiş ülkelerin başka ülkeler açısından, bu alandaki aktörlerinin de alımlayıcı kitle açısından cazibe yaratmaları mümkün olmamaktadır. Bunun yanında güvenikleştirici aktörler kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütürken eskinin kara propaganda imajından kurtulabilmek için doğru ve kaynağı kesin bilgiler kullanırlar.

2.1.6.2.3. Stratejik İletişim

Literatürdeki tanımlamalar incelendiğinde stratejik iletişim genel olarak, stratejik amaçları elde edebilmek için "eylem-söylem"den oluşan bir paket şeklinde kodlanmış mesajların uygun mekân ve zamanda, en uygun vasıta ile en güçlü etkiyi oluşturacak ve en senkronize şekilde, sürekli ve şeffaf olarak kamuoyu ile paylaşılması yoluyla iknasına yönelik bir kabiliyet olarak tanımlanabilecektir. İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle birlikte, mobil platformda zaman ve yer sınırlaması olmaksızın anlık paylaşım ve tartışmayı mümkün kılan, kolay erişilebilen, yeniliklere açık, görsel ve işitsel iletişim imkânı yaratan,

kullanıcıları merkeze alan “sosyal medya” (Vural ve Bat, 2010) iletişime stratejik bir değer katmıştır.

Yeni gelişmelerle birlikte iletişim ortamına “kaynak” ve “alıcı”dan sonra “dış çevre” de dâhil olmuştur. Bu yeni aktör hem alıcıları hem de kaynağı etkilemektedir. Eski iletişim ortamının tek alıcıya dayanan yapısı yerini değişik çıkar ve fikirleri olan, çok alıcılı, parçalı bir ortama bırakmıştır. Ayrıca bu yeni ortamda alıcının önyargıları, psikolojik yapısı da dikkate alınmaktadır. Artık alıcılar eski iletişim ortamındaki gibi kaynaktan gelen bütün mesajları şartsız olarak kabul etmemekte, belli oranda kabul veya tümden reddetmektedir. İletişim süreci sadece mesaj verileceği zaman aktive olan değil, sürekli devam eden yapıdadır. Süreç, mesaj değil alıcı odaklıdır; kaynak, alıcıdan bağımsız değildir ve aralarında karşılıklı bağımlılık bulunmaktadır (Gürcan, 2012: 110).

Bahsedilen bilgi ortamı örneklendirilecek olursa, bir araştırmaya göre 2008 yılı başkanlık seçimleri öncesinde sosyal medyayı seçim kampanyasında “stratejik bir kuvvet çarpanı olarak” kullanan Obama’nın paylaştığı bir videonun 1,5 milyardan fazla kişi tarafından izlendiği tespit edilmiştir. Aynı araştırmaya göre Obama’nın bağış çağrısına ise 850 000 kişi karşılık vermiş, kampanyada 200 milyon dolar toplanmıştır (Özkan, 2010). Dolayısıyla bunca karışık, hızlı ve sürekli bilgi ortamında iletişim sürecini yönetebilmek, klasik iletişim metotlarıyla pek mümkün olmamaktadır. Bu kapsamda stratejik iletişim, bütüncül uluslararası sistemde girift hale gelen iletişim sürecini çözen bir nevi “decoder” işlevi görmekte, günlük değil uzun vadeli bir anlayışla ve proaktif bir tutumla sorunları çözmeyi hedeflemektedir. Geçmişin yıpranmış metotlarındaki gibi kamuoyunu mevcut algılarını değiştirmek için istenilen istikamette, gizli bir ajandayla dikte edip, zorlayarak oluşturulan bir propaganda süreci değil, kamuoyuna alternatifler sunan, şeffaf ve sürekli bir ikna süreci söz konusudur. Bu kapsamda tutum ve davranışlardaki değişimler de ölçülmekte (Goldman, 2008), hedef kitlenin önyargıları, algı ve tutumları da dikkate alınarak kitle, süreci etkileyen aktif bir değişken olarak kabul edilmektedir (Tatham, 2008: 18). Bu şekilde hedef kitle üzerinde maksimum etkiyi yaratacak, kitlenin politik psikolojik yapısı da düşünülerek, özel iletişim stratejisi belirlenmektedir.

Ayrıca stratejik iletişim; halkla ilişkiler, bilgi yönetimi, kamu diplomasisi, algı yönetimi gibi disiplinleri de sinerji içerisinde kullanmaktadır (Murphy, Smith ve Ayers, 2006: 55). Küreselleşme sonrası uluslararası sistemin entegre ve çok boyutlu yapısı iletişim ortamını

da güçleştirmiştir. Bu bağlamda Goldman’a göre, stratejik iletişim yabancı kamuoylarının etkilenmesi amacı taşıyan “kamu diplomasisi”, yabancı devletleri etkileme amacı taşıyan “diplomasi”, kendi ülkemizin kamuoyunu etkilemeye yönelik “halkla ilişkiler” gayretlerini kullanan şemsiye bir modele karşılık gelmektedir (Goldman, 2008: 43). Stratejik iletişim eyleminin tamamlanması için sadece mesajın iletilmesi yeterli değildir. Katılımcılarla eş zamanlı olarak sürdürülen bir diyalogdan söz edilmektedir.

Dolayısıyla güvenlikleştirme sürecinde güvenlikleştirici aktör, kitle iletişim yöntemlerinden ne şekilde yararlanacağına, halkla ilişkiler, algı yönetimi, kamu diplomasisi gibi tekniklerin hangisini nerede ve nasıl kullanacağına yönelik bir çeşit iletişim stratejisine ihtiyaç duymaktadır. Bu da stratejik iletişimin özümsemesi ile mümkündür. Alımlayıcı kitle ile paylaşılan mesajların etkinliğinin ölçülmesi, algılama oranlarının incelenmesi, yanlış anlaşılan, anlaşılmayan veya istenilen etkiyi uyandırmayan sözler, yazılar ve görsellere yönelik hasar tespiti yapılarak mesajların anlık olarak değiştirilmesi de stratejik iletişimin bir parçasıdır (Özkan, 2010). Güvenlikleştirici aktör açısından stratejik iletişim; halkla ilişkiler, kamu diplomasisi, algı yönetimi çabalarının tamamının toplandığı bir çeşit “lens” olarak da düşünülmektedir. Aktör, tüm gayretlerini topladığı bu lens vasıtasıyla eylem-söylem paketlerini en uygun zaman ve mekânda, maksimum etkiyi yaratacak şekilde alımlayıcı kitle ile paylaşır.

Hedef kitle üzerinde istenilen etkinin oluşturulabilmesi için eylemlerin, söylemlerin ve imajların senkronizasyon ve orkestrasyonu ‘tüm kaynakların zaman, mekan ve yöntem olarak organize edilmesi’ stratejik iletişim vasıtasıyla icra edilir (USA Department of Defense [web], 2008:4). Aslında stratejik iletişim bir çeşit algı stratejisidir. Alımlayıcı kitle algılarının aktörün ideolojik tutum ve hedefleri ile uyumlu hale getirilmesi için karmaşık bilgi ortamının, fikir ve eylemlerin bir araya getirilmesi ve koordine edilmesi önemlidir. Sonuçta tüm iletişim faaliyetleri stratejik bir öneme sahip değildir. Stratejik hedeflere ulaşmak, alımlayıcı kitlenin olumsuz kanaatlerinin değiştirilmesini, anlaşılmasını ve bu sebeple etkili, uygun kanalların belirlenmesini, bu kanallarla belli türdeki davranışların düzenlenmesini, sürekliliğin sağlanmasını, fikri altyapının geliştirilip desteklenmesini sağlayan sürekli ve tutarlı bir dizi sistematik faaliyetler içeren stratejik iletişimin uygulanmasını gerekli kılar (Tatham, 2008: 19). Stratejik iletişimde asıl gaye, bilginin siyasetin her unsuruna entegre edilmesidir. Çünkü bilgi, özellikle günümüz teknolojik

ortamında, kararlar alındıktan sonra kamuoyu ile paylaşılacak kadar önemli bir kavramdır (Laity, 2010: 96).

Güvenlikleştirici aktörün güvenlikleştirme sürecinde yüksek doğrulukta bilgiye derhal ulaşarak bu bilgiyi süratle alımlayıcı kitle ile paylaşması da önem arz etmektedir. Bu noktada stratejik iletişim reaktif değil proaktif yapıda kullanılır. Stratejik düzeyde planlanan retoriğin hızlı şekilde hedef kitleye iletilmesi gerektiğinden daha alt seviyelerde adem-i merkeziyetçi yaklaşım benimsenir ve inisiyatif alınır. Genç ve dinamik stratejik iletişimciler yetiştirilir ve teşvik edilir. Stratejik iletişim yalnızca bilgi ve mesajların paylaşılması değil, aynı zamanda sürece katılanlar arasında eş zamanlı ve karşılıklı olarak devam eden bir etkileşimdir. Bu sebeple aktör tarafından alımlayıcı kitlenin sürekli nabzı tutularak, beklenti ve istekleri tespit edilir, kültür ve psikolojisi iyi analiz edilir. Aktör davranışlarında meydana gelecek en ufak bir çelişki güven ve itibarı zedeler.

Stratejik iletişimin nasıl sağlandığına yönelik “NATO Stratejik İletişim Politikası” prensiplerine göre ise (NATO STRATCOMPOL, 2009: 2-3): Her düzeyde, verilen mesaj birbiri ile çelişmemeli; tutarlı olmalı, sosyal medya da dâhil olmak üzere bilgi üretilen tüm ortamlara aktif katılım sağlanmalı, doğru ve açık olunmalı, icra edilen faaliyetlerin etkinliği doğru tanımlanmalı ve sürekli ölçülmeli, kamuoyunun görüşleri de alınarak bilgiye bu yönde süratle uyum sağlanmalıdır.

Sonuç olarak stratejik iletişimi en güzel açıklayacak metaforlardan birisi kuşkusuz, “orkestra” metaforudur. Çalışmanın ana fikri bağlamında değerlendirildiğinde orkestra şefi “güvenlikleştirici aktör” olacaktır. Nota dizikleri stratejik iletişim planını, sürece dâhil edilen kişi ve kurumlar ile ana disiplinler ise orkestra üyelerini temsil etmektedir. Müzik, stratejik iletişimde aktör tarafından kullanılacak retoriği sembolize etmektedir (Commander’s Handbook for SC and CS, 2010: II-4). Birçok farklı enstrüman kendi ses ve özelliğine göre çalınırken konserde bir ahenk ve uyumun olması ve enstrümanların dinleyiciyi etkilemesi orkestra şefinin koordinasyonu ile mümkündür. Müziğin temposu da şef tarafından belirlenecektir.

2.1.7. Ulusal ve Küresel Rıza İmalatı

Güvenlikleştirmenin başarıya ulaşması için alımlayıcı kitlenin rızasının kazanılması oldukça önemlidir. Stritzel (2007), güvenlikleştirme teorisinin bir kitlenin tam olarak ne

zaman ikna edilmiş olduğu konusunda belirsizlikler içerdiğini değerlendirmektedir. Ayrıca kitlenin rıza göstermesi ile baskı yolu ile kabullenmesi arasında güvenikleştirmenin başarısı açısından bir fark var mıdır? Kitlenin iknası, açık ifade ile mi gerçekleşmektedir? Yoksa kitlenin sessiz kalması da razı olduğunun veya “ikna” olgusunun gerçekleştiğinin bir göstergesi midir? Bu sorular, başarılı bir güvenikleştirme analizi için cevaplandırılması gereken sorulardandır. Waever’a göre (2003: 26) alımlayıcı kitlenin “belirli bir halk” ya da “belirli bir insan topluluğu” olması zorunlu değildir. “Parti elitleri” gibi iknası gerekli olan gruplar da olabilecektir. Collins (2005), güvenikleştirmenin geniş halk kitleleri güvenikleştirme eylemine karşı çıksa bile gerçekleşebileceğinden de bahsetmektedir.

Kopenhag Okulu’na göre alımlayıcı kitlenin iknası ve dolayısıyla rızası mutlaka medeni şekilde olmak zorunda değildir. Özgür bir tartışma ortamı olmadan, baskı yoluyla da güvenikleştirme gerçekleşebilecektir. Okul bu noktada zorunluluk olmasa bile az da olsa durumun tartışılması gerektiğini değerlendirmektedir (Buzan, Waever ve De Wilde,1998: 23; Williams, 2003: 523). Roe’ya göre (2008: 618-621), alımlayıcı kitle bir sorunun güvenikleştirilmesi konusunda aktörle aynı fikirde olmasına rağmen olağanüstü önlemler alınması hususunda aktörle mutabık olmasa ve bu önlemler kitleye rağmen alınsa bile sonuç, başarısız bir güvenikleştirme anlamına gelmemektedir. Yani esasen meselenin iki yönü vardır: İkna, bir sorunun güvenlik sorunu olduğunun kabulü müdür; yoksa kabul edilen bu güvenlik sorununun çözümüne ve bertaraf edilmesine yönelik olağanüstü tedbirlerin alınması hususunda hemfikir olunmasını da mı içermektedir?

Bunun yanında Balzacq alımlayıcı kitle açısından güvenikleştirici aktöre “ahlaki” ve “resmi” olmak üzere iki konuda destek verildiğine değinmektedir. Normal durumdan olağanüstü hale geçebilmek için aktör, kitlenin ahlaki desteğine ihtiyaç duymaktadır. Ancak sadece ahlaki destek değil, güvenikleştirme sürecinde ülkedeki resmi kurum ve kuruluşların ikna edilmesi de gerekmektedir (Balzacq, 2005: 184). Bu görüşe göre güvenikleştirici aktörün devlet olduğu bir durumda olağanüstü hal durumuna geçebilmek için yalnızca vatandaşların değil, yasama organının da ikna edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla karar alma sürecinde bahsedilen kurumlar da “resmi” alımlayıcı kitleyi meydana getirmektedirler.

Çalışmanın odak noktası açısından tüm bu soru, tartışma ve fikirlerin doğru ancak eksik olduğu değerlendirilmektedir. Küreselleşme ile birlikte birçok alanda yaşanan paradigma

değişimi sonucunda, günümüzde güvenikleştirme ve güvenikleştirmelerin çözümlenmesine yönelik faaliyetlerde artık “insan” ihmal edilemeyen bir unsurdur. İnternet ve sosyal medyanın kullanımı ile birlikte ulus devletin sınırları ortadan kalkmış, dünya adeta “küresel bir köy”e dönüşmüştür. Bernard Shaw’a göre “Bir ulusun kendi topraklarında dünyanın geri kalan kısmının çıkarlarını düşünmeksizin dilediğini yapma hakkına sahip olması fikri artık geçerli değildir”.

Yeni iletişim ortamında güvenikleştirici aktör açısından alımlayıcı kitle tarifi değişime uğramıştır. İkna edilmesi gereken kitle, aynı coğrafi sınırlar ile çevrili vatandaşlardan, çok daha karmaşık ve girift hale dönüşmüştür. Yaş grubuna göre birçok insan günlük yaşamında reel gerçeklerden çok, cep telefonu vasıtasıyla dâhil olduğu sanal dünyaya ait yansımalara maruz kalmakta, bu platformdaki yorum ve paylaşımlar temelinde fikir altyapısını güncellemektedir. İnsanın internet açısından önemli bir figür haline gelmesiyle, alımlayıcı kitlenin seçimi ve iknası bağlamında sosyal hesapları olan ve aktif olarak paylaşım ve yorumlarda bulunan insanlara ait fikirler, beğeniler, eğilimler ve tutumlar da bu vasıtayla kolaylıkla takip edilebilmektedir. Ayrıca sosyal medya mecralarındaki insanların etki gücü, paylaşımlarının dağılım hızı, takipçi ve beğeni sayılarıyla birlikte alımlayıcı kitleyi oluşturacak “kritik kitlenin yeteri kadarı” ile bu kitlenin sosyal medya hesapları üzerinden fikir, beğeni, tutum ve davranışları kolaylıkla izlenebilmektedir.

Bu noktada rıza ve ikna arasındaki ilişkinin üzerinde durulması gerekmektedir. İknayı sağlayan temel koşul rıza olmasına rağmen sosyal bir olgu olan insan açısından rızanın tam olarak nezaman sağlandığının tespiti kolay değildir. Başka bir ifadeyle iknanın kalıcı mı yoksa geçici mi olduğu kısa vadede değil daha uzun bir süreçte ortaya çıkacaktır. Bir aktör belirli bir alımlayıcı kitleyi, günümüz gelişmiş iletişim stratejileri sayesinde gerçeklikleri saptırarak ya da gerçeğin sadece belirli boyutlarını ön plana çıkararak, kolaylıkla ikna edebilecektir. Ancak aynı gelişmişlik düzeyi alımlayıcı kitlenin gerçeklere ulaşma sürecini de oldukça kısaltmaktadır. Konstrüktivizmin üzerinde durduğu özneler arasında oluşan sosyal inşa süreci günlük, haftalık, aylık veya birkaç senelik etkileşim ile değil uzun ve tarihsel yaşanmışlıkların sonucunda meydana gelmektedir. Dolayısıyla aktörlerin ideolojik tutumları sonucunda sosyo-kültürel gerçeklerin dışında inşa edilen güvenikleştirme süreçleri sadece yapay bir gündem yaratabilecek ve kısa vadede hedefe ulaşılmış gibi görünse de meseleler uzun vadede daha girift hale dönüşecektir.

Sonuç olarak insan, günümüzde önemli bir internet figürüne dönüşmüştür. Günümüz dünyasında insana yönelik beğeni, yorum, siyasi görüş ve paylaşımlar kolaylıkla tespit edilebilmektedir. Bu kapsamda güvenlikleştirme sürecinde aktör tarafından alımlayıcı kitlenin tavrına yönelik göstergeler daha rasyonel şekilde tespit edilebilmektedir. Ancak güvenlikleştirme meşruiyeti için gereken ikna, gündelik politikalar ve göz boyamaların dışında sosyal gerçeklikler sonucu inşa olacaktır. Aksi takdirde kötü bir ürünün güzel reklam stratejileri ile pazarlanması sonucunda da yaşanabileceği gibi ürünü alan alımlayıcı kitle kendisine sunulan ile gerçek ürün arasındaki farkı görmesiyle ürünü satan firma ciddi itibar kaybına uğrayacak uzun vadede belki de piyasadan silinecektir. Aynı parametrelerin güvenlikleştirme sürecinde aktör açısından da geçerli olduğu görülmektedir.

2.1.8. Meşruiyet Sağlanması ve Güvenlikleştirme

Güvenlikleştirme süreci açısından güvenlik, alımlayıcı kitle ile aktör arasındaki ilişki sonucu yapılandırılan bir olgudur. Dolayısıyla ilgili kitle aktör tarafından ortaya atılan varoluşsal tehdit söyleminden ikna olmalı ve sonucunda tehditin bertaraf edilebilmesi için olağanüstü tedbirlerin alınmasına rıza göstermelidir. Aksi durumda alınacak olan tedbirlerin meşruluğu tartışmalı hele gelecektir. Kitlenin rızası ile meşruiyet arasında doğrudan bir bağ bulunmaktadır. Kitlenin rıza göstermesiyle birlikte güvenlikleştirme sürecinde güç kullanımı da meşrulaşacak, ele alınan mesele normal politik enstrümanların dışına çıkarılarak kitle “panik” moduna sokulacaktır (Buzan, 1997: 13-14)

Çünkü yaşamsal bir gereksinim olan “güvenlik” olgusu tehditin ortadan kaldırılması için yapılacak her eylemi meşru platforma taşımaktadır. Dolayısıyla güvenlikleştirici aktörlerin tespiti ile devletler, tehditler karşısında seferberlik ve özel kuvvet kullanımına yönelik de ciddi ayrıcalıklar kazanmaktadır. Güvenlikleştirme süreci ile birlikte mesele “acil” statüsü kazandığı için diğer tüm meselelere nazaran hiyerarşik üstünlük kazanmakta ve alımlayıcı kitleye varoluşsal tehdit içeren bu konunun çözülememesi durumunda geriye kalan konuların tamamını yitireceği fikri aşılanmaktadır. Sonucunda ise aktör olağanüstü araçların kullanımını meşrulaştırmaktadır. Yani konu tamamen güvenlikleştirici aktör tarafından inşa edilmektedir ve etiketlenerek alımlayıcı kitleye sunulan yaptırımların uygulanmasında meşruiyet tesisi için çabalanmaktadır.

Bu kapsamda tarihin her döneminde “ulusal güvenlik” söylemi, hatta aktör açısından ideolojisi, toplumsal farklılıkları baskılama işlevi gören ideolojik meşruiyet

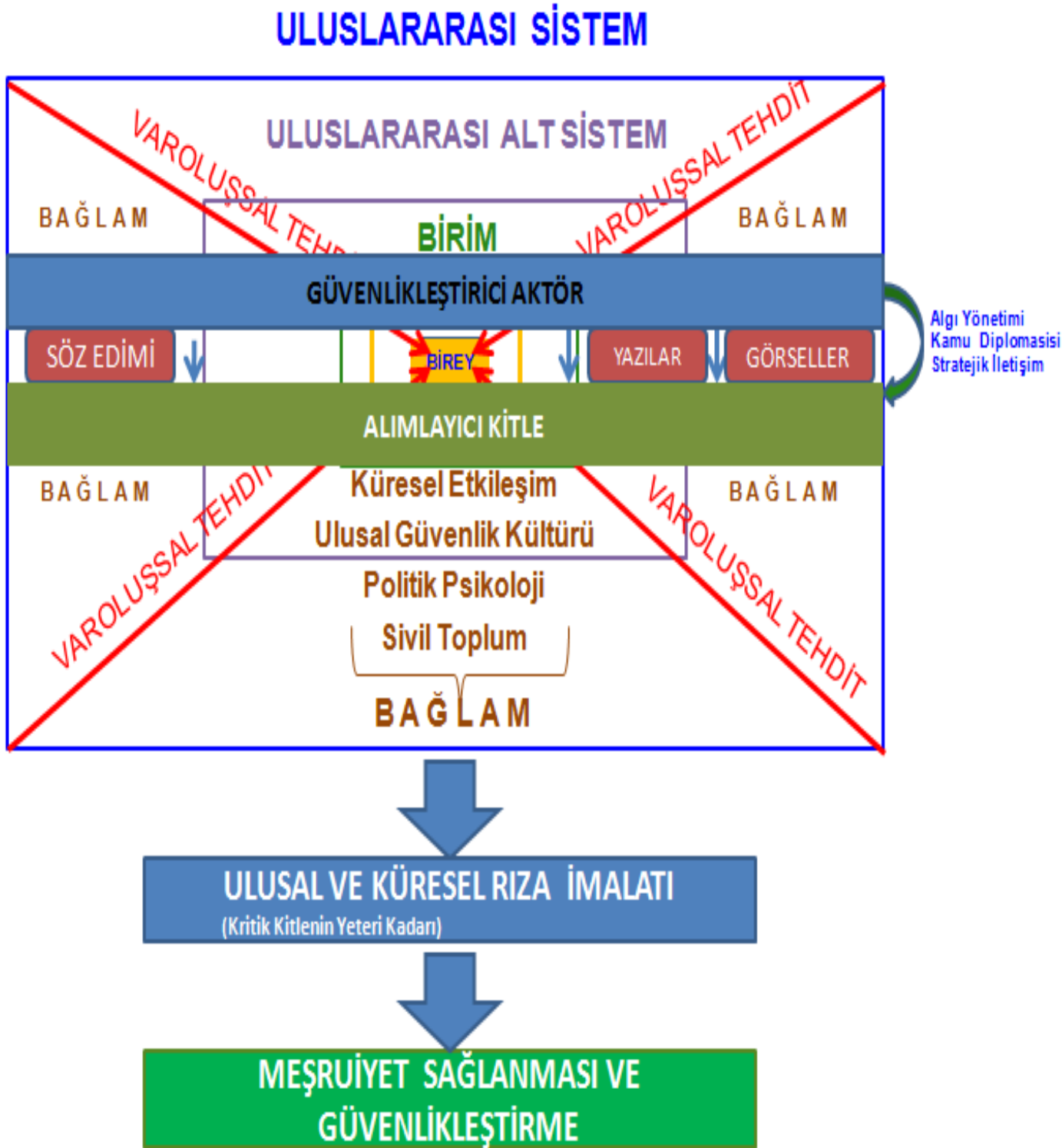
enstrümanlarından olmuştur. Ulusal ve küresel sistemde kuvvet kullanacak veya olağanüstü tedbirler alacak tüm aktörler rızaya dayalı veya zorla, açık veya gizli, demokratik veya otoriter yollardan herhangi birisi ile de olsa meşruiyet peşinde koşmuşlardır (Vuori, 2008: 68). Tarihte ve günümüzde alımlayıcı kitle, aktör eylemlerinin hep kıymetlendiricisi konumundadır. Aktörlerin yaptıkları her harekette aklanmaları ancak kitlenin değerlendirmesi ile mümkün olmaktadır. Ayrıca meşruiyetin sağlanamaması durumu sadece bugün değil, sonraki günlerde yapılacak icraatların da altını oymakta, bu durum kitlenin iknasını daha da zorlaştırmaktadır. Güvenlikleştirme eylemlerinin pek çoğunda referans nesnesi ile güvenlikleştirici aktör aynıdır. Örneğin söz konusu olgu “devlet” ise, hem aktör hem de referans nesnesi devlet olacaktır. Bu durum eylemin başarı şansını arttıracaktır; çünkü aktörün kendisini de tehdit eden bir hususu güvenliklestirmesi, hem aktöre hem de konuya daha çok meşruiyet kazandırmaktadır. Otoriter rejimlerde meşruiyete yönelik argümanlar genellikle aktörün ideolojik mesnetini güçlendirmek için kullanılır. Ancak toplumdaki onay görmeyen meşrulaştırma işlevleri, meşruiyete çok hizmet edemese de bu girişimler politik süreçlerin sonuçlarını yönlendirmede önemli role sahiptirler. Dolayısıyla otoriter sistemlerde aktör tarafından güvenlik realiteleri oluşturulabilmektedir (Vuori, 2008: 71).

Kopenhag Okulu'nun görüşüne göre uluslararası sistemde mikro uçta yer alan insan ve küçük gruplar kendileriyle ilgili güvenlik meşruiyetini sağlamada dezavantaja sahiptirler. Çünkü kendi güvenlik retoriklerini kendileri oluşturacakları için çok az dinleyici kitlesine erişebileceklerdir. Bu kapsamda sistem düzeyinde meşruiyet sağlanmasında da yapısal güçlükler bulunmakta, geniş kitleleri ikna etmek zorlaşmaktadır (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 36). Çalışmanın ana fikri açısından Kopenhag Okulu'nun bu görüşünün günümüzde geçerliliğini koruduğunu söylemek çok da doğru olmayacaktır. 1994 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan “İnsani Kalkınma Raporu” ile birlikte “insani güvenlik” kavramı uluslararası ilişkiler disiplini ve küresel siyasette tartışılmaya ve gündem yaratmaya başlanmıştır. Rapor, evrensel olarak insanların günlük hayatta yaşadıkları sorunlara odaklanmaktadır. Bu bağlamda güvenliğin referans nesnesi de devletten insan merkezine doğru dönüşüm yaşamıştır. Buna ilave olarak enformasyon ve bilişim alanında yaşanan gelişmeler, insan ve küresel sistemi birbirine yaklaştırarak bütüncül bir yapıya dönüştürmüştür. İnsanın cep telefonu ile doğal yaşantıda basit şekilde çektiği bir fotoğraf veya video küresel ölçekte kısa zamanda fenomen haline gelebilmektedir. Bunun yanında dünyanın herhangi bir kıtasında sıradan bir insanın

yaşadığı mağduriyet sonucu oluşan haykırışı bir devletin değil bir bölgenin ateş topuna dönmesine sebep olabilmektedir. İnternet ve cep telefonları ile birlikte özellikle yeni nesil, kimlik tanımlamalarını sosyal medya üzerinden oluşturmaktadır. Geleneksel yaşamda sosyalleşme aracı olarak aile, arkadaş ortamı ve okul görülürken, günümüzde bunların neredeyse tamamının yerini sosyal medya almıştır. Medya ve iletişim araçları ile birlikte ailelerin işlevleri önemli derecede etkisini yitirmeye başlamıştır. Yeniçağda toplumsal hareketler sosyal medya üzerinde organize olmakta, kontrolün zor olduğu bu mecra ise devletleri zor duruma sokmaktadır.

Sonuç olarak karşılıklı etkileşimin ve bağımlılığın arttığı uluslararası sistemde güvenlikleştirici aktörler öncelikle alımlayıcı kitleyi ulusal değil küresel düzeyde seçerek iknaya çalışmaktadırlar. Bu düzeyde bir ikna için ise yine aynı düzeyde ilgi uyandırabilecek bir varoluşsal tehdit tanımlaması yapmaktadırlar. Günümüz bilgi ortamında bu tanımlama yapılırken sadece retorik yeterli olmamakta özellikle internet ve sosyal medyanın da dâhil olduğu görsel ortamdan yararlanılmaktadır. Aktör, fikrini alımlayıcı kitleye ulaştırırken algı yönetimi, kamu diplomasisi gibi iletişim stratejilerinden de yararlanmaktadır. İletilen mesajın doğru kodlanarak doğru kanallarla, uygun kitleye ulaştırılmasında ise sosyal ve siyasal bağlam ön plana çıkmaktadır. Öncelikle küresel etkileşim, toplumların düşünce yapısı, politik psikolojik faktörler, güvenlik kültürü ile yönetim şekilleri bahsedilen bağlamın oluşumunda ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda bölüm 2’de yapılan değerlendirmeler ışığında oluşturulan ‘Bütüncül Yapıdaki Güvenlikleştirme Süreci Modeli’ aşağıda yer alan model 1’de gösterilmiştir.

Model 1. Bütüncül Yapıdaki Güvenikleştirme Süreci Modeli

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÖNERİLEN MODELE İLİŞKİN ÜLKE ANALİZİ

Çalışmanın birinci bölümünde güvenlik kavramına ilişkin temel değişkenler ile küreselleşme sonrasında kavramın evrildiği süreç ve bu iklimde ortaya çıkan yeni güvenlik fikir ve çalışmalarından bahsedilmiş, mevcut değişim ikliminde yeşeren Kopenhag Okulu ve güvenlikleştirme teorisinin alt bileşenleri ayrıntılandırılmış, teoriye yönelik yapısal eleştirilere yer verilmiştir. İkinci bölümde, informatik alanda meydana gelen yeniliklerle literatürde teoriye yönelik yapılan eleştiriler birleştirilerek güvenlikleştirme kuramı yeniden kavramsallaştırılmıştır. Ardından kavramın günümüz yeniliklerine uyarlanabilmesi için bütüncül bir model yapısı geliştirilmiştir. Bu bölümde geliştirilen model ışığında ABD ve İran'ın güvenlikleştirme süreçleri analiz edilmeye çalışılacaktır. Ancak şunu belirtmekte fayda vardır ki, ikinci bölümde kavramsallaştırılan model, güvenlikleştirme uygulamalarının yansıtılmasına ilişkin ideal olduğu değerlendirilen model tipidir. Ülkeler açısından süreç analiz edildiğinde hedeflenen husus, örnek ülkenin modele ne kadar uyduğunu ortaya koymaktır. Bu kapsamda ülke analizlerinde modele ait tüm alt başlıkları incelemekten ziyade odak analizlerle sürece ilişkin gerçekler üzerinde durulacaktır.

3.1. ABD'nin 2003 Irak Politikasını Güvenlikleştirme Pratiği

Çalışmada kurgulanan bütüncül model ışığında analiz edilecek ülke olarak ABD'nin seçilmesi rastlantısal bir tercih değildir. Irak İşgali, son yılların en önemli olaylarından birisidir. 11 Eylül 2001 yılında ABD'de meydana gelen terör saldırıları uluslararası sistem açısından bir milat olmasının yanı sıra etkileri bakımından da küresel niteliktedir. Bu bağlamda 9/11 Eylül saldırıları ABD için ulusal güvenlik sorunu olarak algılanmış, etkisini yitirdiği dönemlerde ise hükümet politikaları ile canlı tutulmaya çalışılmıştır. Amerikan kamuoyunun terör mağduru algısı ve farkındalığı düşük iken, ABD'nin karar alıcı mekanizmalarının terörü araçsallaştırma girişimlerinin başarılı olup olmadığı hususunun, güvenlikleştirme teorisi bağlamında değerlendirilmesi de önerilen modelin literatüre katkısı açısından önemlidir.

ABD'nin tarihi ve sosyolojik yapısı ile terörle mücadele konsepti incelendiğinde güvenlikleştirme kavram ve süreci açısından odaklanılacak en uygun ortamın Irak İşgali'nde olduğu değerlendirilmektedir. Bu sebeple ikinci bölümde temel esasları ortaya koyulan bütüncül yapıdaki güvenlikleştirme süreci modeli açısından 2003 ABD-İrak İşgali parametreleri değerlendirilerek modelin uygunluğu test edilmeye çalışılacaktır.

3.1.1. Referans Nesnesi ve Varoluşsal Tehdit

11 Eylül saldırıları, ABD siyasi ve psikolojik alt yapısında önemli dönüm noktalarından birisini oluşturmaktadır. 3 000 vatandaşının hayatını kaybetmesiyle birlikte ABD, saldırıların hemen ardından çok taraflı bir savaş hedefi belirleme gayretine girmiş (Bell, 2002), önceden benimsediği düşünülen yumuşak güç politikasından sert güç kullanımını meşrulaştırarak bu politikaya geçmiş olabileceği görülmektedir. 20 Eylül'de Kongre'de yaptığı konuşmasında Bush, ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi'ni açıklamıştır. Bu kapsamda ABD'nin hedeflerini, terörizm ve diktatörlükle mücadele ederek barışı sağlamak, büyük güçler arası iyi ilişkiler kurmak, dünyanın her yerindeki özgür ve açık toplumları destekleyerek yaygınlaştırmak olarak belirlenmiştir. Yeniden yapılacak olası bir saldırının önüne geçebilmek için alınacak tüm tedbirleri ise önleyici sıfatı ile tanımlamıştır (Bush, 2002b).

ABD ve İngiltere 7 Ekim 2001 tarihinde 9/11 Eylül saldırılarının sorumlusu olarak gördükleri El-Kaide örgütüne BM Şartı'nın 51'inci Maddesine uygun bir şekilde bireysel ve ortak meşru müdafaa haklarını kullandıklarını BMGK'ya bildirmişlerdir (Topal, 2005). Aynı gün ABD liderliğinde ve İngiltere'nin desteği ile El-Kaide lideri Usame Bin Ladin'in saklandığı Afganistan'a karşı Sonsuz Özgürlük Operasyonu "Enduring Freedom Operation" adı verilen hava operasyonları başlatılmıştır (Pike, 2013).

Afganistan operasyonunun ardından 7 Eylül 2002'de Camp David'de yaptığı konuşmada ABD Başkanı Bush, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'nun (UAEK) Irak'ta kitle imha silahları olabileceğine ilişkin raporunu referans göstermiştir. Buna ek olarak da Irak'ın, kitle imha silahları üretimini tamamlamasına 6 ay kadar bir süre kaldığını belirterek bu kanıttan başka bir kanıtı ihtiyaçlarının olmadığı söylemi ile Irak üzerinden varoluşsal tehdidi somut olarak ortaya koymaya çalışmış (Piffner, 2004), dolayısıyla yeni bir meşruiyet söylemi Irak'a yönelik başlatılmıştır.

Bu söylemlerin en belirginini El-Kaide lideri Usame Bin-Ladin ile Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin arasında bir bağlantı ve işbirliği olduğuna yönelik iddiadır (Hayes, 2003). Ayrıca işgalin meşruluğuna yönelik öne sürülen gerekçeler arasında Bush'un Washington'daki bir röportajda belirttiği; Irak tarafından Filistinli bombacılar silah sağlandığı, Irak devlet görevlilerinin Irak halkına insan haklarına aykırı muamelelerde bulunduğu, demokrasinin Orta Doğu'da yaygınlaşması gerektiği hususları da bulunmaktadır (Beyaz Saray Arşivi, 2003).

Bu bağlamda öncelikle Batı ülkelerinin, özellikle de ABD'nin vatandaşları mikro düzey referans nesnesi olarak belirlenmiştir. Güvenikleştirici aktörler tarafından birçok konuşmada Amerikan vatandaşları için Saddam Hüseyin rejimi doğrudan tehdit olarak yansıtılmıştır. Bush 6 Şubat 2003 tarihli konuşmasında Saddam Hüseyin'in, Amerikan halkını tehdit etmek için içgüdü, araçları, pervasızlığı ve nefreti olduğunu belirtmiştir (Krieger, 2003). Özellikle terörist bağlantılara atıfla Bush ve yönetimi tarafından insan referans nesnesi olarak sunulmuştur. Örneğin Bush 10 Şubat 2003 tarihli insana yönelik tehdide vurgu yaptığı bir konuşmasında kendi işinin Amerikalıları daha fazla zarardan korumak olduğunu söyleyerek Saddam Hüseyin'in Amerikan halkı için bir tehdit olduğuna inandığından bahsetmiştir (Jervis, 2003). 24 Ekim 2002'deki yerel ve bütüncül düzeyde alımlayıcı kitlenin iknası amacıyla Irak halkını da referans nesnesi olarak sunduğu konuşmasında Saddam Hüseyin'in bir tehdit olduğundan, kendi halkına ve komşularına kitle imha silahları kullandığından bahsetmiştir (Jervis, 2003). Ayrıca bu söylemle birlikte Saddam Hüseyin'in eylemlerinin ve insan hakları ihlallerinin, kendi halkı için de tehdit olduğunu iknaya yönelik bir argüman olarak ileri sürmeye çalışmıştır.

Makro düzeyde Bush yönetimi Irak rejimini Orta Doğu veya Körfez bölgesinde dünya barışına ve bölgesel barışa tehdit olarak sunmuştur. Başkan Bush, saldırıların gerçekleştiği 11 Eylül 2001 tarihinden, Irak'ın işgal edildiği 20 Mart 2003 tarihine kadar dış politika ve güvenliğe yönelik yaptığı konuşmaların çoğunda Saddam Hüseyin rejimini dünya barışı ve bölgesel istikrar için bir tehdit olarak göstermiştir. Dolayısıyla, dünya barışı ve bölgesel barış, Irak'ın güvenikleştirme sürecinde referans nesnelere olarak öne sürülmüştür. Bush bu argümanlarını desteklemek için 29 Ocak 2002 tarihli konuşmasında bu gibi devletler ve onların terörist müttefiklerinin, dünya barışını tehdit etmek için bir şeytan eksenini oluşturduğundan bahisle Amerika'ya yönelik tehdidin, Orta Doğu ve çok ötesinin barış ve güvenliğini de tehdit ettiğini söylemiştir. Ayrıca bu konuşmasında Irak'taki diktatörün

nükleer silah edinmesine izin verilirse, sindirme ve fetih kalıplarını sürdürebileceği ve bu hayati bölgenin geleceğini tehdit etmeye devam edeceğinden bahsetmiştir (The White House, 2002).

Referans nesnesinin son seviyesi ise orta düzeydir. Kopenhag Okulu'na göre başarılı güvenlikleştirmelerin çoğu bu düzeyde gerçekleşmektedir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998: 36-37). Başkan Bush'un kendisi de bu seviyedeki referans nesnelerini demeçlerinde çokça tarif etmiştir. Ekim 2002 tarihli milli güvenlik stratejisi belgelerinde haydut devletler ve onların terörist müşterilerinin ABD, müttefikleri ve dostlarını tehdit etmeden veya kitle imha silahları kullanmadan önce hazırlıklı olunması gerektiği ve onların durdurulmalarının elzem olduğundan bahsederek (Bush, 2002a) referans nesnelere atıfta bulunmuştur. Hatta 2001, 2002 ve 2003 yıllarındaki konuşmalarında toplamda 238 defa Saddam'dan bahsetmiş, büyük bir kısmında Saddam Hüseyin'i ABD'ye doğrudan tehdit olarak göstermiştir (ProCon.org, 2009).

3.1.2. Güvenikleştirici Aktör

Süreçteki ikinci ana birim, güvenlikle ilgili konuları belirleyerek sorunları güvenlikleştiren aktördür. Güvenikleştirici aktörün belirlenmesi, birim-kolektiflik problemi nedeniyle aldatıcı olabilmektedir. Tek bir insan, yani Başkan Bush, Irak meselesindeki tek güvenlikleştirici aktör olamaz; ancak güvenlikleştirici aktörün en önemli temsilcisi olduğu söylenebilir.⁵ Ayrıca, Amerikan Kongresinde Irak'ta işgali desteklemeyen muhalif figürler (özellikle Demokratlar) bulunduğu için, ABD'yi tekil bir aktör olarak kabul etmek çok da uygun olmayacaktır (Baysal, 2013).

Kopenhag Okulu'na göre, güvenlikleştirme sürecinde güvenlikleştirici bir aktör veya referans nesnesi olmaksızın süreci etkileyen birimlere işlevsel aktörler denilmektedir (Buzan, Waever ve De Wilde, 1998). Irak politikasının güvenlikleştirilmesinde işlevsel aktörlerin en belirginini ise medyadır (Baysal ve Lülecı, 2015). ABD medyası Irak halkını ikna etmede önemli bir rol oynamıştır. Ancak medyanın temel gayesinin izleyiciyi yani alımlayıcı kitleyi ikna etmek olduğunu söylemek zordur. Ayrıca medya ticari bir kuruluştur ve hayatta kalabilmek için reyting ihtiyacı duymaktadır. Bu sebeple medya bir bilgi aracı

---

⁵ Bush yönetimindeki Richard Cheney, Condoleezza Rice, Donald H. Rumsfeld ve Colin Powell gibi diğer önemli isimler de, güvenlikleştirme sürecinde güvenlikleştirici aktörler olarak rol almışlardır.

olarak güvenlikleştirci aktör ile hedef kitle arasındaki iletişimi kolaylaştıran önemli bir işleve sahiptir (O'Reilly, 2008).

Güvenikleştirme sürecinde küreselleşmenin, aktör ve alımlayıcı kitle ilişkisinin doğasını değişime uğrattığından birinci bölümde bahsedilmiştir. İnsanlık tarihi ile yaşıt olan medya ve iletişim kavramları da, araç ve içerikleri açısından değişime uğramıştır. Günümüzde kullanılan medya ve internet tabanlı sosyal medya araçlarının büyük kısmının 2003'te mevcut olmadığı tespit edilmiş olup internet kullanımının dünyadaki yaygınlığı zamansal olarak 2003 yılından sonra çok daha hızlı gerçekleşmiştir. Medya fonksiyonlarının tamamını yerine getirebilen internetin kullanım artış oranı ile sosyal medya kullanımı artış oranı arasında lineer pozitif bir ilişki olduğu bilinmektedir (Koçer, 2012; Solmaz, Tekin, Herzem ve Demir, 2013).

Irak İşgali'nin gerçekleştiği 2003 yılında aktör-alımlayıcı kitle iletişimi açısından sosyal medya henüz araçsallaşmamıştır. Dolayısıyla ABD'nin güvenlikleştirme sürecini sosyal medya kullanımı bağlamda değerlendirmek mümkün değildir. Ancak bu durum aktörlerin diğer iletişim araçlarını kullanmadıkları anlamına gelmemektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ABD'nin kitle iletişim araçlarını kullanma stratejisi üzerinde ayrıca durulacaktır.

3.1.3. Güvenikleştirme Sürecinde Bağlam

Çalışma güvenlikleştirme konusunda çalışacak olan akademisyenlerin günümüzde belli retoriklerin oluştuğu sosyo-politik ve tarihi şartları da hesaba kattığı gerçeği temelinde kurgulanmıştır. Kimi siyasi topluluklar tarafından bazı aktörler ile yaşanan sosyal gelişmeler tehdit niteliğinde hissedilirken aynı koşullar içindeki farklı aktörler tarafından bu durum tehdit olarak algılanmayabilecektir. Bu noktada tarihi birikimler, kimlik, kültür gibi olgular devreye girmektedir. Dolayısıyla artık tehdidin inşa edildiğine yönelik süreci teorize eden yaklaşımlar tarafından bu gibi değişkenler de hesaba katılmaktadır. Bu kapsamda Irak'ın güvenlikleştirilmesinde konu, sadece Irak ve ABD özelinde değil; yerel, bölgesel ve küresel değişkenler ile alımlayıcı kitlenin politik psikolojik yapısını göz önünde bulundurarak ele alınmaktadır.

3.1.3.1. Bütüncül Yapıda Küresel Etkileşim

ABD'nin Irak İşgali'ne yönelik güvenlikleştirme girişimleri incelenirken aktörün ele aldığı küresel dengelere ilişkin bağlamın ortaya konulması önemlidir. ABD'nin Irak'a olan ilgisi bölgesel ve küresel yan etkilere sahiptir. Arap Baharı olarak adlandırılan Orta Doğu'daki kitlesel ayaklanmalarda bile Irak müdahalesinin etkileri olduğu değerlendirilmektedir. 11 Eylül 2001 olaylarının ardından ABD, Orta Doğu politikasında revizyona gitmiştir. Bunda iki temel sebep bulunmaktadır: Birincisi, bölgesel dinamikler ve ABD'nin dış politikadaki hatalı uygulamalarından dolayı başarısız olması; ikincisi ise, Bush yönetiminin muhafazakâr yapısıdır (Orsam, 2011: 8). 1991 yılından SSCB'nin yıkılması ve solun çöküşü sonucu ortaya çıkan gelişmeler Orta Doğu bölgesinde ABD'nin üstünlüğünün kırılmasına sebep olmuştur. Sonucunda ise geçmişte sol hareketlerin kullandığı emperyalizme karşı koyma, çok uluslu petrol şirketleri ile mücadele gibi retoriklerin liderliğini bu akımlar ele geçirmiştir. Küreselleşme sonrası ise Orta Doğu, Amerikan kültürünün etkisinde kalmaktan ziyade Amerikan karşıtlığının körüklediği bir coğrafya haline dönüşmüştür. Arapların birçoğu için küreselleşme, emperyalist bir araç olarak algılanmış bu sebeple küreselleşmeye karşı ciddi bir direnç gösterilmiştir ve hala daha gösterilmektedir. Rejimlerin baskı altına aldığı halk, küreselleşme ile birlikte sıkça maruz kalınan özgürlük ve liberalizm gibi değerlerden ziyade İslam'a ve muhafazakârlığa yönelik değerlere sahip çıkmıştır. Özellikle eğitimli sınıflar ve burjuvazi, çoğunlukla radikal akımlara yönelmiştir (Kostiner, 1996: 79-89).

Ayrıca bölgede Pan-Arapçılık başarısızlığa uğramış ve ideolojik bir boşluk ortaya çıkmıştır. 20'nci yüzyılın başlarında gelişen ve Orta Doğu'da birçok rejime damgasını vuran Arap milliyetçiliği, 1990'ların ikinci yarısından itibaren etkisini yitirmeye başlamıştır. Irak, Arap dünyasındaki lider ülke rolüne soyunmuş, Körfez Savaşı'nda bu kapsamda destek toplamaya çalışmış ancak Saddam Hüseyin'in bu girişimleri başarıya ulaşmamıştır (Esposito, 1997). Dolayısıyla bu ve benzer, sebepler nedeniyle Arap devletleri tarihte yaşanan birçok örnekte olduğu gibi olaylara müşterek bir tepki gösterememişlerdir. Irak İşgali öncesinde de barışa yönelik bölgesel çabalar işe yaramamış, Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması görüşü dışında bir mutabakata varılamamış, bölge devletleri ABD'ye açıktan destek göstermeseler bile ciddi bir direniş de sergilememişlerdir. Özetle küreselleşme ile yaygınlaşan akımların bölgede yayılamaması,

Arap milliyetçiliğinin cazibesini kaybetmesi radikal İslam'ı yaygınlaştırmıştır (Byman ve Green, 1999: 21).

ABD entelektüel aklının neredeyse tamamı Orta Doğu'daki üstünlüğün günden güne zayıflamasıyla, 2000'lerin başından itibaren Orta Doğu'daki bölgesel dinamiklerin değiştirilmesine yönelik bir adım atılması gerekliliğini desteklemiştir (Yaphe, 2002: 3-15). 2000'lerin başlarında "Genişletilmiş Orta Doğu ve Kuzey Afrika Projesi"⁶ kapsamında değişim hedeflense de projeden istenen sonuç alınamamış, bu kapsamda kendisine ve işbirliği yaptığı devletlere yönelik nefret her geçen gün çoğalmıştır. Hatta ABD'yi siyasi ve askeri açıdan bölgeden uzaklaştırmak isteyen ülkeler de artmaya başlamıştır (Byman ve Green, 1999: 102). Bu gelişmelerin doğal sonucu olarak ABD, çıkarları açısından dünyanın en önemli bölgesinde üstünlüğünü koruyamama ve kan kaybetme sürecine girmiştir. ABD, böylesine stratejik önemi haiz bir alanı kaybetme riski ile karşı karşıya iken Rusya ve Çin gibi uluslararası sistemin diğer başat aktörlerinin ilgi alanlarındaki hareket kabiliyetlerini arttırmaları, bütüncül yapı aktör etkileşimi ile ABD'nin sert güç iştahını kabartmıştır.

Bütüncül yapıda küresel etkileşime yönelik bir diğer parametre ise, başarısız devletler 'failed states' kavramıdır (Chomsky, 2006). Başarısız devletler, çok önceleri az gelişmiş ülke şeklinde kullanılıyor olsa da uluslararası literatüre 11 Eylül 2001 tarihinden itibaren dâhil olmuştur. Günümüzde uluslararası ilişkilere yönelik neredeyse bütün analizler başarısız devletlere atıf yapmaktadır. Çünkü daha önceleri sistem içerisinde yerel ölçekte değerlendirilen ve pek ciddiye alınmayan bu devletlerin 11 Eylül sonrasında küresel güvenlik açısından dikkate alınması gerektiği anlaşılmıştır. İşgal öncesi ABD Güvenlik Stratejisinin ilk sayfasında yer alan (Bush, 2002b: 1), "America is now threatened less by conquering states than we are by failing ones" yani "Bugün Amerika işgalci devletlerden çok başarısız devletlerin tehdidi altındadır" ibaresi de aslında askeri açıdan güçlü olan değil, başarısız olan devletlerin küresel açıdan daha büyük bir tehdit olduğuna yönelik bir gönderme niteliğindedir. Böylesi bir jeopolitik iklimde ve entegre yapıda oluşan şartlar, ABD'li aktörlerin güvenikleştirme sürecini başlatması ve önce Afganistan ve sonrasında 20 Mart 2003 tarihinde Irak'a müdahalesi ile sonuçlanmıştır.

---

⁶ İlk defa 2003 yılının sonlarında Büyük Ortadoğu Projesi (The Greater Middle East Initiative) adıyla ortaya atılmıştır. Bu isim de daha sonra Geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika İnisiyatifi'ne (GOKA) dönüşmüştür. ABD'nin Ortadoğu'da demokrasi ve insan hakları gelişimini, iktisadi kalkınmayı vb. destekleme iddiasıyla oluşturduğu bir inisiyatiftir.

Irak İşgali, uluslararası meşruiyeti haiz olan meşru müdafaa odaklı bir savunma savaşı değildir. Irak İşgali'nin ABD tarafından güvenlikleştirilmesi, gerek ulusal gerekse uluslararası kamuoyu ve ülke itibarı açısından ayrıca önem kazanmıştır. Dolayısıyla Irak İşgali şüphesiz ki içinde bulunduğu küresel bağlamdan bağımsız olarak değerlendirilebilecek bir olay değildir. 11 Eylül 2001 tarihinde El Kaide terör örgütü tarafından New York'ta gerçekleştirilen saldırılar sonucu 3 000 Amerikan vatandaşının hayatını kaybetmesiyle zaten küresel terörizm güvenlikleştirilmiştir. Güvenlikleştirme sürecinde Bush yönetimi Irak davasını, teröre karşı daha geniş çaplı küresel savaş içinde çerçevelemeyi başarmıştır (Gershkoff ve Kushner, 2005). Ayrıca Saddam'ın terörizmle bağlantılı olduğu yönündeki hâkim söylem, güvenlikleştirme sürecinde Bush yönetiminin ana referans noktasını oluşturmuştur. 20 Eylül 2001'de Kongre'de yaptığı konuşmada Başkan Bush, konuşma tarihinden itibaren, terörizmi desteklemeye veya teröristleri barındırmaya devam eden herhangi bir ulusun ABD tarafından düşmanca bir rejim olarak görüleceğini belirterek tüm küresel sisteme bir mesaj vermiştir (The White House, 2001). Sonrasında ise uluslararası sistemde arka plana itilmiş olan askeri güç odaklı ulusal güvenlik ile uluslararası terörün güç kullanarak önlenebileceğini savunan ve güvenlik uğruna gerekirse hak ve özgürlüklerin kısıtlanabileceğini iddia eden düşünce yapısı yeniden hâkim olmuştur.

3.1.3.2. Güvenlikleştirme Sürecini Etkileyen Ulusal Güvenlik Kültürü ve Politik Psikolojik Faktörler

Güvenlikleştirme sürecini yöneten aktörlerin düşünce şekli ve psikolojik alt yapısının oluşmasında ülkelerin siyasi tarihi önemlidir. Bu sebeple ABD ulusal güvenlik kültürünü oluşturan öğeleri ve süreçteki politik psikolojik faktörleri tespit edebilmek için kuruluşundan itibaren yaşadığı siyasi gelişmeleri iyi okumak gerekmektedir. ABD, 1776 yılındaki Bağımsızlık Bildirgesi ile uluslararası sisteme dâhil olmuştur. İlk dönemlerde koloniler halindeki devletler zamanla birleşerek bir birlik oluşturmuşlardır. Bahsedilen Bildirge'deki özgürlük, eşitlik, doğal haklar ve halk egemenliği gibi kavramların ABD ulusal güvenlik kültürünün temel yapı taşlarını oluşturduğu söylenebilecektir. Tarih sahnesine çıkışı itibarıyla kapalı toplum özelliği sergileyen ABD, ilk dönem siyasetini yalnızcılık 'infirat' şeklinde adlandırmış ve bunu Monroe Doktrini (1823) ile tüm dünyaya duyurmuştur (Çelik, 2015). Ulusal güvenlik kültürü bağlamında bu duyuru, ABD bünyesindeki herhangi bir devlete yönelik yapılacak bir savaşa ABD halkının topluca

karşılık vereceğinin Avrupalı devletlere ilanıdır (Armaoğlu, 1991a). Politik psikolojik bağlamda koloni devletlerin birleşmesi sonucu oluşan bir devlet ve sonrasında ilan edilen Monroe Doktrini, bir grup içinde kendini tanımlama ihtiyacı olarak ifade edilebilecektir. Ayrıca aidiyet ihtiyacı ile ben sürecinden biz sürecine geçiş yaşandığı, bu şekilde güven duygusu tatmin edilmeye çalışıldığı değerlendirilmektedir.

ABD zamanla elde edilen ekonomik gelişmelerle birlikte dünyanın dikkatini çekmiş, diğer ülkelerle de yoğun ticari ilişkiler başlatmıştır. Bu iklimde, ulusal güvenliğini ekonomik parametrelerle tanımlamış, I. Dünya Savaşı'nda kendisini var eden ticari ilişkilerini riske atmamak için savaşa sonradan dâhil olmuş ve savaşın sonucuna tesir etmiştir. Sonrasında kendisini dünya politik çekişmelerinin arasında bulan ABD, bu durumdan çekinerek 2'nci Dünya Savaşı'na kadar yalnızlık politikasını yeniden uygulamıştır. Savaş sonrası ABD'nin, ulusal güvenlik kültüründe değişiklikler yaşanmıştır. ABD'nin savaş sonrası iki süper güçten birisi olarak sahneye çıkmasıyla birlikte Amerikan politika yapıcıları ABD'nin istisnai bir emperyal güç rolü üstlenmesini sağlayacak ulusal güvenlik devleti kurmaya çalışmışlardır.

1947 yılında bu kapsamda oluşturulan Ulusal Güvenlik Yasası, güvenliği savaş sonrası düzenin anahtar elementi olarak benimseyerek Savunma Sekreterliği Ofisi, Genelkurmay Başkanlığı, Ulusal Güvenlik Konseyi ve Merkezi İstihbarat Teşkilatı gibi kurumları ortaya çıkartmıştır (Hogan, 1988). Bu kapsamda 2'nci Dünya Savaşı sonrası dönemde, ABD'de neredeyse her dış politika sorunu iç güvenlik merceğinden dile getirilmeye başlanmıştır.

Sonraki dönemde ABD ve Batı Avrupa ülkeleri ile SSCB ve diğer komünist ülkeler arasında Soğuk Savaş adı verilen stratejik, ideolojik ve siyasal bir savaş ortaya çıkmış, güvenlik kültürüne yönelik değişiklikler uluslararası sistem düzeyinde yaşanmıştır. Bu kapsamda uluslararası işbirliği ve kolektif güvenlik gibi anlayışlarla yeni dünya savaşlarının oluşumunu engelleyecek bir dünya düzeni oluşturmanın gayretine girilmiştir. SSCB, ekonomik sorunlarla baş edemeyerek dağılmış, Soğuk Savaş dönemi son bulmuştur (Armaoğlu, 1991b). Bu noktada politik psikolojik açıdan biz/ABD ve öteki/SSCB'nin çatışması bir grubun diğer gruba üstünlük sağlaması ve bu durumun üstünlük kazanan grubun kendisini bu olaya referansla tanımlaması manasına gelen "seçilmiş zafer" (Çevik, 2010) olarak görülebilecektir. Bu tür vakalar kimliğin ana parçası halini alarak kolayca terk edilememektedir.

Uluslararası sistemde kazandığı siyasi ve ekonomik nüfuz ile birlikte ABD, 21'inci yüzyıla başat bir aktör olarak girmiştir. 11 Eylül 2001 tarihi ABD ulusal güvenlik kültürü açısından önemli milatlardan birisidir. İkiz Kulelere yapılan saldırıları ABD halkında yoğun şekilde mağduriyet hissiyatı uyandırmış ve grup kimliğinin özüne işlemiştir. Politik psikolojide eğer toplum kendisine acı veren olayların yasını tutup tamamlayamazsa bu travma seçilmiş niteliği kazanmaktadır. Bu kapsamda 11 Eylül saldırılarının ABD açısından seçilmiş travma olduğu değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım ABD'nin saldırılar sonrasındaki güvenlik kalıplarının yorumlanmasında da önem arz etmektedir. Saldırılarla birlikte sahip olduğu gücü genişletme stratejisine yönelik ABD, dış politikasında yeni muhafazakâr neo-con⁷ kanadın etkisiyle Pax Americana⁸ düşüncesini yerleştirmeye çalışmış ve her alanda yayılmanın gerektiğine dair bir düşünce yapısını benimsemiştir (Ehrman, 2005). Bu siyasi anlayışın bir uzantısı olarak ise 2001 yılında Afganistan'a sonrasında 2003 yılında Irak'a müdahale etmiştir.

Foucault'a göre özneyi, tarihi ve bilgiyi birleştiren kavram söylemdir (Çelebi, 2013). Çünkü söylemin seçici, tanımlayıcı, belirleyici ve aktarıcı özellikleri vardır (Dohtaş, 2009: 51). Bu çerçevede 11 Eylül 2001 terör saldırıları gibi ABD'nin ulusal güvenlik kültürü ve politik psikolojik yapısında ciddi değişikliklere yol açmış bir olaydan sonra yayımlanmış olan Ulusal Güvenlik Stratejisi dokümanları sadece birer politik metin değil, aynı zamanda ABD siyasi aklının ve düşünce yapısının güvenlik ve tehdit algısı bağlamında tezahürüdür.

Nitekim ABD'nin 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi dokümanı incelendiğinde Başkan Bush imzalı Beyaz Saray başlıklı bölümde teröre karşı süresi ve mekânı belirsiz küresel bir savaş hâli tasvir edilmektedir. Bunun yanında askerî, ekonomik ve politik açıdan herkesten çok üstün bir güç olarak güç dengesini kendi istediği şekilde oluşturabilecek kudrette bulunduğu ifade edilmekte ve bunun sonucunda terörizm tehdidini dengelemek üzere birincil önem ittifak ilişkilerine verilmemekte, müttefikler ile ilişkilerde tek taraflılık öngörülmektedir (Bush, 2002b).

---

⁷ ABD'de klâsik sağda var olan dış politika konsepti eksikliğini değerlendirerek ve 11 Eylül sonrası tavan yapmış Amerikan paranoyasının yardımı ile Bush iktidarında söz sahibi olmuş çoğunluğunu Yahudilerin oluşturduğu kıymeti kendinden menkul entelektüel, köşe yazarı, think-tank analisti ve politikacılardan oluşan bir ekiptir.

⁸ 2'nci Dünya Savaşı'nın ardından 1945'ten günümüze kadar batı dünyasında süre gelen ve Birleşik Devletler'in dünyanın en büyük askeri ve diplomatik gücü olduğu döneme rastlayan görece barış dönemini tanımlamak için kullanılan terim.

Sonuç olarak düşünsel temellerinde özgürlük, eşitlik, doğal haklar ve halk egemenliği gibi kavramlar bulunan ABD, kuruluş döneminde ulusal güvenliğini yalnızlık politikasına dayandırmış, uzun bir süre bu politikayı yürütmüş uluslararası sistemde elde ettiği siyasi ve ekonomik kazanımları sonrasında ise yayılmacılık politikasına doğru yönelmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra oluşturulan söylem ve Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde, ABD ulusal güvenlik kültürü kodlarında güç, üstünlük, tek taraflılık ve müdahale olgularının ön plana çıktığı tespit edilmektedir. Irak politikasının güvenikleştirilmesi ve müdahale edilmesi sürecinde ise bahsedilen fikri altyapı ve politik psikolojik gelişmelerin oldukça etkili olduğu değerlendirilmektedir.

3.1.3.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Güvenikleştirme sürecinin gerçekleşeceği bağlam kapsamında devletlerin sistemleri önemlidir; çünkü güvenlik ve devlet rejimi arasında yapısal bir bağ mevcuttur. Bu bağlamda ABD'de STK'lar büyük öneme sahip olup on milyonlarca bağışçı ve gönüllü çalışan, milyonlarca istihdam, milyarlarca dolar gelir ve harcama ile trilyon dolar malvarlığı söz konusudur (Payton ve Moody, 2008). 2016 yılı itibarıyla ABD'de 1 571 056 STK bulunmaktadır (NCCS, 2016). Bu sayının içerisinde kayıtlı olmayan küçük dini gruplar, yerel topluluklar, kulüpler, sivil ortaklıklar ve diğer gönüllü kuruluşlar bulunmamaktadır. Bunlar da hesaba katıldığında sayının 2 milyonu geçtiği değerlendirilmektedir.

Amerikan karar alma sürecinde bu kuruluşlardan özellikle baskı gruplarının önemli rolü vardır. Yapısal ve kurumsal durumu itibarıyla sivil toplumun yeşermesine uygun bir zemine sahip olan ABD'de, bahsedilen çıkar gruplarından lobiler, yalnızca iç değil, dış politika oluşturma sürecinde de karar alıcıları yoğun şekilde etkilemektedir. Temel amaçları ise kendi çıkar ve hedeflerine aykırı politika ortaya çıkmasını engellemektir. Lobiler özellikle yasama merkezi olan kongrede oldukça etkilidirler. Senatör ve temsilcileri etkileyerek lehlerinde yasa çıkmasını sağlamaya çalışırlar. ABD Kongresi içinde en etkili lobiler Yahudi, Ermeni ve Rum lobileridir (Yıldırım, 1994). Irak politikasını güvenikleştirme sürecinde ise Yahudi lobisi, Irak'a saldırma kararının arkasındaki tek faktör olmasa da önemli unsurdur. İsrail, 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin Irak'ı işgal etmesini desteklemiş; İsrail ve ABD arasındaki stratejik koordinasyon daha önce görülmemiş boyutlara ulaşmıştır. ABD içerisinde, işgalin arkasındaki başlıca

itici güç, yeni-muhafazakârlar olsa da Yahudi lobisinin önde gelen örgütlerinin liderleri seferberliği iştirak etmişlerdir (Mearsheimer ve Walt, 2017).

Yeni-muhafazakârlar, Saddam'ın devrilmesini hem ABD hem de İsrail'in menfaatine olduğunu savunmuşlardır. Bush Hükümetinde görev alan Paul Wolfowitz ve Douglas Feith gibi Pentagon'un üst düzey yetkilileri de bu grupta yer almışlardır. Ocak 2001 yılında Wolfowitz, Savunma Bakan Yardımcısı olarak atandığında Jarusela Post Gazetesi "Yahudiler ve İsrail yanlısı gruplar şimdi sevinçten uçuyorlar." diye yazmıştır (Kurt, 2008). İşgal fikrini pazarlama faaliyetinin hızlı şekilde devam ettiği 2002 Eylül ayında, Michelle Goldberg'in Salon Dergisi'nde belirttiği gibi merkezi Yahudi teşkilat ve liderleri Bağdat'ı işgalin en sıkı destekçileri arasında yer almışlardır (Diab, 2010). ABD Reform Yahudiliği Dini Faaliyet Merkezi başkanı David Saperstein, Eylül 2002'de yaptığı açıklamada Yahudi Cemaatinin Saddam Hüseyin'in oluşturduğu tehdidin ortadan kaldırılmasını savunduğu görüşünü belirtmiştir. Eski Dışişleri Bakanı Şimon Peres, CNN'de Saddam Hüseyin'in Bin Ladin kadar tehlikeli olduğunu Saddam nükleer kapasitesini arttırırken ABD'nin oturup bekleyemeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca İsraili eski bir General ABD ve İngiliz istihbaratlarının Irak'taki nükleer silahlara yönelik düşüncelerinin oluşmasında İsrail istihbaratının etkisinin çok büyük olduğunu belirtmiştir (Begen, 1997: 234).

NATO komutanı ve eski başkanlık adayı General Wesley Clark, Irak İşgali'nin esasen İsrail'in güvenliğiyle ilgili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Saddam rejiminin sonlandırılması durumunda Irak'ta kitle imha silahlarının kontrol altına alınabileceğini ifade etmiştir. Rejime son verilememesi halinde ise ABD için değil İsrail için tehdit oluşacağını ve bir gün bu silahların mutlaka İsrail'e karşı kullanılacağını vurgulamıştır (Guardian, 2002). Eski senatörlerden Ernest Hollings ise Saddam rejiminin ABD açısından bir tehdit teşkil etmediğini, işgalin İsrail'i korumak için başlatıldığını söylemiştir (Shalom Center, 2004).

ABD'de İsrail'e destek veren birçok lobi teşkilatı bulunsa da bunların en önemlisi AIPAC'tır. En önemli Yahudi örgütü olmasının yanında AIPAC, ABD'nin en güçlü çıkar gruplarından. Kongre üyeleriyle yılda 2 000 toplantı düzenlemekte, 100'den fazla İsrail lehine yasayı kongreden geçirebilmektedir (AIPAC, 2018). Demokrat Parti California Milletvekili Tom Lantos, 13 Mart'ta AIPAC'ın desteğiyle Conservative Sinagog'da düzenlenen 250 cemaat üyesinin hazır bulunduğu toplantıda konuşarak ABD'nin Irak

İşgali'ni desteklediğini, Ladin ve Saddam'ın etkisiz hale getirilmesi ve Irak'ta demokratik bir rejimin olması gerektiğini ifade etmiştir (Adler, 2003). Bunun yanında işgalin ilk safhalarında Bush yönetimi Senato'daki Demokratlardan işgal için daha fazla ödenek alma konusunda problem yaşayınca Cumhuriyetçiler AIPAC'a başvurmuş, yardım talebini desteklemesini istemişler, bunun üzerine AIPAC temsilcileri Demokrat Senatörlere başvurarak parayı onaylatmışlardır. (Mearsheimer ve Walt, 2009: 297-298). Benzer örnekler çoğaltılabilecektir. Netice itibarıyla Irak İşgali'nin güvenlikleştirilmesi sürecine ABD içindeki yeni-muhafazakârlarla birlikte Yahudi lobileri yoğun katkı sağlamış, Bush Hükümetini cesaretlendirmişlerdir. Çalışmanın bu noktasında şöyle bir tespit yapmak çok da yanlış olmayacaktır. Kavramsal çerçevenin açıklandığı ikinci bölümde, STK'ların kimi zaman alımlayıcı kitlenin kendisini oluşturabileceğinden bahsedilmiş olmasına rağmen burada görülmektedir ki, Irak İşgali'nin güvenlikleştirilmesi sürecinde ABD'deki en güçlü STK ve baskı gruplarından olan Yahudi lobisi, alımlayıcı kitleden ziyade bizzat aktör olarak da işlev yürütebilmiştir.

3.1.4. Alımlayıcı Kitlenin Tespit Edilmesi

Küreselleşme sonrası uluslararası ilişkilerin neredeyse tüm parametrelerine yönelik yaşanan değişim ile güvenlikleştirme faaliyetlerinde ihmal edilmemesi gereken analiz düzeyi insan haline gelmiştir. Çünkü Kopenhag Okulu'na göre sürecin başarısı kitlenin iknası ile mümkündür. Dolayısıyla alımlayıcı kitlenin her bir ampirik analiz için spesifik olarak tanımlanmadığı, siyasi elitler ve güç odaklarından ziyade genel olarak ulusal ve küresel kamuoyu içerisinde doğru analiz ile seçildiği değerlendirilmektedir. Bu noktada ise medya ve sosyal medya mecraları önem kazanmıştır. Ancak dönem itibarı ile güvenlikleştirme sürecinde sosyal medya kullanımı sürece yönelik bir değişken niteliğinde olmadığı için alımlayıcı kitle seçiminde göz ardı edilmiştir.

Kitle seçimi ile ilgili bir diğer önemli husus ise çap ve hacim konusudur. Hacim ile kastedilen kitlenin sayısı iken çap kitlenin bağlama uygunluğuyla ilgilidir (O'Reilly, 2008: 67). Özellikle teknolojik gelişmeler sonrası interaktif etkileşimin hız ve yoğunluğunun artması ile kamuoyu oluşturmada çoğunluk kavramının yerini etkinliğin aldığı değerlendirilmektedir. Çünkü bir toplumu oluşturan insanların o toplumun karar verme mekanizmalarına ve etkinliğine olan tesirleri hacimleri ile doğru orantılı değildir. Sonuç olarak güvenlikleştirme sürecinde ikna edilmesi gereken alımlayıcı kitle, bahsedilen

gerçeklikler temelinde analiz edilerek belirlenecek kritik kitlenin yeteri kadarı olarak da tanımlanabilecektir.

Irak'ın güvenlikleştirme sürecinde ABD tarafından kritik kitle, ABD kamuoyu, uluslararası toplum ve Irak kamuoyu arasından belirlenmiştir. Her ne kadar sürecin yürütülmesine diğer grupların etkisi de olmuşsa, sivil toplum bölümünde de açıklandığı üzere ABD kamuoyu açısından en kritik kitle sivil toplum kuruluşları, baskı grubu niteliğindeki büyük lobilerdir. Bahsedilen lobiler içerisinde, Irak İşgali'ni doğrudan güvenlik ve varoluş meselesi olarak algılayan gruplar ise Yahudi lobileridir. Dolayısıyla ABD kamuoyu ve karar mekanizmalarının yönlendirilmesinde en etkili ve ayrıca güçlü kritik kitlenin Yahudi lobileri olduğu değerlendirilmektedir. Güvenlikleştirme sürecinde alımlayıcı kitle olarak karar mekanizmalarında önemli etkiye sahip bir diğer kritik kitle ise işgal kararı vermeye yetkili olan Amerikan Kongresi'dir. Yahudi lobilerinin özellikle Senato ve Kongre'de etkili olduğu değerlendirildiğinde, bu gruplardan sağlanacak destek, Kongre açısından da etkili olacaktır.

Uluslararası toplum açısından, evrensel hak ve özgürlükler temelinde ya da özgürlük iddiasıyla harekete geçilebilmesi ve eylemin meşru değer kazanabilmesi için Birleşmiş Milletler kritik kitle olarak değerlendirilebilecektir. Uluslararası sistemde BM'nin onayı olmadan kuvvet kullanımı mümkün değildir. Bu kapsamda işgalin başlamasına altı gün kala 14 Mart 2003'de Beyaz Saray sözcüsü Ari Fleischer, ABD'nin resmi duruşunu şu şekilde belirtmiştir: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin (BMGK) 678 sayılı kararı, Konseyin 660 ve sonrasındaki kararların desteklenmesi ile bölgede uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için tüm gerekli araçların kullanılması yetkisini vermektedir. Bu durum aynı zamanda Körfez Savaşı'ndaki kuvvet kullanım meşruiyetinin de temelini teşkil etmektedir. Her ne kadar Konsey, 687 sayılı kararı ile ateşkes ilan etmişse de kitle imha silahları ile ilgili birçok dayatmada bulunmuştur. Bu şartlara yönelik maddi ihlaller ateşkes temelini ortadan kaldırmakta ve kuvvet kullanımı için hukuki bir zemin sağlamaktadır (Fleischer, 2003).

Devamında ABD Kongresi 16 Ekim 2002'de Başkan George W. Bush'a Irak'ı işgal yetkisi veren kararı kabul etmiştir. ABD sonrasında İngiltere ile birlikte Ekim 2002'de Irak'ın silahsızlandırılması konusunda BM'ye bir karar tasarısı sunmuş ve tasarı 8 Kasım 2002'de BM Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilmiştir (Bkz. BM 1441 sayılı kararı). Alınan

karara göre, BM silah denetçileri Irak'ta kitle imha silahlarını arayacak, devlet başkanı Saddam Hüseyin'in saraylarını da denetleyecek, Irak bu kararı 7 gün içinde kabul edecek ve en geç 45 gün içinde BM silah denetçilerine kapılarını açacaktır (Uçarol, 2010: 1028). Bush yönetimi bunun yanında önleyici meşru müdafaa ve insani yardım adı altında bir doktrin üreterek işgal için meşruiyet oluşturmaya çalışmış ve uluslararası topluma yönelik kritik kitleyi ikna etmeye çalışmıştır.

3.1.4.1. Alımlayıcı Kitlenin İknasında Söz Edimi, Yazılar, Görseller

Günümüz politik ikliminde stratejik iletişim, kamu diplomasisi, algı yönetimi gibi uygulamaların tamamında sözler kadar yazı ve görseller de büyük yer kaplamaktadır. Söz, yazı ve görsellerin iletiildiği ortam ise medya platformlarıdır. Başkan Bush'un medya platformlarında Irak İşgali'nin güvenleştirilmesi sürecinde dış politika ve güvenliğe yönelik konuşmaları önceki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu konuşmaları söz edimi kapsamında değerlendirdiğimizde sıklıkla Saddam Hüseyin'in kitle imha silahları bulundurma potansiyeli ve terörizmle ilişkisi dolayısıyla dünya açısından bir tehdit oluşturduğunu vurguladığı görülmektedir.

Yazılar ve görseller açısından bakıldığında ise 2003 Irak İşgali, internet teknolojisi, uydu telefonları ve videophone'un ABD tarafından kullanıldığı ilk olaydır (Bucher, 2004). Irak İşgali'nde ABD ordusu Katar'da çölde bir komuta merkezi oluşturmuş 'Centom', basın brifingleri günlük olarak buradan aktarılmış, Washington Post'un haberine göre brifing salonunda beş büyük plazma televizyonda Irak askeri muhteviyatını vuran bombalar ve füzelerin görüntülerine ağırlıklı olarak yer verilmiştir (Hiebert, 2003: 247). Haberler kamuoyuna aktarılırken özellikle ışık ve ses temalarından faydalanılması, bombalamanın ses ve ışık ihtişamının gösterilmesi; ABD, Irak ve uluslararası kamuoyunun iknasına yönelik olarak kullanılmıştır (Stochetti, 2003: 650-51). Gelişmiş teknolojili füzelerle hedefler vurulurken olaylar, sanki bir havai fişek gösterisiymiş gibi sunulmuş, haber değerlendirme kriterlerine göre çarpıcılık ve çekicilik açısından oldukça yüksek görsel ve yazılı bir işgal anlatısı oluşturulmuş; işgal, izlencelik bir anlatıya dönüştürülmüştür (Stahl, 2010: 48-51). İlk defa Irak İşgali'nde ABD ordusunda kara, deniz ve hava kuvvetlerinde görev yapan, kamera ve silah taşıyan 150 fotoğrafçı Savaş Kamerası 'Combat Camera' Programı kapsamında görevlendirilmiştir. İşgalin başladığı andan itibaren düzenli olarak çarpıcı görüntü ve fotoğraflar kaydedilmiş, haber ajansları ve medya kuruluşlarına servis

edilerek haber kaynağına dönüştürülmüşlerdir (Hiebert, 2003: 250-52). Ayrıca Irak İşgali'nde, özellikle ilk günlerde, ABD'de internetin tıklanma oranlarını ölçen Nielson/Netratings'in değerlendirmelerine göre internetteki ana akım gazete, portallar ve alternatif sitelerin çalışma saatlerindeki kullanıcı sayıları ciddi şekilde çoğalmıştır. İşgalin ilk haftası tıklanma oranları CNN.com'un % 29, MSNBC.com'un % 32, FoxNews.com'un % 51, ABCNews.com'un % 20 oranında artış göstermiştir (Kornblum, 2003).

Bunun yanında teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan her yeni iletişim şekli ve aracı kendine has uygulama ve ileti çeşitlerini de doğurmaktadır. 20'nci yüzyılın sonlarında kullanılmaya başlanarak kısa sürede yaygınlaşan cep telefonları, iletişimde konuşmanın yanı sıra mesajlaşma, fotoğraf çekme, ses kaydetme, video çekimi, radyo vb. işlevleri de yerine getirmeye başlamıştır. Beraberinde internetin de yaygınlaşması ile kişi ve kitle iletişiminde devrim niteliğinde gelişmeler yaşanmıştır. Bu bağlamda artık herkes yayınlamaya değer bulduğu tüm verileri, kişileri ve kitleleri ile paylaşabilmektedir. Dolayısıyla önceleri haber tüketen kişiler artık haber kaynağı haline dönüşmüşlerdir. Bu kapsamda interaktif bir iletişim ortamı oluşmuş, işgal süresince geleneksel medya ortamı yerine internet ortamı önem kazanmıştır. Bu gelişmelerle profesyonel gazeteci olmayan vatandaşlar da haber üreterek ana akım medya haber içeriklerine alternatif haberler üretmeye başlamışlardır (Wall, 2005: 153-154).

3.1.4.2. Alımlayıcı Kitlenin İknaına Yönelik Kitle İletişim Paradigmaları

İnsanların ikna yoluyla tutum ve davranışlarının etkilenmesi, bilgi kaynaklarının çeşitlendiği, iletişim teknolojilerinin yaygınlaştığı günümüzde hem kolay hem de çok zorlu bir süreci içermektedir. Alımlayıcı kitle ile iletişim kurulamaz ve mesaj kitleye iletilemez ise ikna süreci sekteye uğramaktadır. Bu bağlamda aktörler öncelikle doğru ve etkili bir iletişim yöntemi geliştirilmekte, sonrasında ise bu yöntemin stratejik kullanımı üzerine kafa yorarak neyin, nasıl, niçin yapıldığını tespit etmektedir. Uygun iletişim yöntemleri ile doğru alımlayıcı kitle belirlenmekte, bu kitleye yönelik doğru dil ve mesajlar tespit edilerek, mesajın kitleye ulaşımı için en etkin araç seçilmektedir. Bunun sonucunda aktör kitleyi şekillendirmekte ve aktörün kontrolü dışında yapılan yorumlar ve haberler bile aktörün yarattığı algı ışığında değerlendirilmektedir.

3.1.4.2.1. *Algı Yönetimi*

Gerek Irak müdahalesi öncesinde, gerekse sıcak temas esnasında ABD tarafından algı yönetimine yönelik yoğun faaliyetlerde bulunulmuştur. Irak'ın El Kaide terör örgütü ile bağlantılı olduğu, elinde kitle imha silahlarını bulundurduğu ve işgalin bir zorunluluk halini aldığı hususlarında ABD halkı, uluslararası kamuoyu ve Irak halkı inandırılmaya ve sonucunda olağanüstü tedbirlere yönelik ikna edilmeye çalışılmıştır. ABD; kitle iletişim araçlarını bu konuda seferber etmiş, gazete, radyo, televizyon, el ilanı ve bildiriler kullanılarak algılar manipüle edilmiş, dizayn edilen medya organları tarafından işgal, ABD hükümeti ve Bush'un perspektifinden yansıtılmıştır.

İşgal öncesinde Başkan Bush ve Dışişleri Bakanı Powell, söylemleriyle toplumu çıkacak olan işgale hazırlamışlardır (Çavdar, 2007). Algı yönetimine ilişkin oluşturulan temalardan birisi, Irak-El Kaide ilişkisi üzerine kurgulanmış, Irak'ın El-Kaide terör örgütü ile ilişkisi, Usame Bin Ladin'in 2003'te yaptığı bir konuşmanın video kaydına dayandırılmıştır (BBC, 2003). El Cezire Televizyonu tarafından 12 Şubat 2003'te yayınlanan video kaydında Bin Ladin Müslümanlara, savaşın çıkması halinde Irak halkını desteklemek üzere ayağa kalkmaya çağırmaktadır (Shah, 2005). Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell da Amerikan Senatosu'nda yaptığı konuşmada, söz konusu videonun transkriptinden, Irak ile El-Kaide arasında bir ilişki olduğunun gayet açık bir şekilde anlaşıldığını savunmuştur (Pitt, 2003). Olaylar sonrasında El Kaide'nin saldırıyı üstlenmesi ile birlikte örgütün Afganistan'daki varlığı, Irak bağlantısı ve Irak'ta kitle imha silahlarının olduğuna yönelik iddialar önem kazanmış, ulusal ve uluslararası kamuoyu olanlardan etkilenmiştir. Kull, Ramsay ve Lewis (2003: 572) konuya ilişkin makalelerinde, bu süreçte uygulanan manipülatif faaliyetler ve sıkça yapılan haberler sonucunda kamuoyunun Irak-El-Kaide ilişkisi konusunda ikna olduğuna yönelik verileri yansıtmışlardır.

Irak İşgali'nin güvenleştirelmesi sürecinde ABD kamuoyunu etkilemeye yönelik konu başlıklarından birisi de er Jessica Lynch'in kurtarılması hikâyesidir. İlk savaş esirlerinden olan Lynch, düşük gelir düzeyine sahip olan ve 2 yıldır orduda görev yapan bir erdir. Kadın oluşu da algıların yönetimi ve kahramanlık destanı kurgusu için önemli bir semboldür. Esir düşmesinin ardından CIA tarafından kurtarılışı büyük ilgi görmüş ve hatta film haline de getirilmiştir (Can, 2005: 165).

Ancak Washington Post Gazetesinin yaptığı habere göre Lynch'in yaralanmasına rağmen Iraklı direnişçilere ateş etmeyi sürdürdüğü hikâyesinin, bir süre sonra gerçek olmadığı ortaya çıkmıştır 15 Mayıs'ta BBC, CBS ve Associated Press tarafından da doğrulanan haberlere göre Lynch aslında bir trafik kazasında yaralanmış ve Iraklı askerler tarafından esir alınmasını müteakip götürüldüğü hastaneyi Iraklı askerlerin terk etmesinden sonra Amerikan timleri tarafından hastaneden alınmıştır (Stein, 2003).

Er Jessica Lynch olayının gerçek olmadığı, hikâyenin arka planında yer alan isimlerin ortaya çıkmasıyla da kanıtlanabilir niteliktedir. İnceoğlu ve Akıner'e göre (2004), 1991 Körfez Savaşı esnasında Kuveyt Kraliyet Ailesi, 12 milyon dolar karşılığında Hill & Knowlton isimli halka ilişkiler şirketine, Irak'a karşı harekete geçmesi için Amerikan hükümetine baskı yapacak bir kampanya siparişi vermiştir. Söz konusu şirketin üst düzey yetkilisi Lauri Fitz-Pegado'dur. Pegado ismini, Körfez Savaşı'nda hastanede çalışan bir hemşirenin ağzından Saddam Hüseyin'in bebekleri nasıl katlettiğine yönelik haberle birlikte duyurmuştur. Nitekim daha sonra bahsedilen hemşirenin Amerika'daki Kuveyt Büyükelçisinin kızı olduğu ortaya çıkmış ve Pegado'nun adı lekelenmiştir. İlginçtir ki aynı kişi, Jessica Lynch'in sözde kaçırıldığı yeri ihbar eden Avukat Muhammed El Rehaief'in basın danışmanıdır ve Rehaief'in Lynch'in kurtarılış hikâyesini anlatan kitabının tanıtımını üstlenen kişidir. Bahsedilen bağlantılar Jessica Lynch'in bir algı yönetimi figürüne dönüştürüldüğüne dair güçlü bir kanıttır. Çünkü bu hikâyenin asıl amacı ABD'nin Irak'taki varlığının ne kadar ulvi bir amaç uğruna yapıldığı, ordu mensuplarının ne kadar cesur oldukları konusunda öncelikle ulusal kamuoyunda bir algı yaratmaktır. Aynı zamanda orduda görev yapan askerlerin ailelerini sakinleştirmek ve bu askerleri vatanperverlik duygusu temelinde motive ederek Irak'ta devam eden işgali benimsemelerini sağlamak, algı yönetiminin ana hedefleri arasında yer almaktadır.

Algı yönetimi açısından kurgulanan bir diğer kişi ise Saddam Hüseyin'dir. 3 Ağustos 2003 tarihinde yakalanışından sonra doğduğu yer olan Tikrit şehri yakınlarındaki bir evin bahçe kuyusundan çıkarılışı ve sağlık kontrolü esnasındaki fotoğraflarının yayınlanması, güçlü bir figür olan Hüseyin'in sıradanlaştırılarak aciz bir halde olduğu algısının yaratılması gayretidir. Aynı zamanda buradaki algı yönetimi sebeplerinden bir diğeri, işgal sonrası oluşacak direnişi psikolojik olarak zayıflatmak, lideri zayıf ve küçük göstererek kitleleri ABD ve Koalisyon Güçleri yanına çekebilmektir.

ABD’li aktörler tarafından algı yönetim tekniklerinin uygulandığı bir diğer alımlayıcı kitle ise Irak halkıdır. ABD, Irak’a giden bilgi akışını da denetim altına alabilmek için bölgede yayın yapan kitle iletişim araçlarını kontrol altına almış, 9 Nisan 2003 tarihinde Irak Enformasyon Bakanlığı’nı feshetmiş, yerine Irak İletişim Ağı’nı kurmuştur. Bu kapsamda Saddam’ın sansür politikasından kurtulan Irak’ta 2000 civarında gazete yayına başlamış (Küzeci, 2007), internet üzerinden haber yapan gazeteler de dâhil olmak üzere birçok basın yayın organı oluşarak küresel iletişim ağına entegre olunmuştur (Hıdır, 2008). Bu bağlamda dikkat çekici olaylardan birisi de Başkan Bush’un 10 Nisan 2003 tarihinde Irak halkına yönelik yaptığı, ABD ve Irak’ta eş zamanlı olarak yayınlanan konuşmasıdır (American Rhetoric, 2011). Bahsedilen konuşmada Bush, Koalisyon Güçlerinin Saddam rejimini bitirmesiyle korku ve zalimliğin sona erdiğini ifade ederek Koalisyon Güçleri lehinde bir algı oluşturmaya çalışmıştır. Aynı zamanda Koalisyon Güçleri’nin hukuk ve düzene yönelik çalışacağını, Irak halkının huzur ve güven içinde yaşayarak Irak’ın bağımsız ve egemen bir devlet olarak sistemde yoluna devam edeceğini belirtmiştir. Bu konuşmalarda kelime ve ifadeler özenle seçilerek halkın milli duyguları tahrik edilmemiştir. Ayrıca konuşmanın diğer bölümünde Iraklı sivillere su, yemek ve ilaç yardımlarının üzerinde durularak Saddam Hüseyin’in ABD’nin olduğu kadar Irak’ın da düşmanı olduğu teması işlenmiştir. Konuşmasını “Siz daha iyilerini hak ediyorsunuz” söylemiyle devam ettirerek, tüm vatandaşların çok yakında özgür olacağını temin ederek tamamlamıştır.

Bu bağlamda ABD’nin Irak İşgali ile ilgili algı yönetimi konuları; Irak’taki tüm ölümlerden Saddam’ı sorumlu tutma, İngiltere’yle birlikte Irak’ta gerçekleştirilen saldırıların sivil kurbanlarına dair raporları itibarsızlaştırma ve görmezden gelme, Irak’ı Saddam ile özdeşleştirme, retoriği hükümet diline göre kurgulama, haberlerde suni bir denge yaratma, uzmanları hedef doğrultusunda dar bir havuzdan seçme temalarıyla tasnif edilebilecektir (Abunimah ve Masri, 2003: 143-145). Dolayısıyla ABD Hükümeti tarafından ABD, uluslararası toplum ve Irak halkına yönelik bilgi akışına müdahale edilmiş, Irak’ta ne kadar iyi işler çıkarıldığı yönünde algı yaratılarak geleceğe yönelik vaatleri halkın benimsemesi istenmiştir.

3.1.4.2.2. Stratejik İletişim

Stratejik iletişim genel olarak, stratejik amaçlara ulaşabilmek için eylem-söylemden oluşan bir paket şeklinde kodlanmış mesajların uygun mekân ve zamanda, en uygun vasıta ile en

güçlü etkiyi oluşturacak en senkronize şekilde, sürekli ve şeffaf olarak kamuoyu ile paylaşılması yoluyla kamuoyunun inanasına yönelik bir kabiliyet olarak tanımlanabilecektir. Ayrıca kamu diplomasisi, halkla ilişkiler, uluslararası medya faaliyetleri ve bilgi destek faaliyetleri gibi gayretlerden oluşan iletişim altyapısının stratejik bir yönlendirme ile koordineli hareket etmesi temel gayedir. Dolayısıyla ABD, Irak İşgali'nde tüm enstrümanları tek çatı altında toplayarak yönetmeye çalışmıştır.

Bu bağlamda 11 Eylül'den kısa bir süre sonra Ekim 2001'de ABD Savunma Bakanlığı tarafından Yönetilen Bilgi Yayını 'Managed Information Dissemination' isimli bir rapor yayınlanmıştır. ABD'nin yabancı toplumları bilgilendirme faaliyetlerinde farklı kanallardan dağınık hareket etmesi eleştirilerek, stratejik seviyede kamu diplomasisi, halkla ilişkiler ve uluslararası askeri bilgi faaliyetlerini içeren yapıların koordinasyonunun sağlanması önerilmiştir. Bunun üzerine 2002 yılında dönemin Ulusal Güvenlik Konseyi Danışmanı Condoleeza Rice tarafından iletişim faaliyetlerinin koordineli ve eşgüdümlü olarak yürütülebilmesi maksadıyla Stratejik İletişim Politika Koordinasyon Komitesi oluşturulmuştur (DSBTF Report, 2001). 2002 yılının Haziran'ında ise Beyaz Saray'da Küresel İletişim Dairesi 'Office of Global Communications' isimli bir yapı oluşturularak terörle mücadelede yabancı toplumlara yönelik bilgilendirme faaliyetlerinde tüm iletişim birimlerinin koordinasyonu amaçlanmıştır. Bu kapsamda yabancılara verilecek tüm mesajların stratejik düzeyde yönetilmesi için Orta Doğu ülkelerinin vatandaşlarının kalp ve zihinlerinin fethedilmesi hedeflenmiştir (GAO Report, 2003).

Bahsedilen stratejik yapılanma ve hedeflerin somut yansıması olarak Irak İşgali esnasında ABD, Lincoln Grubu ile 5 yıllık bir anlaşma imzalamıştır. Söz konusu anlaşma ile Lincoln Grubu; bu süre içerisinde medya ve halkla ilişkiler faaliyetlerini yönetmiştir (Radikal, 2005). Anlaşma kapsamında Lincoln Grubu, yabancı kamuoyunun ABD hakkındaki düşüncelerinin pozitif yönde etkilenmesi için televizyon, radyo, belgeseller ve kısa mesajlar yoluyla yeni fikirler geliştirilmesi, İngilizce-Arapça çeviriler yapılması gibi birtakım yükümlülükler üstlenmiştir (Merle, 2005).

Lincoln Grubu'nun bu kapsamda yürüttüğü faaliyetler oldukça eleştirilmiş, ABD askerlerinin yazdığı sözde tarafsız yazıların parasal bedel karşılığında Irak basınında zorla yayınlatıldığına yönelik iddialar uzun süre gündemde kalmıştır. Hatta Los Angeles (LA) Times gazetesinin 2005 Kasım'ında yayınladığı raporda, Irak basınında çıkan bir kısım

haberlerin “Enformasyon Operasyonları Görev Gücü’ne” bağlı askerler tarafından yazılarak tarafsız gazetecilerin mahsulü gibi gösterildiği belirtilmiştir. Aynı raporda 2 Ağustos 2005 tarihinde Irak menşeli El-Dustur Gazetesi’ndeki: “Irak Kalkınmasına Para Akıyor” haberi 1 500 dolar, Irak menşeli El-Muteber Gazetesi’nde 6 Ağustos 2005 tarihli: “Terörizme Rağmen Iraklılar Yaşamakta Direniyor” haberine ise 50 dolar ödendiği belirtilmiştir (Radikal, 2005).

Irak İşgali esnasında, kitle iletişim stratejileri açısından önemli olan bir diğer gelişme ise iliştirilmiş gazetecilik ‘embedded journalism’ kavramının ortaya çıkmasıdır. İliştirilmiş gazetecilik; kamuoyu oluşturmak, gündem yaratmak ve algıları yönlendirebilmek için haberlerin belirlenmiş bazı konularda, belli perspektiften, belli kaynaklarla aktarılması amacıyla uygulanmıştır. Bu amaçla Pentagon, uluslararası basında Irak’a yönelik haberlere ilişkin medya mücadele birimi kurmuş (Aydın, 2008), her türlü bilgi akışını kontrol altına almaya çalışmıştır. Özellikle işgal alanından yapılan canlı yayınların etkisini kullanabilmek için de iliştirilmiş gazetecilere önem vermiştir. Körfez ve Vietnam Savaşları’nda iletişim ve medya konusunda ciddi stratejik hatalar yapan ABD, aynı hataları tekrarlamamak için gazetecileri sıcak temas alanındaki askerlere iliştirme fikrini uygulamaya geçirmiştir. Stratejik iletişimin önemli enstrümanlarından olan bu gazetecilere, işgal başlamadan önce belirli bir süre askeri kamplarda eğitim verilmiş ve 20 sayfalık ayrıntılı bir sözleşme imzalatılmıştır (Fırat, 2008). Bahsedilen rapora göre iliştirilmiş gazeteciler özetle; ABD askerlerinden ayrı hareket etmeyecek, komutanların onayı olmadan flash veya tv spotu kullanmayacak, haberlerde asker sayıları, birliklerin konuşları ve kayıpları açıklamayacak, ele geçirilen düşman askerleri hakkında bilgi aktarılabilecek; ancak hayatını kaybeden ABD askerlerinin 72 saat geçmeden önce isimleri haber içeriğinde vermeyeceklerdir (Fırat, 2008). 2003 yılında BBC’nin yayınladığı rapora göre iliştirilmiş gazeteciler, birçok haber ve görüntüyü daha editöre ulaşmadan sansürlemiştir. Bunun yanında haber içerikleri Pentagon görevlileri tarafından kontrol edilerek servis edilmiştir (Bayraktaroğlu, 2004). Bu bağlamda dikkat çekici nokta ise uygulanan iletişim stratejileri sonucu yapılan araştırmalara göre ABD halkında, Irak İşgali’nde Körfez Savaşı’na kıyasla daha iyi habercilik hizmeti alındığı algısı oluşmuştur (Project for Excellence in Journalism, 2003).

Bir diğer araştırmaya göre ise, 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren pilotların hiçbirisi Iraklı olmamasına rağmen ABD’li vatandaşlar, uçak pilotlarının Iraklı olduğuna inanmışlardır (Roy, 2003). Buna ilave olarak Irak İşgali’nin güvenlikleştirme sürecinde meşruiyet

sağlayacak en güçlü argüman olan Irak'ta kitle imha silahlarının varlığı konusunda da Amerikan halkı ikna edilmiştir (Kull, Ramsay ve Lewis, 2003). Dolayısıyla işgal henüz başlamadan önce okyanus ötesindeki Irak'ta, kitle imha silahlarının bulunduğu konusunda ulusal ve uluslararası kamuoyunun ikna edilmesi bir stratejik iletişim başarısı olarak değerlendirilebilecektir. Kitleler, ilüstrilmiş habercilerin aktarım ve enformasyonları ile işgali sentetik olarak tecrübe etmişlerdir. Fikir ve perspektifler sürekli olarak aktarılarak bir frekans oluşturulmuş ve tekrarlarla pekiştirilmiştir. Sonrasında ise kitlelerin nasıl düşünmesi gerektiği üzerine bu fikir ve bakış açıları çerçevesinde, okuyucu ve izleyicilerin gerçeklik anlayışları aktörler tarafından kurgulanan görüntü ve gerçeklikler üzerinden oluşturularak, çıkarlar doğrultusunda kamuoyu oluşturulması hedeflenmiştir.

Ancak her ne kadar Irak İşgali'nde bilgi, ABD stratejik hedeflerine yönelik amaçlara ulaşabilmek için eylem-söylemden oluşan bir paket şeklinde kodlanarak sürekli olarak senkronize şekilde kamuoyuna servis edilmiş olsa da, ciddi bir stratejik iletişim hatası yapılmıştır. Güvenikleştirme sürecinde stratejik iletişim işlevselliğini etkileyen en önemli husus, teknolojik ve informatik gelişmeler sonrası iletişimde olmazsa olmaz bir husus haline gelen şeffaflığın göz ardı edilmiş olmasıdır. Günümüzde bilgiye erişimin kolaylaşması ve her yurttaşın haber tüketmek kadar üretmeye de başlaması ile birlikte gerçeklerin saklanması zorlaşmıştır. Gerek kamu diplomasisi gerekse stratejik iletişim alanında ABD tarafından güvenikleştirme sürecinde yapılan en büyük yanlışın gerçekliğin saklanması, manipüle edilmesi ve yanlış aktarılması olduğu değerlendirilmektedir. Hatalı iletişim stratejisinin sonuca yansımalarına ise sonraki bölümde detaylı olarak değinilecektir.

3.1.5. Rıza İmalatı, Meşruiyet ve Güvenikleştirme

Günümüz bütüncül uluslararası sisteminde ulusal ve uluslararası kamuoyunun rızası kazanılmadan icra edilecek her faaliyet kısa ve uzun vadede meşruiyet sorunu doğurmaktadır. Bu bağlamda ABD'li aktörler ulusal kamuoyunun iknasında zorluk yaşamamışlardır. Çünkü önceki bölümlerde ayrıntılandırıldığı gibi ulusal ölçekte kritik kitlenin yeteri kadarının rızası kazanabilmişlerdir. Bunun en önemli sebebi ise kamuoyunun terör mağduru olma korkusudur. 11 Eylül saldırılarında 2 987 kişi ölmüş, 2 383 kişi saldırılardan yaralı kurtulmuştur. Özellikle bu olaylardan sonra ABD halkı arasında terör mağduru olma korkusu yaygınlaşmış, korkunun politik hayata da sirayet

etmesiyle birlikte hükümetler tarafından alınan önlemler artış göstermeye başlamıştır (Forst, 2007). 11 Eylül olaylarının vahamet ve şoku ile Amerikalıların terör ve iç güvenliğe bakış açısı değişmiş, yeni bir döneme girilmiş, terör ve iç güvenlik açısından paradigma değişimi yaşanmıştır. Buna paralel olarak, 11 Eylül olayları sonrasında Amerikan halkı daha önceki saldırılara göstermediği kadar büyük tepki göstermiştir. Terörle mücadele konusunda yapılan yasal düzenlemelerde, federal bütçenin kullanılmasında ve hatta Afganistan'a müdahale yapılmasında ciddi bir kamuoyu desteği meydana gelmiştir (Huddy ve Feldman, 2006; Newman, 2003). Ayrıca sonrasında yapılan kamuoyu araştırmalarına göre çoğu vatandaşa, terörizmle mücadelede bazı özgürlüklerin kısıtlamasına göz yumulabileceği fikri oluşmuştur (West ve Orr, 2005). Sonuç olarak arkasına 11 Eylül psikolojik yıkımının rüzgârını da alan ABD'li aktörler, kamuoyunun güvenikleştirme sürecine ilişkin rızasını kazanmakta zorluk çekmemiş, hatta 11 Eylül saldırıları Irak İşgali'ni da otomatik olarak güvenikleştirmiştir.

Ancak meşruiyetin kazanılabilmesi için ABD tarafından ortaya atılan argümanlar bu süreçte çok da yeterli olmamıştır. Örneğin 22 Ekim 2002 tarihli Washington Post Gazetesi, UAEK'nin konuya ilişkin son raporunun 1998 tarihli olduğunu belirterek Bush'un atıfta bulunduğu raporun UAEK'ye değil Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı'na (CIA) ait olduğunu söylemiştir (Milbank, 2002). Bu haberden sonra Beyaz Saray, Başkan Bush'un aslında 1991 yılına ait UAEK raporunu kastettiğini açıklamıştır (Shah, 2005). Fakat o dönemin UAEK Başkanı Mark Gwozdecky, bahse konu basın konferansından üç hafta sonra böyle bir raporun olmadığını beyan etmiştir (Roy, 2003). Dolayısıyla bu noktada aktör tarafından gerçeklik üzerine yapılandırılmayan retoriğin altı boş kalmıştır.

Ayrıca deliller arasında kitle imha silahlarının denetçiler gelmeden önce kaçırıldığına dair ses kayıtları ve sonradan ortadan kaybolan laboratuvar görüntüleri olduğu iddialarına yer verilmiştir. ABD'nin en kadim müttefiki ve Irak İşgali'ndeki ortağı İngiltere'de de Başbakan Tony Blair, 24 Eylül 2002 tarihinde Irak'taki kitle imha silahlarına yönelik 50 sayfalık bir dosyayı basınla paylaşmıştır. Lakin daha sonrasında İngiltere menşeli Kanal 4, dosyanın California Üniversitesi'nde yapılan bir yüksek lisans tezinden alıntı olduğunu ve içeriğinin çoğunluğunun da birebir kopya olduğunu iddia etmiştir (Roy, 2003).

Güvenikleştirici aktörlerin retoriği üzerine yapılandıkları bir diğer temel iddia ise Saddam Hüseyin ve El-Kaide bağlantısıdır. Uluslararası kamuoyunda birçok devlet, Irak ile El-Kaide arasında bahsedilen ilişkinin inandırıcı olmadığını ifade etmiştir. Örneğin dönemin Almanya Hükümet Sözcüsü Thomas Steg, bir basın toplantısında iddiaların

temelini oluşturan verilerden böyle bir sonuç çıkarılmayacağını söylemiştir (Prasad, 2003). 1994-1999 yılları arasında ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nde çalışan Daniel Benjamin 20 Eylül 2002'de New York Times Gazetesi'ne verdiği demeçte, Saddam Hüseyin ve El-Kaide'nin müttefik olmadığını belirtmiştir.

Gerçekliğe dayanmayan argümanların yanında informatik alanda yaşanan gelişmelerle, bu argümanları kitlelere ulaştıran haber üretim kaynaklarına alternatif kaynakların ortaya çıkması da ikna sürecini etkilemiş. Önceki bölümde bahsedilen iliştilenmiş gazeteciler ve oluşturulan kurumlar her ne kadar haberleri sansürleyip filtrelese de, askerlerin kendi blog ve sitelerinden yazdıkları forumlar ilginç bulunarak paylaşılmış, yaygınlaşarak takipçi sayısı artmış, sansür süzgecinden geçmeden kitlelere ulaşmıştır. Bunun yanında ana akım medyanın hegemonik kapsamda kodlayarak sunduğu haberlere ilave olarak asimetrik şekilde Iraklı blog yazarları da ortaya çıkmıştır. Örneğin, Irak saldırılarını ilk günlerinden itibaren internetteki bloğundan aktaran Iraklı Salam, Salam Pax adında bir blog kurarak günlük yaşama dair fotoğrafları buradan yayınlamıştır (McCarthy, 2003). Öte yandan, düzenli bir gazete veya yayın takip etmeyen Irak halkı, habere daha çok televizyon vasıtasıyla ulaşmış, bu sebeple Irak halkına yönelik iletişim stratejileri çoğunlukla televizyon yoluyla uygulanmıştır. Bu noktada Katar menşeli El Cezire TV, haber aktarımı konusunda asimetrik farklılıklar içermektedir. Örneğin, meydana gelen patlamalar, CNN'de havai fişek gösterimini andıran bir içerikle sunulurken; El Cezire TV, bu görüntüleri yakın plan yapmış, bölgedeki insanlık dramını ve ağır bilançoları daha net ortaya koymuştur.

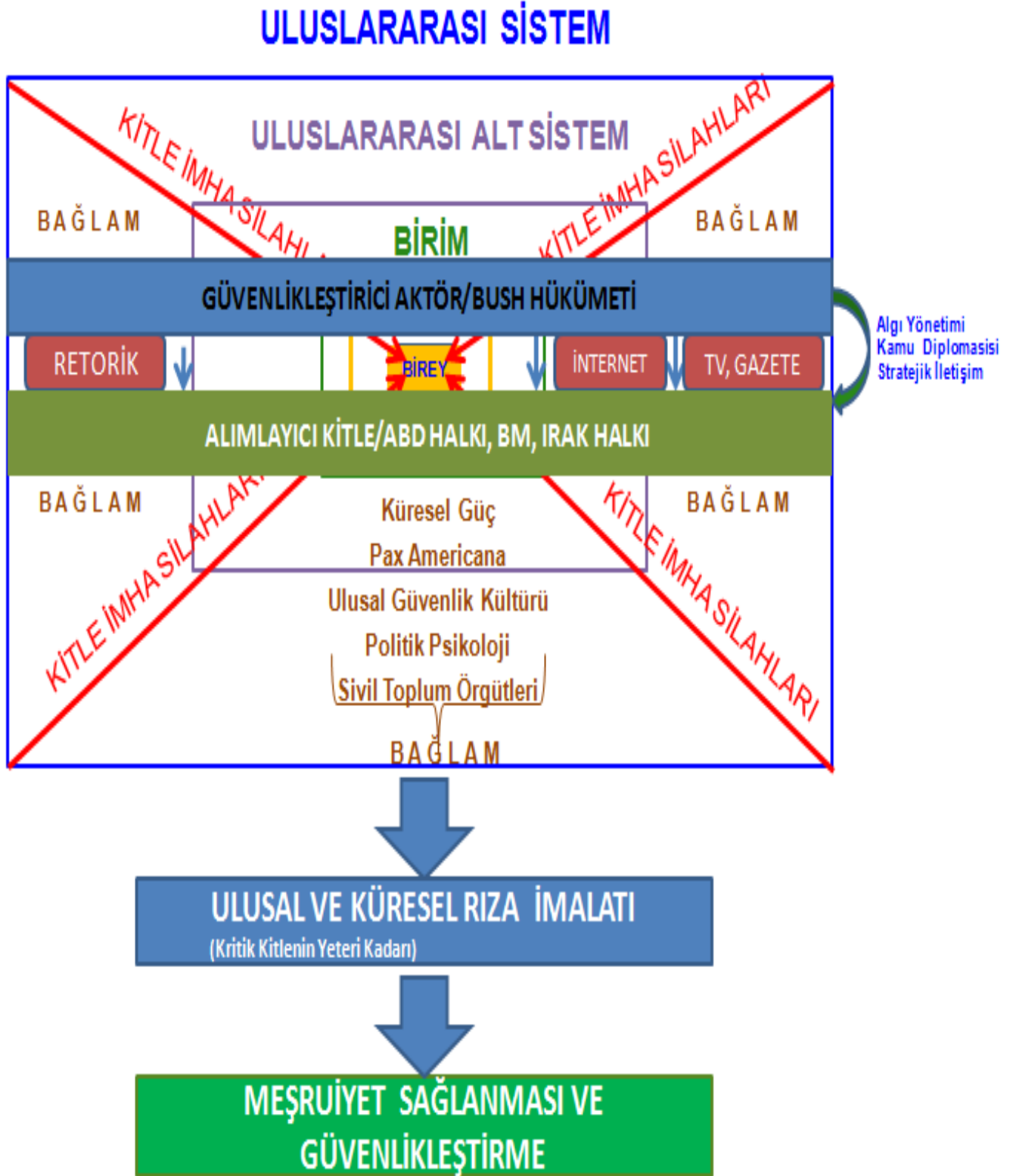
ABD'nin meşruiyet için ortaya attığı doktrinlerin hukuki açısından da sakatlıkları bulunmaktadır. Örneğin, önleyici meşru müdafaa/önleyici işgal doktrini olarak geliştirilen fikrin hukuki literatürde karşılığı bulunmadığı değerlendirilmektedir. Ayrıca insani müdahale konusunun gerçekliği sorgulandığında Irak İşgali'nin bir savunma olayı değil saldırı olayı olduğu ortaya çıkmaktadır (Okur, 2010). Dolayısıyla uluslararası hukukun dışına çıkarak oluşturulan kavram ve doktrinler her ne kadar kısa dönemde politik fayda sağlıyor gibi görünse de uzun vadede itibar kaybına yol açmıştır. Bu bağlamda ABD, 11 Eylül saldırıları ile başlayan ve Irak'ın işgaline kadar uzanan süreçte uyguladığı Teröre Karşı Küresel Savaş politikalarının birçoğunda meşruiyet ve güvenilirliğini kaybetmiştir. Bunun sonucunda ise özellikle uluslararası kamuoyunun tepkisini çekerek Amerikan karşıtlığını beslemiştir. Dolayısıyla algı yönetimi, kamu diplomasisi ve stratejik iletişim konusunda yapılan hatalar ve saklanan gerçekler, iletişim teknolojilerinde yaşanan

gelişmeler sonrası ifşa olmuş, Irak İşgali başladıktan kısa bir süre sonra işgale verilen destek azalmıştır.

Irak İşgali öncesi 44 ülkede 38 000 kişi üzerinde yapılan kamuoyu araştırmasında, 2000 yılından 2002 yılına kadar 27 ülkeden 19'unda Amerikan desteği konusunda düşüş yaşandığı, Irak'a müdahale konusunda şüphelerin bulunduğu tespit edilmiştir (PEW, 2002). Ayrıca işgalin ilk aşamasında BBC'nin 2003 Mayıs-Haziran aylarında 11 ülkede 11 000 kişi üzerinde yaptığı araştırmada Güney Koreliler ABD'yi Kuzey Kore'den daha tehlikeli bulduklarını belirtmişler; diğer ülkelerin çoğunluğu ABD'yi Çin, Rusya, Fransa, İran ve Suriye'den daha tehlikeli olarak değerlendirmişlerdir (BBC, 2003). Sonuç olarak güvenlikleştirme sürecinde meşru zeminin sağlanarak sürdürülebilmesi önemlidir. Irak müdahalesinin ilerleyen süreçte işgale dönüşmesi, Irak'ta ABD ordusunun tutumu, ABD'li aktörlerin pervasızlığı, hapishanelerde yaşanan skandalların kamuoyuna yansması; Amerikan karşıtlığını başta Orta Doğu coğrafyası olmak üzere tüm dünyada körükleyerek ciddi imaj kaybına uğramasına sebep olmuştur. Bu bölümde anlatılanlar kapsamında ABD'nin Irak politikasını güvenlikleştirme pratiğine ilişkin oluşturulan model aşağıda yer alan model 2'de gösterilmektedir.

Model 2. ABD'nin Irak Politikasını Güvenlikleştirme Süreci Modeli

3.2. İran'ın Suriye Politikasını Güvenlikleştirme Pratiği

Çalışmada önerilen bütüncül modele yönelik vaka çalışmalarından birisi, son yılların en önemli güvenlik olayı olduğu değerlendirilen 2003 Irak İşgali ve aktör olarak da küresel güç ABD seçilmiştir. Bu kapsamda ABD'nin bulunduğu coğrafya, demokratik yönetim şekli, güçlü ve katılımcı sivil toplumu ile güvenlik kültürü bağlamında Irak politikasını güvenlikleştirme pratiği ve değişkenleri analiz edilmiştir. Ancak güvenlikleştirme teorisi ile ilgili oluşturulan bütüncül modelin daha sağlıklı sınanabilmesi amacıyla, yönetim şekli, güç parametreleri, düşünce ve kültür yapısı ile karar alma süreçleri açısından tamamen farklı bir başka ülkenin analizinin de yapılması gerektiği değerlendirilmiştir. Yaşadığı coğrafyada önemli bir bölgesel güç, demokratik rejimlere göre daha otoriter yönetim şekli ile sivil denetime ve halkın katılımına kapalı ancak köklü tarihi ve devlet geleneği olan İran İslam Cumhuriyeti, diğer örnek ülke olarak seçilmiştir. Çünkü güvenlikleştirme teorisine getirilen önemli eleştiriler, sürecin yürütüldüğu bağlam ve özellikle ülkelerin yönetim şekilleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu açıdan farklı iki ülkenin seçilerek analiz edilmesi, oluşturulan modelin daha rasyonel yorumlanmasını sağlayacaktır.

2011 yılında Arap dünyasında başlayan ve Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'deki iktidarları değiştiren süreç, Suriye'de Esed rejimi ile muhalefet arasında bir iç savaşa yol açmıştır (Bayraktar, 2015). Sonrasında Suriye krizi sadece Suriye ile sınırlı kalmayarak bölgesel ve küresel dinamikleri de hareketlendirerek vekâlet savaşlarının önünü açmıştır. Bu süreçte sahada başta İran olmak üzere yeni aktörler belirmiş, ilişkiler ağı oldukça komplike bir hal almıştır. Bu sebeple çalışmada, güvenlikleştirme süreci açısından son yılların güvenlik parametrelerinde etkili olan ve küresel bir mücadele alanı haline gelen Suriye seçilmiştir. Aktör olarak ise ABD'ye göre bambaşka devlet ve toplum yapısına sahip olmanın yanında karar alma süreci ve düşünce sistematigi açısından geleneksel normların dışında bir ülke olan İran çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu bölümde, ikinci bölümde temel esasları ortaya koyulan bütüncül yapıdaki güvenlikleştirme süreci modeli açısından İran'ın Suriye'de uyguladığı güvenlikleştirme pratikleri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

3.2.1. Referans Nesnesi ve Varoluşsal Tehdit

Kopenhag Okulu'na göre referans nesnesi, varoluşsal tehditlere yönelik korunması gereken unsurdur. İran İslam Cumhuriyeti'nde aktörler tarafından Suriye meselesine ilişkin neyin

referans nesnesi olarak seçildiğinin anlaşılması için genel dış politika eğilimlerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu kapsamda İran'ın bölgeye yönelik amaç ve siyasetinin anlaşılmasına yardım edecek, açık olarak erişilebilen, yetkililer tarafından ilan edilmiş net bir doktrin veya yazılı program bulunmamaktadır. İran'ın Orta Doğu'ya bakışını ve dış politikasını şekillendiren çok fazla kriter olmakla birlikte son yıllarda direniş eksenini (Cave, 2012) söylemi İran dış politikasında ağırlığını hissettirmektedir. Dış politika eğilimleri açısından 1979 Devrimi de önem arz etmektedir. Çünkü günümüz İran'ı, devrimin mirasçısı ve devamı niteliğindedir. Devrimin öncüleri olarak görülen insanların birçoğu bugün devletin karar alma mekanizmalarında görev almaktadır. Yani devrim, İran'ın dış politikasında etkilerini sürdürmektedir (Sinkaya, 2017: 50).

Referans nesnesinin tespiti açısından Suriye meselesindeki tutuma bakılacak olursa, İran yönetici elitleri 2011 yılı Mart ayı başlarında çıkan karışıklıklara bir müddet sessiz kalmışlardır (Esfandiari, 2011). Konuya ilişkin ilk resmi açıklama 12 Nisan 2011'de Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü tarafından yapılmış, olayların Batılılar, Amerikalılar ve Siyonistler tarafından kışkırtıldığı belirtilmiştir (Pomeroy, 2011). İran devriminin Emperyalizme karşı mücadelede dönüm noktası olduğu düşünüldüğünde (Ertosun ve Tomaslar, 2015) yapılan bu açıklama İran'ın Suriye meselesindeki konumlanması ve tutumu açısından önemlidir.

Referans nesnesi seçiminde, İran dış politika yönelimleri bağlamında değer taşıyan bir diğer husus ise, özellikle 1980 ve 1988 yılları arasında sekiz yıl süren İran-İrak savaşından alınan derslerdir. Irak savaşının yıkıcı etkisi sonucunda İran, savunma stratejisini ve güvenliğini sınırlarının ötesinde bir caydırıcılık esası üzerinden oluşturma arayışına girmiştir (Wehrey vd., 2009). Dolayısıyla Suriye rejimini devirmeye yönelik her girişim İran rejimi açısından da varoluşsal bir tehdit olarak algılanmıştır.

İran'ın tehdit ve referans nesnesi bağlamında Suriye krizine bakışını şekillendiren bir diğer faktör ise ABD, İsrail, Suudi Arabistan ve Körfez Ülkeleri gibi aktörlerin Suriye konusundaki tutumları olmuştur. Suudi Arabistan'ın rejim karşıtı gösterilere destek vermesi İranlı yöneticilerin isyanın niteliğine yönelik şüphelerini arttırmış (Grumet, 2015), konunun İsrail ve ABD'ye karşı duran sözde direniş eksenini ve dolayısıyla İran aleyhine düzenlenmiş büyük bir plan olarak algılamasına sebep olmuştur (Sinkaya, 2012).

İran davranış sistematığı ve düşünce yapısı açısından anti-emperyalizm tutumu temel olarak Amerikan ve Siyonizm karşıtlığında vücut bulmaktadır. ABD ve İsrail günümüzde İran tarafından açıkça düşman olarak ilan edilmekte, Orta Doğu ise bu güçlerin mücadele sahası olarak görülmektedir. Dolayısıyla bölgedeki gelişmeler İran tarafından, doğrudan ilgili olup olmadığına bakılmaksızın varoluşsal tehdit kategorisinde algılanmaktadır. Bu ülkelerin içinde olduğu ve destek verdiği her konuya kayıtsız şartsız karşı çıkılmaktadır. İran'ın eski Umman Büyükelçisi Morteza Rahimi, Suriye'de İsrail'in zararına olan her şeyin kendilerinin faydasına olduğu, İsrail'in faydasına olan her şeyin de kendi zararlarına olduğu şeklinde beyanda bulunarak tehdit algısını açıkça ifade etmiştir (Sinkaya, 2012).

Referans nesnesine yönelik bir varoluşsal tehdidin alımlayıcı kitleyi ulusal ve uluslararası ölçeğe ikna edebilmesi için öne sürülen tehdidin öncelikle bu kitlenin ilgi alanına girmesi gerekmektedir. Bu kapsamda başta Velayet-i Fakih olmak üzere Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanı düzeyinde yapılan konuşmalarda; ABD'nin Suriye'de El-Kaide ve DAİŞ güçleriyle aynı saflarda yer aldığına yönelik söylemler ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca Müslümanların Suriye, Irak ve Yemen'de terörizme karşı gelmekle meşgul olduğu, ABD'nin DAİŞ'e para ve silah yardımı yaparak Suriye'de mezhepsel ayrışmayı körüklediği Suriye halkına yardım eden ve DAİŞ'le savaşan İran, terör örgütlerini silahlandırmanın ise ABD ve Suudi Arabistan olduğu hususlarına da yer verilmiştir. Bunun yanında Suriye'de terörizmle mücadele ve insan hakları ihlallerinin önüne geçmek için ortak mutabakatın önemli olduğu konusu da vurgulanarak meselenin uluslararası niteliği ön plana çıkarılmıştır (Rouhani, 2002-2018; Hamaney, 2002-2018; Zarif, 2002-2018).

Dışişleri Bakanlığı'nın önemli diplomatlarından olan ve aynı zamanda Arap ve Afrika ülkeleri ilişkilerinden sorumlu yardımcısı Hüseyin Amir-Abdollahian, 2014 yılında Al-Monitor internet sitesinde çıkan yazısında, Suriye meselesinin en büyük gerçeğinin terörizm olduğunu ve uluslararası toplumun önceliğinin Suriye'de terörizme karşı mücadele olduğunu belirtmiştir (Sinkaya, 2017). Bahsedilen konuşma ve içerikler analiz edildiğinde İran'lı aktörler tarafından Suriye'deki gelişmelerin uluslararası terörizm bağlamında varoluşsal tehdit kapsamında algılandığı ve bu tehditin başta bölge ülkeleri olmak üzere tüm uluslararası topluma yöneldiği vurgulanmak istenmiştir.

Birinci bölümde oluşturulan modelde temel esasları ayrıntılı olarak belirtildiği gibi, güvenikleştirme sürecinde bir konunun sadece varoluşsal tehdit koduyla etiketlenmesi

yeterli değildir. Bu söylemin aynı zamanda alımlayıcı kitle tarafından da kabul edilmesi gerekmektedir. Ancak Suriye politikası, İran kamuoyunda şeffaf olarak yeterince tartışılmamıştır. Halktan ve rejim içinden birtakım eleştiriler gelse de ciddi ve entelektüel bir tartışma ortamı yaratılmamış, bu sebeple konuyu yeniden gözden geçirme ihtiyacı da hissedilmemiştir (Sinkaya, 2017: 50). Devrim sonrasında İran devlet yöneticileri ve güvenlik elitlerince tehdit olarak etiketlenen konuların halkta karşılık bulup bulmadığına bakılmamaktadır. Bu konuda oluşturulacak bir söylem sonucunda yalnızca geçici meşruiyet kazanılabileceği değerlendirilmektedir.

3.2.2. Güvenikleştirici Aktör ve Alımlayıcı Kitle

Kopenhag Okulu'na göre, güvenikleştirici aktör söz ediminde bulunan kişi veya gruptur. Genel olarak bu rolü oynayan aktörler ise politik liderler, bürokrasiler, hükümetler, lobiler ve baskı gruplarıdır. Bu aktörler güvenlik için genellikle referans nesnesi değildir; çünkü nadir olarak kendi hayatlarını savunmaya yönelik konuşmaktadırlar. Normal olarak argümanları; devletin, ulusun, medeniyetin veya daha büyük bir topluluk, sistem ya da ilkenin kurtarılmasına yönelik olacaktır. Bazı durumlarda firma ve hükümetler gibi bazı aktörler kendi adlarına güvenlik hakkında konuşabilmektedirler (Waeber, 1998: 40).

Bu bağlamda İran dış politikasında ve karar alma işleyişinde katı bir hiyerarşi hâkimdir. Modern Batı demokrasisindeki en üst siyasal karar alma mekanizması olan Başbakan veya Cumhurbaşkanı'nın aksine İran'da ve bu hiyerarşik yapı içerisinde en üst mertebede Dini Lider, Veli-yi Fakih bulunmaktadır. Kendisine bağlı bir Özel Kalemi 'Defter-i Makam-ı Muazzam-ı Rehberi' de bulunan Veli-yi Fakih, bu görevlileri son yıllarda adeta birer dış işleri misyon şefi gibi kullanarak kendi ekibini dış politika karar alma mekanizmasında daha da etkili hale getirmiştir (Sadjadpour, 2008: 27).

İran İslâm Cumhuriyeti'nin genel politikalarının tanımlanmasından ve denetiminden dini lider Ayetullah Ali Hamaney sorumludur. Kendisi aynı zamanda silahlı kuvvetlerin başkomutanıdır, askeri istihbarat ile güvenlik operasyonlarını kontrol eder ve savaş açmada veya barış kabul etmede tek yetkilidir. Yargının, önemli vakıfların, devlet radyo ve televizyonunun, polis kuvvetlerinin, silahlı kuvvetlerin baş yöneticileri ve 12 üyeli Anayasa Koruma Konseyi'nin altı üyesi Dinî Lider tarafından atanmaktadır (The Office of the Supreme Leader, 2018). Dolayısıyla bu kadar üstün yetki ve sorumluluklarla

donatılmış olan dini lider, güvenlikleştirme sürecinde ülkenin genel siyasetini belirleme yetkisini haiz en etkili aktördür. Hamaney, Suriye konusunu emperyalizm ve Siyonizm karşıtlığı temelinde ele almıştır. Bu bağlamda devrimci ve İslami İran'ın varlığı ile İslami uyanıştan rahatsız olan emperyalist güç odakları, İran'ı yıpratmak için bölgedeki müttefiklerine zarar vermek istemektedirler. Hamaney, bölgede bu husustaki aktörlerin İsrail ve ABD olduğunu iddia ederek Suriye'nin savunulmasının devam edeceğini belirtmiştir. ABD ve müttefiklerinin bölgedeki amaçları “direniş eksenini”⁹ ortadan kaldırmaktır. Güvenlikleştirme sürecinde baş aktör olan Hamaney, Suriye konusunda İran'ın pozisyonunu ülke halkının menfaatlerine olan reformların desteklenmesi, ABD ve diğer bölge ülkelerinin Suriye'nin içişlerine karışmasının engellenmesi olarak ifade etmiştir (Sinkaya, 2017: 58).

İran'ın Suriye politikasını güvenliklestirmesi sürecinde ön plana çıkan önemli aktörlerden birisi de eski dışişleri bakanı ve Hamaney'in dış politika danışmanı Ali Ekber Velayeti'dir. Dini Lider ile Velayeti'nin Suriye krizine bakış perspektifleri aynıdır. Velayeti'ye göre Suriye, İsrail'e karşı direniş ekseninin altın halkasıdır. (Mehr News Agency, 2011). Ayrıca Velayeti Suriye halkının kendi geleceğine kendisinin karar vermesi gerektiğini savunmuş, seçilmiş Cumhurbaşkanı Esed'in iktidarda kalmasını İran'ın kırmızı çizgisi olarak nitelendirmiştir (Reuters, 2015). İran Anayasası'na göre yürütmenin başı ve dış politika yapımından sorumlu olan Cumhurbaşkanı ise, Suriye politikasının güvenliklestirilmesi sürecinde öne çıkan aktörlerden birisi değildir. Suriye krizinin temelini yabancı güçlerin müdahalesi ve terörist organizasyonların varlığı olarak belirten dönemin Cumhurbaşkanı Ahmedinejad ve sonrasında yönetime gelen Ruhani ile birlikte Dışişleri Bakanı Zarif de benzer yönde açıklamalarda bulunmuşlar ama süreçte çok da inisiyatif almamışlardır.

Çalışmanın birinci bölümünde güvenlikleştirme sürecinde küreselleşmenin, aktör ve alımlayıcı kitle ilişkisinin doğasını farklılaştırdığından, iletişim kavramının günümüzde yaşanan enformatik gelişmelerle birlikte araç ve içerikleri açısından da değişime uğradığından detaylı olarak bahsedilmiştir. Popüler iletişim aracı internet ve sosyal paylaşım ağları vasıtasıyla uluslararası sistem bütünleşmiş, insanlar fikir ve yapıtlarını daha rahat ve de hızlı paylaşabilme olanağı bulmuşlardır. Sosyal medya ortamı büyük kitleleri buluşturarak etkileşimi arttırması bakımından oldukça önemli bir vasıta haline

---

⁹ 11 Eylül ardından “Şer Ekseni” söylemine bir karşılık olarak Libyalı gazeteci ez-Zahf el-Ahdar tarafından kullanılan “Direniş Ekseni” terimi, ABD'nin hegemonik dünya görüşüne karşı geliştirilen direnişe vurgu yapmaktadır.

gelmiştir. Diğer yandan sosyal medya mecraları güvenlik elitlerinin söylemlerinin görücüye çıktığı mecralar olarak da değerlendirilebilecektir. Her ne kadar güvenlikleştirici aktör imtiyazı devlet yetkililerinde de olsa bu yetkililerin retoriğini destekleyen veya çürüten ortamlar internete taşınmıştır.

İran Yargı Erki'ne bağlı Sanal Alem Yüksek Konseyi tarafından birçok sosyal medya platformunun yasaklanmış veya erişimin kısıtlanmıştır (AA, 2018). 2013'te göreve gelen İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, halka daha özgür bir basın ve internet sözü vermiş olsa da Ruhani'nin bu tavrı özellikle muhafazakâr muhalefet tarafından eleştirilerin hedefi olmuştur (Timeturk, 2017). İran yönetiminin konuya ilişkin tutumu, kontrolün zorlaştığı alanların tamamen yasaklanması yönündedir. Bu kapsamda İran'ın Suriye politikasını güvenlikleştirme sürecinde bahse konu iletişim ortamı değerlendirildiğinde devletin internet mecralarını kendisini açısından bir tehdit olarak gördüğü ancak vatandaşlara yönelik yasaklamalara rağmen günümüz iletişim stratejilerinde oldukça önemli olan bu alanın İran dini lideri Ayetullah Ali Hamaney, Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif başta olmak üzere devletin üst düzey isimleri tarafından aktif olarak kullandığı görülmektedir.

Özetle İran'da Suriye'nin güvenlikleştirilmesi sürecinde temel aktör, Dini Lider Ayetullah Hamaney olup, ülke iç dinamikleri ve sosyolojik gerçeklikleri açısından Batı tipi yönetim modelinden ve demokratik anlayıştan da uzaktır. Bu sebeple karar alma sürecinde yönetim mekanizmaları, sivil toplum ve diğer modern iletişim ve etkileşim ortamlarından dini liderin fikirlerine alternatif veyahut muhalif fikirlerin ortaya çıkması oldukça zor olabilmektedir.

İran'da nihai karar veren temel aktörün yanında ikna edilmesi ve desteğinin kazanılması gerekli olan alımlayıcı kitle kategorisinde değerlendirilebilecek, iç ve dış siyasete yön veren bazı hâkim gruplar da bulunmaktadır. İran İslam Cumhuriyeti'nin ilk siyasi partisi Humeyni döneminde kurulmuş, yine onun döneminde 1987 yılında kapatılmıştır (Oğuz ve Çakır, 2000: 48). Sonrasında başka siyasi parti kurulmamışsa da siyasal görüş farklılıkları oluşmuştur. Bu kapsamda Muhafazakârlar (Moslem, 2002: 5), İlimliler ve Pragmatikler (Gheissari ve Nasr, 2004: 96), Reformcular (Jahanbegloo, 2010) ve Yeni Muhafazakârlar (Gheissari ve Sanandaji, 2009) olmak üzere dört temel gruptan bahsedilebilecektir.

Suriye politikasının güvenlikleştirilmesinde bütüncül sistemde ikna edilecek bir diğer paydaş ise uluslararası toplumdur. Bu bağlamda BM 73'üncü Genel Kurul toplantısında yaptığı konuşmasında Ruhani: Suriye krizinin başından beri Suriye yönetimine baskı uygulamak isteyenlere her türlü dış müdahale, terörist ve aşırı örgütleri kullanmak gibi yöntemler konusunda uyarıda bulduklarını belirtmiştir. Baştan beri de bu krizin Suriyeli taraflar arasındaki görüşmelerle çözüleceğini vurguladıklarını aktarmıştır. Askeri danışmanlarının Suriye'deki varlığının nedeni uluslararası yasalara uygun olarak Suriye yönetiminin daveti doğrultusunda olduğunu belirtmiştir. İran, Türkiye, Rusya ve Suriyeli taraflar arasında yapılan görüşmelerde Suriye'deki gerginliğin azaltılması için önemli adımlar atıldığını aktararak en son görüşmelerde de İdlib'de çatışmaların önlenmesine çalışıldığı şeklindeki açıklamalarıyla Suriye'ye müdahalenin uluslararası hukuk çerçevesinde yapıldığını belirterek müdahalenin meşruluğu konusunda uluslararası toplumu ikna etmeye çalışmıştır (Rouhani, 2018).

Sonuç olarak İran'da güvenlikleştirme süreci aktörlerinin başında Veliy-i Fakih gelse de, sürece etkisi olan ve güvenlik ajandasını belirleyen Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı, Yüksek Milli Güvenlik Konseyi ve İslam Devrimi Muhafızları Ordusu ve baskın gruplar gibi aktörler de bulunmaktadır. Politika yapımında halkın sürece katılımı neredeyse yoktur ve yönetici elitler tarafından bir mesele güvenlikleştirilmeden önce halkın iknasına yönelik basit bazı açıklamalar ve anlatılar dışında ciddi stratejiler üretilmemektedir.

3.2.3. Güvenlikleştirme Sürecinde Bağlam

Kimi devletler tarafından bazı aktörler ile yaşanan sosyal gelişmeler tehdit niteliğinde hissedilirken aynı koşullar içindeki farklı aktörler tarafından bu durum tehdit olarak algılanmayabilir. Örneğin İran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetlerinde bulunması ABD açısından tehdit olarak algılanırken, İngiltere'nin nükleer silah kapasitesini arttırması aynı oranda bir güvenlik tehdidi olarak hissedilmemektedir. Bu noktada tarihi birikimler, kimlik, kültür gibi olgular devreye girmektedir. Dolayısıyla tehdidin inşa edildiğine yönelik süreci teorize eden çalışmalarda bu gibi değişkenler de hesaba katılmaktadır. Bu kapsamda Suriye politikasının güvenlikleştirilmesi sadece İran ve Suriye özelinde değil; yerel, bölgesel ve küresel değişkenler ile alımlayıcı kitlenin politik psikolojik yapısı da göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir.

3.2.3.1. Bütüncül Yapıda Küresel Etkileşim

2011 yılından itibaren Arap Baharı adıyla otoriter rejimlere karşı başlayan halk hareketleri, Orta Doğu başkentlerine şok dalgaları göndermiş, devamında ise Arap dünyasında siyasi ve sosyolojik değişimin fitili ateşlenmiştir (Bacık, 2011). Bu gelişmeler modern Orta Doğu tarihinin en ilginç dönemlerinden birisi olarak kabul edilebilecektir. Süreçle birlikte Tunus, Libya ve Mısır'da¹⁰ rejim değişiklikleri meydana gelmiş, Suriye'de de Esed rejimine yönelik Mart 2011'de karşı başlatılan ayaklanmalar günümüzde de hala devam eden kaotik bir hal almıştır. Beşar Esed, 2011 yılı Ocak ayında Wall Street Journal'a verdiği mülakatta bölgede ciddi bir reform talebi olduğunu, bu duruma hiçbir liderin kayıtsız kalamayacağını ifade etmiştir (Wall Street Journal, 2011). Ancak beyanlarının aksine Esed, reform yanlılarına karşı sert tedbirler almış; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK), Suriye konusunda karar alma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Fakat bu noktada küresel menfaat kırılmaları yaşanmış, Rusya ve Çin'in vetosu sebebiyle Konsey konuya ilişkin hiçbir karar alamamıştır (Adams, 2015).

Suriye krizi son yıllarda uluslararası sistem ve özellikle Orta Doğu'nun geleceğine yönelik yapılan tartışmalarda en önemli parametrelerden birisi olarak ele alınmaktadır. Yani savaş, sadece Suriye ve Orta Doğu'da değil, tüm küresel düzlemde belirleyici ve şekillendirici sonuçlara yol açmıştır. Dolayısıyla Suriye'de demokrasi talebiyle başlayan hareketler kontrolsüz şiddetle bastırılmak istenince ülke, günümüzde hala devam eden bir iç savaşa sürüklenmiştir. Suriye'deki iç savaş binlerce insanın yaşamını yitirmesine, milyonlarca insanın yerinden olmasına, ortaya çıkan göç hareketleri ise komşu ülkeler açısından da güvenlik sorunlarının oluşmasına sebebiyet vermiştir. Krizin başlamasıyla birlikte küresel aktörlerin de harekete geçerek Esed'in yanında veya karşısında pozisyon alması, krizi bölge sınırlarının dışına taşıyarak küreselleştirmiştir. İlerleyen dönemde, ülkede ortaya çıkan otorite boşluğuyla da birlikte Suriye, bölgesel ve küresel aktörlerin terör örgütleri vasıtasıyla vekâlet savaşlarını yürüttükleri bir arenaya dönüşmüştür.

ABD, Suriye konusunu sadece kendi güvenliği değil İsrail'in güvenliği açısından da önemsemektedir. Suriye'de İsrail karşıtı bir hükümetin göreve gelmesi ihtimali ABD'nin Suriye politikasını etkilemektedir (Deniz, 2013). Rusya Devlet Başkanı Putin ise 2012 yılında yazdığı makalesinde Orta Doğu'da iki net angajmandan bahsetmiştir: Birincisi,

---

¹⁰ Mısır'daki demokrasi dönemi kısa sürmüş, süreç askeri bir darbe ile son bulmuştur.

İran'a yönelik askeri harekâta İran'ı savunmak; ikincisi ise, Suriye'de rejim değişikliğini engellemektir. Suriye'nin Batı eksenli bir rejim tarafından yönetilmesi Rusya açısından kabul edilebilir bir durum değildir. Putin'in danışmanı Aleksandr Dugin'de, Moskova-Tahran eksenini en stratejik hat olarak belirtmiştir (Putin, 2012).

İran'ın farklı Arap ülkelerindeki ayaklanmalara yönelik stratejisi, kendi normatif, ideolojik ve jeopolitik çıkarlarından etkilenmiş; İran, Suriye dışındaki Arap ülkelerindeki otoriter Sünni rejimlere karşı çıkan tüm hareketleri desteklemiştir (Yousefi, 2017: 3). 1980 ve 1988 yılları arasında sekiz yıl süren Irak Savaşı'ndan aldığı dersler sonrasında İran, güvenliğini derinlemesine düşünerek sınırların dışından "stratejik derinlik" oluşturma arayışına girmiştir. Bu kapsamda İran açısından Suriye, yalnızca bir müttefik değil aynı zamanda savunma stratejisine derinlik kazandıran önemli bir ülkedir. Ayrıca İran, Esed rejimini devirmeye yönelik her türlü girişimi tehdit olarak algılanmaktadır. Bu sebeple İran, krizin başından itibaren kararlı bir şekilde rejimi desteklemiştir (Sinkaya, 2017: 61).

Dolayısıyla Suriye'de oluşan kriz yalnızca Suriye iç dinamiklerini değil, bölgesel ve küresel jeopolitik yapı değişkenlerini de etkileyerek kaos ve bunalıma sebebiyet vermiştir. Krizin başladığı dönemden itibaren bölgesel aktörlerin protesto gösterilerine yaklaşımları, rejimin güç kullanması ile birlikte pozisyon değişikliklerine ve küresel kutuplaşmalara yol açmıştır. Krizin yayılması ABD'nin uluslararası sistemde sıklet kaybı tartışmalarıyla eş zamanlı olarak ortaya çıkmış, ABD'nin sistemdeki rolü ile uluslararası sistemin geleceği Suriye üzerinden okunmaya başlanmış, Suriye krizi izlenecek stratejilerin de önsözü olarak görülmüştür (SETA, 2015: 13). Bu bağlamda Suriye'nin güvenlikleştirilmesi sürecinde İran, bölgesel ve küresel dinamikleri iyi hesaplayarak bütün bu denklemi yönetmek üzere gerekli stratejiler üretmeye çalışmaktadır.

3.2.3.2. İran İslam Cumhuriyeti'nin Ulusal Güvenlik Kültürü

Güvenleştirme sürecinde tüm insan gruplarının hep aynı şekilde mi algılayıp akıl yürüttüğünün yahut ulusal güvenlik kültürü ile politik psikolojik etkenlerin bilinmesi, aktör-alımlayıcı kitle ilişkisi için önemlidir. 2500 yıllık engin tarihe sahip olan İran İslam Cumhuriyeti'nin ulusal güvenlik kültür kodlarının oluşumunu bütünüyle ele almak bu tez çalışması açısından çok mümkün ve faydalı bir yaklaşım olmayacaktır. Konu, Suriye politikasının güvenlikleştirilmesi bağlamında değerlendirileceğinden dolayı özellikle 1979

devrimi sonrasına odaklanılmıştır. Bu kapsamda İran'ın güvenlik kültürünü anlayabilmek için öncelikle İslam/Şii ideolojisinin doğru anlaşılması, sonrasında ise Antiemperyalizm ve Siyonizm gibi kavramların İran açısından ne ifade ettiğinin iyi bilinmesi gerekmektedir. Uzun ve tarihsel bir perspektiften değerlendirilirse İran, yıllarca Sünni İslam'ın ve Batı'nın meydan okumalarına maruz kalmış, bu duruma ise dini ideolojileştirme refleksi ile karşılık vermiştir (Ocak, 1998: 67).

Humeyni, dini ideolojileştiren sembol isimlerden bir tanesidir ve onunla birlikte Şii düşüncede kırılmalar yaşanmıştır. Humeyni, geniş halk kitlelerini devrim için harekete geçirirken, milletin kurtuluş kaynağı olduğu, her milletin kendi kaderini kendisinin belirlemesi gerektiği, iktidarların millete hizmet için var olduğu konularını vurgulamış ve hatta İslam'da devlet değil hizmetkâr kavramının bulunduğunu belirtmiştir. Aslında bu retorik, egemenlik milletindir formülasyonundan oluşan ulusçuluğun devrimci düşüncede vücut bulmasıdır (İşcan, 2002: 89).

Humeyni'nin hükümet modeli, dini liderin mutlak otoritesi temelinde oluşturulmuştur (Kadivar, 1997). Bu tarz yönetim şeklinde Rehber olan Veliy Fakih, halkın ihtiyaçları ve dini sistemin savunucusu olarak ihtiyaçların ve dini emirlerin uyuşmaması durumunda şeriat hususunda gerekli güncellemeleri yapma ayrıcalığına sahiptir. Bunun yanında güvenlik açısından her türlü çevresel veya geçici durumların belirlenmesi de dini liderin sorumluluğundadır. Dolayısıyla dini kuralların uygulanması ve bekası Rehber'in yorum ve anlayışına bağlı olmakla birlikte bu tutum dini emirlerin siyasallaştırılmasına da yol açmaktadır. Bu noktada baskın olan din değil politik değerlerdir. Çünkü dünyevi olanlar, özellikle devlet, her türlü kutsalı ele geçirmektedir (İşcan, 2002: 93). Bahsedilen hususlar güvenikleştirme sürecinde güvenlik kültürü açısından değerlendirildiğinde, İslami Cumhuriyet modelinin dini ideolojileştirdiği, dış politika karar alma sürecinde ise İslami ideolojinin araçsallaştırılarak ulusal menfaatlerin kutsanmasına sebebiyet verdiği değerlendirilmektedir. Veliy-i Fakih anlayışında meseleler Rehber'in siyasi ve ideolojik perspektifine bağlı olarak yorumlandığı ve devlet kutsal olanı da kontrol altında bulundurduğu için karar alma mekanizmalarına halkın katılımı oldukça kısıtlı bulunmaktadır.

Devrim sonrası İran'ın güvenlik kültürünün oluşmasında 1980 yılında başlayan ve sekiz yıl süren İran-İrak Savaşı sırasında yaşanan deneyimler de etkili olmuştur. Savaş boyunca,

ülkenin askeri mühimmatının ABD kaynaklı olması nedeniyle yedek parça ile donanım eksikliği ve bu bağlamda rejim güvenliği kaygısı, sonraki dönemlerde İran'ı bir güvenlik devleti haline dönüştürmüştür. İran, 1979 sonrası yeni rejimin niteliği ve savaş deneyimi nedeniyle güvenlik politikasını yeniden yapılandırma ihtiyacı hissetmiştir. Bu bağlamda ilk olarak, askeri kapasitenin geliştirilmesi ve askeri teknolojiye yatırım, ülkenin öncelikleri arasında yer almıştır. İkinci olarak vekil aktörler üzerinden ülke güvenliğini sınırların ötesine Akdeniz ve Aden'e uzanacak şekilde derinleştirmek İran'ın devlet politikası haline dönüşmüştür. Vekil unsurların askeri ve ideolojik bağlantılar yoluyla dinamik tutulmasının, bölgesel krizlerde ülkeye büyük avantajlar sağlayacağı düşünülmüştür (Konukcu, 2018).

Bunların yanında devrim sonrası İran'da çok parçalı bir askeri yapılanma meydana gelmiştir. Ulusal güvenliğin tesisinde bu yapının izlerine de rastlanmaktadır. Nispeten mütevazı olan geleneksel ordu güçlerine bağlı hava ve kara kuvvetleri ile son derece etkili, ideolojik ve askeri olarak asimetrik mücadele eğitimi almış Devrim Muhafızları, uzun ve orta menzilli füze stoku, yaptırım ve ABD kısıtlamaları altında geliştirilen savunma araçları olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda Tahran yönetimi özellikle yaptırımlar dolayısıyla daha ziyade asimetrik güce dayalı bir güvenlik stratejisi benimsemektedir (Eisenstadt, 2017). Devrim sonrası, Doğu Bloğu silahlarına talip olan İran, büyük ve konvansiyonel olarak etkin bir güç haline gelmek için savunma sanayisini güçlendirmeye yönelmiş, askeri planlamasını, füze teknolojisine sahip olma ve devrim lehine savaş veren Devrim Muhafızlarını savunmasının lokomotifine haline getirme üzerine kurgulamıştır.

İran ulusal güvenlik kültürünün oluşumunda Batı ve emperyalizm karşıtlığı da göze çarpmaktadır. Devrimle birlikte emperyalizmin boyunduruğundan kurtulan İran, İslam dünyasının emperyalizme karşı mücadelesinde de öncü bir rol oynamalıdır. İran açısından Antiemperyalizm anlayışı temel olarak ABD ve Siyonizm karşıtlığı olarak ortaya çıkmıştır. ABD ve İsrail bugün İran'lı aktörler tarafından açıkça düşman olarak gösterilmektedir (Sinkaya, 2017: 51). Dolayısıyla İran'ın ulusal güvenliğinde Orta Doğu'da bu güçlerle olan mücadelesi de önemli rol oynamaktadır.

Sonuç olarak Suriye politikasının güvenikleştirilmesi sürecinde devrim sonrası İran güvenlik kültürüne yönelik kodların izlerine rastlanmaktadır. Suriye, İran açısından savunma derinliğinin tesis edilmesi gereken stratejik bir noktadır. Bu bölgede meydana

gelen her olaya İran ile doğrudan ilgisine bakılmaksızın güvenlik çerçevesinde yaklaşmaktadır.

3.2.4. Ahımlayıcı Kitlenin İknaında Söz Edimi, Yazılar, Görseller

Günümüz bütüncül yapısında ve iletişim ortamında, söylemenin tek başına eylemi oluşturduğunu varsaymak, aktörün konuşmasıyla bir meseleyi güvenlik alanına taşıyabileceğini düşünmek ve bu alanda özel yetki talebinde bulunmak çok da rasyonel görünmemektedir. Bu bölümde İran güvenikleştirici aktörlerinin başlık kapsamındaki faaliyetlerine yer verilecektir.

Güvenikleştirme retoriği açısından bakıldığında İran İslam Cumhuriyeti Dini Lideri Hamaney, 2015 yılında başkent Tahran'da, ülkesinin yabancı ülkelerde görev yapan diplomatlarına konuşmuş, Suriye sorununun çözümü konusundaki İran'ın tezini yinelemiştir (Ahışhalı, 2015). Buna göre, bir devlet hakkında, diğer devletlerin toplanıp, o devlet ve başkanı hakkında karar almalarını doğru bulmadıklarını belirterek hiçbir devletin kendisi hakkında böyle bir karar alınmasını kabul etmeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca, Suriye'de çatışma sona ererek devlet merkezli barış yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bir taş dahi atılsa devletin zarar göreceği, huzuru bozanların o taşı atan muhalifler olduğunu aktarmıştır. Muhaliflere silah ve imkân verilmemesi gerektiği muhaliflerin bir şey yapmadığında Esed rejiminde bir şey yapmayacağını belirterek güvenlik sağlanıp seçim yapılmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Konuşmasını Amerika'nın veya diğer ülkelerin o gitsin, bu kalsın sözlerinin mantıklı olmadığı şeklindeki ifadesiyle İran'ın meseleye olan ilgisini dile getirmiştir (Ahışhalı, 2015).

2016 yılında Suriye'de Esed muhalifleriyle gerçekleşen çatışmalarda hayatını kaybeden 46 İran askerini anma töreninde konuşan Anayasa'yı Koruyucular Konseyi Genel Sekreteri Ahmet Cenneti, İran'ın dini lideri Hamaney'in, İranlı gençlerin İran-İrak savaşı zamanında olduğu gibi İslam'ın küfürle savaştığı Suriye cephesine gitmek için ısrarla izin istediklerini söylediğini nakletmiştir (Ahışhalı, 2016). Hamaney'in başdanışmanı Ali Ekber Velayeti ise Suriyenin güçlü direniş politikalarının desteklenmesi açısından bölgede çok temel ve kilit bir rol oynadığı belirtmiştir. Bu nedenle Suriye'ye yapılacak bir saldırının İran'a ve İran'ın müttefiklerine yapılmış sayılacağı uyarısında bulunmuştur (Hürriyet, 2013). Bir başka konuşmasında ise Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad'ın siyasi geleceğinin Tahran için

kırmızı çizgi olduğunu belirterek Suriye meselesinin İran için varoluşsal tehdit olduğunu dillendirmiştir (NTV, 2015). Hamaney'in Suriye temsilcisi Ayetullah Mücteba Hüseyini ise bir etkinlikte yaptığı konuşmada, Suriye'yi desteklemenin, bir ülke ve halkını desteklemek manasına gelmenin ötesinde Dünya Siyonizmi ve Emperyalizmi'yle mücadele olduğunu söylemiştir (Yeşiltaş ve Caner, 2015).

Güvenlik ve savunmaya ilişkin olan konularla ilgilenen ve Veliy-i Fakih'in belirlediği temel fikirler ışığında ulusal güvenlik ve savunma siyasetini belirleyen Meclis Dışişleri ve Güvenlik Komitesi üyesi Alaeddin Boroujerdi, Şam'da bir basın toplantısı düzenlemiştir. Bu basın toplantısında, Suriye'nin bölgedeki direnişin ön cephesi olduğunu vurgulayarak, Suriye halkını savaş meydanlarında zaferler üzerinden kutladığını ve İslam Cumhuriyeti'nin direniş eksenini savunma kararını yinelediğini ifade etmiştir (Almanar, 2018).

Cumhurbaşkanı söylemleri açısından bakıldığında, Suriye'de kriz başladığında İran'ın Cumhurbaşkanı olan Mahmud Ahmedinecad, 2012 yılında Tahran'da düzenlenmekte olan 25'inci Uluslararası İslam Birliği Konferansı'na katılmak için Tahran'ı ziyaret eden Suriye Genel Müftüsü Dr. Ahmet Bedrettin Hassun'u kabul etmiştir. Bu kabul esnasında İran'ın devlet ve halk olarak Suriye'yi destekleyeceğini ve onun yanında kalacağını söyleyerek Suriye'nin İran için önemine değinmiştir (Suriye Gerçekleri, 2012).

İran'ın Mahmud Ahmedinecad'tan sonraki Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'den de çok önemli açıklamalar gelmiş, Suriye'nin başkenti Şam'da 21 Ağustos 2013 tarihinde yaşanan ve kimyasal silahların kullanıldığı iddia edilen saldırılarla ilgili Suriye'de isyancıların kontrolünde olan bölgeye yapılan saldırıda kimyasal silah kullanıldığını, bu silahların kullanılmasının önlenmesi gerektiğini belirtmiştir (Haberler, 2013). Ayrıca Ruhani, Türk ve Rus mevkidaşlarıyla birlikte Ankara'da katılacağı zirve öncesinde Suriye konusunda açıklamalarda bulunmuş, ABD ve İsrail'in Suriye'de oynadığı rolü eleştirerek Amerikalıların, Suriye hükümetinin ülkenin tamamında otorite kurmasına karşı oldukları, hatta ülkenin parçalanmasını bile düşündükleri şeklindeki söylemiyle konuya ilişkin farkındalık yaratmaya çalışmıştır (Deutsche Welle, 2018).

Güvenikleştirme sürecinde söz edimi açısından değerlendirilmesi gereken bir diğer aktör ise İran İslam Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı'dır. Münih Güvenlik Konferansı için gittiği Almanya'da CNN International'dan Christiane Amanpour'a konuşan Zarif, DAİŞ'i

silahlandıran tarafların Suriye'deki muhalifleri silahlandığını da vurgulayarak, Suriye'de dış güçler tarafından silahlandırılan ve finanse edilen bir grup olduğunu belirtmiştir. Başta hataların yapıldığını ve en büyük hatanın da Suriye'yi değil tüm dünyayı tehdit eden bir grup teröriste silah vermek ifadelerini kullanmıştır (Amanpour, 2017). Zarif, 2 Eylül 2013 tarihli konuşmasında, kaba güce başvurulmasının tamamen yasadışı bir girişim olduğunu, dünya barış ve güvenliğini bozduğunun ve Ortadoğu krizini de derinleştirip şiddetlendirdiğinin altını çizerek Suriye'ye karşı kaba güç kullanılmasının, operasyonu başlatanların daha sonra kontrol edemeyecekleri derecede tehlikeli sonuçlar doğuracağı görüşünü aktarmıştır. Konuşmasını Suriye'de kimyasal silahların kimin tarafından kullanıldığının henüz bilinmediği ve BM uzman heyetinin bu konuyla ilgili incelemelerinin sonucunun daha ilan edilmediğini söyleyerek bitirmiştir. Dışişleri Bakanı Zarif ayrıca 5 Eylül 2013 tarihli konuşmasında, Suriye'ye karşı dışarıdan askeri müdahale yapılmasının bölgede kriz, istikrarsızlık, terör ve aşırıcılık ortamlarının daha fazla şiddet kazanmasına yol açacağını dile getirmiştir. Ayrıca bu konuşmasında Suriye halkı ve Hükümeti'ne karşı her tür askeri girişimin yanlış olacağını ve uluslararası hukukta kuvvet kullanımının esaslarına dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Yeşiltaş ve Caner, 2015). Bu konuşmalarından da anlaşıldığı üzere Zarif'in uluslararası kamuoyuna yönelik retorik oluşturmuş olabileceği değerlendirilmektedir.

İran İslam Cumhuriyeti'ndeki askeri birimlerin de güvenlikleştirme sürecinde önemli rolü bulunmaktadır. 2013 tarihinde dönemin İran Genelkurmay Başkanı Hasan Firuzabadi, Suriye'ye yapılacak herhangi bir askeri operasyonun sonuçlarının bölgenin ötesine geçeceğini ve İsrail'in yanmasıyla neticeleneceğine değinmiştir. İran resmi haber ajansı IRNA'da yayımlanan açıklamasında Firuzabadi, Suriye'ye yönelik bir askeri müdahalenin, Siyonistleri ateşin kıyısına getireceğini belirtmiştir. Ayrıca İranlı komutan, ABD, İngiltere ve diğer müttefiklerin, Suriye'ye ve bölgeye ordularını göndererek, kayıplar vereceği uyarısında bulunarak Suriye konusundaki hassasiyeti ve atılacak adımları ima etmiştir. Benzer bir açıklama yapan İran Devrim Muhafızları Komutanı Muhammed Ali Caferi de ABD'nin Suriye'ye olası bir askeri müdahalesinin İsrail'in yok olmasıyla sonuçlanacağını ifade etmiştir (Alpay, 2013). Ayrıca Caferi; Devrim Muhafızları'nın İslam devrimini koruma misyonunun sadece İran sınırlarıyla kısıtlı olmadığını belirterek devrimin sınırlarının olmadığını söylemiştir. Devrimin karakterinin hegemonik sisteme ve yenedünya düzenine muhaliflik olduğunu İran'ın iç ve dış politikadaki tüm siyasetinin bu eksen üzerinde

gerçekleştiğini ifade ederek düşmanı ve ilgi sahasını tanımlamıştır. Washington'u Esed rejiminden intikam almak için Suriye'ye teröristleri göndermekle itham eden Devrim Muhafızları komutanı, ABD'nin Suriye'ye yönelik öfke ve planlarının nedenini, Suriye'nin İslami direniş çizgisinin ön safında yer almasından dolayı olduğunu belirterek Suriye'nin İran açısından önemini vurgulamıştır (Al Jazeera, 2014). Tahran Üniversitesi'nde öğrencilerle katıldığı bir toplantıdaki bir başka konuşmasında ise Caferi, Suriye'de Batı ve emperyalizme karşı mücadele eden Direniş Cephesinin Esad'a bağlı olduğunu söyleyerek bu konuyu göz ardı etmeyeceklerini ve Esad'ın yerini dolduracak birini tahayyül edemeyeceklerini söylemiştir. Caferi, Esad'ı desteklemeye devam edeceklerini, eğer Suriye halkı seçimlerle Esad'ın gitmesini isterse sadece o zaman gitmesine rıza göstereceklerini belirterek Suriye ve Esad'ın da İran açısından önemini dile getirmiştir (IMP, 2015).

İran İslam Cumhuriyeti, güvenlikleştirme sürecinde yalnızca retoriği değil medya ve sosyal medya aracılığıyla yazı ve görselleri de kullanmaya çalışmıştır. Bu kapsamda İran'da özel televizyon kanalı bulunmamaktadır. Yayın yapan kanalların tamamı ise doğrudan dini liderin kontrolünde olan İran Radyo ve Televizyon Kurumu'na bağlıdır. İnternet konusunda da İran'da filtre kırıcılar çok yaygın olarak kullanılmakta, böylece devlet tarafından uygulanan kısıtlamalar zorlanarak değişik yollardan aşılabilir (Rouhani, 2018).

Basın organları ise daha kontrol edilebilir bilgi iletim araçları olduklarından özgürlükler açısından daha sıkıntılı bir noktadadırlar. İran'da birçok gazete yasalara aykırı yayın yaptığı gerekçesiyle geçici ya da sürekli kapatma cezası almıştır. Dolayısıyla İran'da medya ve siyaset birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Farklı, bağımsız, muhalif politik parti ve çıkar grupları, siyasal sistemin içerisinde yer almamaktadır. Neredeyse bütün medya platformları rejimin amaçlarını temsil etmekte ve siyaset belirlemede kritik role sahip olmaktadır. Resmi ve ana akım medya platformları devlet tarafından kontrol ediliyorken, alternatif çıkar grupları çoğulcu taleplerini duyurabilmek için alternatif medya ve iletişim platformlarını kullanmaktadırlar. Ancak bu alternatif platformlar genellikle yasaklanma veya filtreleme gibi sınırlamalara maruz kalmaktadırlar (Talebian ve Talebian, 2018). Basın organlarının ana unsurlarından birisi de televizyon kanallarıdır. İran'da özel televizyon kanalı yoktur. Rejimin ideolojisi ekseninde yayın yapan toplam 11 adet ulusal televizyon kanalı bulunmakta (Yegin, 2015), çok sayıda da gazete

bulunmaktadır. İran, genel anlamda resmi devlet politikalarını, özelde ise Suriye'ye yönelik söylem ve stratejilerini ulusal ve uluslararası alımlayıcı kitleye bu kanallar vasıtasıyla ulaştırmaktadır.

İran İslam Cumhuriyeti güvenlikleştirici aktörleri medya haricinde sosyal medya platformları vasıtasıyla da alımlayıcı kitleye ulaşmaya çalışmaktadırlar. Genel olarak İranlı yöneticilere göre sosyal medya daha çok ABD'nin rejim değişikliği için İran'da kullandığı araçlardan birisi olarak algılanmaktadır. 2009'da Mahmud Ahmedinecad'ın ikinci kez cumhurbaşkanı olduğu seçimlerde, sonuçların hileli olduğunu iddia eden muhaliflerin, protestolarını büyük ölçüde Facebook ve Twitter platformlarında örgütlenerek ortaya koymasıyla birlikte pek çok sosyal paylaşım sitesine erişim engellenmiştir. Ancak Ruhani döneminde bu konuda daha ılımlı ve aktif bir politika izlendiği görülmektedir. Özellikle Cevad Zarif'in Dışişleri Bakanı olmasından sonra sosyal medya daha etkin kullanılmaya başlanmıştır (Barghandan, 2015). Dini lider Ayetullah Ali Hamaney'in Facebook, Twitter ve Instagram gibi önde gelen sosyal paylaşım sitelerinde hesapları bulunmakta, Ruhani ve Zarif'in Twitter üzerinden verdiği mesajlar ile İran'da alışılmışın dışında bir portre çizildiği gözlenmektedir.

Bu kapsamda güvenlikleştirme sürecinde ön plana çıkan aktörlerin sosyal medya hesapları incelendiğinde 15 Kasım 2018 tarihine kadar Twitter'da, Dini Lider Hamaney'in İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Arapça ve Farsça dillerinde yaklaşık 800 000 takipçisi bulunmaktadır. Ayrıca bu dillerde bugüne kadar yaklaşık 14 000 Tweet paylaşarak sosyal bu alanda oldukça aktif olduğu gözlenmektedir. Önemli aktörlerden bir diğeri Cumhurbaşkanı Hassan Ruhani ise Twitter'da İngilizce ve Farsça dillerinde 1 500 000 takipçiye ulaşmış bu alanda 6 900 adet tweet paylaşmıştır. Son olarak Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif'in İngilizce dilinde tek bir Twitter hesabı mevcut olup 1 102 000 takipçisi ve paylaştığı 460 adet tweet'i bulunmaktadır. Bu sayılara bakıldığında ülkede bu alanda önemli derecede kısıtlamalar olmasına rağmen İranlı aktörlerin sosyal medyayı ulusal ve uluslararası alımlayıcı kitleye ulaşmada önemli derecede araçsallaştırdıkları değerlendirilebilecektir. Konu Suriye'nin güvenlikleştirilmesi açısından değerlendirildiğinde ise Suriye'de krizin başladığı 2011 yılından günümüze kadar,

Dini Lider *Hamaney* konuya ilişkin toplam 137 tweet paylaşmıştır. Bu tweetlerde öne çıkan söylemlerinde ise genel olarak (Hamaney, 2002-2018); Suriye'de yine ABD'nin iş

başında olduğunu, bölgedeki direnişin anti-ABD ve anti-Siyonist olduğunu iddia etmiş, Suriye, Irak, Lübnan, Afganistan ve Pakistan gençliğinin ABD'den nefret ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca Suriye'ye yapılan saldırıların arkasındaki üst akli cezalandıracaklarını belirtmiş, neden devletiniz Suriye'ye para harcıyor diye İran halkına soranlara yönelik ABD'nin Ortadoğu'da 7 trilyon dolar harcadığını hatırlatmıştır. Bunun yanında Batı'nın sömürge faaliyetlerini, ABD'nin tüm dünyada ve özellikle Suriye'de DAİŞ ile diğer terör örgütlerine yaptığı yardımları sorgulayarak "insan hakları" ihlalleri ile ilgili çelişkilere de dikkat çekmiştir. Hamaney Suriye Devleti'ni ABD ve Batılılara karşı direnişi sebebiyle kutlamış, İran'ın Suriye'deki varlık sebebinin zulüm ve baskıya karşı direnmek olduğunu belirtmiştir. Suriye'nin ön cephe olduğunu da ifade eden Hamaney, İran'ın görevinin direnişi savunmak olduğunu, Esad'ı direnişin güçlü figürü olarak gördüğünü ifade etmiştir. Ayrıca Müslümanların Suriye, Irak ve Yemen'de terörizme karşı gelmekle meşgul olduğunu söylemiştir. Güvenikleştirici bir aktör olarak Hamaney; sosyal medyada beş dilde yüz binlerce kişiye düşman ve varoluşsal tehdit tanımlaması yaparak ulusal ve uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışmış, kendi vatandaşlarına da neden Suriye'de bulduklarının açıklamasını yapmıştır.

Cumhurbaşkanı *Hasan Ruhani* 2013 yılında göreve geldiği andan itibaren günümüze kadar konuya ilişkin toplam 26 tweet paylaşmış olup tweetlerde genel olarak (Rouhani, 2002-2018); Suriye krizinin Suriye içi diyalogla çözülebileceğinden, Suriye'de teröristlerin vahşetinden söz etmeden güvenlikten bahsedilemeyeceğinden, ABD'nin DAİŞ'e para ve silah yardımı yaparak Suriye'de mezhepsel ayrışmayı körüklediğini belirtmiştir. Bunun yanında Suriye, Irak, Filistin, Lübnan ve hatta Paris ve ABD'deki şiddet, aşırılık ve terörizmi kınadığından bahsederek güvenikleştirme sürecinde yine düşmanı tanımlamış, varoluşsal tehditleri ortaya koymuş, ulusal ve uluslararası alımlayıcı kitleye mesajlarını iletmiştir.

Dışişleri Bakanı *Cevad Zarif* göreve geldiği 2013 yılından günümüze kadar Suriye meselesine ilişkin toplam 21 tweet paylaşmıştır. Bu tweetlerinde genel olarak (Zarif, 2002-2018); Suriye'de ABD dışındaki sorumluluk sahibi devletlerle insan hakları ve terörizm konularında ortak mutabakat ve siyasi çözüm arayışlarından memnun olduğu, Suriye halkına yardım eden ve DAİŞ'le savaşmanın İran, silahlandırmanın ise ABD ve Suudi Arabistan olduğu konularına değinmiştir. ABD Başkanı Trump'ın davetsiz ABD güçlerini Suriye'de tutmak için DAİŞ'i finanse edenlerden 4 milyar dolar istediğini, İkiz Kuleler

saldırılarının üzerinden daha 20 yıl geçmeden ABD'nin Suriye'de El-Kaide ve DAİŞ güçleriyle aynı saflarda yer aldığı ve insanların kandırılmasından vazgeçilmesi gibi hususların da altını çizmiştir. Bu yolla sosyal medya hesabından yaklaşık 1 milyon 200 bin kişilik takipçisine ulaşmış, güvenlikleştirme kapsamında düşman, tehdit ve çözüm önerilerini sıralamaya gayret etmiştir.

İranlı güvenlikleştirici aktörün yanında Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanı'nın Suriye meselesine ilişkin paylaşmış oldukları toplam tweet sayısı 184 adettir. İran gibi kendine özgü bir yönetim anlayışı olan ülkede belirtilen tweet sayıları alımlayıcı kitlenin iknası düzleminde anlamlılık arz ettiği değerlendirilmektedir. Çünkü daha önceki güvenlikleştirici aktörler belirtilen mecraları ya kullanmamışlar ya da nadiren bu mecralarda paylaşımlarda bulunmuşlardır. İran'daki mevcut güvenlikleştirici aktör ve ona yardım eden aktörlerin tweetleri incelendiğinde özellikle Ruhani ve Zarif, Twitter üzerinden verdikleri mesajlar ile yeni yönetimin belli konularda İran'da alışılmış olandan daha farklı bir portre çizdiğini ortaya koymaktadırlar. Örneğin Ruhani, Eylül ayında Yahudiler'in yeni yılı olan Roş Aşana için Twitter üzerinden yayınladığı tebrik mesajıyla gündeme gelmiştir. "Tüm Yahudiler'e, özellikle de İranlı Yahudiler'e, hayırlı bir Roş Aşana diliyorum" şeklinde bir tweet atan Ruhani, bu iletisinin yanında, sinagogda dua eden bir İranlı Yahudi'nin fotoğrafını paylaşmıştır. Aynı şekilde Dışişleri Bakanı Zarif'de Twitter üzerinden Yahudilere tebrik mesajı yollamıştır. Bu şekilde İran güvenlikleştirici aktörü ve diğer yönetici elitleri Suriye meselesinin güvenlikleştirilmesi sürecinde söz, yazı ve görsellerle özellikle sosyal medya üzerinden ülkede sosyal paylaşım siteleri yasak ve kısıtlı olması sebebiyle çoğunlukla uluslararası kamuoyuna ulaşmayı hedeflemişlerdir. Bunun yanında farklı dillerde paylaşımlarda bulunarak bölgede direniş hattı olarak görülen ülkelerin desteği de alınmaya gayret edilmiş, adeta sosyal medya diplomasisi yürütülmüştür.

3.2.4.1. Alımlayıcı Kitlenin İknasına Yönelik Kitle İletişim Paradigmaları

Alımlayıcı kitlenin ikna edilmesinde aktörlerin kullandıkları iletişim yöntemleri ve oluşturulacak mesaj içeriği önemlidir. Bu bağlamda İran, Suriye meselesinde alımlayıcı kitleye doğru kanallardan ulaşabilmek için modern iletişim yöntemlerini kullanmaya çabalamıştır. Oluşturulan modelle ne kadar örtüştüğünün analizi ise ilerleyen bölümlerde yapılacaktır.

3.2.4.1.1. *Algı Yönetimi*

Suriye meselesini varoluşsal bir tehdit ve stratejik bir derinlik olarak gören İran yönetici eliti, kamuoyunun zihni yorumlarını etkileyebilmek için Müslümanlık ve özellikle Şiilik'in devrim ideolojisini araçsallaştırıp direniş eksenini gibi söylemlerle ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda Suriyenin güvenlikleştirilmesi sürecinde İran halkı ve Şii nüfusuna yönelik olarak Şii kutsal mekânlarını koruma, DAİŞ ile mücadele gibi söylemlerle Suriye'de varlığını meşrulaştırmayı hedeflemiştir. İran'ın desteği ile bir taraftan Seyyide Zeyneb Türbesi'nin¹¹ savunulması adına farklı ülkelerden Şii milisler seferber edilmiştir (Segall ve Shapira, 2014). Sahada örgütlenen Fatimiyyun Tugayı¹² gibi Şii milisler, rejim safında savaşmaları karşılığında para ve İran vatandaşlığı gibi kazanımlarla ikna edilmeye çalışılmıştır (Sarı ve Farzam, 2018).

Collins'e göre (2003) algı yönetimi kavramı, hedef kitlenin tutum ve objektif düşünebilme kabiliyetlerini etkilemek için yürütülen her türlü fiili kapsamaktadır. Suriye meselesinin güvenlikleştirilmesi sürecinde, İran'ın Şii toplumu üzerinde yürüttüğü algı yönetim faaliyetleri genellikle dini çerçevede kodlanmaktadır. Bu kapsamda İran, Suriye'de savaşan grupları Ehlibeit Haremi Fedailerini veya kısaca Harem Fedailerini olarak adlandırmaktadır. Harem Fedailerini, aralarında Devrim Muhafızları Ordusu, Besic, Hamaney yanlısı güçler ve birçok farklı Şii milis gücünün tamamına verilen bir isimdir ve bu güçler Suriye'de Şii imamlar ve onların çocuklarının türbelerini korumak iddiasıyla faaliyetlerini yürütmektedirler. Dolayısıyla Suriye'de savaşan gruplar bu şekilde adlandırılarak genel manada İslami açıdan bir cihat mantığı, özel manada ise Şii inancı açısından kutsal bir vazifeye referans teşkil etmektedirler. Bu yolla savaşmakta olan veya savaşa katılmak isteyen diğer insanlar üzerinde dini ve manevi bir baskı oluşturulmaktadır (Yegin, 2017).

İran'ın algı yönetimi kapsamında bölge dışındaki Şii'leri Suriye meselesine çekmek için yürüttüğü faaliyetler de bulunmaktadır. Örneğin İran rejimi, Afganistan vatandaşlarının Esad rejimi için savaşmaları amacıyla devlet televizyon kanalı Ofogh TV

¹¹ Hz. Muhammed'in torunu, Hz. Ali'nin kızı Seyyide Zeynep'in mezarının bulunduğu inanılan türbe-camii. Şam'ın güneyindeki banliyölerin birinde yer almaktadır.

¹² Suriye'de Esad rejimine destek veren yabancı savaşçı topluluklardan birisi de Afganistanlı Hazaralardır. Afgan savaşçılar 2012'de Irak menşeli grup Abul Fazl el-Abbas bünyesinde yer alırken sayılarının artmasıyla 2013'te Fatimiyyun Tugayı'nı kurmuşlardır. İran'ın müttefikleri Esad'ı ayakta tutmak için Suriye'de mobilize ettiği silahlı gruplar içinde Hizbullah'tan sonra en etkili olan Fatimiyyun Tugayı, Afgan Şii Hazaralar'dan oluşmaktadır.

(www.ofoghtv.ir)'de altı dakikalık bir tanıtım videosu yayınlamıştır. Videonun dağıtımını yapan medya birimleri arasında Devrim Muhafızları'na bağlı Fars haber ajansı da bulunmaktadır. Video, dünyadaki isimsiz kahramanlara, gökyüzünün ünlülerine, Fatimiyyun Tugayı'nın savaşçılara ithaf edilmiştir. Video, Afgan bir erkeğin Suriye Savaşı'nda ölenlerin fotoğraflarını gözden geçirmesini, genç bir kız ve erkek tarafından savaşa gitme konusunda cesaretlendirilmesini içermektedir. Şahıs sonrasında Hamaney resminin önünde Fatimiyyon üniforması giyen bir askere dönüşerek savaşa katılır. Bu noktada Afgan vatandaşların algılarını etkilemek için Afgan sözleriyle bir propaganda şarkısı söylenmektedir. Şarkı sözlerinde ise İslam, Kuran, Şahadet gibi temalar işlenerek İslam dünyasının algılarında seçicilik yaratılmaya çalışılmaktadır (Orient, 2016).

İran'ın algı yönetimi faaliyetlerinde çokça kullandığı temalardan birisi de askeri-dini terminolojidir. Suriye'de şehit olan askerler, dini ve tarihsel boyut kazandırılacak bir anlatımla tasvir edilmektedir. Kutsal alanların savunulması, emperyalizmle mücadele ve zayıfların kurtuluşu gibi askeri ve dini imgelerin iç içe geçirilmesi, İran ordusuna algı boyutunda diğer ülkelerin egemenlik ve sınırlarını çiğneme meşruiyeti kazandırmaktadır. Bu tür kavramlar kullanılarak İran Devleti tarafından popülist, dini ve devrimci söylem ivmesinin sürdürülmesi ve vatandaşın düşmanla yüzleşmeye sürekli hazırlıklı bulundurulması hedeflenmektedir (Elias, 2018). Askeri-dini terminolojinin yanı sıra İran İslam Cumhuriyeti, Suriyeyi güvenlikleştirme sürecindeki algı yönetimi faaliyetlerini sinema endüstrisinde de sürdürmüştür.

Suriye'deki DAİŞ karşıtı mücadeleyi ve kutsal mekânları savunan insanların zorluklarını konu alan, İranlı yönetmen İbrahim Hatemikiya'nın eseri Şam Vakti 24 Ağustos 2018 tarihinden itibaren bir hafta boyunca Suriyeli sinemaseverlerle buluşmuştur. Söz konusu film ülkenin Şam, Halep, Deyrezzor, Humus ve Lazkiye kentlerindeki sinema salonlarında da gösterime girmiştir. Filmde İranlı oyunculara Suriyeli ve Lübnanlı aktörler de eşlik etmiş, film İran sineması açısından önemli organizasyonlardan olan ve Tahran ile İran'ın dört bir yanında 36'ncısı düzenlenen Fecr Film Festivali'ne katılarak üç dalda ödüle layık görülmüştür (Burhan, 2018b).

İran'ın ve Devrim Muhafızları'nın önemli aktörlerinden olan Kudüs Ordusu Komutanı General Kasım Süleymani, filmin bazı sahnelerinin Suriye'de yaşanan gerçeklerle yüzde yüz örtüştüğünü açıklayarak anlatılan bazı sahnelere gerçekte de şahit olduğunu dile

getirmiş ve yönetmeni tebrik ederek eseriyle Harem’i müdafaa ettiğini belirtmiştir. Ayrıca General Süleymani, eserin yaşanan acı gerçeklerin bir kısmını çok hasas bir tarzla gözler önüne serdiğini, insanların filmi seyrettikten sonra İslam ve tüm beşeriyeti tehdit eden büyük tehlikeyi daha çok hissettiklerini vurgulayarak (Yenikaynak, 2018) tüm İslam dünyasının ve uluslararası toplumun dikkatini filme çekmeye çalışmıştır.

İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif instagram sayfasında filmle ilgili, “Bugün 8 Şubat Perşembe, eşim ve bakanlığın bazı yardımcılarıyla birlikte Oj film yapımı şirketine ve İbrahim Hatemikiya’ya misafir olduk; birlikte ülkemizin bu büyük yönetmeninin Şam Saatine Göre isimli büyüleyici filmini izledik. Tam anlamıyla eşsiz bir eserdii” şeklinde bir yazı paylaşmıştır (Burhan, 2018a). Algı yönetimi açısından değerlendirildiğinde İran’da filmin zamanlaması ve içeriğinin yanında reklamı ve sunumu konusunda da bazı gelişmeler yaşanmıştır.

İran’ın başkenti Tahran’daki en büyük alışveriş merkezlerinden olan “Kourosh Mall and Cineplex”i basan silahlı ve cihatçı görünümlü bir grup erkek, Allahu Ekber diye bağırarak alışveriş merkezini turlamaya başlamıştır. DAİŞ’in Çeçen kökenli komutanlarından Ebu Ömer eş Şişani’yi çağrıştıran kızıl sakallı grup lideri ata binmiş halde insanların arasında dolaşmış, dehşete düşen alışveriş merkezi ziyaretçileri grubun kendilerine saldırmadığını görünce bu tuhaf anları cep telefonlarına kaydetmeye başlamışlardır. Sonucunda ise bu kişilerin terörist olmadıkları, İranlı yönetmen İbrahim Hatamikia’nın çektiği Şam Vakti filminin tanıtımını yapan oyuncular olduğu ortaya çıkmıştır (Sputniknews, 2018). Burada algı yönetimi açısından önem arz eden konu İran Devrim Muhafızları Suriye’de DAİŞ’e karşı savaşmasaydı, İran halkı DAİŞ’le Tahran’da mücadele etmek zorunda kalırdı mesajının İranlı vatandaşlara doğal ortamlarında iletilip güçlendirilmesidir.

İran İslam Cumhuriyeti’nin medyada birçok dilde yayın yaptığı uydu kanalları ve bu alana yaptığı finansal yatırım, devletin yapılan algı yönetimi faaliyetleri konusundaki ciddiyetini göstermektedir. Dini Lider Hamaney dâhil çoğu yönetici elit, sosyal medya hesapları açıp kitlelere ulaşırken bu alanda filtrelenen birçok sayfa, kapatılan Facebook ve Instagram hesapları, devletin kamuoyu fikirlerini şekillendirme konusundaki kararlılığının da sembolüdür (Elias, 2018). Sosyal medya, İranlı aktörlerin algıları şekillendirmek için alımlayıcı kitleye yönelik faaliyetlerini yoğunlaştırdıkları en önemli alanlardan birisi haline gelmiştir. Başlarda da belirtildiği gibi, Beş dilde ayrı twitter hesabı ve yüz binlerce

takepçisi olan Dini Lider Hamaney, Cumhurbaşkanı Ruhani ve Dışişleri Bakanı Cevad Zarif bu mecrayı özenle kullanan aktörlerdir. Suriye meselesinin güvenlikleştirilmesi sürecinde yazdıkları analiz edildiğinde İslam dünyasının ve uluslararası toplumun algılarına yönelik olarak din ve zafer gibi temalar yoğun olarak işlenmekte, neden Suriye’de olunduğuna dair ABD ile karşılaştırmalı ve çarpıcı örnekler paylaşılmaktadır. Ayrıca İran-İrak Savaşı analogisi kullanılarak halkın dikkati çekilmekte, genç neslin enerjisi ve heyecanı hedef alınmakta, çocuk kayıpları ön plana çıkarılarak uluslararası toplumun dikkati de meseleye çekilmektedir.

İran İslam Cumhuriyeti tarafından yürütülen algı yönetimi faaliyeti genel olarak değerlendirildiğinde; dikkat çekilmesi gereken husus, günümüzde aktörlerin geçmişe nazaran iletişim konusunda daha aktif oldukları gerçeğidir. Çünkü günümüz bütüncül yapısında ve yoğun bilgi ortamında gerçekleri saklamak çok mümkün değildir. Saklanamayan ve ortaya çıkan her gerçeklik ise aktörün alımlayıcı kitle nazarındaki itibarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda günümüzde algı yönetim sürecini tamamen gerçek dışı olguların üzerine kurgulamaktansa, gerçekliğin sadece istenilen kısmının hedef kitle ile paylaşılması bir algı yönetim şekli olarak aktörler tarafından tercih edilmektedir. Ancak daha önce de bahsedildiği gibi İran’daki iletişim ortamı, rejim ve aktörlerin ana fikirlerine göre şekillenmekte, ülkede özel kanallara izin verilmemektedir. Dünyanın birçok ülkesinde vatandaşların özgür şekilde kullanarak her türlü içeriği paylaştıkları sosyal medya mecraları İran’da yasaklanmakta veya kısıtlanmaktadır. Bu ise algı yönetimi faaliyetlerinin şeffaflık ilkesi ile çelişmektedir.

3.2.4.1.2. Stratejik İletişim

Stratejik iletişim, aktörün tüm gayretlerini topladığı, eylem-söylem paketlerini en uygun zaman ve mekânda, maksimum etkiyi yaratacak şekilde alımlayıcı kitle ile paylaştığı bir çeşit lens gibidir. Stratejik iletişim için bir orkestra benzetmesi de yapılabilecektir. Güvenlikleştirme sürecinde birçok farklı enstrüman kendi özelliğine göre kullanılırken bir ahenk ve uyumun olması ve ortaya çıkan sesin dinleyiciyi etkilemesi gerekmektedir. Bu da orkestra şefi yani aktörün sağladığı koordinasyon ile mümkün olacaktır.

İran İslam Cumhuriyeti’nde son yıllarda stratejik iletişim alanında önemli gelişmeler gözlenmektedir. Devleti yönetenler içeride kendi vatandaşlarına, dışarıda ise uluslararası topluma yönelik iletişim faaliyetlerini arttırmışlardır. 2000’li yıllarda İran, Orta Doğu’da

stratejik hedeflerini sürdürebilmek amacıyla Türksat uydusu üzerinden de çok sayıda televizyon kanalı açmıştır (Wordpress, 2012). Özellikle 2013 yılından itibaren devlet, İran'ın uluslararası itibarını etkileyen baskı ve propagandalara yönelik stratejik iletişim faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Bu bağlamda kitap ve broşür dağıtımları, aksiyonel görüntülerin üretimi, radyo, televizyon ve internet tanıtımları, bunun yanında kültürel değişimler, müzakereler, kültür ve medeniyet temelli değerler gibi diğer diplomatik araçları da kullanmaktadır. Bunun yanında stratejik iletişim altyapısını güçlendirebilmek için Resmi Haber Ajansı'na (IRNA) yönelik ciddi yatırımlar gerçekleştirilmiştir. İran Radyo Televizyon Kurumu (IRIB), Haber Ajansı (IRNA), Press TV, Fars Haber Ajansı ve diğer bazı medya ajansları dış politika hedefleri doğrultusunda etkileşim halinde ve müşterek şekilde çalışmaktadırlar (Sadegh-Vaziri, 2015). İran, sayılan TV kanalları ile birçok dünya ülkesinde değişik dillerde yayınlar yapmaktadır. Suriye ve tüm uluslararası topluma yönelik stratejik iletişim faaliyetleri Arapça ve İngilizce kanallar vasıtasıyla yürütülmektedir (Barghandan, 2015).

Yukarıda anlatılan hususlara ilave olarak İran, Orta Doğu ve özellikle Suriye'ye yönelik stratejik iletişim faaliyetlerini Kültürel ve Siyasal Temsilcilikleri vasıtasıyla da yürütmektedir. Örneğin bu kapsamda Suriye'de Kültür ve İslami İlişkiler Kurumu bulunmaktadır. Bu alandaki etkili kurumlardan birisi de üniversitelerdir. Diğer birçok ülkenin bireysel ve müşterek desteğiyle kurulan özel üniversitelere ilave olarak 2009 yılında Suriye'de İran Terbiyet Müderris Üniversitesi'nin şubesi olan Farabi Üniversitesi açılmıştır (Üstüntaş, 2016) ve faaliyet yürütmektedir.

Yeni devlet inisiyatifinin bir parçası olarak İran, iletişim teknolojilerini stratejik anlamda kullanarak Batı'nın dijital konuşmalarına katılım sağlamaya başlamış, barış ve dayanışma içerikli mesajlarıyla dünyanın sorunlarına çözüm önerisi sunmaya çalışmıştır. Bu stratejilerin sonucunda ise Batı açısından, kimin ordusunun değil; kimin hikâyesinin kazanacağını dikkate alma zorunluluğu belirmiştir (Hallams, 2011). İran, bahsedilen stratejik iletişim çabalarını İstihbarat ve Ulusal Güvenlik Bakanlığına bağlı dezenformasyon bölümü aracılığıyla da yürütmektedir. Bakanlık, siyasi çıkarlara yönelik propaganda uygulamaları ile yabancı medyanın manipülasyonundan ayrıca karşı istihbarat faaliyetlerinden sorumludur (Elias, 2018). Bununla birlikte İran İslam Cumhuriyeti'nin stratejik iletişim faaliyetleri değerlendirildiğinde günümüz iletişim stratejileri açısından aksayan tarafların olduğu değerlendirilmektedir. Bunlar sıralanacak olursak: Öncelikle devlet, iletişim alanında ciddi yatırımlar yaparken ülke genelinde medya kısıtlamalarının

olması ciddi çelişkiler doğurmaktadır. Yani yöneticiler tarafından sosyal medya aktif olarak kullanılırken vatandaşlara yönelik kısıtlamalar, bilgi üretilen tüm ortamlara aktif katılım açısından sorun çıkartmaktadır. Ayrıca otoriter yönetim yapısı nedeniyle politikalar kamuoyunda açıkça tartışılmamakta, rejim içinden ve halktan eleştiriler gelse de ciddi bir tartışma ortamı oluşmamaktadır. Bu durum ise doğruluk ve şeffaflıktan uzaktır. İcra edilen faaliyetlerin ulusal ve uluslararası etkinliği doğru tanımlanmamakta ve ölçülmemektedir. Bunun yerine sadece ideolojik tutum sürdürülmektedir. Sonuç olarak devlet yönetiminde kamuoyunun görüşleri alınmadığı için gereken bilgilere bu yönde süratle uyum sağlanamamaktadır. Bu da aktörler tarafından oluşturulan iletişim stratejilerinin halkta tam bir karşılık bulmasını etkilemektedir.

3.2.5. Rıza İmalatı, Meşruiyet ve Güvenlikleştirme

Suriye'nin güvenlikleştirilmesi sürecinde İranlı yetkililer, ulusal ve uluslararası toplumu ikna edebilmek için bazı söylemleri ön plana çıkartmışlardır. Bunlardan birisi, tüm dünyada karşılığı olan ve hassasiyet yaratan terörizmle mücadeledir. Suriye meselesi, terörizmle mücadele düzleminde ele alınıp söylem oluşturularak bu şekilde mücadelenin meşruiyet kazanacağı, bölgesel ve küresel çevreleri iknayı kolaylaştıracağı düşünülmüştür. Bu süreçte ön plana çıkan bir diğer husus ise İran'ın Suriye krizine ilişkin söylemlerinde içişlerine karışmama prensibini sıkça vurgulamasıdır. Ayrıca meselenin politik sınırlar içerisinde çözüme kavuşturulması gerektiği de belirtilerek bölgedeki ülkeler, isyancılara destek vermeyi durdurmaları ve bir an önce seçimlerin yapılması konusunda uyarılmaktadır. Bunun altında ise Suriye'de rejimin devrilmesini isteyenlere dışarıdan müdahale edenlerin olduğu, buna karşılık İran'ın ise Suriye'de meşru aktörler ile faaliyet yürüttüğü dolayısıyla tutarlı bir politika izlediği önermesi yatmaktadır (Sinkaya, 2017).

Ancak İran, güvenlikleştirme sürecinde rıza imalatı için Suriye meselesinin her ne kadar terörizmle mücadele çerçevesinde etiketleyerek sunmaya çalışsa da, faaliyetlerini evrensel bazı değerlerden ziyade mezhepçilik üzerinden yürütmesinden dolayı Arap ülkelerinin çoğu İran'ın Suriye rejimine desteğinden rahatsız olmakta ve endişe duymaktadırlar. Araplar genel olarak İran'ın Yemen, Lübnan, Körfez ve diğer Orta Doğu ülkelerindeki faaliyetlerinden de rahatsızdırlar. Çünkü bölgedeki kriz ve stratejik boşluğu kendi lehine kullanarak Arapların egemenliklerine müdahale edebileceğini düşünmektedirler (Bishara, 2015).

İran'ın bölgede yürüttüğü faaliyetler Şii Müslümanların, yaşadıkları ülkelerde İran ajanı ve hain olarak algılanmalarına da yol açmaktadır. Hatta bu konuda 2006 yılında Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek; Şiiiler'in, yaşadıkları ülkelere değil İran'a sadık olduklarını ifade etmiştir (Haddadin, 2017). İran'ın Orta Doğu bölgesinde ve Suriye'de izlediği politikalar sonucunda etnisite ve ülke bazında olumsuz algısının ortaya çıktığı gözlenmektedir. Ürdünlü araştırmacı ve İran uzmanı Nebil el-Atum; kendisine bağlı örgütlerin uyuyan hücrelerini kullanarak veya Şii azınlıklardan yararlanarak, bölge ülkelerinin iç işlerine müdahale etmesinin ve bu şekilde bölgesel krizin fitilini ateşlemesinin İran'ın imajını ciddi şekilde olumsuz etkilediğini ifade etmiştir (el-Fakih, 2016). 2012 yılında Zogby Araştırma Kurumu bölgedeki İran imajına yönelik en kapsamlı anketi yapmıştır. Arap ülkelerinin yanında Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan da dâhil toplam 17 ülkenin yer aldığı anket, bahsedilen ülkelerdeki halkların büyük çoğunluğunun İran'a yönelik olumsuz düşüncelere sahip olduğunu ortaya çıkartmıştır (Bakir, 2016). Benzer şekilde 2015 yılında PEW Kamuoyu Yoklamaları Araştırma Merkezi, katılımcı devlet sayısını arttırmış, 40 devlet üzerinde yapılan anket sonuçlarını yayımlamıştır: Buna göre 31 devletin İran'a yönelik çok olumsuz görüşe sahip olduğu gözlenmiştir (Zainulbhai ve Wike, 2015). Bu noktada önemli bir hususun belirtilmesi gerekmektedir. İran dış politika ilgi sahasını ve uygulamalarını sadece Uriye bölgesi oluşturmamaktadır. Dolayısıyla bahsedilen anketlerdeki oranlar İran'ın sadece Suriye politikası üzerinden okunamayacaktır. Ancak uluslararası kamuoyunun düşüncelerinin şekillenmesi ve her geçen yıl olumsuz düşüncelerin artmasında bölgesel ve küresel bir ilgi sahası ve vekâlet savaşlarının yürütüldüğü bir yer haline dönüşen Suriye'nin önemli bir etken olduğu değerlendirilmektedir.

Bölgesel ve küresel anlamda kamuoyu iknasında yaşanan bu sıkıntıların yanında İran açısından ulusal kamuoyu iknasında da ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Esad rejimine verilen desteğin maliyetinin gittikçe artması, askeri kayıpların çoğalması, içerideki politikaların da sorgulanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda İran yönetici elitlerinin ideolojik ve güvenlikçi tutumu, ekonomik temelli liberal yaklaşımları savunan politik hareketlerin güçlenmesine sebep olabilecektir (Sinkaya, 2017).

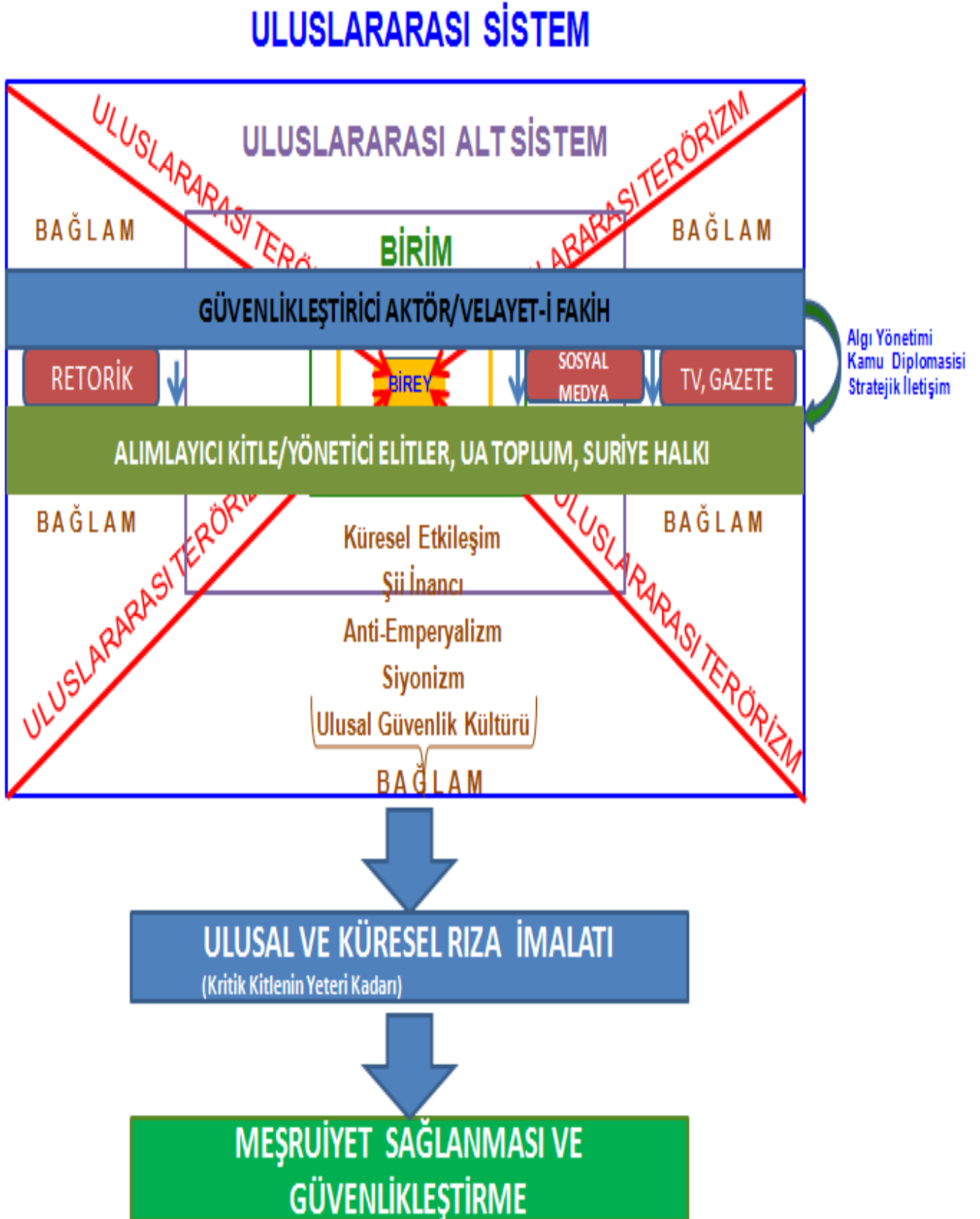
Yukarıda verilen bilgilere ek olarak İran, rejimin bekası ile emperyalizm ve Siyonizm tehdidini bertaraf edebilmek için, ulusal güvenliği idealleştirerek alımlayıcı kitleyi iknaya uğraşmaktadır. Yönetici elitler bu bağlamda bir başka ülkeye refah getirme gayretine girerken kendi ülkelerindeki demokratik alanı daraltmakta, kısıtlama ve kontrolleri haklı çıkartmaya çalışmaktadırlar. Üstelik Facebook ve Twitter gibi önde gelen sosyal paylaşım

sitelerine erişimin kapalı olduğu İran'da, ülkenin en üst düzey yöneticilerinin sosyal medyayı aktif biçimde kullanıyor olması ciddi bir çelişki oluşturmaktadır. Bunun yanında 40 milyon aktif kullanıcıya sahip olan ve hayatın birçok alanında kullanılan Telegram isimli mesajlaşma uygulaması 2018 yılında yasaklanmıştır (Iranhumanrights, 2018). Ancak birçok İranlı, sınırlamayı uygun internet araçlarıyla delerek erişime devam ederken, bu araçlar için kaynak veya bilgi birikimine sahip olmayanların erişiminin engellenmesi toplumsal adalet duygusunu zedelemektedir. Ayrıca İran'da alternatif medya arayışları; gelenekselliğe karşı çağdaş, toplumsal mücadelelerin yanında reform, özgürlük, eşitlik, demokrasi ve vatandaşlık gibi talepleri ile bir rezonans oluşturmaktadır (Talebian ve Talebian, 2018: 2). Nitekim 28 Aralık 2017 tarihinde Meşhed'de başlayarak tüm İran'a yayılan protesto gösterilerini bu bağlamın tamamen dışında düşünebilmek mümkün değildir. Gösterilerin o güne kadarkilerden temel farkı, siyasi aktivistler veya öğrenciler gibi politize olmuş kesimlerden ziyade, yaşam koşullarının kötüleşmesini protesto eden sıradan vatandaşlar tarafından başlatılmış olmasıdır. Gösterideki sloganlar Hamaney, Ruhani, İslam Cumhuriyeti ve Devrim gibi en önemli şahsiyet ve fikirlere yönelmiştir. 2017 yılı bütçesinde güvenlik güçlerine yönelik kaynak tahsisinin arttırılması, Devrim Muhafızları'nın iç karışıklıkları bastırabilmek için tatbikatlar düzenlemesi, bu olayların yönetici elitleri de kaygılandırıldığını göstermektedir. Gösterilerin dini ve ideolojik açıdan anlamı yüksek Meşhed'den başlayarak Kirmanşah, Kum, Tebriz ve Tahran gibi şehirlere de yayılması tabandaki bıkkınlığın göstergesi olarak değerlendirilebilecektir (Uygun, 2017). Bunun yanında "Kahrolsun Ruhani" sloganları ve sosyal medyada oluşturulan "Ruhani'ye oy verdiğime pişmanım" hashtag'leri olayın boyutlarını gözler önüne sermektedir. Ayrıca "Ne Gazze ne Lübnan canım feda İran'a" ile "Suriye'yi bırakın derdimize çare bulun" sloganları da dış politika ve Suriye'ye yönelik uygulanan stratejinin halkta çok da karşılık bulmadığını göstermektedir. Sloganlar arasında en dikkat çekici olanları "İslam'ı basamak yaptınız bizi zelil ettiniz" ve "Biz devrim yaptık ne büyük hata yaptık" şeklinde kurucu ve temel değerlere yönelik olanlardır. Ruhani Hükümeti'nin krizin patlak verdiği ilk zamanlarda "insanlar neden bu kadar yüksek faizli kurumlara paralarını yatırdılar, daha dikkatli olmalıydılar" söylemi halkın Ruhani'ye yönelik öfkesini şiddetlendirmiştir. Ülkede işsizlik 2017 yılı itibariyle yüzde 12,6'ya çıkmıştır (Aslan ve Çakır, 2017). Meclis Başkanı Laricani'ni 350 milyar dolar civarına kadar gerileyen milli gelirle ülkenin idare edilmesinin mümkün olmadığını söylemesi, Ahmedinejad'ın ise yargı ve meclise ağır ifadelerle saldırması ve ülkenin kontrolden çıktığını ifade etmesi, sadece vatandaşların değil ülke yönetiminde yer alan kişilerin rahatsızlıklarını da göstermektedir.

Bunun üzerine Hamaney, geçmişte ya da şu anda ülke yönetiminde önemli görevlerde yer alan kişilerin şikâyet haklarının olmadığını, bunların hesap verme makamında bulduklarını ifade etmiştir. Ancak bu açıklamalar sosyal medyada karşılık bularak halktan ciddi tepki almış; 30 yıllık görevi süresince Hamaney'in hesap vermek bir yana, bir kez basın toplantısı bile düzenlemediği, gazetelerin karşısına çıkmaya gerek görmediği vurgulanmıştır (Uygur, 2017).

İran'da yaşanan gösterilerin kaynağı 2009'daki olayların aksine şehirli İranlılar değil, taşralı muhafazakârlar olarak görülmektedir. Bu durum rejimin asıl gücünü aldığı kesimlerin rejime karşı bir pozisyona geçebileceğini göstermesi bakımından önemli olarak kabul edilebilecektir. Göstericilerin işleyişin tamamen değişmesini, yolsuzlukların engellenmesini ve askeri harcamaların azaltılmasını istemesi, hareketin bir siyasi söylem birliği veya liderinin bulunmadığı şekilde değerlendirilebilecektir. Ekonomik motivasyonla başlayarak ilerleyen günlerde “halk yalvarıyor, din adamları Allah gibi davranıyor”, “İslami Cumhuriyet istemiyoruz” gibi sloganlarla rejim karşıtı hale dönüşen gösteriler, İran'da çığ gibi büyüyen kitlenin meşru siyasette kendisine yer bulup bulamayacağını zamanla ortaya çıkaracaktır (Kaygusuz, 2018). İran'ın Suriye politikasını güvenlikleştirme pratiği hususunda yapılan vaka çalışması sonucu oluşturulan model aşağıda yer alan model 3'de gösterilmektedir.

Model 3. İran'ın Suriye Politikasını Güvenlikleştirme Süreci Modeli

SONUÇ

Kopenhag Okulu tarafından ortaya atılan güvenlikleştirme teorisinin ele alındığı bu çalışma, teoriye yönelik getirilen eleştiriler ile teknolojik alanda yaşanan gelişmeler ışığında teorisinin yeniden kavramsallaştırılmasını içermektedir. Soğuk Savaş sonrası yaşanan gelişmelerle birlikte daha hızlı ve entegre küreselleşme kalıpları sergilenmiş, uluslararası sistem bütüncül bir yapıya evrilmiş, bunun sonucunda ise güvenlik parametreleri değişime uğramıştır. Bu değişimden Kopenhag Okulu tarafından geliştirilen güvenlikleştirme teorisi de nasibini almıştır. Günümüz güvenlik tedbirleriyle başa çıkmada, sadece ülke topraklarıyla sınırlı oluşturulan stratejiler yeterli değildir. Çünkü insanlar, toplumlar, devletler, devlet üstü teşkilatlanmalar arası etkileşim oldukça yoğun hale gelmiştir. Bu kapsamda tehdit, dolayısıyla güvenlik ile güvenlikleştirme araç ve yöntemleri; uluslararası sistem, alt sistem, birim ve insanı kapsayan bütüncül bir yapı içerisinde ele alınmaktadır.

Güvenlikleştirme teorisinin yeniden kavramsallaştırılması sürecinde öncelikle Kopenhag Okulu'nun analiz düzeyleri ile ilgili temel varsayımları gözden geçirilmiştir. Bu kapsamda uluslararası sistemde son yıllarda yaşanan gelişmeler ve özellikle küreselleşmenin de etkisiyle iktisadi, siyasi, sosyo-kültürel alanlarda bazı ortak değerler yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılmış, sistem bütüncül bir hal almıştır. Günümüz güvenlikleştirme çalışmalarında, bu bütünleşmeyi ve evrensel kültürü yok sayarak klasik dönem ulus-devlet parametreleriyle hareket etmek sonuçların anlamlandırılması açısından verimsiz olacaktır. Yine bu değişimin doğal sonucu olarak orta düzey ve hatta sistem düzeyine yönelik etkilerin tohumları artık mikro düzeyde yeşermektedir. Yani günümüzde devlet güvenliğinin odak noktası insan hak ve özgürlükleri, düşünce özgürlüğü gibi insani değerler temelinde evrilmektedir. Bu durum ise analiz düzeyini insana indirgerken varoluşsal tehditlerin evrenselleşmesine yol açmıştır.

Küreselleşme ile birlikte toplumsal yapıda dönüşüm meydana gelmiş, bu durum güvenlikleştirmenin ortaya çıktığı dinamikleri değişime uğratmıştır. Sosyal medyanın toplumsal hayatın bir parçası olması ile birlikte güvenlikleştirme sürecinde aktör-alımlayıcı kitle ilişkisi de yapısal dönüşüme uğramıştır. Geleneksel aktörler açısından artık alımlayıcı kitleye ulaşmak için yeni iletişim vasıtalarına hâkim olmak çok önemli hale gelmiştir.

Bugün dünyanın neredeyse tüm ülkelerinde kamu görevlileri ile kurumlarının kurumsal ve özel sosyal medya hesapları bulunmaktadır. Bu kanal vasıtasıyla mesaj ulusal ve uluslararası düzeyde alımlayıcı kitleye iletilebilmektedir. Bunun yanında aktörler, mesaj içeriklerini güçlendirebilmek için sosyal medya fenomenlerini kullanmaktadırlar. Bütüncül yapının yan etkisiyle birlikte sıradan bir kişinin bile aktör konumu kazanabilmesi mümkün görünmektedir.

Literatürde yöneltilen eleştiriler incelendiğinde güvenlikleştirme teorisinin bir başka önemli eksikliği, süreci oluşturan şartların kısmen analiz dışında bırakılmış olmasıdır. Ayrıca Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirmeyi evrensel olarak formüle ederek bir teori ortaya çıkarılabilmek amacıyla bazı değişkenler konusunda yüzeysel kaldığına, özellikle sosyal ve siyasal olayların “bağlamını” analiz dışında bıraktığına yönelik eleştirilere de rastlanmaktadır. Dünyadaki değişimle birlikte devletlerin yaşadığı etkinlik kaybı politik tercihlerde de etkili olmuştur. Bu bağlamda güvenlikleştirme sürecinde devletler ister aktör pozisyonunda isterse referans nesnesi pozisyonunda olsun imtiyazlı konumlarını kaybetmeye başlamışlardır. Ulusal devlet parametreleri yerini küresel parametrelere bırakmış, etkileşim hız ve düzeyinin artması ise tüm dünya devletlerinin sınırlarını birbirine yaklaştırmıştır. Yani teorinin ortaya atıldığı 90'lı yılların, bugünün koşullarını karşılamakta zorlandığı değerlendirilmektedir. Bu sebeple günümüzde güvenlikleştirici aktörler, süreçte oluşan bütüncül uluslararası sistemin parametrelerini ve küresel etkileşim gerçekliklerini hesaba katmaktadırlar.

Kopenhag Okulu'nun bir başka eksikliği ise güvenlikleştirme teorisinde insan faktörünün karmaşık doğasını yok saymasıdır. İnsanların düşünce sistematiği ve ulusal güvenlik kültürleri birebir aynıymış gibi, olayların tek bir şablon mantığıyla Batı ve Doğu toplumlarının her ikisine de uygunluğunu varsaymak, uluslararası ilişkilerin yorumlanmasında ve güvenlikleştirme sürecinin analizinde yanlış çıktılara ulaşılmasına sebep olacaktır. İnsanların düşünce sistemleri, dünya görüşleri, bilişsel süreçleri arasındaki derin farklılıklar; tutum ve inançlarında, tercihlerinde ve davranışlarında da farklılıklara yol açmaktadır. Başka bir deyişle, bilişsel, sosyal, motivasyonel açıdan toplumların ve siyasal aktörlerin davranışlarını analiz etmek süreci daha fazla anlaşılır kılmaktadır. Bunun yanında devletlerin ittifak eğilimli ya da uyumsuz, saldırgan ya da savunmacı oldukları, askeri gücü ya da ekonomi ve karşılıklı bağımlılığı benimsedikleri veya savaşa veya diplomasiye yatkınlıkları ulusal güvenlik kültürleri incelenerek anlaşılabilir.

Bu sebeple politik psikoloji ve ulusal güvenlik kültürü kavramlarının, irdelenmesinin güvenlikleştirme süreci analizine olumlu katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla günümüz uluslararası ilişkilerinde, güvenlikleştirici aktör tarafından, ayrı toplulukların dünyayı anlamak için kullandıkları farklı gereçler iyi analiz edilerek bu doğrultuda uygun stratejiler oluşturulmaktadır. Güvenlikleştirme sürecinin gerçekleşeceği bağlam çerçevesinde devletlerin rejim tipleri de önemlidir; çünkü güvenlik ve devlet rejimi arasında yapısal bir bağ mevcuttur. Devletlerin yönetim şekillerine göre güvenlikleştirici aktörlerin pozisyonları belirlenmektedir.

Kopenhag Okulu, güvenlikleştirme sürecindeki kilit rolü alımlayıcı kitleye vermiştir. Ancak alımlayıcı kitlenin bu kritik işlevine rağmen Okul, kitle yapısı ve iknası konusuna doyurucu bir açıklama getirmemiştir. Bir toplumu oluşturan insanların o toplumun karar verme mekanizmalarına ve etkinliğine olan tesirleri hacimleri ile doğru orantılı değildir. Hiç tanınmayan ve hatta asosyal olarak nitelendirilebilecek kişiler internet platformlarında bir anda popülerite kazanarak kitleleri peşlerinde sürükleyebilmektedirler. Dolayısıyla bu yeni iletişim ortamında güvenlikleştirici aktör açısından alımlayıcı kitle tanımı da değişime uğramıştır. Artık ikna edilmesi gereken kitle belli coğrafi sınırlar içerisindeki vatandaşlardan, sınırların ötesine taşarak uluslararasılaşmış, dolayısıyla kitleye ulaşılacak enstrümanlar da değişmiştir. Bu ortamda aktörler açısından ikna edilmesi gereken alımlayıcı kitle, bahsedilen gerçeklikler temelinde analiz edilerek belirlenen “kritik kitlenin yeteri kadarı” olarak da tanımlanabilecektir.

Teorideki bir diğer tartışılmalı husus ise söz edimi yaklaşımıdır. Güvenlikleştirme; sadece fiilin performatif niteliğine binaen telaffuzla değil, psiko-kültürel eğilimler, politik psikolojik temayüller ile aktör ve alımlayıcı kitlenin etkileşim gücü gibi bir bağlam içerisinde anlam kazanacaktır. Bu sebeple güvenlikleştirme süreci, modern çağın tüm iletişim metodlarını barındırmak zorundadır. Çünkü meselelerin anlık ve interaktif şekilde tartışıldığı internet ortamı ve sosyal medya mecraları iletişime stratejik bir değer katmıştır. Bu sebeple stratejik iletişim kavramının kullanımı önem arz etmektedir. Stratejik iletişim, yabancı kamuoylarını etkileme amacı taşıyan ‘kamu diplomasisi’, yabancı devletleri etkileme amacı taşıyan ‘diplomasi’, kendi ülkemizin kamuoyunu etkilemeye yönelik ‘halkla ilişkiler’ gayretlerini kullanan şemsiye bir modeldir. Hedef kitle üzerinde istenilen etkinin oluşturulabilmesi için eylemlerin, söylemlerin ve imajların senkronizasyon ve

orquestrasyonu ‘tüm kaynakların zaman, mekan ve yöntem olarak organize edilmesi’ stratejik iletişim vasıtasıyla icra edilmektedir.

İnceleme ve araştırmalar sonucunda çalışmanın ikinci bölümünde bahsedilen bilgilerin ışığında ‘Bütüncül Güvenlikleştirme Süreci Modeli’ oluşturulmuş (Bkz. Model 1), sonrasında modelin uygunluğunu değerlendirebilmek için iki ülke seçilerek vaka çalışması yapılmıştır. Seçilen birinci ülke ABD’dir. Tarihi ve sosyolojik yapısı ile terörle mücadele konsepti incelendiğinde güvenlikleştirme kavram ve süreci açısından odaklanılacak en uygun ortamın ise Irak İşgali’nde olduğu değerlendirilmektedir. Oluşturulan bütüncül modelin daha sağlıklı değerlendirilebilmesi amacıyla, yönetim şekli, güç parametreleri, düşünce ve kültür yapısı ile karar alma süreçleri açısından tamamen farklı bir başka ülkenin analizinin de yapılması gerektiği düşünölmüştür. Bu sebeple ikinci ülke olarak İran İşlam Cumhuriyeti, güvenlikleştirme süreci açısından ise son yılların güvenlik parametrelerinde etkili olan ve küresel bir mücadele alanı haline gelen Suriye seçilmiştir.

Model açısından bakıldığında ABD’nin Irak politikasını güvenlikleştirmesi sürecinde referans nesnesi seçimine yönelik oluşturulan stratejilerin, ikinci bölümde kavramsallaştırılan bütüncül yapıdaki modele uygun olduğu gözlenmektedir. Aktör; referans nesnesini mikro, orta ve makro düzeylerde, insandan sistem ölçeğine kadar seçmiş ve söylemleriyle bunu desteklemiştir. Varoluşsal tehdit bağlamında ise; Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin’in şahsında vücut bulan terör olgusunu ve bunun Irak halkı başta olmak üzere bölgesel ve küresel olarak demokrasi ve insan haklarına bir tehdit oluşturduğunu öne sürmüş, tehditle mücadeleyi teröre yönelik küresel savaş şeklinde etiketlemiştir. Bu tercih ise oluşturulan model açısından ulusal ve küresel düzeydeki alımlayıcı kitlenin inknasına yönelik bir tehdit söylemi olup belirtilen modele uygun olduğu değerlendirilmektedir.

Irak İşgali, şüphesiz ki içinde bulunduğu küresel bağlamdan bağımsız olarak değerlendirilebilecek bir olay değildir. 11 Eylül 2001 tarihinde El Kaide terör örgütü tarafından New York’ta gerçekleştirilen saldırılar küresel terörizmi zaten güvenlikleştirmiştir. Önce Afganistan sonrasında ise Irak müdahalesi, Bush yönetimi tarafından teröre karşı daha geniş çaplı küresel işgal içinde çerçevelenmiştir. Irak İşgali’nde Saddam’ın terörizmle bağlantılı olduğu yönündeki hâkim söylem, güvenlikleştirme sürecinde Bush yönetiminin ana referans noktasını oluşturmuştur. Bu

bağlamda ABD’de, askeri güç odaklı ulusal güvenlik ile uluslararası terörün güç kullanarak önlenebileceğini savunan ve güvenlik uğruna gerekirse hak ve özgürlüklerin kısıtlanabileceğini iddia eden düşünce yapısı yeniden hâkim olmuştur.

Güvenikleştirme süreci politik psikolojik bağlamda değerlendirildiğinde ise; düşünsel temellerinde özgürlük, eşitlik, doğal haklar ve halk egemenliği gibi kavramlar bulunan ABD, dış politikasını yalnızlık politikası ile başlatmış, uzun bir süre bu politikayı yürütmüş, uluslararası sistemde elde ettiği siyasi ve ekonomik kazanımları sonrasında ise yayılmacılık politikasına doğru yönelmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırıları ABD’nin okyanus ötesinde küresel bir güç de olsa, dokunulmaz olmadığını göstermiştir. Ayrıca bu saldırıların ABD grup kimliğine işleyerek derin mağduriyet hissi yarattığı ve seçilmiş travma halini aldığı da değerlendirilmektedir. Saldırıların sonrasında oluşan travma ile birlikte güvenlik kültüründe de değişimler meydana geldiği, ortaya çıkan söylem ve Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi’nde, ABD düşünce kodlarında güç, üstünlük, tek taraflılık ve müdahale olgularının ön plana çıktığı tespit edilmektedir. Irak politikasının güvenikleştirilmesi sürecinde bağlam açısından önem arz eden bir diğer nokta ABD içindeki STK’lardır. Süreçte Yeni-muhafazakârlarla birlikte Yahudi lobileri aktif rol almış, Bush Hükümeti’ni cesaretlendirmişlerdir. Hatta bu noktada Irak İşgali’nin güvenikleştirilmesi sürecinde ABD’deki en güçlü STK ve baskı gruplarından olan Yahudi lobisinin, alımlayıcı kitleden ziyade bizzat aktör olarak da işlev yürüttüğü söylenebilecektir.

Irak politikasını güvenikleştirme sürecinde ABD tarafından kritik kitle, ABD kamuoyu, uluslararası toplum ve Irak kamuoyu arasından belirlenmiştir. ABD kamuoyu açısından kritik kitle, Yahudi lobileri olarak tespit edilmiştir. Güvenikleştirme sürecinde karar mekanizmalarında önemli etkiye sahip bir diğer kritik kitle ise savaş kararı vermeye yetkili olan Amerikan Kongresi’dir. Yahudi lobilerinin özellikle Senato ve Kongre’de etkili olduğu değerlendirildiğinde, bu gruplardan sağlanan destek, Kongre açısından da etkili olmuştur. Uluslararası toplum ölçeğinde ise Birleşmiş Milletler, ABD aktörleri tarafından kritik kitle olarak değerlendirilmiştir. Bush yönetimi önleyici meşru müdafaa ve insani yardım adı altında bir doktrin üreterek işgal için meşruiyet oluşturmaya, uluslararası topluma yönelik kritik kitleyi ikna etmeye çalışmıştır. Bu açıdan bütüncül modele göre ABD aktörlerinin kritik kitlenin yeteri kadarını uygun tespit ettikleri değerlendirilebilecektir.

Yazılar ve görseller açısından bakıldığında ise 2003 Irak İşgali'nde internet teknolojisi, uydu telefonları ve videophone ABD tarafından ilk defa kullanılmıştır. Haberler kamuoyuna aktarılırken özellikle ışık ve ses temalarından faydalanılması, bombalamaların ses ve ışık ihtişamının ön plana çıkarılması; ABD, Irak ve uluslararası kamuoyunun iknasına yönelik kullanılmıştır. Gelişmiş teknoloji füzelerle hedefler vurulurken olaylar, sanki bir havai fişek gösterisiymiş gibi sunulmuş, haber değerlendirme kriterlerine göre çarpıcılık ve çekicilik açısından oldukça yüksek görsel ve yazılı bir işgal anlatısı oluşturulmuş; işgal, izlencelik bir anlatıya dönüştürülmüştür. İşgalin başladığı andan itibaren düzenli olarak çarpıcı görüntü ve fotoğraflar kaydedilmiş, haber ajansları ve medya kuruluşlarına servis edilerek haber kaynağına dönüştürülmüşlerdir. Dolayısıyla Irak politikasını güvenlikleştirme sürecinde ABD tarafından yalnızca söz edimi değil yazı ve görseller de aktif olarak kullanılmıştır.

Irak politikasını güvenlikleştirme sürecinde alımlayıcı kitlenin iknasına yönelik kitle iletişim paradigmalarının kullanımı değerlendirildiğinde, ABD tarafından öncelikle iletişim faaliyetlerinin koordineli ve eş güdümlü olarak yürütülebilmesi maksadıyla Stratejik İletişim Politika Koordinasyon Komitesi oluşturulmuştur. Sonrasında Beyaz Saray'da Küresel İletişim Dairesi isimli bir yapı oluşturularak terörle mücadelede yabancı toplumlara yönelik bilgilendirme faaliyetlerinde tüm iletişim birimlerinin koordinasyonu amaçlanmıştır. Bu kapsamda yabancılara verilecek tüm mesajların stratejik düzeyde yönetilmesi için Orta Doğu ülkelerinin vatandaşlarının kalp ve zihinlerinin fethedilmesi hedeflenmiştir. Ancak her ne kadar haber ve bilgiler stratejik hedeflere ulaşabilmek için sürekli olarak senkronize şekilde kamuoyuna servis edilmiş olsa da, gerçekliğin saklanması konusunda stratejik iletişim hatası yapılmıştır. Gerek kamu diplomasisi gerekse stratejik iletişim alanında ABD tarafından güvenlikleştirme sürecinde yapılan en büyük yanlışın, gerçeklerin manipüle edilmesi ve yanlış aktarılması olduğu değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak ABD'nin faaliyetleri model açısından değerlendirildiğinde, stratejik iletişim yanlışlıkları veya kodlanan yalan ile kurgusal içeriğin gerçeğini günümüz informatik ortamında saklayabilmek ve bu yalanı sürdürmek neredeyse imkânsızdır. Her ne kadar uygulanan birçok politika kurgulanan model ile çoğunlukla örtüşse de ABD'nin, Irak İşgali öncesi ve esnasında kamuoyunu ikna etmeye çalışırken şeffaflık ve gerçeklerden uzaklaştığı değerlendirilmektedir. Özellikle güvenlikleştirebilme maksadıyla öne sürülen gerekçelerin ilerleyen süreçte havada kaldığı ve çürütüldüğü, sonucunda ise

güvenlikleştirme sürecinde meşruiyet sorunu yaşandığı gözlenmiştir. Dolayısıyla kısa vadede rıza imal edildiği düşünülürken, uzun vadede ortaya çıkan gerçekler ABD imajını sarsarak Amerikan karşıtlığını beslemiştir.

Bir diğer vaka çalışması ise İran'ın Suriye krizini güvenlikleştirme sürecidir. Suriye Savaşı ile küresel ve bölgesel aktörlerin Suriye'deki stratejileri İran Devleti tarafından yakından takip edilmektedir; çünkü devrim sonrası kurulan İran İslam Devleti'nin varoluş normları emperyalist ve Siyonist hamlelerin bertaraf edilmesiyle tanımlanmaktadır. Suriye politikası her ne kadar rejim açısından varoluşsal tehdit olarak belirlenmişse de, alımlayıcı kitlenin seçimi ve iknasına yönelik enstrümanlar ile gerekli stratejilerin yürütüldüğünü söylemek zordur. Gerek ulusal gerekse uluslararası kamuoyunun, Suriye krizinin İran için yaşamsal bir mesele olduğu konusunda ikna edilebildiği düşünülmemektedir. Dolayısıyla İran tarafından varoluşsal tehdidin sunulma şeklinin, ulusal ve uluslararası kamuoyu açısından çok tatmin edici olmadığı gözlenmiştir.

Aktör ve alımlayıcı kitle açısından bakıldığında, İran'ın özgün devlet yapısı göz önüne alındığında güvenlikleştirme süreci bağlamında Veliy-i Fakih'in temel aktör olduğu, diğer tüm aktörlerin ise alımlayıcı kitleyi oluşturduğu değerlendirilebilecektir. Ancak bu kitle halkın karar alma sürecine katılımı ve iknası açısından uygun bir alımlayıcı kitle değildir. Çünkü mevcut sistemde İran'da halkın nabzını tutacak ve isteklerini siyasal sürece yansıtacak doğrudan bir mekanizma bilinmemektedir. Güvenlik, vatandaş temelli değil devlet ve İslami ideoloji temelli kurgulanmaktadır. Yani Suriye'nin güvenlikleştirilmesi sürecinde sadece bahsedilen kitlenin iknası İran cari politikasında yeterliymiş gibi görünse de, son dönemde gerçekleştirilen sokak gösterilerinden de anlaşıldığı üzere bu süreç halkta çok da karşılık bulamamaktadır.

Güvenlikleştirme süreci bütüncül yapı açısından incelendiğinde, Suriye'de oluşan kriz sadece Suriye iç dinamiklerini değil, bölgesel ve küresel jeopolitik yapı değişkenlerini de etkileyerek kaosa yol açmıştır. Krizin başladığı dönemden itibaren bölgesel aktörlerin protesto gösterilerine yaklaşımları, rejimin güç kullanması ile birlikte pozisyon değişikliklerine ve küresel kutuplaşmalara sebebiyet vermiştir. Krizin yayılması ABD'nin uluslararası sistemde sıklet kaybı tartışmalarıyla eş zamanlı olarak ortaya çıkmış, ABD'nin sistemdeki rolü ile uluslararası sistemin geleceği Suriye Savaşı üzerinden okunmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Suriye'nin güvenlikleştirilmesi sürecinde İran, bölgesel ve

küresel dinamiklere de odaklanarak bütün bu denklemi yönetmek üzere gerekli stratejiler üretmeye çalışmaktadır.

İran İslam Cumhuriyeti'nin Suriye politikasını güvenlikleştirmesi sürecinde özellikle devrim sonrası İran'ın ulusal güvenlik kültür kodlarının izlerine rastlanmaktadır. Suriye, İran açısından savunma derinliğinin tesis edilmesi gereken stratejik bir noktadır. Bu bölgede meydana gelen her olaya İran ile doğrudan ilgisine bakılmaksızın güvenlik çerçevesinde yaklaşmaktadır. Ayrıca İran, stratejik derinliği olarak gördüğü bu sahada İslam ve rejim açısından varoluşsal bir tehdit olarak algıladığı emperyalizm ve Siyonizm gibi iki temel tehdit ile mücadele ettiğini düşünmektedir.

İran, güvenlikleştirme sürecinde söz edimi kadar yazı ve görsellerin üzerinde de önemle durmaktadır. Ancak ülkede özel televizyon kanalı bulunmamakta, yayın yapan kanalların tamamı dini liderin kontrolünde bulunmaktadır. İnternet konusunda da filtre kırıncılar çok yaygın olarak kullanılmakta, böylece devletin bu mecraya yönelik koyduğu kısıtlamalar zorlanarak aşılabilmektedir. Yani İran'da medya ve siyaset birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Neredeyse bütün medya platformları rejimin amaçlarını temsil etmekte ve siyaset belirlemede kritik role sahip olmaktadır. Sosyal medya kullanımında ise halka yönelik önemli sınırlamalar olsa da önemli aktörlerin tamamı bu platformları kullanmaktadır. Günümüzde bilginin yayılma hız ve yoğunluğu ile hiçbir faaliyet gizli kalmamakta, er ya da geç gerçekler ortaya çıkmaktadır. İran'da bahsedilen yasak ve sansür ortamında insanlar bu yasakları delegecek yeni metotlar bulmakta ve devlet bu metotlara göre yeni sansürler getirmektedir. Bu durum ise devlet ve vatandaşların enerjisini gereksiz olarak tüketmekte, insanların tepkiselliğine yol açmaktadır. İkinci bölümde kurgulanan modele uygunluk çerçevesinde kitle iletişim paradigmaları ve stratejik iletişim açısından süreç irdelendiğinde İran'ın, bölge ve Suriye özelinde; iletişim altyapısının kurulması, sürekliliği, yaygınlığı açısından uygun, katılımcılık ve şeffaflık açısından ise modelden uzaklaşan politikalar tercih ettiği değerlendirilmektedir.

İran'ın Suriye meselesini güvenlikleştirme sürecinde hedef kitle iknası konusu ana hatları ile ikinci bölümde belirlenen bütünleşik modele uygunluk açısından değerlendirildiğinde, gerek İran'ın mezhepçi politikalarından kaynaklanan kuşkular, gerekse bölgede rekabet halinde olduğu ülkelerin oluşturduğu algıların, İran'ın evrensel değerler ve terörizm gibi konulara odaklandığına dair oluşacak kanıyı engellediği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla

her ne kadar İran, Suriye meselesine yönelik ulusal ve uluslararası düzeyde ikna çabalarını yoğunlaştırırsa da yapılan uluslararası araştırmalar ve ulusal düzeyde yaşanan gelişmeler bu konuda çok da başarılı olamadığını göstermektedir. Öte yandan içerde ve dışarıda oluşan bu gündem, özellikle bir ırk veya mezhebi ön plana çıkartarak uygulandığında nefret suçlarını doğurabilecektir. Suriye krizine ilişkin benimsenen stratejik tutum kapsamında harcanan ciddi paralar, içeride demokratik alanı daralan ve ekonomik koşulları zorlaşan vatandaşlar için önlem alınmadığı takdirde zaman içerisinde ortaya çatışma enerjisi çıkarabilecektir.

Sonuç olarak sosyal dinamikler ve yönetim şekilleri açısından birbirinden tamamen farklı olan iki ülkenin güvenlikleştirme süreçleri analiz edildiğinde, günümüz bütünleşik uluslararası sisteminde birbirine yakın kalıplar sergilemeye gayret ettikleri gözlenmektedir. Kopenhag Okulu, Konstrüktivizm anlayışından da beslenerek gerçeğin kimlik ve sosyo-kültürel değerler bağlamında aktör ve yapı arasındaki ilişki sonucunda oluştuğunu öne sürmektedir. Ancak aktör ve yapı arasındaki ilişki tümevarımsal olarak oluşurken Kopenhag Okulu'nun bahsettiğı ilişki tümdengelimsel yönde oluşmaktadır. Yani tarihsel örnekler incelendiğinde ulusal güvenlik retoriğinin, çoğunlukla aktör-yapı arasındaki doğal ilişki sonucu değil, sosyo-kültürel farklılıkların bastırılıp ideolojik meşruiyetin araçsallaştırılması yoluyla oluştuğı gözlenmektedir. Doğal ilişki dışında, psiko-sosyal ve kültürel yapı ile düşünce sistematiğine aykırı, birtakım ideolojik tutum ve zorlamalarla oluşturulacak yapılandırma, ne kadar başarılı olursa olsun alımlayıcı kitleyi ikna amacıyla kurgulanan yapay bir gündem olmaktan öteye geçememektedir. Böyle bir ortamda gerçekleştirilecek güvenlikleştirme ise belirli gerçekliklerin üzerinin de örtülmesi manasına gelmekte ve aslında ulusal/küresel ikna yapay, meşruiyet ise geçici olmaktadır. Günümüz teknolojik gelişmeleri ve iletişim kabiliyetleri ile birlikte artık hiçbir gerçeğin uzun süre saklanamadığı değerlendirildiğinde, gerçeklik er ya da geç ortaya çıkarak aktör itibarını sarsmakta, sorun eskisinden daha girift bir hal almaktadır. Dolayısıyla günümüz bütüncül yapısında devletlerin güvenlikleştirme etkinliklerinin azaldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- AA [Anadolu Ajansı] (2018). İran'da 'Sosyal Medya Yasağı' Tartışılıyor, 16.09.2018, <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/-iranda-sosyal-medya-yasagi-tartisiliyor/1255979>>, Erişim Tarihi: 01.01.2019.
- Abunimah, A. & Masri, R. (2003). "Medyanın Ölümcül Irak Yorumu". Anthony Arnove (Ed.). Amerika'nın Irak Savaşı. (s.s.55-79). (Çev. Taylan Doğan). İstanbul: Aram Yayıncılık.
- Adams, S. (2015). Failure to Protect: Syria and the UN Security Council. Global Centre for the Responsibility to protect, 13.
- Adler, B. (2003). "Congressman backs U.S. Plan to Remove Hussein", Mart <http://www.minutemannewscenter.com/articles/2003/03/13/westport/top_stories/7362579.txt?viewmode=fullstory>, Erişim Tarihi: 30 Mart 2018.
- Agamben, G. (2001). Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat, (Çev. İsmail Türkmen), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Agamben, G. (2008). Olağanüstü Hal, (Çev. K. Atakay), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Ahışhalı, M. M. (2015). İran Suriyeli muhaliflerin silahlandırılmamasını istedi, AA, <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/iran-suriyeli-muhaliflerin-silahlandirilmamasini-istedi/460934>>, Erişim Tarihi: 28.11.2018.
- Ahışhalı, M. M. (2016). Hamaney'den Suriye Açıklaması, AA, <<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hamaneyden-suriye-aciklamasi/526794>>, Erişim Tarihi: 11.10.2018.
- AIPAC (2018). The U.S. and Israel, <<http://www.aipac.org/learn/us-and-israel>>, Erişim Tarihi: 30.03.2018.
- Akçadağ, E. (2013). "Dünya'da ve Türkiye'de Kamu Diplomasisi" Kamu Diplomasisi Enstitüsü, <<http://kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf>>, Erişim Tarihi: 08.05.2018.
- Akdemir, A. M. (2004). Küreselleşme ve Kültürel Kimlik Sorunu. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(1).
- Akgül-Açıkmeşe, S. (2011). Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni-Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri. *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 43-73.

- Albert, M. & Jacobson, D. (2001). Yosef Lapid (eds.), *Identities, Borders, Orders: Rethinking International Relations Theory*, University of Minnesota Press.
- Almanar (2018). Boroujerdi: Syria Frontline of Resistance in The Region, <<https://english.almanar.com.lb/497132>>, Erişim Tarihi: 12.11.2018.
- Al Jazeera (2014). İstişare Amacıyla Suriye'deyiz, 22.04.2014, <<http://www.aljazeera.com.tr/haber/istisare-amaciyla-suriyedeyiz>>, Erişim Tarihi: 13.11.2018.
- Alpay, K. (2013). Direnişin Altın Halkası, Haber Vaktim, 28.01.2013, <https://m.habervaktim.com/author_article_detail.php?id=57309>, Erişim Tarihi: 20.11.2018.
- Amanpour, C. (2017). Full transcript of Amanpour's Interview with Iran's Foreign Minister, CNN, <<https://edition.cnn.com/2017/02/17/world/amanpour-zarif-full-transcript/index.html>>, Erişim Tarihi: 25.11.2018.
- AmericanRhetoric (2011). A Rhetoric Of The War In Iraq <<http://www.americanrhetoric.com/speeches/wariniraq/gwbushiraq41003.html>>, Erişim Tarihi: 03.12.2017.
- Aquino, K. & Bradfield, M. (2000). Perceived Victimization İn The Workplace: The Role Of Situational Factors And Victim Characteristics. *Organization Science*, 11(5), 525-537.
- Aquino, K. & Lamertz, K. (2004). A Relational Model Of Workplace Victimization: Social Roles And Patterns Of Victimization İn Dyadic Relationships. *Journal of Applied Psychology*, 89(6), 1023.
- Aradau, C. (2004). Security and the Democratic Scene: Desecuritization and Emancipation. *Journal of International Relations and Development*, 7, 388-413.
- Arda, Z. C. (1972). Theodor Storm'un Gençlik Novellerinde Semboller, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları No 194.
- Argenti, P. A. (2004), Collaborating with Activists: How Starbucks Works with NGOs, *California Management Review*, 47(1), 91-116.
- Armaoğlu, F. (1991a). 20'nci Yüzyıl Siyasi Tarihi Cilt I: 1914 – 1980. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Armaoğlu, F. (1991b). 20'nci yüzyıl Siyasi Tarihi II: 1980 – 1990. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Arquilla, J. & Ronfelt, D. (2005). *Netwar Revisited: The Fight for the Future Continues*, R.Bunker(ed), *Networks Terrorism and Global İnsurgency*, New York: Routledge Group.
- Aslan, S. (2010). *Sivil Toplum ve Demokrasi*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 15(2), 357-374.
- Aslan, M. & Çakır, M. (2017). *İran’da İşsizlik Sorunu*, Ankara: İran Araştırma Merkezi.
- Ateş. D. (2008). *Uluslararası ilişkilerde konstrüktivizm: Ortayol yaklaşımının epistemolojik çerçevesi*, Sosyal Bilimler Dergisi, 10(01).
- Austin, J. L. (1962). *How to do things with words: The William James lectures*. Cambridge, MA.
- Austin, J. L. (1979). *Philosophical Papers* (eds. J. O. Urmson & G. J. Warnock). New York: Oxford University Press.
- Aydın, N. (2008). *İşte İstihbarat*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Aydınlı, E. (2003). *Küreselleşme ve Güvenlik: Teorik Yaklaşımlar*. Avrasya Dosyası, 9(2), 36-50.
- Bacık, G. (2011). *Arap Baharı’ndan Ortadoğu ve Kuzey Afrika’nın Geleceğine Bakmak, Çerçeve, Müsatkil Sanayici ve İş Adamları Derneği*, Sayı: 57 pp. 16-20.
- Badie, B. (2001). *Realism Under Praise, Or A Requiem? The Paradigmatic Debate İn International Relations*. *International Political Science Review*, 22(3), 253-260.
- Bakir, A. H. (2016). *Arap Hükümetleri ve Halklarında Olumsuz İran Algısı Kökleşiyor*, 08.06.2016, <<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/arap-hukümetleri-ve-halklarında-olumsuz-iran-algisi-koklesiyor/586181>>, Erişim Tarihi: 08.09.2018.
- Baldwin, D. A. (2004). *Güvenlik Kavramı*. Çiğdem ŞAHİN (Çev.), *Uluslararası Güvenlik Sorunları*, Kamer Kasım ve Zerrin A. Bakan (Ed.), ASAM Yayınları, Ankara, 1-36.
- Balzacq, T. (2005). “The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context”, *European Journal of International Relations*, 11(2), ss. 171–201.
- Barghandan, M. (2015). *Iran’s New Social Media-Friendly Approach*. *Turkish Policy Quarterly*, 14(1), 137-145.
- Bayraktar, Ü. (2015). *Arap Baharı Sonrası Ortadoğu’daki Statüko Karşıtı Yapılanmaların Türkiye’nin Güvenlik Stratejilerine Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip

Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı,
İzmir.

Bayraktaroğlu, M. A. (2004). İkinci Körfez Savaşı'nda Fotoğraf ve Propaganda. İFSAK Fotoğraf ve Sinema Dergisi (1-2), İstanbul.

Baysal, B. (2013). Persuasion by Fear; Securitization of Iraq by the US Administration between 2001 and 2003, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Baysal, B. & Lüleci, Ç. (2015). Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme Teorisi. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 22(22), pp. 61-95.

BBC (2003). Bin Laden Tape: Text. <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/2751019.stm>>, Erişim Tarihi: 01.05.2018.

BBC (2016). Norveç Finlandiya'ya Dağ Hediye Etmeyecek <<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37666210>>, Erişim Tarihi: 12.04.2018.

Begen, Y. (1997). İsrail Walemin Telaviv: Telaviv Yayınları.

Bell, R. (2002). Introduction September 11: The More Things Change.... Australasian Journal of American Studies, 21(2), 52-55.

Beyaz Saray Arşivi (2003). President Discusses the Future of Iraq. <<http://georgewbushwhitehouse.archives.gov/news/releases/2003/02/20030226-11.html>"archives.gov/news/releases/2003/02/20030226-11.html">, Erişim Tarihi: 19.04.2018.

Bezci, B. (2006). Carl Schmitt'in Politik Felsefesi, İstanbul: Paradigma.

Bilgin, N. (2005). Siyaset ve İnsan: Siyaset Psikolojisi Yazıları (2. Baskı). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Bilgin, P. (2007) "Making Turkey's Transformation Possible: Claiming 'Security-Speak' not Desecuritization!", South East European and Black Sea Studies, 7(4), Aralık, 555-571.

Bilgin, P. (2010) "Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları" Stratejik Araştırmalar, 8(14), 30-53.

Bishara, M. (2015). İran Nükleer Anlaşması, Siyaset Ve Strateji, 19.07.2015. <<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/iran-nukleer-anlasmasi-siyaset-ve-strateji>>, Erişim Tarihi: 20.08.2018.

- Bonelli, L. (2008). Hidden in Plain Sight: Intelligence, Exception and Suspicion after 11 September 2001”, (eds. Didier Bigo; Anastassia Tsoukala), Terror, Insecurity and Liberty: Illiberal Practices of Liberal Regimes after 9/11, Routledge, (içinde), s. 100-120.
- Booth, K. (1991). Security and Emancipation. Review of International studies. 17(04), 313-326.
- Booth, K. (1994). A security Regime in Southern Africa: Theoretical Considerations (No. 30). Centre for Southern African Studies, University of the Western Cape.
- Booth, K. (1995). Human Wrongs and International Relations. International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), 71(1), 103-126.
- Booth, K. (1997). “Security and Self: Reflections of a Fallen Realist”, Keith Krause ve Michael C. Williams (der.), Critical Security Studies: Concepts and Cases, Minneapolis: University of Minnesota Press, ss. 83- 120.
- Booth, K. (2007). Theory of World Security, Cambridge University Press (e-library).
- Boukalas, C. (2014). No Exceptions: Authoritarian Statism. Agamben, Poulantzas and Homeland Security, Critical Studies on Terrorism, 7(1), s. 112-130.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2007). Yapılandırmacı Yaklaşım (Konstrüktivizm), uluslararası İlişkiler “Giriş, Kavram ve Teoriler”, Haydar Çakmak (Ed.). Ankara: Platin Yayınları.
- Bucher, H. J. (2004). Internet und Krieg. In: Krieg als Medienereignis II. VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Burhan, M. (2018a). "Şam Saatine Göre" Avrupa Film Pazarı'nda gösterilecek, 14.02.2018, <<https://tr.mehrnews.com/news/1869303/%C5%9Eam-Saatine-G%C3%B6re-Avrupa-Film-Pazar%C4%B1-nda-g%C3%B6sterilecek>>, Erişim Tarihi: 12.11.2018.
- Burhan, M. (2018b). İran yapımı "Şam Vakti" filmi Suriye'de, 20.08.2018, <<https://tr.mehrnews.com/news/1872170/%C4%B0ran-yap%C4%B1m%C4%B1-%C5%9Eam-Vakti-filmi-Suriye-de>>, Erişim Tarihi: 12.11.2018.
- Bush, G. W. (2002a) ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi, <<http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>>, Erişim Tarihi: 20.08.2018.
- Bush, G. W. (2002b). National Security Strategy of United States of America. Washington: The White House

- Buzan B. (1991). *Is international security possible?*, *New Thinking About Strategy and International Security*, Ken Booth (Ed.). London: HarperCollins Academic.
- Buzan B. (1993). *The Logic of Anarchy*, New York: Columbia University Press.
- Buzan, B. (1997). "Rethinking Security after the Cold War." *Cooperation and Conflict*, 32 (1), 5-28.
- Buzan, B., Waever O. & De Wilde J. (1998). *Security: A New Framework For Analysis*. Colombia: Lynne Rienner Publications.
- Buzan, B. & Waever O. (2003). *Regions And Power*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, B. & Hansen L. (2009). *The Evolution Of International Security Studies*. New York: Cambridge University Press.
- Byman, D. L. & Green J. D. (1999). The Enigma of Political Stability in the Persian Gulf monarchies. *Middle East Review of International Affairs*, 3(3), 20-37.
- Can, F. (2005). *Bilgi Çağının Gündümlü Silahı Medya*. İstanbul: Alfa yayınları.
- C.A.S.E. Collective (2007). Europe, Knowledge, Politic Engaging With The Limits: The C.A.S.E. Collective Responds, *Security Dialogue*, 38, ss. 559-576.
- Cave, D. (2012). Iran Envoy Casts Syria as Part of Wider Conflict, 7 August, *New York Times*.
- Chafetz, G., Abramson, H. & Grillot, S. (1997). Culture and national role conceptions: Belarussian and Ukrainian compliance with the nuclear nonproliferation regime. *Culture and foreign policy*, 169-200.
- Chomsky, N. (2006). *Failed States, The Abuse of Power and Assault on Democracy*. New York: Henry Holt and Company.
- Clark, R. P. (1983). Patterns in the Lives of ETA Members. *Studies in Conflict & Terrorism*, 6(3), 423-454.
- Cnn Türk, (2011). 10 Soruda Wall Street'i İşgal Et <<https://www.cnnturk.com/2011/guncel/10/22/10.soruda.wall.streeti.isgal.et/634047.0/index.html>>, Erişim Tarihi: 11.05.2018.
- Collins, S. (2003). *Mind Games*. <<http://www.nato.int/docu/revi-ew/2003/issue2/english/art4.html>>, Erişim Tarihi: 14.03.2018.

- Collins, A. (2005). "Securitization, Frankenstein's Monster and Malaysian Education," *The Pacific Review*, Sayı: 18, No: 4, ss.565–586.
- Çavdar, H. (2007) *Siyasal Propaganda Açısından 2003 Irak Savaşı (2.Körfez Savaşı) ve Medyadaki Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelebi, V. (2013). Michel Foucault'da Bilgi, İktidar Ve Özne İlişkisi, *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt 5, No 1, pp. 512-523.
- Çelik, A. H. (2015). Türk Dış Politikasının Niteliği Üzerine Kavramsal Bir Tartışma: Değerli Yalnızlık Mı, Şuurlu Dinamizm Mi? *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 67-89.
- Çevik, A. (2010). *Politik Psikoloji*. (4. Baskı), Ankara: Dost Kitabevi.
- Çıldan, C., Ertemiz, M., Küçük, E., Tumuçin, H. & Albayrak, D. (2012). Sosyal Medyanın Politik Katılım ve Hareketlerdeki Rolü. XIV. Akademik Bilişim Konferansı. Uşak: İNETD İnternet Teknolojileri Derneği.
- Çokokumuş, B. (2012). "Dijital Ortamda Kültür ve Sanat", *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, S.1 (3), s. 51-66.
- Commander's Handbook for SC and Communication Strategy (Ver. 3.0). (2010). US Joint Forces Command Joint Warfighting Center, 24 June.
- Dedemen F. (2015). *Çağdaş Kamu Güvenliği ve Kolluk*. Gökhan Sarı, C.Korhan Demir (Ed.s), Güvenlik bilimlerine giriş. Ankara: Jandarma Basımevi.
- Deniz, T. (2013). Suriye'nin Durumu, Abd - Rusya ve Türkiye'nin Tutumu, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 27, OCAK - 2013, S. 314-332.
- Deutsche Welle (2018). Ruhani: ABD ve İsrail Suriye'yi Bölmek İstiyor, 03.04.2018, <<https://www.dw.com/tr/ruhani-abd-ve-israil-suriyeyi-b%C3%B6lmek-istiyor/a-43241297>>, Erişim Tarihi: 11.10.2018.
- Diab, M. (2010). Amerika Birleşik Devletlerinde Yahudi Lobisi, Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı.
- Dilmen, N. E. (2007). Yeni Medya Kavramı Çerçevesinde İnternet Günlükleri- Bloglar ve Gazeteciliğe Yansımaları, *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı:12 Şubat.
- Doğan, E. (2012). "Kamu Diplomasisinin Sunduğu Fırsatlar ve Kısıtlar Üzerine". *Kamu Diplomasisi* (Ed: Abdullah Özkan-Tuççe Ersoy Öztürk). İstanbul: Tasam Yayınları.

Doltaş, D. (2009). Söylem ve yazın. Söylem Üzerine, Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 48-55.

Domenach, J. M. (2003). Politika ve Propaganda, İstanbul, Varlık Yayınları.

DSBTF Report (2001). "Report of the Defense Science Board Task Force on Managed Information Dissemination", October 2001, <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/dod/dsb_managed_info_dissem.pdf>, Erişim Tarihi: 15 Ocak 2018.

Duman, Z. (2009). Küreselleşme, Kimlik ve çok Kültürlülük. Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresi.

Ehrman, J. (2005). The Rise of Neoconservatism: Intellectual and Foreign Affairs. New Haven: Yale University Pres.

Eisenstadt, M. (2017). Iran After Sanctions: Military Procurement and Force Structure Decisions. International Institute for Strategic Studies, Dec.

El-Fakih, İ. (2016). Arapların Gözünde İran: Dost Ülkeden 'Varoluşsal' Tehdide, 08.06.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/araplarin-gozunde-iran-dost-ulkeden-varolussal-tehdide/586179>, Erişim Tarihi: 01.11.2018.

Elias, F. (2018). Iran's Military Propaganda: Failures and Successes, 10.09.2018, <<https://www.washingtoninstitute.org/fikraforum/view/irans-military-propaganda-failures-and-successes>>, Erişim Tarihi: 01.10.2018.

Emeklier, B. (2011). Uluslararası ilişkiler Disiplininde Epistemolojik Paradigma Tartışmaları: Postpozitivist Kuramlar. Bilge Strateji, 3 (4).

Emmers, R. (2013). "Securitization." In Contemporary Security Studies, 3rd Edition, (Ed.Collins, A.) 131-44. Oxford: Oxford University Press.

Erdoğan, İ. (2013). Küreselleşme olgusu bağlamında yeni güvenlik algısı. Akademik Bakış, 6 (12).

Eriksen, S. S. (2005). The Politics of State Formation: Contradictions and Conditions of Possibility. The European Journal of Development Research, 17(3), Eylül 2005, ss. 396-410.

Ertosun, E. & Tomaslar, D. (2015). PKK'nın Laiklik Söylemi: "Truva Atı" İslam'dan Demokratik İslam Kongresi'ne, Bilge Strateji, Cilt 7, Sayı 13, Güz 2015, ss.73-98.

Erzen, M. Ü. (2012). Kamu Diplomasisi. İstanbul: Derin Yayınları.

- Esfandiari, G. (2011). The View From Iran Of Syria's Protests, PERSIAN LETTERS, March 29, <https://www.rferl.org/a/view_syria_protests/3540271.html>, Erişim Tarihi:25.11.2018.
- Esposito, J. L. (Ed.). (1997). Political Islam: Revolution, Radicalism, or Reform?. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Fernandes, J., Giurcanu, M., Bowers K. W. & Neely, J. C. (2010). The Writing on the Wall: A Content Analysis of College Students' Facebook Groups for the 2008 Presidential Election, Mass Communication and Society, 13:5, 653-675.
- Fırat, N. S. (2008). Savaş Fotoğraflarının Kullanımı Bağlamında Propaganda ve Manipölasyon. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Faköltesi.
- Fleischer, A. (2003) Press Briefing by Ari Fleischer, Office of the Press Secretary, March 13, 2003, <<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/03/20030313-13.html>>, Erişim Tarihi: 11.09.2017.
- Floyd, R. (2010). Security and the Environment: Securitisation Theory and US Environmental Security Policy, Cambridge University Press, (e-library).
- Forst, B. (2007). The Demand Side of Terrorism: Fear. Nato Security Through Science Series E Human And Societal Dynamics, 21, 43.
- Freud, S. (1927). The Future of an Illusion. Reprinted (1953–1974) in The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud (ed. and trans. J. Strachey), vol. 21.
- Freud, S. (1930). Civilisation and its Discontents (Standard ed., Vol. XXII.).
- Friman, H. (1999). "Perception Warfare: A Perspective For The Future. Discussion Paper In In Bosch, Luijff, And Mollema (edt)." Hollanda Kraliyet Askeri Akademisi, Netherlands Annual Review of Military Studies Information Operations Başlıklı Kongrede sunulmuştur. Military Science: <[http://www.militaryscience.org/public/media/publications/Friman\(1999\)PW.PDF](http://www.militaryscience.org/public/media/publications/Friman(1999)PW.PDF)>, Erişim tarihi: 09.01.2015.
- Fukuyama, F. (2005). Devlet İnşası. 21. Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim. Çev. Devrim Çetinkasap. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- GAO Report (2003). "U.S. Public Diplomacy: State Department Expands Efforts But Faces Significant Challenges", <<http://www.gao.gov/new.items/d03951.pdf>>, Erişim Tarihi: 25.04.2018.

- Gershkoff, A. & Kushner, S. (2005). "Shaping Public Opinion: the 9/11-Iraq Connection in the Bush Administration's Rhetoric," *Perspectives on Politics*. 3(3): pp. 525-537.
- Gheissari, A. & Nasr, V. (2004). "Iran's Democracy Debate", *Middle East Policy*, Cilt 11, No 2.
- Gheissari, A. & Sanandaji, K. C. (2009). "New Conservative Politics and Electoral Behavior in Iran", AliGheirssari (der.), *Contemporary Iran: Economy, Society, Politics* (Oxford: Oxford University Press), ss. 275-296.
- Giddens, A. (1990). *The Consequence of modernity*. Cambridge, MA: Stanford University Press.
- Gleditsch, N.P. (1998). *Armed Conflict And Environment: A Critique Of The Literature*, *Journal Of Peace Research*, 35(3), Special Issue On Environmental Conflict, 381-400.
- Goffman, E. (1959). *Presentation Of Self In Everyday Life*. United States: Anchor Books.
- Goldman, E. (2008). "Strategic Communication Theory and Application" Presentation Presented In The Office Of Coordinator For Counterterrorism Of U.S. Department Of State.
- Göymen, K. (2004). *Küresel Sivil Toplum: Gereksinme, Fırsatlar ve Engeller*. I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Demokrasinin Gelişmesi ve Katılım Sağlanması Açısından Sivil Toplum Kuruluşları Bildiriler Kitabı, 4-6 Haziran, 67-71.
- Grumet, T. R. (2015). *New Middle East Cold War: Saudi Arabia and Iran 's Rivalry*, Degree Master of Arts, The Faculty of the Joseph Korbel School of International Studies, University of Denver.
- Guardian (2002). "US Assumes UK Help in Iraq, Says General", *The Guardian*, Ağustos, <<http://www.theguardian.com/politics/2002/aug/20/foreignpolicy.uk>>, Erişim Tarihi: 13.03.2018.
- Gül, H. (2010). "Saldırgan Davranışlar ve Örgütsel Mağduriyet Üzerine Kavramsal Bir Araştırma", *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı 12(18), s.91-98.
- Gümüş, N. & İnan, İ. E. (2018). *Gıda Sektöründe Faaliyet Gösteren Kobi'lerin Helal Gıda Sertifikasına Yönelik Algılarının İncelenmesi: TR 82 Bölgesi, ÜçüncüSektör Sosyal Ekonomi*, 53(3), s. 794-815.
- Gürbüz S. & Şahin, F. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yüöntemleri, Felsefe-Yöntem-Analiz*, 3'üncü Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Gürcan, M. (2012). Stratejik İletişim Modeli ve Güvenlik Alanına Uygulanabilirliği. Güvenlik Stratejileri Dergisi, 15(15), Sayfa-99.
- Haberler (2013). Ruhani: Suriye'de Kimyasal Silah Kullanıldı, 24.08.2013, <<https://www.haberler.com/ruhani-suriye-de-kimyasal-silah-kullanildi-4975887-haberi/>>, Erişim Tarihi: 08.11.2018.
- Haddadin, F. A. (2017). The ‘Shia Crescent’ and Middle East Geopolitics <<https://foreignpolicyblogs.com/2017/01/31/shia-crescent-middle-east-geopolitics/>>, Erişim Tarihi: 22.12.2018.
- Hall, S. (1991). The Local And The Global: Globalization And Ethnicity. (Der. Anthony D. King). Culture, globalization and the world system içinde. New York: Macmillan.
- Hallams, E. (2011). From Crusader to Exemplar: Bush, Obama and the Reinvigoration of America’s Soft Power. European journal of American studies, 6(6-1).
- Hamaney [Seyed Ali Hosseini Khamenei] (2002-2018). @alihaney, 2002 ile 2018 yılları arasında paylaşılan tweetler, <<https://twitter.com/alihaney>>, Erişim Tarihi:19.12.2018.
- Hansen, L. (2000). “The Little Mermaid’s Silent Security Dilemma and the Absence of Gender in the Copenhagen School”, Millennium: Journal of International Studies, 29 (2), ss. 285-306.
- Hansen, L. (2011). “Theorizing the image for Security Studies: Visual securitization and the Muhammad Cartoon Crisis”, European Journal of International Relations, 20, (10), ss. 1–24
- Hauben, M. (1996). Chapter Five: The Vision of Interactive Computing and the Future. Netizen: An Anthology.
- Hayes, S. (2003). Case Closed. <<http://www.weeklystandard.com/Content/Public/Articles/000/000/003/378fmxyz.asp>>, Erişim Tarihi: 13.05.2018.
- Held D., McGrew A., Goldblatt D. & Perraton J. (2003). Rethinking Globalization. D. Held & A. McGrew İçinde, The Global Transformations Reader. Cambridge: Polity Press.
- Hennessy, P. (2000). Pressure Groups: Their Role In Developing The Law, Legaldate (12) , Australia.
- Hıdır, Ş. (2008). Irak’ta Kitle İletişimi ve Basın Özgürlüğü. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Hiebert, R. E. (2003). Public Relations And Propaganda İn Framing The Iraq War: A Preliminary Review. *Public Relations Review*, 29(3), 243-255.
- Hogan, M. J. (1988). Revival and reform: America's twentieth-century search for a new economic order. *Diplomatic History*, 8: 287–310.
- Holm, U. (2004). *Algeria: Securitisation Of State/Regime, Nation and Islam*, Stefan Guzzini and Dietrich Jung (der.), *Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research*, Londra: Routledge, ss. 217–228.
- Houghton, D. P. (2009). *Political Psychology: Situations, Individuals, and Cases*. New York: Routledge.
- Huddy, L. & Feldman, S. (2006). Personal threat, domestic security, and the erosion of civil liberties. *International Society of Political Psychology*, Barcelona.
- Huson, M. (1997). Does governance matter? Evidence from CalPERS interventions, Unpublished working paper. University of Alberta.
- Huysmans, J. (1998). Security! What do You Mean? From Concept to Thick Signifier. *European journal of international relations*, 4(2), 226-255.
- Hürriyet (2013). Suriye'ye Saldıran İran'a Saldırmış Sayılır, 27.01.2013, <<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/suriyeye-saldiran-irana-saldirmis-sayilir-22455835>>, Erişim Tarihi: 01.11.2018.
- IMP (2015). İran'dan Rusya'ya Suriye Eleştirisi, 04.11.2015, <<http://imp-news.com/tr/news/3065/randan-rusyaya-suriye-elestirisi>>, Erişim Tarihi: 13.11.2018.
- Iranhumanrights, (2018). Iran Telegram Ban Strangles Country Amid Struggling Economy, Protests, <<https://iranhumanrights.org/2018/06/iran-telegram-ban-strangles-country-amid-struggling-economy-protests/>>, Erişim Tarihi: 16.11.2018.
- İnan, İ. E. (2018). Gıda Sektöründe Faaliyet Gösteren KOBİlerin Helal Gıda Sertifikasına Yönelik Algılarının İncelenmesi: TR 82 Bölgesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- İnan, İ. E. & Çelik, E. (2018). Algılanan Örgütsel Güven Ve İş Tatmini: Kastamonu İli Özel Ve Kamu Bankalarında Bir Uygulama, *AL-FARABİ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, ISSN - 2564-7946 2018 Vol. 2/3, pp. 23-52.
- İnceoğlu M. (1993). “Tutum Algı İletişim”. Ankara: Verso Yayınları.
- İnceoğlu Y. & Çoban S. (2011). *İnternet ve Sokak*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- İnceoğlu Y. & Akiner, N. (2014). Dezenformasyonda Süreklilik: Irak Üzerine Savaştan Örneklerle, Karizma Dergisi, <<http://www.yasemininceoglu.com/default.aspx?cat=4&pag=125>>, Erişim Tarihi: 20.10.2018.
- İşcan M. Z. (2002). İmamiyye Şiasında Politik Bir Teori Olarak İmametın İmkanı. Ekev Akademi Dergisi, 6(10), 73-94.
- Jahanbegloo, R. (2010). "The Two Sovereignties and the Legitimacy Crisis in Iran." Constellations 17(1): 22– 30.
- Jervis, R. (2003). Understanding the Bush Doctrine. Political Science Quarterly, 118(3), 365-388. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/30035780>
- Kadivar, M. (1997). Hukümet-i Velayi, Tahran: Ney, ss.160-203
- Kaliber A. (2005). "Türkiye"de Güvenikleştirilmiş Bir Alan Olarak Dış Politikayı Yeniden Düşünmek: Kıbrıs Örneği." Uluslararası İlişkiler, 2 (7), 31-60.
- Karabulut, B. (2011). Güvenlik:" Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek". Barış Kitabevi.
- Karagöz, K. (2013) İletişim ve Diplomasi, Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Yıl 1, Sayı 1, s. 131-156.
- Karaosmanoğlu, A. L. (2000). The Evolution of the National Security Culture and the Military in Turkey, Journal of International Affairs, Vol. 54, No. 1, Fall.
- Katzenstein, P. J. (Ed.). (1996a). The culture of national security: Norms and identity in world politics. New York: Columbia University Press.
- Katzenstein, P. J. (1996b). Cultural Norms an National Security Police and Military in Postwar Japan. New York: Cornell University Press.
- Kaygusuz, B. (2018). Meşhed'den Tahran'a İran ayakta: 'Dış mihraklar' mı, halk ayaklanması mı? 03.01.2018, <<https://www.haberturk.com/meshed-den-tahran-a-iran-ayakta-dis-mihraklar-mi-halk-ayaklanmasi-mi-1780032#>>, Erişim Tarihi: 16.11.2018.
- Kaymaz, Ö. T. (2013). Kanaat Önderi Kavramının Yeni Mecrası. 11. International Conference on Communication, Media, Technology and Design. North Cyprus.
- Kettele, D. F. (2000). Yönetisimin Dönüşümü; Küresellesme , Yetki Devri ve Hükümetlerin Rolü, Çev. M.A. Özer, Sayıstay Dergisi (54), Ankara.

- Kılıç, R. (2002) “Küreselleşmeyi İnşa Etmek: Egemenliğin Dönüşümü Olarak Küreselleşme”, *Liberal Düşünce*, Y.7, S. 25-26,
- Kılıç, Y. (2011). *Subliminal Hipnoz*. 1. Basım. İstanbul: İkinci Adam Yayınları.
- Knudsen, O. F. (2001). Post-Copenhagen security studies: desecuritizing securitization. *Security Dialogue*, 32(3), 355-368.
- Koçer, M. (2012). Erciyes Üniversitesi Öğrencilerinin İnternet ve Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları. *Akdeniz İletişim*, (18).
- Komito, L. & Bates, J. (2009), *Virtually Local: Social Media and Community Among Polish Nationals in Dublin*, *Aslib Proceedings: New Information Perspectives*, 61(3).
- Korkmaz A. (2012). Arap Baharı Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyanın Rolü. *International Symposium Language and Communication: Research Trends and Challenges* (s. 2147-2153). İzmir: Institute of Lanfuage and Communication Studies .
- Kornblum, J. (2003). War Brings A Surge Of Traffic On The Net, <http://usatoday30.usatoday.com/tech/world/iraq/2003-03-26-warweb_x.htm>, Erişim tarihi: 19.07.2018.
- Konukcu, Y. (2018). İran’ın Bölgesel Güvenlik Stratejisi: Bir Güç Döngüsünün Değerlendirilmesi, *BEÜ AİD*, 3(3), ss. 74-91
- Kostiner, J. (1996). State, Islam and Opposition in Saudi Arabia: The post- desert storm phase. *Terrorism and Political Violence*, 8(2), 75-89.
- Kottak, C. P. (2002). *Antropology*, (Çev. Serpil ALTUNTEK ve diğerleri), Ankara: Ütopya Yayımevi.
- Köse, Ö. (2003). Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü. *Sayıştay Dergisi*, 49, 3-46.
- Krause, K. & Wiiliams, M. C. (1997). *Critical Security Studies, Concepts and Cases*. London: UCL Press.
- Krieger, D. (2003). On The Brink of War. February 7, <<https://www.wagingpeace.org/on-the-brink-of-war/>>, Erişim Tarihi: 30.05.2018.
- Kull S., Ramsay C. & Lewis E. (2003). Misperceptions, the Media, and the Iraq War. *Political Science Quarterly* (118:4), pp. 569- 597.

- Kurt, R. K. (2008). Amerika'da İsrail Lobisi ve Büyük Tasfiye Operasyonu, 15.04.2008, <<http://www.ortadogugazetesi.net/makale.php?id=559>>, Erişim Tarihi: 30.11.2018.
- Küçükbezirci, Y. (2013). Bilinçaltı Mesaj Gönderme Teknikleri ve Bilinçaltı Mesajların Toplum Etkileri. Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/9 Summer 2013. p.1879-1894, Ankara.
- Küzeci, Ş. (2007). Irak'ta Kitle İletişimi 2003-2007. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi (25), pp. 135-148.
- Kymlicka, W. (1998). Çok Kültürlü Yurttaşlık, çev. A.Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Laity, M. (2010). Strategic Communication Models. Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu, Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi, Ankara, 91-96.
- Lawrence, E. (2000). Henderson's Dictionary of Biological Terms, (Ed). Prantice Hall.
- Lasswell, H. D. (1986). Psychopathology and Politics. University of Chicago Press.
- Le Bonn, G. (1912). Psychologie des Foules. Helsinki: Otava.
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü, çev. Derya Kömürcü ve Osman Akınhay, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Macmillan, J. S. (2006). Eploring Models of Interactivity from Multiple Research Traditions Users Documents and Systems, Handbook of New Media: Socail Shaping and Social Consequences of ICT's.
- McCarthy, R. (2003). Salam's Story, <[http://www.guardian.co.uk/world/2003/may/30/iraq.digital media](http://www.guardian.co.uk/world/2003/may/30/iraq.digital%20media)>, Erişim Tarihi: 12.03.2017.
- McDonald, M. (2008a). Constructivism, der. Paul D.Williams, Security Studies: An İntroduction, London: Routledge.
- McDonald, M. (2008b). Securitization and the Construction of Security, European Journal of International Relations, 14(4), ss. 563-587.
- McNeilly, M. (2003). Sun Tzu and the Art of Modern Warfare. New York: Oxford University Press.
- Mearsheimer, J. J. & Walt, S. M. (2009). İsrail Lobisi ve ABD Dış Politikası, Çev. Hasan Kösebalaban, İstanbul: Küre Yayınları.

- Mearsheimer, J. J. & Walt, S. M. (2017). İsrail Lobisi Ve ABD Dış Politikası (Çev.Kösebalaban, H. T.). İstanbul : Küre Yayınları
- Merle, R. (2005). Pentagon Funds Diplomacy Effort, Contracts Aim to Improve Foreign Opinion of United States. The Washington Post, 11.
- Mehr News Agency (2011). Silsileyi Mukavemet Aleyhe Israel az Şahrahi Suriye Encam Migired, 30Aralık 2011
<<http://www.mehrnews.com/fa/newsdetail.aspx?NewsID=1496800>>, Erişim Tarihi: 10.11.2018.
- Milbank, D. (2002). For Bush, Facts Are Malleable, 22.10.2002, <<http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn/A61903-2002Oct21?language=printer>>, Erişim Tarihi: 11.03.2018.
- Miller, B. (2001). The Concept of Security: Should it be Redefined? The Journal of Strategic Studies, 24(2), 13-42.
- Mische, G. P. (1977). Toward a Human World Order: Beyond the National Security Straitjacket, New York: Paulist Press, ss. 44-68.
- Mohamed, M. S. (2007). Knowledge Management Technologies The Triad Of Paradigms in Globalization, Ict, And Knowledge Management Interplay, VINE: The Journal of Information and Knowledge Management Systems 37(2).
- Moslem, M. (2002). Factional Politics in Post-Khomeini Iran, Syracuse & New York: Syracuse University Press.
- Möller, F. (2007). "Photographic Interventions in Post-9/11 Security Policy", Security Dialogue, 2007, 38(2).
- Murphy, D., Smith, J. L. & Ayers, D. J. (2006). Information As Power: An Anthology of Selected United States Army War College Student Papers, US Army War College, Carlisle PA.
- NATO STRATCOMPOL, NATO Strategic Communication Policy, (2009). <<https://info.publicintelligence.net/NATO-STRATCOM-Policy.pdf>>, Erişim Tarihi: 20.05.2018.
- NCCS (2016). Quick Facts About Nonprofits. <<https://nccs.urban.org/data-statistics/quick-facts-about-nonprofits>>, Erişim Tarihi: 01.09.2018.
- NTV (2015). İran Suriye'deki "Kırmızı Çizgisini" Açıkladı, 06.12.2015, <https://www.ntv.com.tr/dunya/iran-suriyedeki-kirmizi-cizgisiniacikladi,s4x2w19eS0e qV BAMw MA_QA?_ref=infinite>, Erişim Tarihi: 10.10.2018.

- Neuman, M. & Hogan, D. (2005). Semantic Social Network Portal for Collaborative Online Communities, *Journal of European Industrial Training*, 29(6).
- Newman, D. W. (2003). September 11: A Societal Reaction Perspective. *Crime, Law and Social Change*, 39(3), 219-231.
- Nye, J. S. (1988). Neorealism and Neoliberalism. *World Politics*, 40(2), 235-251.
- Nye, J. S. (2005). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Ocak, A. Y. (1998). *Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler: 15.-17. Yüzyıllar* (Vol. 60). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakf Yayınları.
- Oğuz, S. & Çakır, R. (2000). *Hatemi'nin İran'ı*, İstanbul: İletişim Yay.
- Ohmae, K. (2008). *Yeni Küresel Sahne: Sınırsız Dünyamızdaki Tehdit ve Fırsatlar*. (Ed. Aslan, L.) İstanbul: Optimist Yayınları.
- Okur, M. A. (2010). *Emperyalizm, Hegemonya, İmparatorluk: Tarihsel Dünya Düzenleri ve Irak'ın İşgali*. Ankara: A kitap.
- Onuf, N. G. (1989). *World of our making: Rules and rule in social theory and International Relations*. New York: Columbia University Press.
- Onuf, N. (2002). *Worlds of Our Making: The Strange Career of Constructivism in International Relations*, Puchala, Donald J. (Der.), *Visions of International Relations*, Columbia: University of South Carolina Press.
- O'Reilly, C. (2008). Primetime Patriotism: News Media and the Securitization of Iraq, *Journal of Politics and Law*, 1(3), ss. 66-72.
- Orsam (2011). *ABD'nin Çekilmesinin Ardından Irak Politikasının Bölgesel, Küresel Etkileri Ve Türkiye'ye Yansımaları*. Rapor No: 77.
- Orient (2016). *Iran Regime Airl Propaganda Clip to Recruit Afghans to Fight in Syria*, 08.06.2016, <https://www.orient-news.net/en/news_show/114420/0/Iran-regime-air-propaganda-clip-to-recruit-Afghans-to-fight-in-Syria>, Erişim Tarihi: 02.10.2018.
- Özdağ, Ü. (2010). *"İstihbarat Teorisi"*. Ankara: Kripto Kitaplar.
- Özkan, A. (2010). "Sosyal Medya ve Siyasi Partiler", *Bilişim Dergisi*. 38(127).
- Özkök, E. (1985). *İletişim Kuramı Açısından Kitlelerin Çözülüşü*. Tan Yayınları: Ankara.

- Patrick, S. (2006). Weak States and Global Threats: Fact or Fiction? The Washington Quarterly. Spring 2006, pp. 27-53. <http://www.twg.com/06spring/docs/06spring_patrick.pdf>, Erişim Tarihi: 27.10.2018.
- Pavlik, J. V. (1999). New media and news: Implications for the future of journalism. New Media & Society, 1(1), 54-59.
- Payton, R. L. & Moody, M. P. (2008). Understanding Philanthropy: Its Meaning and Mission. Indiana University Press.
- PEW (2002). "What The World Thinks in 2002" <<http://www.pewglobal.org/reports/display.php?ReportID=256>> Erişim Tarihi: 12.09.2018.
- Pike, J. E. (2013). Operation Enduring Freedom – Operations, Globalsecurity, <<https://www.globalsecurity.org/military/ops/enduring-freedom-ops.htm>>, Erişim Tarihi: 15.07.2018.
- Pitt, W. R. (2003). The project for the new American century. Information Clearing House, 25.
- Pfiffner, J. P. (2004). Did President Bush Mislead the Country in His Arguments for War with Iraq? Presidential Studies Quarterly (34/1), s 25-46.
- Polat, C. (2015). Siyasal Pazarlama ve İletifim, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Pomeroy, R. (2011). Iran Calls Syrian Protests A Western Plot, April 12, <<https://www.reuters.com/article/us-syria-iran/iran-calls-syrian-protests-a-western-plot-idUSTRE73B22V20110412>>, Erişim Tarihi: 11.07.2018.
- Potter, E. (2002). Canada and the New Public Diplomacy , Netherlands Institute of International Relations.
- Prasad, R. R. (12.02.2003). Germany: The tape doesn't link Irak and Al Qaida. <http://www.upi.com/Business_News/SecurityIndustry/2003/02/12/Germany-Tape-doesnt-link-Iraq-al-Qaida/UPI-95341045073704/>, Erişim Tarihi: 13.04.2018.
- ProCon.org. (2009). Iraq Statements by US President George W. Bush. 16 March, <<http://usiraq.procon.org/view.resource.php?resourceID=000684>>, Erişim Tarihi: 30.05.2018.
- Project for Excellence in Journalism (2003). A year of Content at home and abroad: 2003 year-end report. <<http://people-press.org/2004/01/29/a-year-of-contention-at-home-and-abroad/>>, Erişim Tarihi: 06.02.2018.

- Putin, V. (2012). Russia and the changing world. Moscow News, 27.
- Radikal Gazetesi (01.12.2005). ABD Para Verip Haber Bastırıyor. <<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=171609>>, Erişim Tarihi: 11.04.2018.
- Reuters (2015). “Advisor to Iran's Top Leader Calls Fate of Syria's Assad a 'red Line’, 6 Aralık 2015, <<http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iran-idUSKBN0TP04320151206>. >, Erişim Tarihi: 13.12.2018.
- Reynmen [Aktaş, Y.] (2018). Suriye El-Bab'ta Bir Gün Geçirmek! [Video dosyası]. Erişim adresi <https://www.youtube.com/watch?v=UrGkVpNO9Os>
- Robertson, R. (1992). Globalization: Social Theory and Global Culture (5. b.). London: Sage.
- Roe, P. (2008). Actor, Audience (s) and Emergency Measures: Securitization and the UK's Decision to İnvade Iraq. Security Dialogue, 39(6), 615-635.
- Rothschild, E. (1995). What is security?. Daedalus, 53-98.
- Rouhani [Hassan Rouhani] (2002-2018). @HassanRouhani, 2002-2018 yılları arasında paylaşılan tweetler, < <https://twitter.com/HassanRouhani>>, Erişim Tarihi: 18.12.2018.
- Rouhani, H. (2018). Iran - President Addresses General Debate, 73rd Session [Video], <<http://webtv.un.org/watch/iran-president-addresses-general-debate-73rd-session/5839944830001/>>, Erişim Tarihi: 28.11.2018.
- Roy, D. (2003). The Media in a Time of War. International Socialist Review (June).
- Sabuncuoğlu, A. & Gülay, G. (2014). Sosyal Medyadaki Yeni Kanaat Önderlerinin Birer Reklam Aracı Olarak Kullanımı: Twitter Fenomenleri Üzerine Bir Araştırma, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, S.38, s. 2-24.
- Sadjadpour, K. (2008). Reading Khamenei: The World View of Iran's Most Powerful Leader (pp. 1-35). Carnegie Endowment for International Peace.
- Sadegh-Vaziri, P. (2015). Iranian documentary film culture: Cinema, society, and power 1997-2014 (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3745597).
- Sarı, İ. & Farzam, R. (2018). Suriye’de İran’ın Şii Milisleri, 15.03.2018, <<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/suriye-de-iran-in-sii-milisleri/1089525>>, Erişim Tarihi: 05.08.2018.

- Sancar, A. (2012). Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler. İstanbul: Beta Yayınları.
- Sarıbay, A. Y. (1998). Küreselleşme, Postmodern Uluslaşma ve İslam, Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam, Der.F.Keyman-A.Yaşar Srıbay, Ankara: Vadi Yayınları.
- Savvides, P. K. (2000). "Legitimation Crisis and Securitization in Modern Turkey' in Middle East", Critique, 9(16), ss. 55-73.
- Schmitt, C. (2002). Siyasi İlahiyat, Ankara: Dost Kitabevi.
- Scholte, J. A. (2005). Globalization: A Critical İntroduction. Palgrave Macmillan.
- Segall, M. & Shapira, S. (2014). Iran Launches "Hizbullah Syria" to Open a New Front Against Israel on the Golan Heights. Jerusalem Center for Public Affairs. 2014-06-03. <<http://jcpa.org/article/iran-hizbullah-syria-front/>>, Erişim Tarihi: 08.09.2018.
- Selen, U. (2002). Küreselleşme ve Devlet Etkileşimi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2).
- SETA (2015). Sınırları Aşan Kriz Suriye. Ulutaş, U., Kanat, K. B., & Acun, C., Mart, sayı: 120, <http://file.setav.org/Files/Pdf/20150402160617_sinirlari-asan-kriz-suriye-pdf.pdf>, Erişim Tarihi: 19.11.2018.
- Shalom Center (2004). "Israel, Iraq and US Jews", Şubat, <<https://theshalomcenter.org/content/israel-iraq-us-jews>>, Erişim Tarihi: 13.03.2018.
- Shah, A. (2005). War, Propaganda and the Media. <<http://www.globalissues.org/article/157/war-propaganda-and-the-media>>, Erişim Tarihi: 12.12.2017.
- Shaw, B. (2009). Fabianism and the Empire a Manifesto by the Fabian Society. BiblioBazaar, LLC.
- Signitzer, B. & Wamser, C. (2006). Public Diplomacy: A Specific Governmental Public Relations Functions". Public Relations Theory II. (Der.) Carl Botan ve Vincent Hazelton. New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Singer, J. D. (2006). Uluslararası İlişkilerde Analiz Düzeyi Meselesi. Uluslararası İlişkiler/International Relations, 3-24.
- Sinkaya, B. (2012). Arap Baharı Sürecinde İran'ın Suriye Politikası, Nisan, Sayı: 53, Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.

Sinkaya, B. (2017). İran'ın Suriye Stratejisi, Akademik Ortadoğu, 11 (2), 50-64.

Skoric, M. M. & Kwan, G. (2011). Do Facebook and Video Games Promote Political Participation Among Youth? Evidence From Singapore. JeDEM-eJournal of eDemocracy and Open Government, 3(1), 70-79.

Solmaz, B., Tekin, G., Herzem, Z. & Demir, M. (2013). İnternet Ve Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Uygulama, Selçuk üniversitesi iletişim fakültesi akademik dergisi, 7(4), 23-32.

Sputniknews (2018). Böyle Film Tanıtımı Olur Mu?: IŞİD Militanları Tahran'da AVM'yi Bastı, 09.05.2018, <<https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201805091033374635-film-tanitimi-tahran-avm-isid-baskini/>>, Erişim Tarihi: 11.11.2018.

Stahl, R. (2010). Savaş Oyunları AŞ,(Çev: Yavuz Alogan) İstanbul: Metis Yayınları.

Stein, J. (2003). Jessica Lynch: The Untold Paragraph, The Washington Post 19.09.2003, <https://www.washingtonpost.com/archive/lifestyle/2003/11/19/jessica-lynch-the-untold-paragraph/9c945c8c-e4b6-47df-94a9-a2753da69de1/?noredirect=on&utm_term=.967609eb151d>, Erişim Tarihi: 01.01.2019.

Stieglitz, B., Morris- Davies, A. C., Koliopoulos, M. G., Christodoulou, E. & Rittinger, K. (2012). LUBAC synthesizes linear ubiquitin chains via a thioester intermediate. EMBO reports, 13(9), 840-846.

Stritzel, H. (2007). "Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond", European Journal of International Relations, 13(3), Eylül ss. 357-383.

Stochetti, M. (2003). Wagging the Dog or Serving the Cause? Assessing ICTs and Intelligibility in Transnational War Coverage Broadcasting. Millennium, 32(3), 643-671.

Suriye Gerçekleri (2012). İran Cumhurbaşkanı Ahmedinecad: Devlet ve Halk Olarak Suriye'nin Yanında Kalacağız, 09.02.2012, <<https://www.suriyegercekleri.com/2012/02/09/iran-cumhurbaskani-ahmedinecaddevlet-ve-halk-olarak-suriyenin-yaninda-kalacagiz/>>, Erişim Tarihi: 11.11.2018.

Sweetser, K. D. & Lariscy, R. W. (2008). Candidates Make Good Friends: An Analysis of Candidates' Uses of Facebook, International Journal of Strategic Communication, 2: 3, 175-198.

Şişman, B. (2012). "Sayısal Kültür, Toplum ve Medya: MSN Örneği", Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, S.3, s. 89-101.

- Talebian, S. & Talebian, H. (2018). The Application of Causal Layered Analysis to Understand The Present Conditions and Possible Futures of Media and Politics in Iran. *European Journal of Futures Research*, 6(1), 8. Doi: <https://doi.org/10.1186/s40309-018-0137-9>.
- The Office Of Suprime Leader (2018). Anayasa'da Liderlik Konumu, <<http://www.leader.ir/tr/content/14154/Anayasa'da-Liderlik-Konumu>>, Erişim Tarihi: 12.12.2018.
- The Wall Street Journal (2011). Interview With Syrian President Bashar al Assad, *WallStreetJournal*, <<http://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703833204576114712441122894>>, Erişim tarihi: 12.11.2017.
- The White House (2001). President George W. Bush's Address to Congress and the Nation on Terrorism, 20 September, <<http://www.johnstonsarchive.net/terrorism/bush911c.html>>, Erişim Tarihi: 08.10.2018.
- The White House (2002). President George W. Bush's State Of The Union Address, 29 January, <<http://www.johnstonsarchive.net/policy/bushstun2002.html>>, Erişim Tarihi: 08.10.2018.
- Timeturk (2017). İran'da İnternet Yasakları. 11.03.2017. <<https://www.timeturk.com/iran-da-internet-yasaklari/haber-525503>>, Erişim tarihi: 24.11.2018.
- Tatham, S. A. (2008). Strategic Communication, A Primer. Defence Academy of the United Kingdom.
- Teber, S. (1990). Politik Psikoloji Notları, İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Topal, A. (2005). Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Uçarol, R. (2010). Siyasi Tarih (1978-2010), Genişletilmiş 8'inci Basım, İstanbul: Der Yayınları.
- Ullman, R. H. (1983). Redefining security. *International security*, 8(1), 129-153.
- USA Department of Defense (2008). National Defence Strategy, <<https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2008NationalDefenseStrategy.pdf>>, Erişim Tarihi: 11.10.2018.
- Uygur, H. (2017). İran'daki Protesto Gösterileri ve Sloganlar Ne Anlama Geliyor? 30.12.2017, <<https://www.iramcenter.org/irandaki-protesto-gosterileri-ve-sloganlar-ne-anlama-geliyor/>>, Erişim Tarihi: 16.11.2018.

- Ülken, H. Z. (1968). Varlık ve Oluş, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Üstüntaş, D. (2016). İran'ın Yumuşak Gücü: Unsurları, Zorlukları. Akademik Orta Doğu, Cilt 11, Sayı 1, pp. 59-84.
- Van Ginneken, J. (1992). Crowds, Psychology, and politics, 1871-1899. Cambridge University Press.
- Volkan, V. & Itzkowitz N. (2002). Türkler ve Yunanlılar- Çatışan Komşular, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Vuori, J. A. (2008). Illocutionary Logic and Strands of Securitization: Applying the Theory of Securitization to the Study of Non-Democratic Political Orders, European Journal of International Relations, 14(1), ss. 65-99.
- Vural, Z. B. A. & Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma Journal Of Yasar University, 20(5) 3348- 3382.
- Waever, O. (1989). Conflicts of vision: Visions of conflict. In European Polyphony (pp. 283-325). Palgrave Macmillan, London.
- Waever, O. (1995). "Securitization and Desecuritization", in Ronnie D. Lipschutz (ed.), On Security, Chapter 5, New York: Columbia University Press.
- Waever, O. (1993). Identity, migration and the new security agenda in Europe. Pinter Publishers.
- Waever, O. (1998). Insecurity, Security, and Asecurity in the West European non-war community. Cambridge Studies in International Relations, 62(1), 69-118.
- Waever, O. (2003) 'Securitisation: Taking Stock of a Research Programme in Security Studies' Unpublished Manuscript, <<http://www.docstoc.com/docs/906178/securitization-diagram>>, Erişim Tarihi: 16.11.2018.
- Walt, S. M. (1991). The renaissance of security studies. International studies quarterly, 35(2), 211-239.
- Walter, J. & Strangio, P. (2007). No, prime minister: Reclaiming politics from leaders. UNSW Press.
- Wall, M. (2005). 'Blogs of war' Weblogs as news. Journalism, 6(2), 153-172.

- Wallas, G. (1908). Human nature in politics. Constable, London Google Scholar.
- Wehrey, F., Green, J. D., Nichiporuk, B., Nader, A., Hansel, L., Nafisi, R. & Bohandy, S. R. (2009). The IRGC's Diverse Domestic Roles: Origins and Evolution, The Rise of the Pasdaran. Santa Monica: RAND Corporation.
- Wendt, A. (1999). Social Theory of International Politics. Cambridge: Cambridge University Press.
- West, D. M. & Orr M. (2005). Managing Citizen Fears: Public Attitudes Toward Urban Terrorism. *Urban Affairs Review*, 41(1), 93-105.
- Wildavsky, A. (1987). Choosing preferences by constructing institutions: A cultural theory of preference formation. *American Political Science Review*, 81(1), 3-21.
- Williams, M.C. (2003). Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics, *International Studies Quarterly*, 47(4), December, ss.511-531.
- Wolfers, A. (1952). " National Security" as an Ambiguous Symbol. *Political Science Quarterly*, 67(4), 481-502.
- Wordpress (2012). Şii Yayılmacılığı Tam Gaz Sürüyor, 25.03.2018, <<https://irantehlikesi.wordpress.com/category/iran-yayilmaciligi/>>, Erişim Tarihi: 01.10.2018.
- Yağmurlu, A. (2007). "Halkla İlişkiler Yönetimi Olarak Kamu Diplomasisi". *İletişim Araştırmaları Dergisi*. Ankara.
- Yaphe, J. S. (2002). " The Middle East 2015: An Overview", (Judith Yaphe) *The Middle East in 2015*, Washington, The National Defense University Press, , ss. 3-15.
- Yegin, A. (2015). "İran'ın Yumuşak Gücü", sayı:118, Şubat, SETA, Analiz, pp. 6-18.
- Yegin, A. (2017). *İran'ın Bölgesel Faaliyetleri*, (1'inci baskı). İstanbul: SET Vakfı İktisadi İşletmesi.
- Yenikaynak (2018). Ödül Alan "Şam Vakti" Filmine General Kasım Süleymani'nin Yorumu, <<http://islamivahdet.com/odul-alan-sam-vakti-filmine-general-kasim-suleymaninin-yorumu/>>, Erişim Tarihi: 11.12.2018.
- Yeşiltaş, M. & Caner, M. (2015). *İran 2013, Ortadoğu Yıllığı* (Ed. İnat, K. & Ataman, M.). İstanbul: Açılım Kitap.

- Yıldırım, T. (1994). Amerika Birleşik Devletlerinde Lobcilik ve Silah Ambargosu Üzerinde Yunan Lobisinin Etkileri”, yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İstanbul.
- Yılmaz, A. (2007). Romantizmden Gerçeğe Küreselleşme. Ankara: Minima Yayıncılık.
- Yorgancı, A. E. (2000). Sivil Toplumun Tarihsel Evrimi, Tügiad Elegans Magazin (Yaz), İstanbul.
- Yousefi, H. (2017). Iran`s Policy in the Syrian Civil War, Paper is prepared to be presented at the European Consortium for Political Research General Conference, Oslo, Norway September 6-9, <<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/b14c6559-785e-442e-83be-5970539716bf.pdf>>, Erişim Tarihi: 30.11.2018.
- Zainulbhai, H. & Wike, R. (2015). Iran`s Global Image Mostly Negative, 18.06.2015, <<http://www.pewglobal.org/2015/06/18/irans-global-image-mostly-negative/>>, Erişim Tarihi: 10.12.2018.
- Zarif [Javad Zarif] (2002-2018). @JZarif, 2002 ile 2018 yılları arasında paylaşılan tweetler, <<https://twitter.com/JZarif>>, Erişim Tarihi: 15.12.2018.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİ

Soyadı, Adı : Dedemen, Fatih
Uyruğu : TC
Doğum Tarihi : 06 Ocak 1979
Doğum Yeri : Yozgat
Email : fdedemen@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Milli Savunma Üni., Uluslararası İlişkiler	2011
Lisans	KHO, Sistem Mühendisliği	2000

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	Yer	Görev
2017-Şuan	Tunceli İl J.K.lığı	Komando Tabur K.
2016-2017	J.Gn.K.lığı İstihbarat Başkanlığı	Şube Müdürü
2013-2016	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Öğretim Görevlisi
2011-2013	Hakkari 3.Sınır Tb.K.lığı	Sınır Bl.K.
2009-2011	Milli Savunma Üniversitesi	Yüksek Lisans
2008-2009	Giresun J.Bölge K.lığı	Özel Harekat Bl.K.
2007-2008	Afganistan ISAF	Komando Tim.K.
2003-2007	Adıyaman İl.J.K.lığı	Komando Bl.K.
2002-2003	Bursa J.Bölge K.lığı	Komando Tim K.

YABANCI DİL

İngilizce (İyi)

YAYINLAR

- Dedemen, F. (2011). Antropolojik İstihbarat Açısından 11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan Örneğinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul.
- Dedemen, F. & Çitlioğlu, E. (2014). Terörizmi Anlamak. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 3(2), 25-39.
- Dedemen, F. (2015). Çağdaş Kamu Güvenliği ve Kolluk, Güvenlik Bilimlerine Giriş Ders Kitabı, Kitap Bölümü, Ankara: Jandarma Yayınevi, s.325-355.
- Dedemen, F. (2016). Geleceğin Güvenlik Ortamının Şekillenmesinde Hibrit Savaş Modelinin Değerlendirilmesi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 5(1), 141-176.